

Chronologische ontwikkelingen

Joegoslavië

Map 7 B

Belgrado belaagt bedrijven van Europese 'witte lijst'

Van onze redactie buitenland
AMSTERDAM - Westerse diplomaten in Belgrado die nog hebben gewaarschuwd dat de Europese 'witte lijst' wel eens verkeerd zou kunnen uitpakken, hebben gelijk gekregen. De regering in Belgrado heeft harde maatregelen genomen tegen 190 bedrijven die de EU vorige week vrijstelde van de sancties tegen Joegoslavië.

Vorige week maakte de EU haar witte lijst bekend van bedrijven in Servië die wél producten mogen verkopen aan bedrijven in de EU en daarmee harde valuta verdienen. Om op de lijst te komen moesten bedrijven aan-

tonen dat ze geen banden hebben met het regime en dat ze in staat zijn 'inkomsten uit contacten met het buitenland' uit handen van het bewind te houden. Doel was om het voor lokale bedrijven aantrekkelijk te maken zich van het regime af te keren.

Maar Slobodan Milosevic heeft niet lang gewacht met tegenmaatregelen. Volgens het persbureau Beta-press krijgen bedrijven op de witte lijst geen toestemming meer te exporteren of importeren.

Regeringsgezinde media in Servië nemen intussen het EU-sanctiebeleid én 'uitverkoren' bedrijven op de korrel. Op de lijst staan nogal wat dochterondernemingen van West-Europese bedrijven.

De regeringsgezinde krant Politika concludeerde daaruit dat de EU via de witte lijst bezig is voor eigen bedrijven een monopoliepositie te creëren.

De tegenmaatregelen van Belgrado verbazen EU-diplomaten in de Joegoslavische hoofdstad niets. „Het enige wat we kunnen doen is zorgen dat de lijst snel langer wordt. Maar de animo om erop te komen neemt nu wel sterk af.” Diverse bedrijven zijn zo geschrokken van de reacties dat ze meteen weer van de lijst afwillen. Dat kan echter niet. „De Europese Commissie liet ons deze week weten dat daarin niet is voorzien”, aldus een ietwat verbijsterde diplomaat in Belgrado.

20-7-2000

“Tapes val Srebrenica zijn zeer geloofwaardig”

De verslagen van het radioverkeer van het Bosnisch-Servische leger na de val van Srebrenica zijn zeer geloofwaardig.
Dat heeft de Amerikaanse militair analist Richard Butler gisteren gezegd voor het Joegoslavië-Tribunaal in de zaak tegen de Bosnisch-Servische generaal Krstic.
Het Bosnische regeringsleger luisterde de gesprekken in juli 1995 af. Butler bestudeerde de notulen van het radioverkeer en dui-

zenden andere documenten de afgelopen drie jaar. Hij zei gisteren dat hij in eerste instantie zeer sceptisch was over de verslagen. Maar gedetailleerde informatie bleek overeen te komen met andere documenten die de Bosnische moslims onmogelijk konden hebben. Butler denkt dat hij 80 à 90 procent van het militair relevante radioverkeer heeft kunnen beluisteren.
Uit de afsluisterprotocollen bleek gisteren dat er over de radio

openlijk werd gesproken over de massamoord op moslims in de enclave Srebrenica. Twee niet door Butler geïdentificeerde mannen spreken over 10.000 moslims in de militaire leeftijd die op de vlucht waren. „Hebben we ze tot de helft teruggebracht? Bijna. 4000 à 5000 zijn zeker dood.” Gisteren bleek opnieuw dat Krstic als commandant van het Drina Korps met rapporten op de hoogte werd gehouden van de moorden in de dagen na de val van Srebrenica. (ANP)

19-7-2000

Politie Servië slaat er vaker op los

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM
De Servische autoriteiten gebruiken steeds vaker fysiek geweld tegen politieke tegenstanders. Vooral leden van de voornamelijk uit studenten bestaande oppositiegroep Otpor worden geregeld in elkaar geslagen. Volgens de Amerikaanse mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch is het gebruik van geweld tegen opposanten sinds juni verergerd.
De regering in Belgrado duidt sinds dit voorjaar Otpor als een 'fascistische' en 'terroristische' organisatie. In de maanden mei en juni zijn vijfhonderd activisten

van Otpor door de politie gearresteerd en ondervraagd.
Mishandelingen vinden plaats op politiebureaus of op straat. Zo werd op 7 juli Nicola Lukic in Lapovo gearresteerd, nadat de politie een T-shirt van Otpor in zijn auto had aangetroffen. Hij werd van tien uur 's avonds tot een uur 's nachts door agenten mishandeld.
Het intimideren van Otpor is volgens Human Rights Watch bedoeld om de organisatie zoveel mogelijk te isoleren. Otpor, dat aandringt op democratische verkiezingen, geniet brede steun onder Servische intellectuelen, kunstenaars en kerkmensen.

21-7-2000

Servië: ontslag kritische rechters

BELGRADO, 13 JULI. In Servië heeft het parlement gisteren zestien rechters vervangen die in het recente verleden steun hebben betuigd aan de studentengroepering Otpor! (Verzet!) of die vragetekens hebben gezet bij de onafhankelijkheid van het rechtssysteem.
Onder de vervangen rechters is Miroslav Todorović, een arrondissementsrechtbank in Belgrado, die zich onlangs bij Otpor! aansloot. Dertien andere rechters protesteerden in een open brief toen hij kort daarop werd ontslagen. Ook zij zijn nu de laan uitgestuurd. In Požarevac werd rechter Djordje Ranković vervangen wegens „het wekken van twijfel aan de objectieve positie van de rechter”. Hij en een plaatselijke collega werden ontslagen omdat zij openlijk kri-

stiek hadden geuit op de juridische procedure tegen drie leden van Otpor!, die in Požarevac zwaar werden mishandeld door lijfwachten van de zoon van de Joegoslavische president Milošević en die prompt in staat van beschuldiging werden gesteld wegens 'poging tot moord'.
Het Servische parlement liet gisteren ter motivering van de zestien ontslagen weten dat de rechters zich hebben ingelaten met „politieke activiteiten die niet stroken met hun positie”. Waarnemers gaan ervan uit dat de ontslagen deel uitmaken van een politieke zuivering van het rechtssysteem.
Een militaire rechtbank in Servië ontnam gisteren een kritische kolonel zijn rang wegens uitlatingen over 'Operatie Hoefijzer'. Dat is de codenaam van een geheim plan voor de massale verdrijving

van Kosovo-Albanen, dat in de herfst van 1998 werd opgesteld en dat werd uitgevoerd na het begin van de NAVO-luchttoerlog tegen Joegoslavië, eind maart vorig jaar. De bedoeling van het plan was de etnische structuur van Kosovo definitief te veranderen door zoveel mogelijk Kosovo-Albanen naar Albanië en Macedonië te verdrijven. Kolonel Dragan Vukšić gaf tijdens een bijeenkomst van deskundigen in Wenen in maart vorig jaar bijzonderheden van de operatie. Zijn rang is hem ontnomen omdat hij „de reputatie van de staat en de eer en reputatie van de leger” heeft geschaad. Vukšić is lid van de oppositiepartij van de door Milošević ontslagen opperbevelhebber van de Joegoslavische strijdkrachten, generaal Momčilo Perišić. (Reuters)

2000

Aanslag illustreert verloederling Servië

De aanslag op Vuk Drašković is een nieuwe illustratie van de extreme verloederling van de Servische samenleving.

Door onze redacteur
PETER MICHELSEN
ROTTERDAM, 16 JUNI. Drašković heeft weer gemazzeld: bij de moordaanslag van gisteren ont kwam hij voor de tweede keer binnen een jaar op het nippertje aan de dood. Toen, begin oktober, reed een van de verkeerde weghelft rijdende vrachtwagen frontaal in op de auto's van Drašković en vier medewerkers. De medewerkers kwamen om, Drašković overleefde. De chauffeur van de vrachtwagen en de vrachtwagen zelf werden nooit opgespoord. Een aanslag van het regime van president Slobodan Milošević, zei de leider van de oppositionele Servische Vernieuwingsbeweging SPO later. Gisteren schampten twee kogels zijn hoofd. De daders ontkwamen. En ditmaal hoeft er niet te worden getwijfeld: iemand wilde Drašković vermoorden.

den wél uit de gelederen van een van Milošević' bondgenoten kunnen komen: de Radicale Partij van de Servische vice-premier Vojislav Šešelj, een fascist die geweld verheerlijkt.
De aanslag is hoe dan ook een illustratie van de extreme verloederling van de Servische samenleving. Dit jaar zijn elke maand wel een of meer politieke moorden gepleegd: ex-militieelider en superzakenman Arkan, minister van Defensie Pavle Bulatović, ex-militieelider Branislav Lainović, de directeur van de luchtvaartmaatschappij JAT, de mafioso Zoran 'Skole' Ušković, volgens sommige media de man achter de moord op Arkan, de regeringsleider van de Vojvodina en een prominente adviseur van de Montenegrijnse president. „Nergens ter wereld lopen zoveel politiemannen rond per duizend inwoners als in Servië”, aldus onlangs een van de oppositiepartijen. „Er zijn 120.000 politiemannen die 120

te zijn van geweld. Zelfs op officieel niveau heeft het bewind van Milošević de laatste fatsoensnormen afgeschafte. „Steun aan onafhankelijke media wordt gedefinieerd als terrorisme en is een misdaad tegen een soevereine staat”, zo schreef onlangs minister van Informatie Goran Matić de OVSE-vertegenwoordiger Freimut Duve. Duve, aldus Matić, is met zijn kritiek op de sluiting van onafhankelijke media in Servië „medeplichtig aan terrorisme”.
Nog bonter maakte het Matić' collega van Justitie, Petar Jojić, die onlangs een brief aan Carla del Ponte, hoofd aanklager van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden adresseerde aan „de hoer Carla Del Ponte, zelfbenoemd aanklager van het criminele Haagse tribunaal”. Dat tribunaal werd bestempeld als „een pervers instituut” en „een terroristische organisatie” waar „huurlingen, spionnen, tuig en dienaars van de VS en de NAVO” werken. Del Ponte is een „symbool van prostitutie”, aldus de minister. Ze doet „alles wat men haar vraagt, hoe misselijkmakend en immoreel ook”, maar, aldus de minister, ze zal haar straf niet ontlopen want „u zult het laatste deel van uw verrotte leven achter tralies doorbrengen.” De Amerikaanse minister Albright is „de onwettige moeder van dit media”. De brief was Joegoslavië's formele antwoord op een schriftelijk verzoek van Del Ponte om uitlevering van verdachten van oorlogsmisdaden door de regering in Belgrado. In de versie die uiteindelijk op Del Ponte's bureau belandde waren de meeste passages overigens gekuist; de scheldkanonnade was bestemd voor de media. Maar die kanonnade onderstreept wel het niveau van Servië's regere-

NIEUWSANALYSE

Wie? Het ligt niet echt voor de hand de daders te zoeken in de aanhang van president Milošević. Drašković is van alle opposanten van Milošević de grootste opportunist. De flamboyante Vuk gaat, als hem dat zo uitkomt (en als de prijs klopt), in Milošević' regering zitten, hij saboteert permanent de samenwerking binnen de Servische oppositiepartijen, gunt collega-leider Zoran Djindjić het licht in de ogen niet en is inconsistent in zijn beleid. Hij begon als een extremistische nationalist, compleet met een oudtestamentische baard en racistische denkbeelden, en werd later een krachtige verdediger van een open politiek systeem en een vrije pers. Hij is manipulel en chantabel en speelt, gezien vanuit Milošević' standpunt, de rol van de nuttige idioot, al was het maar omdat hij de oppositie verdoeld houdt. Geen man die men als autoeraat vermoordt.
De daders van de aanslag zou-

regerende politici en hun ondemocratische regime beschermen. De levens van de andere negen miljoen Serviërs zijn geen cent waard.”
De verloederling komt ook tot uiting in andere vormen van communicatie dan moord. Het debat is extreem gewelddadig geworden, althans, aan de kant van het regime. Het praat niet meer, het schreeuwt en scheldt. Voor het bewind en zijn media staat oppositie simpelweg gelijk met terrorisme. Alle opposanten zijn per definitie 'terroristen', 'verraders', 'spionnen', 'lafaards', 'dieven', 'zwakkelingen' en 'handlangers van de NAVO' die „onze kinderen” heeft gebombardeerd. Het is een dagelijks bombardement van het regime en zijn media tegen elke criticus uit elke hoek, of het nu een politieke partij is of de strikt geweldloze studentenbeweging 'Otpor!' of Vuk Drašković, die herhaaldelijk heeft aangetoond zelf niet vies

'Torpederen Belgrano verjaard'

Van onze redactie buitenland
DEN HAAG - Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg begint niet aan een zaak tegen de Britse regering. Familieleden van Argentijnse soldaten die in de Falklandoorlog zijn omgekomen hadden schadevergoeding geëist omdat het torpederen van het schip de Belgrano, waarop de militairen zich bevonden, volgens hen een oorlogsmisdaad was. Het Hof vindt dat de zaak is verjaard.
Volgens juristen maakte de zaak vanaf het begin weinig kans, wegens de verjaring, én het

Hof kan pas uitspraak doen als alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, hetgeen niet het geval is.
De Belgrano verdween op 2 mei 1982 in de golven. 'Gotcha' kopte het Britse dagblad The Sun destijds triomfantelijk. Die toon werd al snel gematigd toen bleek dat 323 van de duizend opvarenden waren omgekomen. Premier Thatcher gaf toestemming voor het torpederen van het schip. Zij werd er, ook in eigen land, van beschuldigd, dat zij zo de vredesinitiatieven wilde dwarsbomen, die de president van Peru op het

punt stond te ondernemen. Zij zou uit zijn geweest op een snelle, makkelijke overwinning.
De familieleden wilden voor de rechtbank aanvoeren dat de Belgrano bezig was weg te varen van het oorlogsgebied en zich buiten de 200-mijlszone rond de Falklands bevond. De verdediger zou waarschijnlijk hebben betoogd dat het schip werd vernietigd om de Britse troepen te beschermen. Premier Thatcher beweerde namelijk tijdens de oorlog dat de Belgrano recht op haar vloot was afgestevend. Achteraf bleek dat het schip de koers al had verlegd.

De Argentijnse soldaten waren de eerste slachtoffers in het tien weken durende conflict, dat begon met de bezetting van de Falkland-eilanden door Argentinië. De oorlog kostte uiteindelijk duizend mensen het leven. De relatie tussen beide landen bleef lange tijd koel, en is pas in 1994 weer hersteld. De Argentijnse minister van defensie noemde toen het torpederen 'een legitieme oorlogshandeling'. Het is daarom onwaarschijnlijk dat de regering in Buenos Aires zich zal inspannen voor de zaak, zoals de familieleden nu hopen.

20-7-2000

Nederlandse KFOR-soldaten beschermen een Servische vrouw in het Albanese deel van Mitrovica. (Foto Martin Roemers)

Tekort aan politie, rechters en cellen

Precies een jaar na de komst van de internationale gemeenschap kampt Kosovo nog steeds met een gebrek aan agenten, rechters en cellen. Een paar uur na hun arrestatie lopen boeven al weer op straat. 'Heel frustrerend' voor de VN-politie.

200

Door onze correspondent

YVEL VINKX

MITROVICA, 9 JUNI. Ze gaan net als miljoenen andere elke dag om acht uur naar hun werk. Alleen, zij gaan in pantservagens. Die brennen de Kosovo-Albanese rechters en hun medewerkers naar de andere kant van de in een Albanese en Servische helft verdeelde stad Mitrovica. De rechtbank staat in het noorden, aan de Servische kant.

De Albanezen en de Serviers in Kosovo staan elkaar naar het leven: een granaat is gauw gegooid. Maar in de buik van de pantservagens hangt de lamplendigheid van een nieuwe werkdag. De mannen strijken weerbarstige haren plat, de vrouwen hebben hun tasje met lunchpakket op schoot en babbelen. Bij een schepje bocht pakken ze automatisch de lus boven hun hoofd en beet – net als in een bus. Gewapende soldaten trekken de deur toe, het schietgat gaat dicht en de voertuigen scheuren weg. Een nieuwe werkdag is begonnen.

Een jaar geleden, op 12 juni 1999, trokken de multinationale vredesmacht KFOR en de Verenigde Naties het bevestigde Kosovo binnen. Nu al een jaar lang probeert het VN-bestuur het politieke juridische systeem op te zetten. Dit, op 27 n'z rechts gezegd, matig kt. Er zijn te weinig agenten, te g. rechters, te weinig cellen.

Misdadigers worden al te vaak op straat gezet: geen plaats. „Er bestaat een goede kans dat zich onder hen ook moordenaars bevinden”, zegt woordvoerder Bruce Lloy van de VN-politie in Pristina laconiek.

De internationale gemeenschap stultte op een reeks van problemen. Welke wetten gelden in Kosovo, formeel een Servische provincie onder VN-bestuur? De Servische? Eerst besloten de VN de Servische strafwet per 24 maart 1999 (het begin van de NAVO-bombardementen) aan te houden, maar daarop weigerden de Albanese rechters aan het werk te gaan. Onder de Servische wet konden ze niet langer leven. VN-bestuurder Bernard Kouchner zwichtte voor de Albanese druk. Voortaan, zei Kouchner, zou het recht van vóór 1989 gelden. Toen had Kosovo nog zijn autonomie binnen de Federatie Republiek Joegoslavië. Maar daarop wilden de Servische rechters niet aan het werk.

Voor de oorlog telde Kosovo meer dan achthonderd rechters en officieren van justitie, nu zijn er 267 rechters, onder wie drie Serviers. Maar werken doen ze niet, uit angst hun leven te verliezen, zeggen ze. „Ik wil niet iedere seconde van de dag een escorte om me heen hebben”, zegt Vlastimir

Dimitić. Bij de OVSE danken ze dat Belgrado achter de werkweigering zit. De Servische rechters zouden op goedkeuring van het Servische ministerie van Justitie wachten.

Eind vorig jaar plaasste Kouchner een noodoproep bij de Verenigde Naties. Hij voelde zich een 'bedelaar', want niemand kwam met voldoende geld en middelen over de brug. En Kouchner kon, gezien het voortschrijdende geweld in Kosovo, eigenlijk wel het dubbele van het aantal benodigde politiemensen gebruiken.

De oproep heeft effect gehad, menen politiemensen in Pristina. De VN zegden uiteindelijk 4.718 agenten toe, ruim 3.600 van hen zijn inmiddels aan het werk. En Kosovo zelf mag dan niet multi-etnisch zijn, zijn politiemacht is dat wel; de VN-agenten komen uit 47 verschillende landen. Amerika levert de meeste agenten, gevolgd door India, Jordanië en Duitsland. Nederland? Dat staat op de laatste plaats. De regering leverde welgetijd één VN-agent, de mar-chaussee Jan Timmermans. Die is woedend over de Hollandse zuchtigheid. „Jan, waar blijft de rest, zelden mijn collega's. Ik doe mijn best, antwoordde ik. Maar na zes maanden hing het mij behoorlijk de strot uit.” Nederland wil zijn deelname aan VN-operaties con-

centreren om zo meer invloed op de besluitvorming te krijgen. Op de Balkan gaan Nederlandse VN-militairen en agenten voortaan naar Bosnië. Timmermans: „Ik kan dat verhaal wel uitleggen, niet verkopen.”

In Kosovo wil de internationale gemeenschap vooral een op Europese leest geschoelde politiemacht opbouwen. Maar hoe maakt men een politiemacht-Westerse-stijl zonder (voldoende) Europese agenten? Van *community policing*, meer blauw op straat en in de wijk, hebben de meeste Indische en Jor-daanse agenten nog nooit gehoord. „We krijgen die neuzen amper de auto uit”, zegt Timmermans. Sommige commandanten zijn al op het noodsceario overgestapt: ze stellen eenvoudig geen wagens meer beschikbaar. Dan moeten de agenten wel lopend par-trouilleren.

Toch is het aantal moorden in Kosovo algenomen: van ruim veertig tot circa zeven moorden per week. Bijna de helft van de verdachten wordt opgepakt. „We krijgen de slag te pakken.” Aan de andere kant: er zijn ook niet zoveel Serviers meer over om te verjagen.

Nog een probleem, waar moeten de verdachten heen? Er is een gebrek aan cellen. Er wordt gebouwd, de door de NAVO gebom-

een geregisseerde campagne”, aldus Annan.

De leider van het VN-bestuur in Kosovo, Bernard Kouchner, licht vandaag ten overstaan van de leden van de Veiligheidsraad de situatie in Kosovo toe. Die situatie is de afgelopen weken, waar het de veiligheids-situatie betreft, verslechterd. Vorige week kwamen acht Serviers om het leven door etnisch geweld en deze week trokken de Serviers zich voorlopig terug uit de samenwerkingsorganen van het VN-bestuur.

Eerder deze week waarschuwden NAVO-chef Lord Robertson en Javier Solana bij de EU verantwoordelijk voor buitenhands en veiligheidsbeleid, tegen oplevend etnisch geweld in Kosovo. Solana zei woensdag zijn pleidooi tot „een persoonlijke missie” te maken. (Reuters, AFP)

bardeerde gevangenis in Istok wordt bijvoorbeeld weer opgetrokken, maar het gaat langzaam. VN-agenten zien arrestanten een paar uur later weer op straat lopen. „Heel frustrerend”, zegt een van hen, „en slecht voor de geloofwaardigheid van de politie.”

Even leek het VN-bestuur in Kosovo zelf de grenzen van het recht te overschrijden. Een verdachte kan maximaal zes maanden worden worden vastgehouden zonder formele aanklacht. Eind vorig jaar dreigde zo een aantal misdadigers op straat te komen. Ze hadden, in de euforie na de bevrijding van Kosovo, Serviers vermoord en nu was de maximumperiode voor hun voorlopige hechtenis bereikt.

Kouchner kocht extra tijd: hij vaardigde een decreet uit om de voorlopige hechtenis met zes maanden te verlengen. Het bracht mensenrechtenorganisaties als Amnesty International in het gevecht. Inmiddels is deze groep Albanese voor de rechter verschenen, zegt Rolf Welberts van de OVSE. „Er komen geen etnische zuiveraars vrij omdat wij niet op tijd zijn.” Maar het blijft een race tegen de klok.

Bij de rechtbank in Mitrovica delen de Albanese rechters de zorgen van de internationale gemeenschap niet. Kosovo kan bijvoorbeeld best zonder Servische rechters, vindt rechtbankvoorzitter Kapllan Baruti. „Waar hebben wij Servische rechters voor nodig? Het justitiële systeem heeft tien jaar zonder Albanese rechters getuionceerd”, zegt hij, doelend op de massaoftslagen van Albanese rechters en openbare aanklagers door de Serviers in 1989 en de vorming van een ondergrondse, parallelle samenleving door de Albanese. Voor Kapllan Baruti breken nu, logisch, tien jaren zonder Servische rechters aan.

F. V. B. 2. '94

Kosovo

Gewapend verzet doorbreekt buitenlandse onverschilligheid

Kosovo is een achtergebleven en onontwikkelbaar gebied. Het is het hoogste van de Balkanlanden. Het is het hoogste van Europa, zo is het de eerste sterfte. Het eerste cijfer wordt gebruikt om te waarschuwen voor de 'nantie' van Albanese. Het geeft aan hoe slecht de Albanese werkelijkheid aan toe zijn. De situatie in Kosovo is het product van een geschiedenis van tientallen jaren. Maarschalk Tito stichtte na de Tweede Wereldoorlog de Federatieve Republiek Joegoslavië, met Kosovo (of Kosova, zoals de Albanese het noemen) als autonome deelrepubliek. Bijna negentig procent van de Kosovaren spreekt Albanese als moedertaal. De Albanese bevolking telde volgens de volkstelling van 1991 anderhalf miljoen mensen; het werkelijke aantal is waarschijnlijk twee miljoen. Servische bronnen houden vol dat de meesten van hen nieuwkomers zijn die na 1941 uit Albanië kwamen, maar in de vijftiende eeuw woonden al Albanese in Kosovo.

In 1986 demonstreerden Servische nationalistische in Belgrado tegen de 'Albanese genocide op het Servische volk in Kosovo'. Het escaleerde snel: in 1990 werd de provincie Kosovo haar autonome status afgenomen. In 1992 organiseerden de Albanese in Kosovo illegale verkiezingen en kozen Ibrahim Rugova, de leider van de Democratische Liga van Kosovo (LDK), als president.

Aleen al een vluchtige blik op rapporten van mensenrechtenorganisaties van de laatste decennia laat zien hoe diep geworteld de gewelddadige onderdrukking in Kosovo is. Massa-arrestaties waren er al in 1979; in 1989 telde voormalig Joegoslavië 4.500 politieke gevangenen, voor het overgrote deel van etnisch-Albanese herkomst. Nog in 1997 werden vijftig Albanese in politieke processen, waar de rechtspraak zeer oneerlijk was, tot gevangenisstraffen veroordeeld. De vn-rapporteur voor Joegoslavië

Abraham Rehn, schreef in zijn rapport van 1997 dat de Servische troepen in Kosovo geen toegang tot het gebied. Er werd wettelijk gebied. Het werd wettelijk gebied bij onderdrukking van de regering tot het ondertekenen van een vredesverdrag.

Vanaf eind februari 1998 werd de spanning in Kosovo een openlijke oorlog. Servische troepen, samen vijftigduizend man, bestreden het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) waarvan de sterkte niet te schatten is. De Servische troepen hebben een modern wapenarsenaal, de UCK heeft alleen oude, lichte wapens. De UCK was vooral sterk in de hooglanden, maar werd in de loop der maanden op steeds meer punten verslagen en verdreven. Servische eenheden waren verantwoordelijk voor massamoorden in verschillende gemeenten. Het waren ook de gemeenten die de meeste vluchtelingen voortbrachten. In Skënderaj bijvoorbeeld werd om 46 van de 50 dorpen strijd geleverd. Veertigduizend mensen vluchtten uit de gemeente, 18 dorpen waren daarna geheel verlaten. In heel Kosovo werd in 18 van de 29 gemeenten gevochten. De meeste slachtoffers waren burgers: vrouwen, kinderen en bejaarden. Negenhonderd vrouwen zijn 'verdwenen'. Ze zijn door de Servische troepen meegevoerd naar onbekende bestemming.

Ook de UCK zou zich schuldig hebben gemaakt aan moorden op burgers. Volgens berichten zijn Serviërs, Roma en Albanese, die verdacht werden van steun aan de Serviërs, daarvan het slachtoffer geworden. Maar veel blijft onduidelijk. De Servische autoriteiten hebben jarenlang geen onafhankelijke waarnemers in Kosovo toegelaten. Het Hoge Commissariaat voor vluchtelingen, UNHCR, mocht er ook geen kantoor openen.

In november 1998 schatte de UNHCR dat 260.000 ontheemden uit Kosovo na de conflicten vanaf begin dat jaar binnen de

Op de Balkan woedde in de jaren negentig de ergste oorlog van Europa sinds 1945: 250.000 doden in vijf jaar. Bosnië en Kroatië werden in de internationale media symbolen van etnische zuivering. Die aandacht heeft Kosovo, een provincie van Klein-Joegoslavië, nooit gekregen. Toch is Kosovo al veel langer het toneel van massale onderdrukking van minderheden. En juist het jarenlang negeren van dat geweld in Kosovo heeft nationalistische leiders het idee gegeven dat onderdrukking ongestraft zou blijven. Pas begin 1998 doorbrak het gewapend verzet buitenlandse onverschilligheid. Het aantal vluchtelingen uit Klein-Joegoslavië, voor het overgrote deel Kosovaren, nam in West-Europa gedurende 1998 sterk toe, tot tienduizend in het derde kwartaal. In de eerste negen maanden van 1998 werd bijna veertig procent van deze asielverzoeken ingediend in Duitsland en ruim twintig procent in Zwitserland. Nederland kreeg vijf procent van de verzoeken, een kleine drieduizend mensen. Ze vormden 10 procent van alle asielverzoeken in Nederland in die periode.

DAAN BRONKHORST

◀ Guity Mohebbi (l) en Turgay Tankir (r)

men te kijken. Toch laat de toegankelijkheid voor vluchtelingen nog te wensen over. Hulpverleners zijn nog te weinig getraind om hen te behandelen - bestaande methodieken blijken dikwijls niet te werken of zelfs averechts uit te pakken. Ook speelt mee dat vluchtelingen zelf dikwijls terughoudend zijn om met hun emotionele problemen aan te kloppen bij professionele instellingen.

Mohebbi: 'Al heeft de reguliere gezondheidszorg haar poorten geopend, de vluchtelingen staan dikwijls weer snel buiten omdat vraag en aanbod onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. De klachten van mevrouw Hassan kun je niet begrijpen zonder haar voorgeschiedenis. Er is vooral kennis nodig van de context van de vluchteling, de negatieve ervaringen, de problemen met het wortel schieten in een vreemd land. De klachten op zich verschillen vaak niet van die van andere bevolkingsgroepen. Het zijn vooral de voorgeschiedenis en de huidige sociaal-maatschappelijke positie van vluchtelingen die ze een specifieke inhoud geven. Juist die maken vluchtelingen tot zo'n diverse doelgroep. De problemen van vluchtelingen kun je daarom niet met een enkele methodiek oplossen.'

De zes regioconsulenten van Pharos bieden door het hele land consultaties, advies, scholing en trainingen. Ze beperken zich daarbij overigens niet alleen tot de gezondheidszorg. De sociaal-economische positie van de vluchtelingen is ook vaak bepalend voor het welbevinden van vluchtelingen in Nederland. Daarom rekent Pharos ook onderwijs en arbeidsvoorziening tot haar doelgroepen. Pharos' invalshoek is dat gezondheid méér is dan wat onder de institutionele gezondheidszorg valt. Mohebbi: 'Zit iemand jaren werkloos thuis, kan hij geen taal leren of aan onderwijs deelnemen, dan is hij zo geïsoleerd dat de kans op psychische problemen groot wordt.'

In de gevallen dat de reguliere zorg te

Pharos haalt gezondheidsproblemen van vluchtelingen uit isolement

Lichtbaken

Stichting Pharos - Steunpunt Gezondheidszorg Vluchtelingen - bestaat als zelfstandige landelijke organisatie sinds 1993. Sinds het midden van de jaren zeventig is kennis en ervaring opgedaan met de zorg voor vluchtelingen en asielzoekers. Pharos - vernoemd naar de legendarische vuurtoren bij Alexandrië - ontstond uit delen van het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen (CGV) binnen het ministerie van vws en de Sociaal Pedagogische Dienst voor Vluchtelingen (SPDV) van Riagg Centrum/Oud-West in Amsterdam. Pharos zet zich in voor het verbeteren van de toegankelijkheid en kwaliteit van de gezondheidszorg voor vluchtelingen en asielzoekers. vanuit haar basis in de gezondheidszorg werkt de Lichtbaken - een landelijke organisatie - met gemeenten en andere instellingen samen om de zorg voor vluchtelingen in Nederland te verbeteren. Pharos werkt samen met de SPDV en de Rijksoverheid. Telefoon 030 411 3680.

kort schiet, behandelt en begeleidt Pharos ook zelf vluchtelingen. 'Het gaat dan om zeer complexe problemen,' aldus Mohebbi. 'Nieuwe methodieken en inzichten dragen we dan zo snel mogelijk over, zodat de reguliere zorg er zelf mee uit de voeten kan. Het is ontzettend belangrijk dat er draagvlak voor vluchtelingen is, ook op het terrein van de gezondheidszorg. We willen koste wat het kost voorkomen dat een vluchteling alleen bij de specifieke instellingen zoals VluchtelingenWerk en Pharos terecht kan. Niet alleen de vluchtelingen, maar ook de vluchtelingenorganisaties dreigen daarvoor in een isolement te raken.'

Ambassadeurs

Turgay Tankir, regioconsulent voor Gelderland en Utrecht, ziet in de praktijk dat isolement toch nog veel voorkomt. Een plaatselijke stichting van VluchtelingenWerk vroeg hem onlangs advies. 'Het bleek dat in die gemeente veel vrijwilligers afhaakten omdat het werk hen te zwaar werd. Als ergens een vluchteling bij betrokken was, werd veel te vaak een beroep op het plaatselijk VluchtelingenWerk gedaan in plaats van op de verantwoordelijke instantie. Bij een vechtpartij tussen vluchtelingen die een woning deelden, werd niet de politie

gehaald, maar hingen de dorpelingen bij VluchtelingenWerk aan de lijn. Als een gemeente vluchtelingen opvangt moet zij daar de verantwoordelijkheid voor nemen. Een vluchteling moet bij dezelfde instanties terecht kunnen als de rest van de Nederlandse bevolking. Hetzelfde geldt ook voor de gezondheidszorg.'

'Er is geen instelling die in zijn eentje op een adequate wijze kan anticiperen op de gezondheidsproblemen van vluchtelingen. Samenwerking is nodig', aldus Tankir. De regioconsulenten streven ernaar de krachten in de regio's te bundelen door zogenoemde zorgnetwerken op te zetten. Daaraan nemen verschillende psychosociale instellingen, en ook vaak VluchtelingenWerk deel. Mohebbi: 'De regioconsulenten zijn onze ambassadeurs. Ze hebben in de regio de meeste contacten met andere instellingen en hebben daarmee een belangrijke signalerende functie.'

Tankir geeft nog een voorbeeld. Een medewerker van VluchtelingenWerk uit Gelderland belt naar de Helpdesk van Pharos voor advies over een Iraans gezin. Het echtpaar heeft grote relatieproblemen. De aanmelder vertelt dat het stel traumatische ervaringen achter de rug heeft; wellicht hebben die ervaringen met de huwelijksproblemen te maken. Hij maakt zich vooral zorgen over de kinderen. Door heftige ruzies worden ze emotioneel verwaarloosd: ze krijgen ook klappen. De kinderen komen te laat op school en zijn angstig. Het echtpaar blijkt niet naar de maatschappelijk werker te willen. Tankir: 'VluchtelingenWerk heeft voor ons dikwijls een belangrijke signalerende rol over het functioneren van de lokale zorg. In dit geval bestond een zorgnetwerk waaraan zowel Pharos, VluchtelingenWerk, het maatschappelijk werk en de Riagg deelnamen. Het netwerk belegde een bijeenkomst met het Iraanse echtpaar. De vraag is dan of je moet beginnen bij de traumatische ervaring of bij het relatieprobleem. In het eerste geval verwijzen we naar de Riagg, in het tweede naar het maatschappelijk werk. Uiteraard gebeurt er alleen iets als de vluchteling het daarmee eens is. De verdienste van een zorgnetwerk is dat op die manier sneller duidelijk wordt bij welke instantie een vluchteling die hulp zoekt thuis hoort. Uiteindelijk hoopt Pharos een landelijke dekking te bereiken met deze netwerken, waardoor de deskundigheid optimaal kan worden benut.'

Om redenen van privacy zijn de namen van cliënten gefingeerd.

Oudere alloctonen in Nederland vallen als groep tussen wal en schip. Zij zijn onvoldoende geïntegreerd in de samenleving, vinden geen aansluiting meer bij hun kinderen en kleinkinderen en raken tenslotte in een diep isolement. Deze bevindingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau van november 1998 lijken de klok tien jaar terug te draaien. De internationale conferentie 'Age in Exile' kwam in 1988 tot dezelfde conclusie voor oudere vluchtelingen. Toch is de tussenliggende tijd niet als de hoop als in de jaren tachtig, toen de naam 'Oudere Vluchtelingen' werd gebruikt, maar als de jaren negentig, toen de naam 'Oudere Vluchtelingen' werd gebruikt. De naam 'Oudere Vluchtelingen' wordt gebruikt om de plichten jegens oudere 'nieuwe burgers' na kan komen.

ELISABETH VERMEULEN

Bloemen van de hoop bloeien

Een mooie ouwe dag'. In Hoorn (West-Friesland) werken ze er al jaren aan om al die mensen die nu eindelijk volwaardig Nederlander zijn, het recht te geven ook te genieten van dat oer-Hollandse begrip. Het in 1991 gestarte project Oudere Vietnamese Vluchtelingen in Nederland is inmiddels formeel afgerond, maar ijlt nog altijd na voor de doelgroep. In 1995 verscheen het evaluatierapport 'Beter een goede buur dan een verre vriend'. Daarin staat nadrukkelijk dat de ervaringen en de methodes van het project de moeite waard zijn om te worden overgedragen.

Taalbarrière

Het project kan een voorbeeldfunctie hebben omdat de kenmerkende omstandighe-

den van oudere vluchtelingen niet alleen van alle tijden, maar ook van alle volkeren zijn. De heer Nguyen (63), voormalig projectmedewerker in het Hoornse initiatief en nu nog de organisatorische spil binnen de plaatselijke Vietnamese gemeenschap: 'In de eerste plaats is er natuurlijk de taalbarrière. Veel Vietnamezen kwamen vijftien tot twintig jaar terug al op wat latere leeftijd naar Nederland. Ze zijn veelal afkomstig van het platteland en het opleidingsniveau is niet altijd even hoog. Dat maakt het leren van Nederlands extra moeilijk.'

Bij de taalproblemen komt het gegeven dat Vietnamezen, anders dan Nederlanders, moeilijk in beelden of symbolen (pictogrammen) kunnen denken. Nguyen: 'Veel ouderen herkennen de aanduidingen op

▲ In het midden 'Oma' Hoa en haar dochter Jung Do, geflankeerd door hun vriendinnen Xuan Nguyen (links) en Hue Lam (rechts).

stations of bijvoorbeeld bushaltes niet. Daardoor kunnen ze niet met het openbaar vervoer reizen en blijven ze aan huis gekluisterd.' Voeg daarbij fysieke ongemakken, zoals slecht ter been zijn, minder goed kunnen zien en horen – uiteraard niet 'voorbewoond' aan allochtone ouderen, maar toch – en het isolement ligt op de loer.

Toch komt die dreiging eerst in volle omvang aan het licht als een aantal specifieke factoren wordt meegewogen. Specifiek voor vluchtelingen in het westen, of zelfs voor Vietnamezen in Nederland. Nguyen: 'In veel oosterse en zuidelijke landen is het

NAVO-uitbreiding op de Balkan

Kroatië is als 46ste lid toegelaten tot het Partnership for Peace (PfP), een militair samenwerkingsverband van de negentien NAVO-landen met de voormalige socialistische landen van Oost-Europa, Rusland en neutrale landen, waaronder Zwitserland, Oostenrijk en Zweden.

De toetreding van Kroatië is in het Westen toegejuicht en wordt gezien als een eerste stap in de toernadering tot Europa. Na Macedonië en Slovenië is Kroatië het derde lid dat voorheen deel uitmaakte van de Federale Socialistische Republiek Joegoslavië. Bosnië-Herzegovina is formeel geen lid, maar wordt feitelijk bestuurd door de westerse machten. Alleen het huidige Joegoslavië, bestaande uit de deelrepublieken Servië en Montenegro, maakt geen deel uit van het militaire samenwerkingsverband.

In het Westen wordt de nieuwe regering van president Mlesic en premier Racan, die begin van dit jaar de regering van de Kroatische nationalistische partij HDZ van wijlen president Tudjman heeft overgenomen, met beide armen omhelsd.

Met Tudjman onderheid het op z'n zachts gezegd een wat ongemakkelijke relatie. Hoewel Tudjman bekend stond als iemand die z'n fascistische opvattingen niet onder stoelen of banken stak, was hij bovendien een westerse bondgenoot in de strijd tegen de Joegoslavische leider Milo-

sevic. De steun die Tudjman derhalve kreeg kon niet al te openlijk worden getoond, omdat dit mogelijk te rimpelen was met de beliden politiek van 'mensenrechten en democratie'.

De steun aan Tudjman vond dan ook in alle sibilen plaats, waar de media met of nauwelijks over berichtten. Bekend is dat via het Vaticaan miljoenen dollars naar Kroatië zijn gestuurd en dat Duitsland, ondanks een embargo, omvangrijke wapenleveranties (uit de voorraden van de voormalige DDR) heeft gedaan.

Ook onze voormalige minister van Buitenlandse zaken, Hans van der Broek, was een zeer gezichte gast in Zagreb. Wellicht kwam dit omdat, naar nu bekend is geworden, bij het ministerie in Den Haag het idee leefde om Joegoslavië lange eunische schiedslippen te verdelen.

Dir idee paste geheel in het denken van Tudjman, onder wiens leiding een vrijwel gehele eunische zuivering van Kroatië heeft plaatsgevonden. Hij werd daarbij op beslissende momenten door de NAVO geholpen, zoals bij de verdriving van ruim 250.000 Serviers

De Kroatische minister van Buitenlandse Zaken T. Piculja en Nato secretaris-generaal Lord Robertson

uit de Krajina.

Toch moet nog bliken of Kroatië werkelijk gebroken heeft met de HDZ van Tudjman. Het Kroatische dagblad Nacional publiceerde op 25 mei een artikel waarin duidelijk wordt gemaakt dat vier door het Joegoslavische Tribunaal gezochte oorlogsmisdadigers onder schuilnamen in het

gebied rond Zadar leven. Ante Siskovic, Pasko Ljubice, Miroslav Balic Cicko en Vlado Cosic worden verantwoordelijk gehouden voor de moord in april 1993 op honderd burgers, waaronder vrouwen en kinderen, in het moslimdorp Ahmic bij Vitez. Zij zouden vanuit presidentiële kringen en de gehele dienst nieuwe pas-

poorten en identiteitspapieren hebben gekregen. Siskovic werd Ivan Tomas en Cosic's naam werd veranderd in Ivan Brdantin. Zij leven bij Zadar als zogenaamde vluchtelingen uit Bosnië. Nacional kon niet de nieuwe identiteit van de andere twee gezochte verdachten achterhalen. Volgens Nacional zijn de

foto: NAVO

Slepende affaire over seks in kelders

2000

Door een onzer redacteurs
EMMER-ERFSCHIEDENVEEN, 27 JUNI. De zogenoemde sekskelder-affaire in Emmen-Erfschiederveen begon als een 'stokjesaffaire'. Voorjaar 1997 vertelde een aantal kleuters van basisschool De Dreef in Emmen-Erfschiederveen dat oudere kinderen hen onder schooltijd met stokjes in hun anus hadden bewerkt. De ouders deden aangifte, de daderrijes bekenden. Omdat ze te jong waren om te worden vervolgd, kregen ze van Justitie een pedagogische maatregel opgelegd.

In twee instantie vertelden de kinderen dat er bij het misbruik ook leerkrachten, ouders en onbekenden waren betrokken. Het zou zich onder schooltijd hebben afgespeeld, in kelders, op het terrein van de school en de daarnaast gelegen bakkerij en elders. Daarbij zouden foto's zijn gemaakt. Justitie onderzocht de school, maar trof daar alleen knipprintjes aan. De zaak werd daarom in november 1997 geseponeerd.

De ouders hebben vervolgens door een civiele procedure en in hoger beroep getracht om een onderzoek door TNO af te dwingen. Zij waren ervan overtuigd dat het politieonderzoek onvolledig was geweest. Hun advocaten, W. Ankeren, J. Boksem, probeerden middels de artikel 12-procedure om alsnog vervolging af te dwingen.

Zomer 1999 werd het huis van een van de slachtoffertjes in brand gestoken. Justitie besloot daarop alsnog om TNO onderzoek te la-

ten verrichten. Onder de school werd alleen een kelder aangetroffen die was volgestort met puin. Bij de bakkerij trof TNO meerdere kelders aan. Verder maakte TNO melding van een ondergrondse begraafplaats die zich onder het schoolplein bevond. Dat kwam overeen met de verklaringen van de kinderen, die daarin vertelden over 'een put met drollen' onder de grond, of 'een waterput die heel erg stonk'. Justitie concludeerde niettemin dat de verhalen van de kinderen over misbruik door volwassenen niet op waarheid konden berusten, omdat er onder de school geen toegankelijke kelders werden aange-

troffen. Naar de herkomst van het seksgedrag van de jeugdige daderrijes in de 'stokjesaffaire' is geen onderzoek verricht. Volgens hoofdofficier van Justitie R. Van Rossum-Broos kreeg justitie „geen signalen dat daar een noodzaak toe was". De slachtoffertjes hebben vorig jaar een kortdurende groepsbehandeling ondergaan wegens seksueel misbruik. Ze zitten inmiddels op een andere school.

Enkele ouders zijn door het onderwijzend personeel aangeklaagd wegens smaad en verootmoediging. Ook zijn de ouders van de gemeente Emmen nog achttienzend gulden proceskosten schuldig. De gemeente doneerde de dorpsgemeenschap ruim veertigduizend gulden, het ministerie van VWS nog eens honderdvijftigduizend gulden om de verstoorte verhoudingen te herstellen.

'Biedt het monster een veilige aftocht'

24-6-2000

wel dagelijks over de vloer. Als directeur van het Centru Za Antiratnu Akciju, begin jaren negentig door haarzelf opgericht als een van de eerste vredesorganisaties in Servië, was ze allang verdacht. Maar de laatste tijd valt de politie haar en haar medewerkers wel erg vaak lastig.

Milosevic zittend aan het zwembad, trekkend aan een sigaar?

Vesna Pesic.

vertolkt daar mee het gevoel van nogal wat mensen in de oppositie.

Zoals Milan Panic, de zakenman die begin jaren negentig even premier van Joegoslavië was, maar het al snel aan de stok kreeg met Milosevic. In de *Washington Post* bepleitte hij deze week een 'ruil': ballingschap voor Milosevic ergens buiten Servië tegen vrijwaring van vervolging. Volgens *The New York Times* zou de internationale gemeenschap niet helemaal ongevoelig voor deze suggestie zijn. In Washington en elders wordt dat heftig ontkend. Milosevic die zijn oude dag slijt, zittend bij een zwembad,

Vandaar die kooi, vandaar dat monster. Maar die sleutel dan? Die is in handen van de internationale gemeenschap, vindt Pesic, die zou de deur open moeten draaien en het monster een veilige aftocht bieden. De sociologe

nippend aan een sigaar. Dat gaat in tegen ieder rechtsgevoel. Pesic beseft het als geen ander. Het maakt echter, denkt ze, tenminste het begin van veranderingen in Servië en daarmee op de rest van de Balkan mogelijk.

Maar waarom zou nu juist die door zoveel Serviërs verfoeide internationale gemeenschap dat moeten doen? Tenslotte suggereren opiniepeilingen dat een meerderheid in Servië genoeg heeft van het regime. De oppositie kan winnen als ze erin slaagt van de verkiezingen een referendum over Milosevic te maken, zo schreef onlangs een internationale denktank. Oftewel: de Serviërs kunnen toch zelf de sleutel om draaien?

Pesic zucht. Ze weet het. De oppositie heeft zwaar gefaald. Ze slaagt er steeds maar niet in een lijn te trekken, een vuist te vormen. De jonge mensen van Otpor doen hun best. Een nieuwe generatie, die niet alleen schreeuwt om verandering, maar de Serviërs inwrijft dat ze daar zelf de verantwoordelijkheid voor moeten nemen. Juist daarom wellicht wordt er door de politie zo hard op hen ingehakt. „Het moet het idee geven: vergeet het maar, heb vooral geen hoop”.

Ze vreest de implosie van het regime. „Want de staat is alleen sterk in zijn repressie. Als het om de toekomst gaat heeft het regime niets te bieden.” Dan wordt het echt onaangenaam in de kooi. „Maar de vraag is wie dat wat kan schelen.”

Servie

Nicole Lucas

AMSTERDAM – „We zitten opgesloten in een kooi. Samen met het monster. En de sleutel zit aan de buitenkant.”

Vesna Pesic wil niet overdrijven, maar wanhopig klinkt ze wel. De oppositieleidster, die in winter van 1996/97 internationale bekendheid verwierf toen ze – de kleine vrouw tussen Vuk Draskovic en Zoran Djindjic – tienduizenden Belgrado'ers toespreekte, ziet Servië steeds verder afglijden in de richting van een dictatuur. „Begin jaren negentig hadden we zekere vrijheden. Onafhankelijke media werden getolereerd, oppositiebewegingen idem dito. Maar de laatste maanden neemt de repressie in snel tempo toe”, zegt Pesic, die deze week op bezoek in Nederland was.

Kranten krijgen voortdurend zware boetes opgelegd, televisie en radiostations worden uit de lucht gehaald. Jongeren, kinderen soms nog, gekleed in een shirt van Otpor, de nieuwe beweging die zich tegen Milosevic keert, worden gearresteerd of naar het politiebureau gesommeerd voor een 'informatief gesprek'. Een anti-terreurwet is in sprake, die de politie bij de geringste vermoedens van 'staatsondermijnende activiteiten' vrijwel onbeperkte bevoegdheden geeft. Pesic heeft de politie nú al vrij-

Oost-Europese 'troostmeisjes' voor soldaten en hulpverleners

Juni 2000

VAN DE REDACTIE

Vrouwen uit het voormalige Oostblok worden in grote getale naar gebieden in voormalig Joegoslavië gestuurd om te werken als prostituee voor de grote groep soldaten en opbouwwerkers. Kosovo, als voormalig oorlogsgebied, is een belangrijke plek voor de toenemende handel. Open grenzen, de aanwezigheid van een grote cliëntèle in de vorm van buitenlandse troepen en hulpverleners en de afwezigheid van een werkend juridisch systeem bieden uitstekende mogelijkheden voor deze branche.

Een groot deel van het werk wordt door Oost-Europese vrouwen in verborgen bordelen gedaan. Hun landen van herkomst zijn dichtbij en deze hebben allen goed georganiseerde criminele netwerken. In de afgelopen zes maanden hebben de politie en VN-blauwhelmen vrouwen uit Wit-Rusland, Moldavië, Oekraïne, Bulgarije, Hongarije, Roemenie en Albanië bevrijd.

De politie zegt dat de meeste van deze vrouwen en meisjes (sommigen pas vijftien jaar) van huis werden getransporteerd naar Macedonië, dat grenst aan het zuiden van Kosovo. Daar werden ze in motels vastgehouden en op veilingen aan etnisch Albanese pooiers verkocht voor bedragen variërend van 1.000 tot 2.500 dollar.

De vrouwen moesten hun paspoorten afgeven en werden onder erbarmelijke omstandigheden vastgehouden in bars en motels. Ook werden zij gedwongen tot seks zonder bescherming met plaatselijke politieagenten en VN-blauwhelmen, en dat zonder betaling. Men werd verteld dat er pas geld kon worden verdiend als de pooiers de kosten voor hun transport en verblijf hadden terugverdiend. Bij weigering werden de vrouwen geslagen.

De Organisatie voor Vrede en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft de vrouwelijke slachtoffers gesteund en hen met behulp van politie en VN-blauwhelmen uit de bordelen bevrijd. Rolf Welberts, hoofd mensenrechten van de OVSE in Kosovo, zegt dat zijn organisatie ongeveer vijftig vrouwen heeft geholpen. Maar hij vermoedt dat het aantal vrouwen dat nog wordt vastgehouden vele malen groter is.

"We hebben het hier over vrouwen uit Oost-Europa die naar Kosovo zijn gebracht om als prostituee te werken. En bij aankomst worden zij met omstandigheden geconfronteerd waar zij vooraf geen weet van hadden: het afgeven van hun paspoort, geen geld, enzovoorts. Het is een vorm van slavenhandel."

Welberts zegt dat de omstandigheden in Kosovo ideaal zijn voor internationale handelaren: "Een naoorlogse maatschappij is altijd instabiel. En instabiele maatschappijen bieden altijd meer ruimte voor criminaliteit - ook voor de georganiseerde - dan heel stabiele maatschappijen. De situatie waarin wij hier leven,

maakt het voor de handelaren makkelijker dan in andere gebieden. En, de vraag bestaat uiteraard. Het grote aantal buitenlandse troepen en hulpverleners is de andere kant van het verhaal."

Welberts stelt dat de 'internationalen' (buitenlandse soldaten en hulpverleners) heel vaak de baas in de bordelen zijn. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor in Bosnië-Herzegovina, waar de aanwezigheid van vredeshandhavers en hulpverleners een grote handel in Oost-Europese vrouwen hebben veroorzaakt die tot op de dag van vandaag voortduurt.

Human Rights Watch documenteert dat vrouwen uit Wit-Rusland, Moldavië, Oekraïne, Bulgarije, Hongarije, Roemenie en Albanië met sprookjes over legaal werk naar Bosnië werden gelokt. Maar bij aankomst namen de pooiers de vrouwen hun paspoorten af en onderwierpen hen aan slavernijachtige praktijken. Vaak werden zij van het ene bordel naar het andere verkocht en werden de vrouwen gedwon-

gen te werken zonder salaris.

De internationale waarnemers in Bosnië zijn bekend met dit fenomeen, maar doen vrijwel niets om het te bestrijden, stelt Human Rights Watch. De organisatie stelt dat sommigen van hen zelfs actief bij de malafide praktijken betrokken waren.

Jill Thompson, adviseur in handelszaken van de OVSE in het kantoor in Warschau, schat het aantal vrouwen dat in het voormalig Joegoslavië is verhandeld op tienduizenden. Thompson vertelde dat de handel bloeit dankzij de medeplichtigheid van plaatselijke autoriteiten: "Het patroon in veel landen is de betrokkenheid van de plaatselijke politie in de activiteiten op diverse niveaus. Soms zijn ze klant, soms bieden zij bescherming aan de clubs en soms nemen ze actief deel aan de handel."

"Op het moment wordt er internationaal goed samengewerkt om het onder controle te krijgen. In Kosovo hebben de verschillende internationale organisaties de handen ineen-

geslagen: de VN-politiemacht, de vluchtelingenorganisatie van de VN (UNHCR), NAVO-troepen, de OVSE en de Internationale Organisatie voor Migratie.

Toch stelt Welberts van de OVSE dat het erg moeilijk is om het probleem te bestrijden, omdat er geen werkend justitieel systeem in Kosovo bestaat: "Zij die de vrouwen hebben geronseld, of zij die met de vrouwen werken, beschouwen hen als een belangrijke investering en zijn niet blij als wij hen vrijlaten. Dus, de bereidheid tot geweld is enorm groot."

Welberts zegt dat als gevolg hiervan de OVSE vaak vrouwen moet verstoppen totdat zij naar huis kunnen worden gestuurd. Maar ook stelt hij dat daar de bescherming van de OVSE ophoudt. Op het moment dat de vrouwen weer thuis zijn, moeten zij zelf het hoofd zien te bieden aan bedreigingen en intimidatie van de handelaren daar.

(Bron: www.rferl.org/; Radio Free Europe/Radio Liberty)

DINSDAG 4 JULI 2000

Lijst 'goede' bedrijven 'Positieve' sancties EU tegen Servië

BRUSSEL, 4 JULI. De Europese Commissie heeft gisteren 'positieve' of 'slimme' sancties tegen het Joegoslavië van president Slobodan Milošević afgekondigd, in de vorm van een lijst van 190 Joegoslavische bedrijven waarmee zaken mogen worden gedaan omdat ze geen banden onderhouden met het regime.

Tot dusverre waren tegen Joegoslavië alleen 'negatieve' sancties van kracht, in de vorm van allerlei verboden en boycots, zwarte lijsten van bedrijven waarmee geen handel mag worden gedaan en zwarte lijsten van personen die in de EU niet welkom zijn. Met de 'witte lijst' van Joegoslavische bedrijven waarvoor in de handelsboycot een uitzondering wordt gemaakt wil de Europese Commissie een positief signaal geven. De 'witte lijst' moet bovendien een bijdrage leveren in het streven van de EU, de druk op het regime in Belgrado te vergroten en tegelijkertijd het leed van de Joegoslavische burgers zo beperkt mogelijk te houden.

De 'witte lijst' kan nog worden uitgebreid. De Europese Commissie overweegt er nog rond honderd andere bedrijven op te zetten; vijftig daarvan zullen mogelijk nog deze maand aan de lijst van 'goede' bedrijven worden toegevoegd. Om op de lijst te komen moesten bedrijven bewijzen geen banden te hebben met het Servische regime. Met bedrijven uit Kosovo (dat formeel tot Servië behoort) en Montenegro (de zusterrepubliek van Servië binnen Joegoslavië die kritisch staat tegenover het bewind in Belgrado) mag sowieso zaken worden gedaan.

Op de 'witte lijst' van de EU komen voedsel-, farmaceutische en

elektrotechnische bedrijven voor, en Joegoslavische vestigingen van internationale bedrijven als Mercedes-Benz, Siemens en Volvo. Banken ontbreken op de lijst, evenals bedrijven die betrokken zijn bij militaire productie en brandstofvoorziening. Joegoslavische bedrijven die op welke wijze dan ook met het leger of de politie te maken hebben, komen automatisch niet in aanmerking om op de lijst te komen. Dat geldt ook voor bedrijven in de sectoren petrochemie en transport, die geheel door het regime in Belgrado worden gedomineerd.

In Belgrado heeft het regime de sancties scherp veroordeeld. Ook de Servische oppositie is er echter niet blij mee. De vice-voorzitter van de oppositionele Democratische Partij, Boris Tadić, sprak gisteren ook een veroordeling uit over de zogenoemde 'slimme sancties' van de Europese Unie. Hij zei dat de Servische bedrijven op de 'witte lijst' van de EU zo goed als zeker op tegenmaatregelen van het regime kunnen rekenen en gehinderd zullen worden in hun zakelijke activiteiten in Servië. Bovendien, zei hij, hebben de bedrijven op de lijst formeel gezien misschien geen banden met het regime van Milošević, sommige hebben wel informele banden of staan dichtbij het bewind. Tadić noemde geen namen. (Reuters, AFP, AP)

Ouders: nieuw bewijs in sekskelderzaak De Dreef

DOOFMARIËL CROON

EMMERERFSCHIEDENVEEN, 27 JUNI. Negen ouders van ex-leerlingen van basisschool De Dreef in Emmererfscheidenveen zeggen een van de schoolkinderen te hebben herkend op kinderpornofo-to's. De foto's bewijzen volgens de ouders dat er toch sprake is geweest van seksueel misbruik door volwassenen in de zogenoemde sekskelderaffaire op de school.

De ouders willen justitie dwingen tot een nieuw strafrechtelijk onderzoek. Hun raadsman, W. Anker, heeft het fotomateriaal op 8 juni ingebracht in een zogeheten artikel 12-procedure bij het Gerechtshof in Leeuwarden. Justitie

stelt in een reactie dat „op dit moment op geen enkele wijze aan de hand van de ingebrachte foto's een link met de vermeende slachtoffers uit Emmererfscheidenveen te leggen is". Het zou gaan om foto's uit het buitenland. De foto's kwamen boven water via het Nederlandse Bureau Zoeklicht en zouden afkomstig zijn uit de Zandvoortse kinderpornozaak en van nieuwsgroep Lolita op internet.

Op verscheidene foto's is te zien hoe een jong meisje misbruikt wordt, volgens negen ouderparen gaat het om een van de misbruikte kinderen van basisschool De Dreef. Haar moeder zegt dat de gelijkenis „wel heel treffend" is.

Toch wil zij de verklaring van de andere ouders niet ondertekenen. „Ik kan het niet aan om zeker te weten dat het mijn dochter is."

Justitie heeft steeds gesteld dat in de zaak alleen ontucht tussen kinderen onderling heeft plaatsgevonden. In tweede instantie vertelden de slachtoffertjes dat er behalve de oudere kinderen ook volwassenen bij het misbruik waren betrokken, onder wie leerkrachten en ouders van de jonge daders. Deze zaak is door het OM geseponeerd. Het gerechtshof doet eind juli uitspraak in de artikel 12-procedure.

• VOORGESCHIEDENIS: pagina 2

De grenzeloze expansie van de NAVO

Van de redactie buitenland

Na de val van het socialisme in Oost-Europa hebben de Verenigde Staten een reeks militaire en economische akkoorden afgesloten en organisaties opgericht met het oog op de controle van Centraal-Europa en de Kaukasus. Nauwelijks twee maanden na de 'overwinning' van de NAVO in Kosovo, vielen Tsjetsjeense rebelen buurrepubliek Dagestan binnen. Moskou reageerde. De tweede Tsjetsjeense oorlog was begonnen. Zonder veel mededogen van beide kanten.

De Verenigde Staten doen of ze er allemaal niks mee te maken hebben en beperken zich tot waarschuwingen aan het adres van Moskou. En onze pers? Die klaagt terecht trouwens - de brutalliteiten van de Russische troepen aan. Maar stelt dan weer de islamitische milities voor als doeltjes, onschuldige slachtoffers. Daarmee blijven

twee essentiële kenmerken van deze oorlog verborgen:

1. De Verenigde Staten zijn hoofdrolspelers, weliswaar achter de coulissen. 2. De islamitische milities zijn allesbehalve onschuldig, noch wat betreft hun methodes, noch in hun doelstellingen. Ze beschikken over zeer modern wapentuig dat ze krijgen van de traditionele agenten van de VS: Saoedi-Arabië, Jordanië, Turkije en Koeweit.

De Amerikaanse inlichtingendienst CIA voert, onder meer via Radio Free Europe en Radio Liberty in Centraal- en Oost-Europa, een propagandastrategie voor de islamitische milities: "De Tsjetsjenen voeren een echte bevrijdingsstrijd", heet het.(1)

Door deze conflicten aan te wakkeren, bereidt het Westen de afscheiding van de Kaukasus van Rusland voor. Vandaag wordt het militaire werk opgeknapt door de Tsjetsjeense rebellen. Intussen bouwt de NAVO zijn netwerken uit op Tsjetsjeens grondgebied. Overal waar mogelijk worden in en rond de Kaukasus militaire samenwerkingsoverborden opgezet. De multinationalen azen op de enorme bodemrijdommen, de olie en het gas rond de Kaspische Zee en in Centraal-Azië (zie foto). De verzwakking van Rusland dient dat doel.

1. Paul Goble, directeur communicatie, voor de commissie Internationale Betrekkingen van de Amerikaanse senaat, Washington, 4 november 1999.

▲ De ondertekening van de overeenkomst voor de aanleg van de Baku-Ceyhan pijpleiding. De toast die wordt uitgebracht door de presidenten van de vier Kaspische staten heeft de goedkeuring van Clinton (vierde van links) en zijn energieminister Richardson (rechts).

Opmars naar het Oosten

Lidstaten van de NAVO in Oost-Europa

Van de redactie buitenland

Sinds begin 1999 zijn Hongarije, Polen en Tsjechië lid van de NAVO. Daarnaast is met de meeste landen van de vroegere Sovjet-Unie en van Oost-Europa een 'partnerschap voor de vrede' afgesloten.

De oorlog tegen Joegoslavië was de eerste veroveringsoorlog van de NAVO. Joegoslavië weigerde zich te onderwerpen aan het Westen. Daarom stookten Duitsland en de Verenigde Staten de nationalistische organisaties op met als doel Joegoslavië uit elkaar te laten spatzen. Eerst kwam Bosnië aan de beurt en daarna Kosovo. Een deel van Joegoslavië is nu bezet door NAVO-troepen.

Turkije als plaatselijke politie
Turkije wordt hoe langer hoe meer de plaatselijke politie-agent die drie regio's van cruciaal belang moet controleren: het Midden-Oosten, de Kaukasus en Centraal-Azië. "Het is goed mogelijk dat Turkije de komende vijftig jaar de belang-

rijkste bondgenoot van de NAVO is," schreef The Washington Times (9 januari 1998). Het Bulletin van de Generale Bank schreef in juni 1999: "Een rapport van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken wijst erop dat Turkije voor de Verenigde Staten tot de

huurlingen onder leiding van de Tsjetsjeense rebellenleiders Basajev en Chatab deze Russische republiek binnen. Ze rukten op naar de hoofdstad Machatsjkala en verklaarden dat ze de Russen uit heel de Kaukasus zouden verjagen. Ze riepen de islamitische republiek uit en joegen tienduizenden mensen op de vlucht.

Deze terroristen krijgen steun van bondgenoten van de VS zoals Jordanië en Saoedi-Arabië. Ze zijn opvallend professioneel opgeleid en bewapend. Ze hebben stinger-raketten die de CIA ook leverde in de Afgaanse oorlog tegen de Sovjet-troepen.

Deze invalen de aanslagen in Rusland, leidden tot de tegenaanval van Rusland in Tsjetsjenie. Daarbij gaat het Russische leger al even wreed tekeer als de Tsjetsjeense rebellen.

Oekraïne wordt trouwe NAVO-bondgenoot
In 1997 hield een tiental NAVO-landen in de Zwarte Zee vloot-

gen in Rusland, leidden tot de tegenaanval van Rusland in Tsjetsjenie. Daarbij gaat het Russische leger al even wreed tekeer als de Tsjetsjeense rebellen.

Oekraïne wordt trouwe NAVO-bondgenoot
In 1997 hield een tiental NAVO-landen in de Zwarte Zee vloot-

Amerikaanse radiozender op Tsjetsjeens grondgebied

Eind januari arresteerden Russische soldaten de journalist Andrej Babitski. Hij had een document van de Tsjetsjeense minister van Informatie Oedoegov, die de rebellen opdracht gaf de journalist te beschermen. In ruil voor enkele Russische gevangenen kwam de man vrij. Korte tijd later werd hij opnieuw aangehouden in Dagestan. Het Russische leger liet hem opnieuw gaan, na aandringen van de Amerikaanse minister Madeleine Albright en... de Russische ad-interim president Poetin.

Babitski werkt voor de zender Radio Free Europe die in Tsjetsjenie propaganda maakt voor de opstandelingen. Die zender wordt gefinancierd door het Amerikaanse Congres en geleid door de CIA. Het Russische blad Argumenti i Fakti schrijft: "De Amerikanen hebben er belang bij in de onderbuik van Rusland het Tsjetsjeense kruittvat constant te laten smeuïen. En daar is Radio Free Europe nu al zes jaar mee bezig." (Argumenti i Fakti, 2 februari 2000)

manoeuvres. De manoeuvres waren een oefening tegen 'het rode land' waarmee zonder enige twijfel Rusland bedoeld werd. In februari pleegde de pas verkozen Oekraïense president Koetsjima, die erg pro-westers gericht is, een staatsgreep tegen het parlement. Parlementsvoorzitter Tkatsjenko, tegenstander van toetreding tot de NAVO en voorstander van samenwerking met Rusland, werd afgezet. Tegelijk besliste Koetsjima in juni opnieuw NAVO-vlootmanoeuvres te houden in de Zwarte Zee.

Duitsers beschermden Tsjetsjeense rebellenleider

De Russische veiligheidsdienst arresteerde op 13 maart de Tsjetsjeense rebellenleider Salman Radoejev. Hij leidde in januari 1996 de bloedige overval op het Dagestaanse ziekenhuis van Kislar. Later vertelde hij aan een Canadese krant: "De aanslagen zullen verder gaan in heel Rusland. Het Russische volk moet boeten voor de politiek van de Russische regering. Ik zal een machtig leger oprichten van vijfduizend man. Het zal de Kaukasus bevrijden. Toen ik gewond werd, ben ik lange tijd in Duitsland geweest om te herstellen. Denk je dat de Duitse geheime dienst niets afwist van mijn aanwezigheid? Natuurlijk wel. Ik heb er zelfs een interview gegeven aan journalisten. Klaarblijkelijk beschermden ze mij en spaarden mij om later verder te vechten tegen Rusland." (Za SSSR, 12/1999)

Sancties als wapen tegen Joegoslavië

DOOR TANJA M. TOMASEVIC

BELGRADO - De regeringen van de landen van de Europese Unie en de Verenigde Staten voeren nu al acht jaar lang een politiek van sancties tegen Joegoslavië. Hoewel men de druk steeds verder opvoert en de economische schade enorm is, overleeft de Federale Republiek Joegoslavië (FRJ) deze moeilijke periode en wordt zelfs de door de bombardementen veroorzaakte schade hersteld. Dit gebeurt op eigen kracht, kennis en capaciteiten, en met hulp van bevriende landen.

Het met politieke motieven bestraffen van hele naties door het Witte Huis, braaf gevolgd door de Europese vijftien, is in de afgelopen jaren uitgegroeid tot een formule die wordt losgelaten op de 'ongehoorzame'. Hoewel zelfs diegenen die de sancties instellen weten dat ze weinig effect hebben, wordt dit strafmiddel niet afgeschaft. Bijna de helft van de mensheid - 87 verschillende landen - heeft te maken met enige vorm van sancties!

De verantwoordelijken voor het instellen van de sancties zijn er zelf in toenemende mate van overtuigd dat ze zinloos zijn, omdat ze geen consequenties hebben voor de plaatselijke autoriteiten, maar wel grote gevolgen hebben voor de meest behoeftigen. Zelfs secretaris-generaal Kofi Annan van de VN had pas geleden de moed om op te merken dat "een algemene scepsis en gebrek aan begrip bij het publiek bestaan over het nut van sancties." Hij vervolgde met te stellen dat zelfs in landen die niet door sancties worden getroffen, er een groot wantrouwen tegen dit instrument bestaat. Het feit dat drie belangrijke leden van de Veiligheidsraad (Rusland, China en Frankrijk) zich in toenemende mate tegen de sancties verzetten, is een duidelijk teken aan de wand dat er iets gaat veranderen.

Wat hebben de sancties met Joegoslavië gedaan? Laten we ons herinneren dat ze werden ingevoerd op 30 mei 1992 vanwege "de verantwoordelijkheid van Belgrado voor de situatie in Bosnië-Herzegovina," zoals werd uitgelegd in de resolutie met betrekking tot het instellen van sancties tegen Servië en Montenegro. De directe aanleiding waren de gebeurte-

nissen in de Vase Miskina Straat, waar later Markale aan werd toegevoegd, hoewel een VN-commissie onomstotelijk bewees dat de Bosnische Serviërs de aanvallen niet hadden uitgevoerd, maar de moslims zelf. Dat maakte echter niets uit. De sancties bestaan nu al acht jaar en alleen de redenen voor handhaving ervan zijn door de jaren gewijzigd: van druk uitoefenen op de Republiek Servië en de Republiek Servië Krajina, tot het ondertekenen van de akkoorden van Dayton (toen de sancties iets werden verlicht) en tot de laatste zogenaamde bedreiging van de rechten van de Kosovo-Albanen, hetgeen leidde tot de agressie tegen Joegoslavië.

"De sancties werden na de agressie niet opgeheven, integendeel, zij werden in april verder versterkt," zegt Milorad Filipovic, directeur van het Federale Bureau voor Ontwikkeling en Economische Politiek. Filipovic heeft, samen met andere experts, een lijst opgesteld met de gevolgen van de sancties voor de economie en maatschappij van de FRJ. "Zij staan zelfs niet toe dat wij in EU-landen - met ons eigen geld - de noodzakelijke apparatuur kopen voor het herstel van de in de oorlog verwoeste faciliteiten. Als ze ons niet toestaan de elektriciteitscentrales te repareren die miljoenen huishoudens van stroom voorzien, als zij niet toestaan dat wij de noodzakelijke goederen kopen om onze wegen te herstellen, dan heeft dat niets te maken met de zogenaamde strijd tegen de autoriteiten in Belgrado. Volgens welk juridisch systeem dan ook is dit een schending van de mensenrechten, om het zacht uit te drukken. Al deze jaren zijn de

sancties een echte vorm van racisme en fascisme tegen ons volk," aldus Filipovic.

Volgens cijfers van de federale overheid hebben de sancties van de afgelopen acht jaar een schade opgeleverd van 68,9 miljard dollar voor het bruto nationaal product (BNP). Voegt men daaraan toe de kosten van de afscheiding van andere republieken (26,3 miljard dollar), dan komt de optelsom uit op een duizelingwekkend bedrag van 95,2 miljard dollar in de periode 1991-1999! Dit bedrag laat de schade die is veroorzaakt door de NAVO-agressie nog buiten beschouwing.

De jaren van isolatie hebben Joegoslavië geleerd om terug te vallen op haar eigen mogelijkheden en middelen, maar ontegenzeggelijk heeft het embargo voor veel problemen gezorgd voor de Joegoslavische bevolking en economie. Het hardst werd de industrie getroffen, vooral die afhankelijk was van importen. De productie van deze eenheden daalde dramatisch vanwege het tekort aan grondstoffen en halfabrikaten. De cijfers tonen een verlies aan BNP van 64,3 miljard dollar sinds 1991, waarvan de industrie alleen al 34,4 miljard dollar voor haar rekening neemt. Het Federale Bureau schat verder dat de verliezen in andere sectoren als volgt zijn: elektriciteitsopwekking 2.546 miljard dollar, ijzer en staal 317 miljoen dollar, non-ferrometaal 1,2 miljard dollar, non-metaal 726 miljoen dollar, bouwmaterialen 213 miljoen dollar en eindproducten 792 miljoen dollar.

Het verlies aan productie in de metaalindustrie omvat ongeveer 7,1 miljard dollar, de chemische industrie

3,2 miljard dollar en de houtindustrie 957 miljoen dollar. De textiel-, leer- en rubberindustrie, die voorheen een recordgroeipercentage lieten zien, hebben nu met verliezen te maken ter hoogte van 6 miljard dollar.

Ook de voedingsindustrie werd niet gespaard. Dankzij het embargo, de opschorting van preferentietarieven van de EU en het akkoord over handel en samenwerking met Joegoslavië, zijn zowel de export als ook de inkomsten van vreemde valuta gedaald met acht miljard dollar.

De landbouw komt er nog het best vanaf, dankzij de rijke lokale bronnen en de eigen kennis en technologie, zodat er tijdens de periode van sancties voldoende voedsel is! Desondanks wordt geschat dat de verliezen voor de landbouw 1,5 miljard dollar bedragen vanwege het bedreigde technische niveau van de productie, afnemende mogelijkheden en een veranderde structuur van agrarische productie.

De isolatie van Joegoslavië heeft zonder enige twijfel een enorme invloed gehad op het welvaartspeil en de levensstandaard. De werkloosheid is in groot tempo gestegen: in 1990 bedroeg de stijging 84.000 mensen vergeleken met het voorgaande jaar en in 1993, toen de sancties een hoogtepunt bereikten, was er een toename met 234.000 mensen. Het aantal banen nam in de periode 1993-1997 verder met 133.000 mensen af. Alleen al in 1998 betrof het verlies aan banen 42.000. Voorafgaand aan de NAVO-agressie waren er in de overheidssector 1.927.600 mensen werkzaam en in de private sector 330.000. Dat is maar liefst 10 procent minder dan tien jaar daarvoor. Voe-

gen we daaraan toe dat door de agressie ongeveer 72.000 mensen hun baan verloren als direct gevolg en driemaal zoveel als indirect gevolg, dan wordt duidelijk dat minder dan een miljoen mensen in Joegoslavië werk hebben en de werkloosheid 27,2 procent bedraagt. Ook de levensstandaard is afgenomen, wat een negatief effect heeft op de gezondheid van de bevolking. Het sterftepercentage is toegenomen, net als de kindersterfte. Om het verhaal compleet te maken heeft Joegoslavië bijna zeventienduizend vluchtelingen uit de voormalige republieken opgenomen en ongeveer 300.000 Serviërs en niet-Albanen zijn ontbeerd uit de zuidelijke provincie Kosovo. Zes procent van het nationale inkomen wordt jaarlijks besteed voor hun huisvesting, voeding, gezondheid en sociale zekerheid.

Experts van het Federale Bureau voor Ontwikkeling en Economische Politiek hebben vastgesteld dat de gevolgen van de sancties nog jaren zullen doorwerken. Geschat wordt dat het recordgroeipercentage van 6,9 procent van het BNP in 1990 niet zal worden gehaald voor het jaar 2010. Met andere woorden, pas dan kan worden verwacht dat het inkomen per hoofd van de bevolking 2.696 dollar zal bedragen in plaats van de huidige 1.340 dollar.

(Bron: *Veernje Novosti*)

Politici en het modededenken in de televisiedemocratie

DOOR HANS FEDDEMA

June 2008

Het recente evaluatiedebat in de Tweede Kamer over de Kosovo-oorlog is door de media algemeen gekenschetst als 'mat'. De Nederlandse inspraak was te gering geweest, Den Haag was verrast dat plotseling ook burgerdoelen in Servië werden aangevallen en premier Kok moest bekennen tot op vandaag niet te weten wat Milosevic heeft bewogen indertijd de handschoenen in de ring te gooien. Ziedaar enkele krenten uit wat een inhoudsvolle gedachtenwisseling had kunnen worden.

Dat dit niet gebeurde, is te meer vreemd, omdat het Amerikaanse Newsweek Magazine een paar dagen voor het debat bekend maakte dat de bewering van de NAVO dat 120 tanks, 220 pantservagens en 450 kanonnen in Servië waren vernietigd, niet klopte. Het waren er volgens de bevindingen van het blad respectievelijk 14, 18 en 20.

Columnist William Pfaff vroeg zich in de Los Angeles Times dan ook af: "Zijn over de Kosovo-oorlog wellicht nog meer leugens verteld? Begon bijvoorbeeld de etnische zuivering binnen Kosovo écht al voor de NAVO-aanvallen een aanvang namen? En hebben de VS de onderhandelingen in Rambouillet dan toch bewust gesaboteerd om een lucht-campagne uit te lokken, zoals wel is beweerd?"

Hoefijzer

Hans Achterhuis stelt in een artikel een week na het Kamerdebat bovendien dat elk bewijs voor het bestaan van het geheime Servische plan 'Operatie Hoefijzer', dat een grote rol speelde in de NAVO-propaganda, ontbreekt (De Volkskrant, 25 mei).

Uit dit alles en ook uit de verhoren van de Commissie-Bakker over Srebrenica, komt een beeld naar voren dat haaks lijkt te staan op het beeld dat Pieter Hilhorst en Hans Wansink schetsen van politici als mensen "die permanent moeten omkijken naar de mogelijke averechtse effecten van hun beleid" en verder van de burger "die zelf politicus is geworden" (De Volkskrant, 20 mei).

De burger is inderdaad langzaam verworven tot een soort hyperindividu. Maar, zo reageert NRC-columnist Hoffland terecht: "Wil hij werkelijk wat hij zegt te willen?" En, zo voeg ik toe, overziet hij ook de gevolgen van wat hij wil?

VVD-leider Hans Dijkstal zette onlangs de aanval in op 'het onbe-

heersbare proces van de hype' in de televisiedemocratie, waarin media en politici elkaar in 'een steeds moordender tempo' opjagen. Dijkstal heeft hier een punt. Genoemd onderzoek naar het Srebrenica-drama maakt ook duidelijk hoe politiek opportunisme troef is onder de huidige generatie politici. Deze wil graag meedoen en op korte termijn kunnen scoren, zonder dat ze bereid is goed na te denken over de gevolgen van de gekozen middelen van het beleid dat ze voorstaat.

Geldt dit alles dan niet evenzeer voor de burger 'als politicus'? Ik denk het wel. Ik vind democratie een groot goed, maar moet erkennen hier te stuiten op een van de nadelen van de democratie. Er is bij ons sprake van veel modededenken. Op een universiteit merk je dat zelfs de wetenschap daarvan niet is gevrijwaard. Historicus Alexis de Tocqueville, nog levend in een tijd zonder televisie, waarschuwde er al voor. Democratieën zijn, zo zei hij, "geneigd aan een impuls in plaats van aan voorzichtigheid gehoor te geven en een weloverwogen beleid te laten varen voor de bevrediging van een tijdelijke hartstocht".

Impulspolitiek

Of je het nu een 'hype' noemt dan wel de impulspolitiek van een tijdelijke hartstocht: hier ligt een probleem. Zeker in een televisiedemocratie, waarbij mensen periodiek met de vreselijkste beelden worden geconfronteerd, zonder dat ze daarvan de achtergronden of implicaties kunnen overzien. Denk aan de rol van CNN bij het tot standkomen van de militaire interventie in Somalië.

Emoties krijgen dus dan al snel de overhand, net als de neiging militair partij te kiezen voor de zwakste onder twee of meer strijdende partijen.

Dit laatste is begrijpelijk, maar men

doorziet vaak niet dat de krachtsverhoudingen op het slagveld, zoals in 1994 in Bosnië, van de ene op de andere dag kunnen wijzigen of dat de verdrukke van vandaag vaak de onderdrukker van morgen is. Laat staan dat men onderkent dat militair geweld van derden in een conflict eveneens een eigen dynamiek heeft, bijna altijd ook tot excessen leidt en in elk geval nagenoeg zonder uitzondering het conflict doet escaleren.

Uitvalsbasis

De emotie aan de basis mist haar effect op politici niet. Niet alleen omdat ze willen scoren, maar omdat ze zelf ook die druk voelen en zich geen imago willen aanmeten van 'werkloos toezien'. "We doen tenminste iets", zo rechtvaardigde een Kamerlid tegenover mij zijn instemming met de NAVO-bombardementen op Servië in maart 1999. Dat het niet bij drie dagen bleef, maar een maandenlange exercitie zou worden, en dat Milosevic reageerde met een massaal verdrijven van Kosovaren, had hij niet voorzien. Laat staan dat hij overzag dat de NAVO 'onrechtmatige' aanvallen op Servische burgerdoelen zou gaan plegen. Van een politicus verwacht je dat hij eerst nadent, hoe groot de druk ook is om 'iets te doen'.

Dus ook dat hij, in het geval van Srebrenica, nadent of het concept 'safe haven' tijdens een burgeroorlog wel adequaat is. Zeker als je deze niet louter ziet als toevluchtsoord voor vrouwen en kinderen, maar zelfs toe laat dat een deel van de mannen als soldaten de 'safe haven' gebruikt als uitvalsbasis. Militairen en vredesmensen wisten meteen dat je zo een aanslag kunt verwachten van de andere partij, die de 'safe haven' in zo'n geval niet langer serieus neemt, maar louter ziet als een dekmantel voor oorlog of partijkiezen. Logisch dat militairen dan ook

spraken van een 'mission impossible'. De doorsneeburger juichte de 'safe haven' echter toe. Wie wil niet een soort neutraal 'VN-compound', waar onschuldige slachtoffers bescherming vinden? Maar dat Srebrenica een 'moslimstad' was, waar soldaten onder het toezien van Dutchbat uitvallen deden naar de omliggende Servische dorpen, drong door het falen van de media in deze kwestie niet door.

De verantwoordelijke politicus wist dit echter wel en had daar zijn consequenties aan moeten verbinden, ook nadat hij reeds waarschuwingen van militairen in de wind had geslagen. Maar dan blijkt de prestige-factor dat te verhinderen: niemand is bereid zijn ongelijk te bekennen. En zo werden mensen in Srebrenica slachtoffer van een illusiepolitiek. Zal straks blijken dat dit ook in het geval van Kosovo zo is geweest? In elk geval hadden de moslimmannen van Srebrenica zonder het ingrijpen van Dutchbat meer kansen gehad dan nu.

Bevoogden

Wat de burger vaak ook niet meteen doorziet, is dat hij of zij onderhevig is aan vijanddenken, zondebokuitdrijving, het beter of anders denken te zijn en graag te willen bevoogden. Ook dat we militair ingrijpen in eigen gebied nooit zouden tolereren, maar het wel graag bij anderen doen. De Amerikanen hebben dat vanuit hun cultureel imperialisme en machtsoverwegingen sterker dan wij, maar het is ook bij ons aanwezig. Vijandbeelden liggen in zo'n situatie erg voor de hand. Ze komen voort uit ons zelfbeeld. Ons westerse zelfbeeld is er een van democratie, ontwikkelingshulp, humanitaire interventie en dat soort nobele zaken.

'Schurken' of 'schurkenstaten' komen ons daarbij erg van pas, omdat ze ons zelfbeeld versterken. Manipulatie van de beeldvorming

door de VS of de NAVO - of door andere grootmachten zoals Rusland - via een proces van demonisering van de tegenspeler, gaat er dan ook in als kook. Zo'n tegenspeler vervolgens besmet verklaren en isoleren, roept daarom weinig verzet op. Bovendien ontstaat zo een proces dat de tegenspeler ook echt een 'demon' wordt. Hoe meer je een machthebber immers in het nauw brengt, hoe repressiever hij wordt. We zien dat nu in Servië. Zo wordt het volk daar van de boycot dubbel de dupe.

Dat de mensen aan de basis dit alles niet meteen doorzien, is hun niet kwalijk te nemen, maar van een politicus mag je verwachten dat hij deze mechanismen blootlegt en niet medoet aan een riskante impulspolitiek. We missen echter, zo bevestigden de verhoren van de commissie-Bakker, politici met karakter die zich durven onttrekken aan het modededenken in een televisiedemocratie. CDA-er Ton de Kok kwalificeerde zichzelf en zijn vroegere collega-kamerleden zelfs onthullend als 'stremvee' van de partijtop, dat handelde uit angst voor carrièreverlies.

Met zulke politici is impulspolitiek des te dubieuzer, ook gezien de grote geopolitieke risico's. Zeker als het Westen elders in conflicten graag bevoogdend met wapens wil interveniëren en daarvoor bereid is het wijze besluit van 1945 om in internationale betrekkingen het geweldsmonopolie bij de VN te leggen, te ondergraven.

Dr. J.P. Feddema is antropoloog, publicist en als buitenlandspecialist actief binnen GroenLinks en de vredesbeweging

Voor eventuele vragen, suggesties en op- of aanmerkingen, mailt u naar Hans Feddema: feddema@with.net

Eerder verschenen artikelen zijn te vinden op de volgende URL: <http://www.geocities.com/HansFeddema>

Wie nog twijfelt

Juni 2000

Wie er nog aan twijfelde, is nu definitief uit de droom geholpen: het Joegoslavië Tribunaal heeft niets met recht, maar juist alles met minachting van recht, te maken. De aanklager Carla del Ponte heeft in haar hoogste wijsheid geoordeeld dat de NAVO geen oorlogsmisdaden heeft begaan en dat zij dit ook niet wil onderzoeken.

Voor velen zal haar beslissing echter niet als een verrassing komen. Het Tribunaal is geen gerechtshof, maar een instrument van de Veiligheidsraad dat door de grote Westerse machten wordt beheerst. En die zijn niet van plan zich te laten berechten. Dat Den Haag gekozen is als plaats, moet naar de publieke opinie de schijn van 'rechtbank' geven omdat het nogal eens verward wordt met het Internationaal Gerechtshof.

Hoe de machtigen der aarde met deze rechtbank omgaan, werd treffend duidelijk uit de openlijke minachting van de Verenigde Staten toen zij in de jaren tachtig veroordeeld werden voor het leggen van mijnen in de Nicaraguaanse stad Managua. Internationaal recht is niet iets waar een Amerikaans politicus van wakker ligt. Zij gaan alleen uit van Amerikaans recht - of beter gezegd het recht van de Verenigde Staten - en dat heeft de wereld maar te accepteren. Het is in al z'n eenvoud door senator Jesse Helms aldus verwoord: "Het enige dat we van de wereld vragen is dat ze onze wetten gehoorzamen." Meer niet?

Langzaam, maar in een niet te stuiten tempo, gaan de leugens van de NAVO-leiders aan flarden. In een rapport van Amnesty International wordt de NAVO wel degelijk beschuldigd van oorlogsmisdaden. Dat is een belangrijk gegeven omdat hieruit blijkt dat meer en meer mensen afstand nemen van de NAVO-retoriek en durven op te komen voor wat recht is en wat krom.

En er is veel krom. De Kosovo-operatie is niet alleen op een totale mislukking uitgelopen, erger, wat velen vreesden toen de bombardementen begonnen, wordt bewaard: het NAVO-optreden inzake Kosovo heeft Europa in een moeras gesleurd van geweld en totale rechteloosheid.

Een jaar na de wapenstilstand, kan maar één conclusie getrokken worden: de NAVO heeft gefaald, zowel mili-

tair, politiek als moreel en moet uit Kosovo verdwijnen. Onder het gezag van de hoeders van 'democratie en mensenrechten' heeft in Kosovo een etnische zuivering plaatsgevonden die sinds de jaren van nazi-Duitsland niet vertoond is in Europa. Vrijwel alle niet-Albanese mensen zijn verjaagd en zij die zijn gebleven leven in getto's. Voor hun bescherming zeggen de politici!

Onder het wakend ook van de NAVO zijn ruim 200.000 Albanezen uit Albanië binnengekomen die huizen en bezittingen van de oorspronkelijke bewoners hebben geroofd. Kosovo is het belangrijkste centrum in Europa geworden voor wat betreft de drugs- en vrouwenhandel. In de bordelen van heel Europa werken jonge vrouwen, in vele gevallen gaat het om minderjarige meisjes, ten gerieve van de in goede doen levende Europeanen. Mensenrechten zijn inderdaad in ons systeem niet meer dan een product met commerciële waarde.

De degenererende uitwerking van de NAVO-politiek is onmiskenbaar. De Navo politici kruipen krampachtig verder in hun toren van 'hun eigen gelijk' en beschouwen zichzelf als aanklager, rechter en beul tegelijk. De 'verhoren' van de commissie Bakker hebben weinig bijgedragen aan een correctie van dat beeld. Integendeel, het selectieve geheugen van de dames en heren is net zo groot als hun gebrek aan verantwoordelijkheid en hun koloniale mentaliteit. Onze voormalige minister van Buitenlandse Zaken, Hans van de Broek, was daarin onbeschaamd duidelijk. Hij wilde Joegoslavië al in 1991 langs etnische lijnen verdelen. Hoe zo multi-culti!

Het recht en gelijk van de elite bestaat zolang de mensen het toestaan. Het bestrijden van hun recht en gelijk is noodzakelijk voor het behoud van de vrede en de menselijke waardigheid. De processen van de Permanente Commissie inzake (Nederlandse) oorlogsmisdaden in Joegoslavië vormen in dat geheel een belangrijk element. Het feit dat een groot aantal juristen, gesteund door een nog grotere groep mensen, de strijdbijl hebben op opgenomen tegen de oorlogshitsers in ons land, is iets dat alle mogelijke ondersteuning verdient.

Moratorium voor uraanwapens

Sluipenderwijs hebben de Verenigde Staten een wapenwedloop in gang gezet door munitie en kruisraketten met verarmd uranium in te zetten tijdens oorlogen. Daarmee is een gevaarlijke schemergebied tussen de conventionele oorlog en de kernoorlog betreden. Het publiek en de politiek lijken zich nauwelijks bewust van de consequenties. Het Pentagon en de NAVO verschuilen zich achter militaire geheimhouding of - mits afgedwongen - minimale verklaringen die zeggen dat verarmd uranium niet gevaarlijk is.

Dat klopt zolang het metaal niet verbrandt. En dat is wat nu juist wel gebeurt bij een gewapend conflict. Ondanks de verschrikkelijke gevolgen die het gebruik van verarmd uranium op het slagveld al heeft aangericht, staan de gevaren nog niet op het netvlies van publiek en politiek. De camera's van het NOS-journaal en ander tv-rubrieken hebben geen oog voor de misgeboorten en de duizenden bovenmatige gevallen van leukemie bij kinderen in Irak.

De journalisten geloven blijkbaar dat het hier slechts propaganda betreft van de grote boemannen van onze planeet en dat Saddam Hoessein en Slobodan Milosevic zelf schuld aan de ellende van de slachtoffers hebben. Zo kan het gebeuren dat de Nederlandse televisiekijker

onwetend blijft van alle ellende die het verarmd uranium in Golfregio heeft aangericht en op de Balkan nog zal aanrichten. De gezondheid van hele volkeren zijn willens en wetens op het spel gezet door inzet van - zachtst gezegd - zeer omstreden wapens.

Ook de veteranen van de operatie Desert Storm lijden aan de ziekten die het Irakese volk ten gronde richten. Maar nog altijd worden zij niet geloofd of belachelijk gemaakt. Ze zouden slechts lijden aan post-traumatische stress.

Wetenschappers in dienst van de militaire kernlobby en de veteranenverenigingen duikelen inderdaad over elkaar heen. Maar zeker is dat er alle reden is voor grote zorg.

Wil Nederland zijn tankbemanningen straks nog een beetje veilig de oorlog in sturen, dan moet ook ons land meegaan in de wapenwedloop met verarmd uranium.

Als de ministers Van Aartsen en De Grave menen wat ze zeggen over humanitaire oorlogvoering - hoewel altijd nog een wereldwijd verbod op het gebruik van verarmd uranium in wapensystemen. Ook al moeten ze daarvoor de Verenigde Staten tegenspreken.

Tribunaal: geen vrije aftocht Milosevic

22-6-2000

PRISTINA - Er is geen denken aan dat het Joegoslavië-tribunaal zal meewerken aan een regeling waarbij de Joegoslaviëse president Slobodan Milosevic wordt gevrijwaard van vervolging in ruil voor zijn vertrek.

Carla del Ponte, hoofdaanklager van het Joegoslavië-tribunaal, reageerde gisteren op berichten dat de regeringen van de VS, Rusland en een aantal Navo-landen bezig zouden zijn een plan op te stellen om Milosevic een 'eervolle aftocht' te bieden. Volgens *The New York Times* zouden er 'delicate en informele onderhandelingen' gaande zijn over de kwestie. Eén van de opties zou zijn dat Milosevic vrijwillig opstapt, waarbij hem de verzekering wordt gegeven dat hij niet vervolgd zal worden door het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. Zowel in Moskou als in Washington is ontkend dat een dergelijke deal in de maak zou zijn.

Del Ponte, gisteren op bezoek in de Kosovaarse hoofdstad Pristina, liet er geen misverstand over bestaan dat op haar medewerking niet hoeft te worden gerekend. „De stabiliteit op de Balkan is het meest gediend bij het vertrek van Milosevic naar Den Haag”, aldus Del Ponte.

Het tribunaal heeft Milosevic in staat van beschuldiging gesteld wegens oorlogsmisdaden in Kosovo. Del Ponte maakte gisteren bekend dat het tribunaal nieuwe aanklachten tegen de Joegoslavië-

sche president overweegt vanwege diens rol in de eerdere Balkan-oorlogen in Kroatië en Bosnië.

Verder zei ze dat er nu ook onderzoek wordt gedaan naar eventuele oorlogsmisdaden die zijn begaan door leden van het inmiddels officieel ontbonden Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK). Tot nu toe zijn nog geen Albanezen aangeklaagd.

Volgens Del Ponte is echter een groot probleem dat onderzoekers van het tribunaal geen toegang krijgen tot Servië. Ze kunnen daardoor niet spreken met Servische slachtoffers. Wel reist ze vandaag door naar Montenegro, waar ze zal spreken met Serviërs die in Kosovo getuige zijn geweest van misdaden door verschillende partijen.

In New York beklagde de president van het tribunaal, Claude Jorda, zich ondertussen over de gang van zaken. Het Joegoslavië-tribunaal moet hervormd worden, anders is het tijdelijk bedoelde VN-hof in 2016 nog niet klaar met de behandeling van de zaken in eerste aanleg. Het tribunaal in Den Haag is berucht om de duur van zijn procedures. Jorda zelf was president van de rechtbank in het proces-Blaskic, dat meer dan twee jaar duurde.

Jorda pleitte bij de Veiligheidsraad voor een stroomlijnen van de procedureregels en de benoeming van tijdelijke extra rechters. Ook wil hij een compensatieregeling voor mensen die ten onrechte zijn vastgehouden in de Scheveningse gevangenis.

Boze Thaci uit VN-bestuur

PRISTINA - Hashim Thaci, een van de leiders van de Albanese Kosovaren, vergadert voorlopig niet meer met het VN-bestuur in Kosovo.

Thaci, die politiek leider was van het ontbonden Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK), wil daarmee protesteren tegen de belofte dat de VN meer werk zullen maken van de bescherming van de Servische Kosovaren.

De VN probeerden met die toezegging juist de Serviërs zover te krijgen weer deel te nemen aan het bestuur. Servische leiders schortten eerder dit jaar hun me-

dewerking op uit protest tegen de aanhoudende aanvallen door Albanezen op Serviërs.

De andere leider van de Albanese Kosovaren in Kosovo, Ibrahim Rugova, vergaderde gisteren wel gewoon mee met het door de VN in het leven geroepen bestuur.

De VN beloofden onder andere meer Serviërs te recruteren voor de VN-politiemacht en een commissie in het leven te roepen die toezicht houdt op Servisch-orthodoxe kerken en kloosters. Veel Albanezen vrezen dat de VN uit zijn op een tweedeling van Kosovo in een Servisch en Albanese deel, waar ze fel tegen zijn.

de Verdieping

KUNST

10-5-2000

Geboren in Sarajevo. Uitgeweken naar Amerika, waar hij in een mum van tijd werd aangemerkt als een van de grootste talenten op het gebied van het korte verhaal. Een gesprek met Aleksandar Hemon (1964) over de invloed van de oorlog in Bosnië op het schrijverschap. „Het is een regelrechte tragedie dat mensen je identiteit proberen te reduceren tot je etnische afkomst.“

'Als je uit Bosnië komt, heeft alles wat je doet een politieke lading'

Literatuur

Gerjan Vincent

Half tegen de muur geleund, met zijn ene arm in het gips, lijkt het wel alsof hij poseert voor het politearchief. Aleksandar Hemon, de uit Bosnië afkomstige schrijver, die sinds 1992 in Amerika woont, begint al aardig gewend te raken aan het onvermijdelijke ritueel van fotosessies en interviews. *Hij speelt het spel geduldig mee, maar afwezigheid haalt hij zelf een camera tevoorschijn en draait de rollen om. „Shoot, got you“, zegt hij grijnzend.*

Sinds *The New Yorker* een paar jaar geleden een verhaal van hem publiceerde, geldt hij in Amerika als een van de grootste talenten op het gebied van het korte verhaal. De Nederlandse vertaling van zijn debuutbundel met de intigerende titel 'Wat is er toch met Bruno?', is vrijwel gelijktijdig met het origineel op de markt gekomen. Dat beekent een promotietrondje Europa en een paar dagen Amsterdam.

„Nederland is voor ons Bosniërs geen 'onbekend gebied', zegt hij sarcastisch. „met name in Den Haag worden die laatste tijd heel wat handelingen van met! Een gesprek met Hemon loopt binnen de kortste keren uit op een discussie over het Balkanconflict, dat tussen de regels door in vrijwel al zijn verhalen de kop opsteekt. Het is ook de directe oorzaak van zijn emigratie naar Amerika: „Ik was er eigenlijk alleen maar op bezoek“, zegt hij, „maar precies op 1 mei, de dag dat ik terug zou komen, sloten de Serviërs mijn geboortestad Sarajevo hemmetisch af en begonnen de raketaanvalen, die de escalatie van het conflict inhoudden. Mijn ouders waren toevallig net de stad uit om familie te bezoeken en zijn via een omweg uiteindelijk in Janada terechtgekomen. Mijn vaders familie komt oorspronkelijk uit de Oekraïne en mijn moeder is van Bosnisch-Servische afkomst, maar de etnische Servische afkomst, maar de etnische Servische afkomst speelt voor ons niet zo'n rol. Het is een regelrechte tragedie dat mensen je identiteit proberen te reduceren tot je etnische afkomst. Ik herinner me nog goed het relaas van een professor: die geboren was in het voormalig Joegoslavië, maar vrijwel zijn hele leven in Canada gewoond en gewerkt had. Hij doceerde internationaal recht. Op een gegeven moment besloot hij een bezoek te brengen aan zijn geboorteland. Daar werd hij voor controle aangehouden door een Servische patrouille. Omdat hij een vrij neutrale naam had, die zijn etnische identiteit niet verradde, vroegen ze hem wat hij eigenlijk was. Verbouwereerd antwoorde hij: 'Ik ben professor.'“

Toon Hemon nog aan de universiteit van Sarajevo vergelijkende literatuur-

wetenschap studeerde, ontdekte hij tot zijn verbijstering dat het gif van de etniciteit ook onder de intellectuele elite zijn sporen had achtergelaten: „Ik had een literatuurprofessor, die ik erg bewonderde. Hij kon zeer overtuigend praten over de zuivere esthetische waarde van de letterkunde en bood op die manier tegenwicht aan een klimaat dat verziet was door politieke discussies. Ademloos volgde ik zijn colleges, totdat ik er op een onzalige dag achter kwam dat hij deel uitmaakte van de top vijf van de Servische nationalistien en in hoge mate medeverantwoordelijk was voor de organisatie van de genocide die heeft plaatsgevonden! Ik was daar totaal kapot van en pijnigde mezelf met de vraag hoe het mogelijk was dat ik al die tijd niets in de gaten had gehad. Had ik beter tussen de regels door moeten luisteren? Ik kreeg het gevoel dat heel mijn leven onrecht was geweest, een verzonnen verhaal waarin ik had rondgelopen. In die zin kun je zeggen dat ik in Amerika echt een nieuw leven ben begonnen.“

Van een cultuurschok was niet direct sprake: Hemon was via film en televisie redelijk vertrouwd met de Amerikaanse manier van leven, maar de praktische dagelijkse zaken zoals je leverden wel wat problemen op. Ook de Engelse taal vormde aanvankelijk een barrière: „Toen ik nog in Sarajevo woonde, kon ik al tweetaalig vloeken.“ zegt hij lachend. „maar toen ik net in de Verenigde Staten was gearriveerd, was het wel even worstelen. Ik was totaal afgesneden van mijn oude leven-je en voelde me min of meer opgeslo-

Nederland is voor

Bosniërs geen

onbekend gebied'

ten in de taal. Ik heb toen een tijdje leden gewonnen voor Greenpeace; dat hielp om het Engels snel onder de knie te krijgen. Natuurlijk hoorden de mensen wel dat ik een accent had en dat maakte ze nieuwsgierig. Dan vertelde ik dat ik in mijn 'vorige leven' een Bosniër was geweest. Zo voelde ik het ook, maar toen iemand me vroeg of ik dan als Amerikaan gereïcamaerd was, begreep ik dat ik me toch iets nauwkeuriger moest uitdrukken! Achteraf heb ik begrepen dat dat gevoel samenhangt met wat ze post traumatische stress disorder noemen, de nasleep van mijn ervaringen in Sarajevo. Ik voelde me totaal ontworld en het heeft jaren geduurd voor ik daar overheen was. Pas toen ik Sarajevo weer kon bezoeken en urenlang kon luisteren naar de verhalen die familie en vrienden te vertellen hadden, merkte ik dat de kloof langzaam gedicht werd.“

Hemon wordt nu geafficheerd als

Aleksandar Hemon: „Ik vertegenwoordig niemand, behalve mezelf.“

'Bosnisch-Amerikaans', een etiket dat associaties oproept met groepen binnen de Amerikaanse samenleving als die Afro-Amerikanen en de Chinees-Amerikanen. Ten onrechte vindt hij: „Er is in de Verenigde Staten nog geen sprake van een hechte gemeenschap van Bosniërs, zoals dat bij die andere groepen wel het geval is. Ik denk dat dat zeker nog een generatie zal duren. Los daarvan: ik vertegenwoordig niemand, behalve mezelf.“

Dat neemt niet weg dat discussies over zijn werk zich zelden beperken tot de literaire kwaliteit ervan. Hemon houdt er uitgesproken politieke opvattingen op na en vindt het kunstmatig om die twee terreinen strikt van elkaar te scheiden: „Als je uit Bosnië komt, heeft alles wat je doet een politieke lading“, legt hij uit. „Mijn ervaringen daar hebben mij als schrijver gevormd. Voordat ik naar Amerika vertrok, schreef ik als journalist over de politieke spanningen en de wenselijkheid van een multi-etnische samenleving. De Indruk bestaat misschien dat zo iets in de huidige situatie een volstrekte utopie is, maar tot mijn grote vreugde heeft een multi-etnische partij onlangs de gemeenteraadsverkiezingen in Sarajevo gewonnen. De lijstaanvoerder was nota bene een Servier, die de moed heeft gehad om van deur tot deur te gaan om kiezers te winnen. Dat was buitengewoon riskant, want hij kon ieder ogenblik geconfronteerd worden met oorlogsvertrageden of mensen die hadden moeten vluchten voor de genocide van de Servische haalven. De overwinning van zijn partij betekent veel voor me en geeft aan dat er wel degelijk hoop voor de toekomst is.“

Het is opvallend dat er in vrijwel alle verhalen sprake is van een afstandelijk, alwetende verteller, die als een camera inzoomt op de gebeurtenissen en zich er op andere momenten enigszins van distantieert. Het lijkt erop dat de schrijver zich uit zelfbescherming te rugtrekt om de werkdagse realiteit beter onder woorden te kunnen brengen: „Interessant“, zegt Hemon bedachte-

zaam, „zo heb ik het eigenlijk nog nooit bekeken, maar het zou heel goed kunnen dat het onbewust een rol heeft gespeeld. Dat soort depersonalisatie-verschijnselen treedt vaker op bij traumatische ervaringen. Ik wil benadrukken dat je de dingen om je heen nooit als vanzelfsprekend moet zien. De aanwezigheid van een camera beïnvloedt de realiteit onmiddellijk: mensen reageren al anders wanneer ze zich bewust zijn van de aanwezigheid van een fotograaf of cineast. Als schrijver manipuleer je de werkelijkheid ook voortdurend en een schijnlijke brechtiaanse verveemding houdt de lezer scherp.“

Die verveemding neemt wel heel sterke vormen aan in het verhaal 'Leven en werk van Alphonse Kauders', een merkwaardige verzameling absurdistische notities, die er ten opzichte van

Toen ik in Sarajevo woonde, kon ik al tweetaalig vloeken'

de andere verhalen nogal uitspringt. „Dat klopt“, zegt Hemon. „want het is het enige verhaal in de bundel dat ik in eerste opzet direct in het Servo-Kroatisch heb geschreven. Het meeste werk uit mijn beginperiode heb ik vernietigd. Je zou kunnen zeggen dat dit verhaal een zekere continuïteit aanbrengt tussen mijn Bosnische productie en het Amerikaanse werk dat rechtstreeks in het Engels is geschreven. Het past in de traditie van de absurdistische verhalen, die als een soort rechte tegen het totalitaire politieke systeem geschreven zijn.“

Eilanden', het openingsverhaal uit 'Wat is er toch met Bruno?', is een fragmentarisch verslag van een uitstapje dat de hoofdpersoon, een jongetje, met zijn ouders naar een eilandje voor de kust maakt, waar zijn oom Julius en tante Loedmilla een huisje hebben. Idyllische herinneringen worden afgewisseld met gruwelijke verha-

len die oom Julius vertelt over zijn ervaringen in een stalinistisch strakamp. De dood is alomtegenwoordig niet alleen in het relaas van Julius maar ook in wat het jongetje in zijn directe omgeving observeert: een dood bij, een civielkatoen door een Duits herder opengeregen wordt. In de slotregels wordt de dreiging onder het oppervlak van het alledaagse in een paar zinnen samengevat: „Toen we thuis kwamen stonden de verdorde plantene bloemen midden in de plas oranvan de ondergaande zon. Alle plantevaren verwelkt, want de buurman dze water had zullen geven was gestorven aan een hartaanval. De poes, die ruim een week geen eten meer had gehad, was broodmager en bijna g van de honger. Ik riep haar, maar kwam niet naar me toe, ze keek alleen maar aan met onverzettelijhaat.“

„Als je opgroeit in Sarajevo, raak al snel vertrouwd met de dood“, zegt Hemon. „Het is een soort vanzelfsprekendheid waar je, zeker als kind, niet bij stilstaat. Dat gebeurt pas als heel dichtbij komt. Ik herinner me nu dat toen mijn oom – die op het platteland woonde – stierf, de klokken in het dorp begonnen te luiden. Mijn ouders waren naar mijn tante gegaan om harte troosten en hadden mij meegenomen. Verbaasd keek ik toe hoe de tinnen over mijn tantes wangsen stroonden. Met mijn neefje ging ik naar buiten. We plukten wat uien, die we peden en over ons gezicht heen wreeven, omdat we het gevoel hadden dat w pas meetelden als ook wij onze tranende vrije loop konden laten. Op zo'n moment is de dood niet vanzelfsprekend meer, maar een verschijnsel dat betekenis krijgt doordat het ondu woorden wordt gebracht. Je moet g trand worden in het accepteren vande dood als de ultieme voltooiing van het leven.“

Aleksandar Hemon, 'Wat is er toch met Bruno?', uitgeverij Meulenhoff, vertaling BabMossef, 256 blz., f 36,50.

Verkeersblokkade wordt 'daad van terreur'

Wet Servië 'maakt einde aan oppositie'

²⁰⁰⁰
BELGRADO, 28 JUNI. In Belgrado hebben juristen van de oppositiepartijen gealarmeerd gereageerd op de eerste details van de 'antiterrorisme-wetgeving' die door het regime zijn vrijgegeven. Volgens critici is de wet, die vrijdag door het parlement wordt behandeld, bedoeld om elke vorm van oppositie onmogelijk te maken.

Het wetsontwerp voorziet in gevangenisstraffen van tenminste vijf jaar voor „daden die de constitutionele orde bedreigen”. Dat verwijt wordt door het regime en zijn media dagelijks gebruikt tegen oppositionele partijen en groepen, met name tegen de studentenbeweging Otpor! (Verzet!).

Volgens de juristen komen veel bepalingen in het wetsontwerp neer op schendingen van bestaande wetten en de grondwet.

Volgens de nieuwe wet mogen verdachten dertig dagen worden vastgehouden zonder aanklacht; de huidige wet voorziet in een termijn van drie dagen, de grondwet in een termijn van 24 uur. De auto-

riteiten zijn niet langer verplicht informatie te geven over juridische procedures en mogen getuigen die weigeren mee te werken dertig dagen vasthouden.

Op „daden die de territoriale integriteit van de Federale Republiek Joegoslavië bedreigen” komt een gevangenisstraf van tenminste vijf jaar te staan. Die bepaling kan volgens critici worden toegepast tegen de autoriteiten van de deelrepubliek Montenegro, die de controle over een deel van de eigen grenzen hebben overgenomen en een eigen buitenlands, economisch en monetair beleid voeren – hetgeen in Belgrado stevast wordt gepresenteerd als een bedreiging van de territoriale integriteit van Joegoslavië.

Het wetsontwerp stelt dat „gevaarlijke acties die een gevoel van onveiligheid en angst onder de burgers wekken” moeten worden beschouwd als terrorisme. Die term laat veel ruimte voor interpretatie.

Vorige week zei de Servische

onderminister van Justitie alvast dat verkeersblokkades voortaan als terrorisme zullen worden beschouwd omdat ze de veiligheid van de burgers in gevaar brengen. Een Otpor!-activist, die in Leskovac is opgepakt toen hij het symbool van Otpor! op de muur van een politiebureau schilderde, wordt vervolgd wegens bedreiging van de constitutionele orde. Volgens juristen van de oppositie is de kans groot dat Otpor! nu ook juridisch zal worden bestempeld als terroristische organisatie (in de media en in uitspraken van het regime gebeurt dat al dagelijks); mensen kunnen al tot drie jaar gevangenisstraf worden veroordeeld wegens het dragen van een speldje van Otpor!

De oppositionele christendemocraten zeiden gisteren dat „de ware naam van deze wet niet antiterrorismewet is, maar anti-oppositiewet” en een jurist van de sociaal-democraten zei dat „de Joegoslaven een tijd van duisternis en angst tegemoet gaan”. (Reuters)

Servische extremist helpt in strijd tegen 'foute wet'

³⁰⁻⁶⁻²⁰⁰⁰
BELGRADO – Tot verbazing van menigeen is het aan de extreme nationalist Vojslav Seselj te danken, dat Joegoslavië niet morgen al zit opgescheept met een controversiële antiterrorismewet.

Seselj, vice-premier, verklaarde gisteren op een persconferentie dat zijn Radicale Partij het omstreden wetsontwerp morgen in de Eerste Kamer van het Joegoslavische parlement niet zal steunen. Dat betekent dat de wet er niet door komt, want de stemmen van de Socialistische partij van

president Slobodan Milosevic en die van Joegoslavisch Links van zijn vrouw Mira zijn niet genoeg.

Het wetsontwerp geeft politie en veiligheidsdienst dusdanig ruime bevoegdheden dat er van de burger- en mensenrechten in Joegoslavië nog veel minder over zou blijven, dan nu het geval is. De antiterrorismewet werd door advocaten, mensenrechtenbewegingen en door de oppositie gevreesd.

Waarom nu juist de hardliner Seselj de democratische beweging te hulp moest schieten, is onduidelijk. Seselj was in een vorig leven de leider van een gewelddadige paramilitaire groep, die in Bosnië onder de moslimbevolking huishield. Het zou kunnen dat een rol speelt dat Seselj ooit door Milosevic is vastgezet, voordat hij diens bondgenoot werd.

De extremistische vice-premier had gisteren geen heldere argumenten, die verklaarden waarom hij deze keer tegen Milosevic in ging. „We geloven dat het ontwerp niet rijp is. Maar we voelen er niets voor om over de punten van discussie in het openbaar te debatteren.”

Een advocaat van de oppositionele Democratische Partij, Nikolic, zei gisteren dat de stap van Seselj erop wijst dat een breuk in de regeringscoalitie ophanden is. Seselj zou bang zijn dat hij onmiddellijk na de onvermijdelijke breuk 'aan de beurt' is om opgepakt te worden.

VN: Serviërs achter vernieling kantoor

²⁷⁻⁶⁻²⁰⁰⁰
PRISTINA — Het VN-bestuur in Kosovo heeft gisteren radicale Serviërs beschuldigd van de bestorming en vernieling van een kantoor van de Verenigde Naties in Strpce, 40 kilometer ten zuiden van de Kosovoarse hoofdstad Pristina.

Volgens VN-woordvoester Nadia Younes was de aanval van vrijdag voorafgegaan door geweerschoten en klokgelui. Binnen enkele minuten verzamelde zich vervolgens een menigte van enkele honderden mensen. De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr schortte vrijdag haar activiteiten in Kosovska Mitrovica op. De Unhcr besloot gisteren haar kantoor nog dicht te houden. (AP)

Kroaten luisterden onderzoekers Joegoslavië-Tribunaal af

²⁰⁻¹²⁻⁰⁰
Kroaten uit Bosnië en Kroatië hebben een aantal illegale operaties opgezet om de uitvoering van het vredesakkoord van Dayton en het werk van het Joegoslavië-Tribunaal te dwarsbomen.

Dit heeft de NAVO vrijdag bekendgemaakt. Een hoge officier van

SFOR, de door de NAVO geleide vredesmacht in Bosnië, verklaarde in Sarajevo dat de Kroatische geheime dienst HIS niet bij het onderzoek was betrokken. De uitspraken zijn gebaseerd op een grote hoeveelheid materiaal dat in oktober in Mostar door SFOR in beslag is genomen. (ANP)

500 lijken gevonden in Kosovo

²⁸⁻⁶⁻²⁰⁰⁰
Van onze correspondent
BOEDAPEST, woensdag

In de afgelopen twee maanden zijn er in de Servische provincie Kosovo vijfhonderd lichamen van vermiste etnische Albanezen opgegraven. De meeste lichamen lagen in liefst 107 kleine en grotere massagraven. Sinds het einde van de oorlog in Kosovo, in juni 1999, zijn er inmiddels 2600 lijken aangetroffen. Een groot deel daarvan is nog steeds niet geïdentificeerd.

Dit meldden onderzoekers van het Joegoslavië-Tribunaal gisteren in de Kosovoarse hoofdstad Pristina.

Ruim vijf jaar na het einde van de oorlog in Bosnië worden ook daar nog steeds massagraven aangetroffen. De meest recente vondst, van 58 Kroaten en Bosnische moslims, werd maandag gemeld. Het ging daarbij om gevangenen die waren geëxecuteerd in het Servische concentratiekamp Omarska bij de stad Prijedor.

Een kind van tientallen vaders

23-6-2000

EEN vrouw wordt wakker, staat op en zet koffie. Nog even en ze zal naar haar werk gaan, naar het schoolje in het bergdorp waar ze lesgeeft. Maar dan hoort ze mannenstemmen, vloeken, geschreeuw. Een buurvrouw roept smekend 'Niet doen!'. Ineens wordt haar voordeur opengetrapt en staat er een jonge man in de kamer. 'Maakt u zich gereed', zegt hij. 'U gaat op reis.' De vrouw is in verwarring, ze biedt hem zelfs nog koffie aan. Dit moet een misverstand zijn. Maar het is zinloos om uit de leggen dat ze hier maar tijdelijk werkt, in dit dorp, dat ze uit Sarajevo komt, dat haar moeder een Servische is en haar vader moslim, dat ze met die idiote strijd tussen de twee volkeren waaruit ze voortkomt niets te maken heeft. Even later zit ze in de bus, op weg naar het kamp. De mannen uit het dorp zal ze nooit meer zien. Het is eind mei 1992, in Bosnië.

Een half jaar later wandelt zij, S., voor het eerst weer door een stad. Niet Sarajevo maar Zagreb. Mensen komen met armen vol pakjes uit de warenhuizen. In een tearoom lepelen de dames hun sorbets. Ze koopt een flesje nagellak voor een vriendin. Net als vroeger, toen ze een mooie vrouw was, met een goede baan, een vriend, aardige ouders en een zus. Toen ze nog, in de zwerige rode zomerjurk die ze later snel in haar rugzak zou proppen, cola' dronk in de zonnige tuin van een restaurant.

Maar vroeger is vernietigd. De vrouw die daar loopt zal nooit meer de oude worden. Zij zal alles wat ze heeft gehoord, gezien en gevoeld moeten wegstoppen in een vacuüm getrokken ruimte in haar ziel. Anders wordt ze gek. De ruimte in haar binnenste moet op slot.

Daarin zitten de verhalen over de dode, in stukken gesneden mannen. De kuilen waaruit mensenhanden staken. De lucht van verbrand mensenvlees. Het beeld van de twaalfjarige Z., haar leerling die zo graag las en tekende, die werd verkracht, uiteengereten en stierf. De naakte lichamen van haar medegevangenen in het 'vrouwenvertrek', verminkt door messteken en uitgedoofde peuken op borsten en dijen. Hun afgestompte radeloosheid als zij terugkwamen na een nacht bij de soldaten.

En dan de herinneringen die zij met niemand deelt, die moeten nog dieper weggestopt. Het krassen van tafelpoten over de vloer als zij, S., die op de tafel lag vastgebonden, tientallen beesten in zich voelde binnendringen. Hun messen op haar keel, hun stank, hun dronken lach. De smaak van hun pis dat zij moest doorslikken. Hun zweet, hun sperma, hun aangekoekte haat die zich niet meer laat afwassen. En misschien het ergste: de smaak van het geurige gebraad en de goede wijn die zij kreeg bij de Kapitein, de hoogste baas die haar op het laatst als zijn liefje verkoos. De schuld jegens de andere vrouwen, omdat zij op die manier overleefde en omdat zij haar naar aftershave geurende redder niet kon haten. De schaamte, vooral de schaamte.

De vrouw die daar loopt te winkelen in Zagreb, in afwachting van het bericht dat zij naar Zweden mag afreizen, is niet alleen. In haar buik groeit de vrucht van de haat, het kind van tientallen verkrachters. Zelf beschouwt ze het liever als een tumor: 'Ze had ergens gelezen dat je kankercellen kunt visualiseren en zo hun groei kunt stoppen. Maar zij voelde dat de tumor te snel

groeide.' Wat er straks in Zweden ook uit haar te voorschijn komt, zij wil het niet houden.

Dit verhaal, opgetekend in *Als of ik er niet ben*, de nieuwste roman van de Kroatische schrijfster Slavenka Drakulić, is echt gebeurd. Een oorlog als die in Bosnië kun je niet verzinnen; de emoties van een veronderdeerde gevangene zijn zelfs met de krachtigste fantasie niet op te roepen. Toch heeft deze S. niet echt bestaan. Zij is de belichaming van vele vrouwen. Drakulić, die ook journaliste is, wilde een boek schrijven over misbruikte vrouwen in de Balkanoorlog, een reportage waarin zij aan het woord zouden komen. Maar dat lukte niet. Als zij bij de kern van hun verhaal kwamen, zwegen zij. De schaamte was te groot: over wat zij hadden meegemaakt viel niet in mensentaal te praten. Op basis van de farden van hun verhalen, en ooggetuigenissen van anderen, schreef Drakulić deze roman. Om 'hun zwijgen een stem geven'.

Het bereik van de roman is groter dan dat van een reportage ooit had kunnen zijn. De gruwelen zijn hier literatuur geworden, maar daarmee zijn ze niet mooier, erger of dramatischer gemaakt.

Drakulić is niet het type schrijfster dat gretig het leed exploiteert. Zij 'gebruikt' het materiaal op de wijze van de literatuur: zij maakt het universeel. Met behulp van haar verbeelding graaft zij zich een weg door het emotionele moeras van S., door alle statia van haar verbijstering en ontkenning. En dan laat zij S. zich terugvechten voor een leven waarvoor een slachtoffer veer een mens met een naam is.

De kunst, de taal, is hier helend. Waar we een normale taal kan bestaan, kan geleefd worden. De heldere stijl van Drakulić, de gevoeligheid waarmee ze emoties uiteenraaft, en haar elegante zinnen geven vrouwen als S. hun waardigheid terug, hun belang als persoon.

Als aan het eind van de roman een Zweedse verpleegster, tegen de afspraak in, S. een warm, hongerig mormeltje op de borst drukt, en niet een tumor, moet ze welvoor het leven kiezen. Ze herkent het ongewild als haar kind, een lid van haar, uitgedunde, familie. Het jongetje heeft de ogen van haar vermiste zuster. Hij draagt geen schuld. Zij zal hem beschermen, de vaders uitwissen.

De dilemma's waarmee S. worstelt, in het kamp, tijdens negen maanden

Slavenka Drakulić

FOTO THOM VAN AMSTERDAM/BNDE STEM

zwangerschap, in het brandschone Zweden, zijn niet exclusief die van een oorlog. Ze zijn alleen heviger en urgenter. Oorlog is leven in een krankzinnige hogedrukpan: de haat en pijn die andere mensen in tachtig jaar ervaren, is samengeballd in één jaar. Maar het gaat om de aloude, essentiële mensendingen: om schuld en schaamte, om vergelding en vergeving, om rouw en moed voor een nieuw begin.

De welopgevoede S. ontdekt in het kamp dat iedere keuze schuldig maakt. Mededogen met de een, roept haat van de ander over je af. S. verdedigt als enige de kampbewaakster N., een simpele boerenvrouw die zo lekker mogelijk voor de vrouwen kookt en hun wonden wast als zij terugkomen van een nacht bij de soldaten. Meer kan ze ook niet doen, zegt S., het lot deelde N. nu eenmaal in bij de vijand.

Maar haar medebewoonders walgen van haar mildheid: 'Ik heb genoeg van jouw begrip voor alles en nog wat, mevrouw de onderwijzeres', schreeuwde H. nu. 'Ik zou ze tegen de muur zetten en ra-ta-ta-ta, zonder pardon. Zowel degenen die het doen als degenen die hen verdedigen. Hoor jij nu bij ons of bij hen?'

Zij heeft gelijk, beseft S. En als het tot haar doordringt dat het 'vuilnis' dat ze in containers zien branden, de lijken van 'hun' mannen zijn, dat zij, dus ook zijzelf, voor de Serviërs niet meer zijn dan menselijk afval, weet zij ineens met een schok dat ook zij zou kunnen doden. 'Op dat ogenblik was S. er volkomen zeker van dat zijzelf ook in staat zouden zijn hetzelfde te doen met de soldaten op de binnenplaats. Hen vermoorden, verbranden, zich vrolijk ma-

ken over de vlammen. Misschien zou juist zij als eerste de brandende lucifer werpen.'

Als S. op een met bloemen versierde kraamzaal van een prachtig ziekenhuis ligt, voelt ze een enorme haat opkomen jegens de Zweden. Ze ergert zich aan haar buurvrouw op de zaal, de blijde, blonde Maj, met haar blozende zuigeling en haar tedere man. Een gesprekje zit er niet in, ook al spreken beiden Engels: 'Hoe zou ze het woord huis moeten uitspreken als haar huis niet meer bestaat? Net zo min als haar land. Of het woord kamp. Wie weet wat dat woord Maj zou zeggen, vast iets uit de krant of van de televisie of uit boeken over de Tweede Wereldoorlog.'

S. voelt zich schuldig over zulke gedachten: Maj's geluk doet niemand kwaad. De Zweden, al die glimlachende ambtenaren, dokters en psychologen, zijn haar weldoeners. Ze gaven haar geld, een fonkelnieuwe flat, een keurig bestaan. Maar waarom moet je dankbaar zijn voor iets wat je nooit hebt gewild?

De nauwgezette verwoording van zulke dilemma's, en niet de overtuigende en aangrijpende beschrijving van de wandaden van de Serviërs, maakt van *Als of ik er niet ben* een meesterlijke roman: 'fictie' die scherper toont wat oorlog aanricht dan welke *live* reportage dan ook.

Aleid Truijens

Slavenka Drakulić: *Als of ik er niet ben*. Vertaald uit het Kroatisch door Reina Dokter. De Geus; 221 pagina's, f 39,90. ISBN 90 5226 837 1.

had Dutch design zich niet kunnen wensen.

Elk deel wordt ingeleid. In *Grafisch ontwerp* zien Jan van Toorn en Ewan Lentjes de nieuwe ontwerper als een visueel regisseur: '(...), Alle informatie kan in een mum van tijd wereldwijd worden verstuurd, gesampled en bewerkt. Deze situatie heeft op het vlak van de communicatie geleid tot nieuwe vormen van onderzoek en innovatie. De structuur van de nieuwe elektronische media heeft tot verbindingen geleid tussen afzonderlijke disciplines. Beeld, tekst, typografie, beweging, geluid, video, animatie, illustratie, alles komt in het huidige ontwerp samen'.

Ook de ruimtelijk ontwerper is volgens Jaap Huisman een nieuw type ontwerper 'als de diskjockey die samplend zijn muziek bij elkaar veegt, hij verzamelt beelden, referenties, context, materialen, details, kortom alles wat nodig is om tot een totaalbeeld te kunnen komen. Diskjockey, nee beter nog veejay, iemand die op alle schaalniveaus kan denken en opereren. (...) Hij staat niet boven de architecten, industrieel ontwerpers, landschapsarchitecten en projectontwikkelaars maar tussen hen in'.

Ontwerpen wordt, zoveel is duidelijk, een steeds complexer proces. *Nederlands ontwerp* kan potentiële opdrachtgevers helpen bij het kiezen van een ontwerper die in toenemende mate moet inhaken op een 'meervoudige zintuiglijke ervaring', zoals Van Toorn en Lentjes stellen.

Greet mag gebeld worden.

Hub. Hubben

Slachtoffers en daders met een naam

23-6-2006

DE VERWOESTING VAN PEC, EEN STAD IN KOSOVO

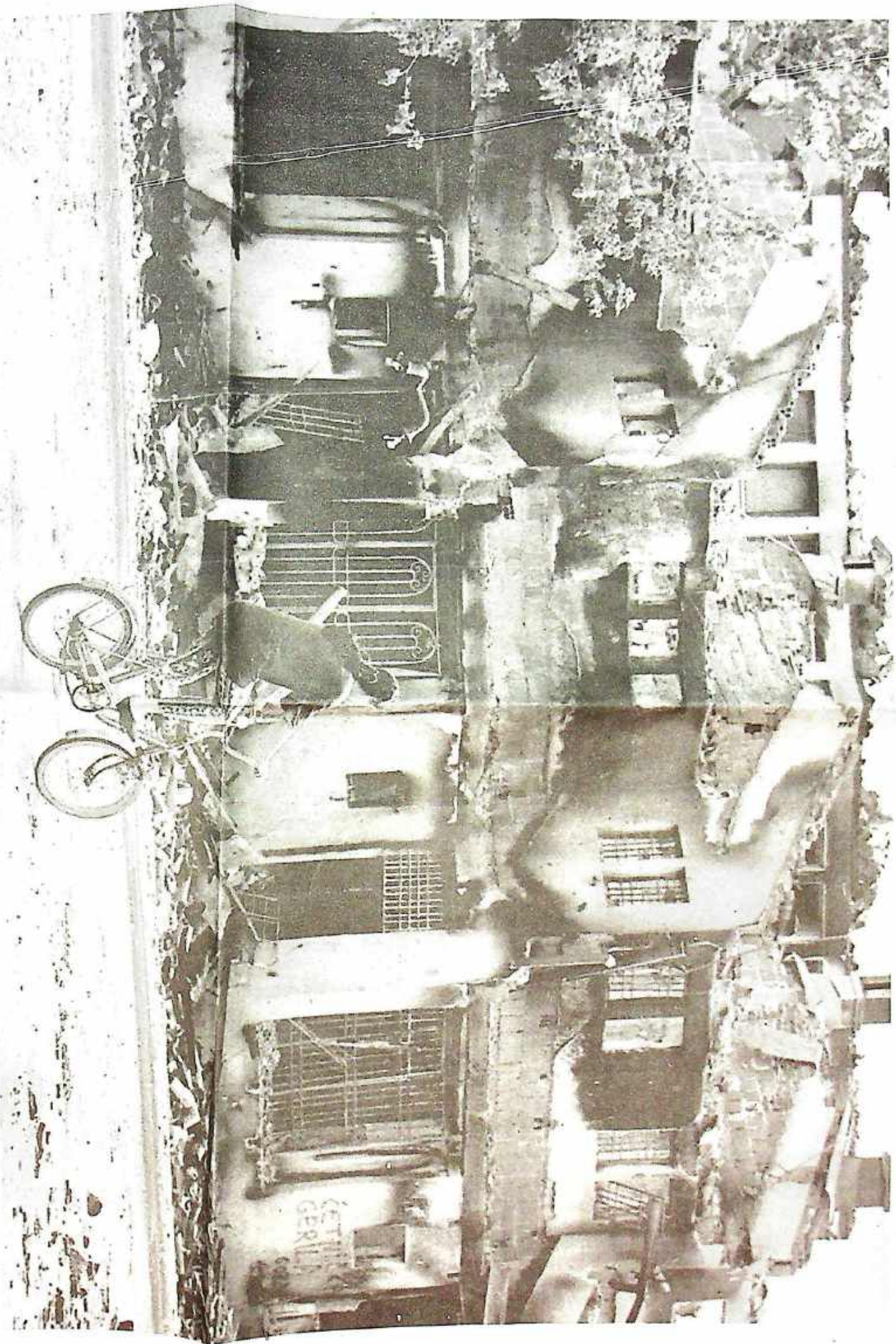

FOTO: AP

PEC LIGT aan de voet van de Verdoemde Bergen, in het westen van Kosovo. Een stad met smalle straten, witte moskeeën, kerken, oude arkse huizen, Albanese vestingen, en Servisch-orthodox klooster uit de tertiende eeuw.

Deze korte beschrijving staat in *De achter van de slager*. Petra de Koning haft haar verhaal over de aanloop naar het begin van de oorlog in Kosovo afgebroken om iets te vertellen over de geschiedenis van Kosovo en Peć, een stad met 85.000 Albanese en dertien-tiend Servische inwoners: een stad met juweliers, goudsmeden, antiekwinkel en schoenfabriek en een fabriek voor auto-onderdelen; een stad ook naar een vriendschap heerste tussen etnische bevolkingsgroepen. 'In de

aan elkaar bruliofen en begrafenissen, hun kinderen speelden met elkaar. Het is een mededeling die nu hoogst-werkelijk klinikt. Want sinds Milosevic eind jaren tachtig het Servisch nationalisme ontdekte als middel om de provincie Kosovo ongemeen aan maakte, heersten haat en in het geval wantrouwen tussen Albanese en Serviërs.

Het thema van *De Koning's* boek is de woesting van Peć in het voorjaar van 1999. Het begin van de NAVO-bombardementen op 24 maart 1999 is voor de tv-ische extremisten, zoals de Tijgers

van Arkan, het Servische leger en de politie het sein om de Albanese bevolking met geweld uit de stad te verdrijven. Mannen worden vermoord, huizen geplunderd en in brand gestoken. Als op 12 juni 1999 de NAVO de luchtaanvallen staakt en de troepen van KFOR Kosovo binnentrekken, dan ligt een groot deel van de stad in puin. Van de 51000 huizen in Peć en naaste omgeving, schrijft De Koning aan het slot, waren er bijna achtduizend volledig platgebrand of kapotgeschoten, en zo'n veertienduizend huizen waren zwaar beschadigd'. Daarbij verzwijgt ze niet dat na 12 juni 1999 de situatie omkeerde en Albanezen Servische huizen in brand stakten.

Petra de Koning is algemeen verslaggever van *NRC Handelsblad* en haar boek is een knap staaltje van onderzoeksjournalistiek. Ze was voor het begin van de luchtaanvallen in Kosovo en keerde na het staken ervan terug naar Peć. Ze wilde reconstrueren wat er in die gruwelijke oorlogsaanden in Peć precies was gebeurd. En in die opzet is ze geslaagd. Ze sprak met de slachtoffers van het geweld, Albanese vluchtelingen uit Peć in Montenegro en later met Albanezen die aan de verdrrijving waren ontkomen en in Peć waren gebleven, en ze sprak na de oorlog met Servische vluchtelingen uit Peć en met Servische daders. Uit dit alles ontstaat een vaak huiveringwekkend beeld van het leven in en rond deze provincie stad. Het bijzondere van *De Koning's* boek,

waarvan delen eerder in *NRC Handelsblad* verschenen, is dat de lezer van haar onderzoek niets merkt. Hij leest daar pas over aan het slot in haar 'Verantwoording'. Haar verhalen uit Peć zijn een reconstructie achteraf, maar de lezer krijgt een ooggetuigenverslag, en soms zelfs meer dan dat. Ze verplaatst zich in de door haar beschreven personen, kent hun gedachten.

De uitgever beweert dan ook niet ten onrechte geschreven dat het boek 'zich laat lezen als een roman'. Een voorbeeld daarvan uit het hoofdstuk 'De rechter en de griffier', handelend over de Servische rechter Dragovic en zijn gebroeders Albanese griffier Krasniqi. De spanning tussen beiden ontlaadt zich op de ochtend na het begin van de NAVO-luchtaanvallen. De Koning schrijft:

'Krasniqi: "Waarom zeg je niks? Ik zeg goedemorgen tegen je."
Dragovic mompelde: "Je ziet toch wel de NAVO ons aandoot."

Krasniqi kreeg een triomfantelijk gevoel. Dragovic was bang. Hij zei: "De NAVO doet nu wat jullie ons al die jaren hebben aangedaan."

Dragovic werd woedend. "hij schreuwde: "Nu is het uit tussen ons en van ons gaat eraan. Ik zal je afmaken."

Aan het eind van die dag werden de Albanese griffier en zijn zoon door mannen met zwarte maskers doodgeschoten.

Een andere bijzonderheid van het

boek is dat slachtoffers en daders namen hebben, zij het dat van de daders slechts voornamen of bijnamen worden genoemd. De Koning heeft zich verdiept in hun leven, hun achtergrond, slachtoffers en daders worden mensen van vlees en bloed.

Door al die namen dreigt de lezer aanvankelijk het spoor bijster te raken, maar je kunt er niet buiten: het is zelfs van het grootste belang ze te onthouden, want de genoonden keren in de verschillende verhalen terug. Ze blijken elkaar ook vaak te kennen, zijn soms familie van elkaar. Peć was niet zo klein, maar iedereen lijkt iedereen te kennen. Ook slachtoffers en daders kennen elkaar soms.

Hierdoor wordt het leed alleen maar groter. Dat blijkt het duidelijkst uit het verhaal over de dochter van de slager, waaraan het boek zijn titel ontleent. In de Dusan Mugostrat heeft gedurende de de oorlogsmannen nog een kleine Albanese gemeenschap gevonden. Ze besloot uit een rechter met zijn vrouw, een kappler met zijn vrouw, en twee broers, de slagers Musa en Isa Bala, met hun gezinnen. Door het boek heen volgt de lezer de lotgevallen van die families. Ze lijken de oorlog te overleven en ontkomen loch niet aan de Servische terreur. Vlak voor de NAVO-troepen Peć bereiken, worden drie kinderen van Isa Bala, onder wie zijn 11-jarige dochter Dardane, Musa Bala, zijn vrouw en twee kinderen door Servische extremlisten vermoord. Het bloedbad in

het huis aan de Dusan Mugostrat is het meest dramatische moment in het boek.

Een andere bijzonderheid is dat de werkwijze van *De Koning* ruimte laat voor nuancering. Niet alle Serviërs in Peć hebben zich beestachtig gedragen; niet alle Albanese Kosovaren zijn volkomen onschuldig. Kosovo is ook een heilige keten van wraak en weerwraak.

In verschillende verhalen weerklinkt de echo van die oude vriendschap tussen Albanezen en Serviërs. De lezer leert Serviërs kennen die Albanezen helpen en zich schamen voor wat hun stadgenoten wordt aangedaan. Zo vindt een Servische advocaat dat een in zijn straat gevormde burgerwacht ook de verhalen huizen van de Albanezen moet beschermen. Als een van die huizen wordt geplunderd, waarschuwt zijn vrouw de politie. Ze krijgt als antwoord: 'Als ik jou was zou ik lekker mee gaan doen.'

Een van de meest opmerkelijke verhalen van *De Koning* is dat van Pasino Selo, een dorp in de buurt van Peć, waar voornamelijk Albanese boeren wonen maar ook enkel Serviërs onder wie Stevo Vujevic, neef van de beruchte beleider Arkan. Deze Vujevic is anders; hij helpt Albanezen en belooft het dorp te zullen beschermen tegen Servische belagers. Maar die belofte kan hij niet waarmaken. Op 14 mei wordt in drie dorpen bij Peć een bloedbad aangericht. Enkele dagen later komen ook

militairen naar Pasino Selo, ze schieten drie mannen en twee vrouwen dood. Vujevic besluit kort voor de komst van de NAVO-troepen het dorp te verlaten. De Koning besluit haar verhaal aldus: 'De Albanezen drongen erop aan dat hij bleef, er zou hem niks gebeuren. Maar Stevo zei: "Ik moet gaan, mijn zoon was bij de politie. En ik heb jullie niet kunnen beschermen..."'

De Koning laat zien dat na de komst van de NAVO-troepen in Peć het geweld niet ophoudt; nu is het Albanese geweld, gepleegd door onder anderen soldaten van het UCK, het Bevrijdingsleger van Kosovo. Deze soldaten komen ook in Pasino Selo en willen het huis van Stevo Vujevic in brand steken. Zijn vriend en Albanese buurman Imer Tolaj wil hen tegenhouden. De Koning: 'De UCK-soldaten schoten Imer Tolaj dood. Het huis van Stevo Vujevic stakten ze in brand.'

Het boek van Petra de Koning is niet heel erg dik en maakt zeker geen aanspraak op volledigheid. Toch overheerst na lezing de indruk: zo moet het geweest zijn in Peć gedurende die verschillende oorlog om Kosovo. Iets beters kan een verslaggever niet overkomen. **Jan Luijten**

Petra de Koning: *De dochter van de slager - en andere verhalen uit Peć*, een stad in Kosovo.

L.J. Versn, 189 pagina's, f 34,90.
ISBN 90 204 5857 4.

Wapenvondsten in Kosovo
 Britse militairen van de vredesmacht KFOR in Kosovo staan bij een partij wapens die zij zondag in een geheime opslagplaats vonden. Vrijdag en zaterdag vond KFOR al grote hoeveelheden mortiergranaten en munitie. Het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) ontkent de wapens te hebben verborgen. FOTO: REUTERS

VS ontkennen besprekingen met Milosevic

Van onze correspondent Bert Lanting
 WASHINGTON

De Amerikaanse regering heeft tegengesproken dat de NAVO-landen in het geheim met de Joegoslavische president Slobodan Milosevic onderhandelen over zijn aftreden. In ruil daarvoor zou hij veiligheidsgaranties moeten krijgen.

Het bericht is afkomstig van de *New York Times*. Volgens de krant hebben tussenpersonen de afgelopen tijd de Verenigde Staten en Griekenland benaderd met verschillende voorstellen voor het aftreden van de Joegoslavische president.

President Clinton zou de zaak ook besproken hebben met zijn Russische collega Vladimir Poetin. Volgens de krant zou Poetin nogal lauw hebben gereageerd op de scenario's voor Milosevic's toekomst. Poetin zou Clinton hebben gezegd dat Milosevic even goed zijn toevlucht zou kunnen zoeken in Miami als in Moskou.

Het probleem is dat het Joegoslavische Tribunaal in Den Haag Milosevic heeft aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden voor zijn aandeel in de etnische zuiveringen in Kroatië, Bosnië en Kosovo. Dat maakt het voor de alle partijen - de VS, de NAVO-landen en Rusland - moeilijk het met de Joegoslavische leider op een akkoordje te gooien.

'Maar als we een keihard aanbod krijgen dat erop neer komt dat Milosevic op korte termijn de macht kwijtraakt, dan zullen we daar niet snel nee op zeggen', haalt de krant een hoge Amerikaanse regeringsfunctionaris aan. Volgens de *New York Times* zou Griekenland als bemiddelaar optreden. Griekenland is ook een

20-6-2000
 orthodox land en heeft altijd tamelijk veel sympathie gehad voor Servië. Volgens de krant zou Milosevic graag met de Griekse premier Mitsotakis willen praten over een mogelijke deal, maar willen de NAVO-landen eerst te weten komen of het hem ernst is.

Woordvoerder Richard Boucher van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken ontkende echter dat de VS naar een dergelijke oplossing zoeken. 'Ons beleid is tamelijk simpel. Hij moet weg, het land uit en naar Den Haag', zei Boucher. De Amerikaanse regering heeft vijf miljoen dollar als beloning uitgelooft voor het overbrengen van Milosevic naar Den Haag, waar hij dan zal moeten terechtstaan.

Volgens Boucher zijn alle berichten over geheime besprekingen onzin. 'We hebben daar geen belangstelling voor. We hebben een heel duidelijk beleid: hij is aangeklaagd en hij hoort thuis in Den Haag', zei hij.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, ontkende ook dat de VS en Rusland in het geheim besprekingen voeren over de toekomst van de Joegoslavische leider. Hij zei dat het bericht het produkt was van een 'rijke fantasie'.

Uit het artikel in de *New York Times* wordt niet duidelijk welke garanties Milosevic in ruil voor zijn aftreden zou willen hebben.

Volgens de krant maakt Milosevic zich de laatste tijd steeds meer zorgen over de stabiliteit van zijn regime. De krant wijst onder meer op de groeiende oppositie en op de reeks mysterieuze moorden van de afgelopen maanden in Joegoslavië. Daarvan werden onder meer de beruchte militie-leider Arkan en de Joegoslavische minister van Defensie Bulatovic he slachtoffer.

Demonstratie tegen criminaliteit Pristina

20-6-2000
 KOSOVO Meer dan tienduizend inwoners van Pristina hebben regen en koude getrotseerd om te demonstreren tegen de toenemende criminaliteit in de Kosovaarse hoofdstad. Het protest was vooral gericht tegen het ontvoeren van jonge vrouwen, die door gewapende bendes tot prostitutie zouden worden gedwongen.

Het komt steeds vaker voor dat meisjes en jonge vrouwen worden ontvoerd; vooral nu het na vijf uur 's avond aardedonker is in Pristina, omdat er geen elektriciteit wordt geleverd.

Volgens geruchten brengen de ontvoerders hun slachtoffers naar Duitsland, Italië of Zwitserland, waar ze door Albanezen tot prostitutie zouden worden gedwongen, zo melden bronnen bij de politiemacht van de Verenigde Naties. (AP)

Videofilm: "Onder de bommen van de NAVO"

20-6-2000
 Met onmiddellijke ingang kan - bijvoorbeeld voor een bijeenkomst ter herdenking van het feit dat het op 24 maart één jaar geleden was dat de NAVO begon met de bommenoorlog tegen Joegoslavië - de video-film "Onder de bommen van de NAVO - 15 Belgen in Joegoslavië" worden besteld. Het gaat om een indrukwekkende reportage van 45 minuten van de bekende journalist, Balkan-specialist, Michel Collon en een groep Belgen, die in mei 1999 op bezoek waren bij hulpverleners in Joegoslavië. De zeer professionele film geeft niet alleen beelden van de "smerige oorlog" van de NAVO en de westerse oorlogsmisdaden, zij geeft ook uitleg over de strategie van de NAVO, de mediastrategie over de geostrategische doelen op de lange

termijn van de VS en Duitsland. Maar vooral getuigt hij van de waardigheid en cultuur van het Servische volk, dat, ondanks de weergalozige verguizing door de media-concerns, de wereld een bemoedigend voorbeeld toont van handhaving van het zelfbewustzijn en verzet tegen de éénpolige Nieuwe Wereldorde van onderdrukking door de VS en een paar metgezellen. Michel Collon, auteur van een standaardwerk over de verwoesting van Joegoslavië, heeft deze video geproduceerd in samenwerking met "Regards Croisés" te Brussel.

Bestellen: NCPN-kantoor in Amsterdam
 of email: 106057.1021@compuserve.com
 Kosten: f 22,50 (exclusief verzendkosten)

'Rwanda heeft recht op schadevergoeding'

20-6-2000
 NEW YORK - Rwanda moet door de internationale gemeenschap schadeloos worden gesteld omdat deze niet ingreep bij de genocide die in 1994 plaatsvond in het Afrikaanse land. Dat concludeert een onafhankelijke onderzoekscmissie van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE), die de massaslachting onder de loep heeft genomen.

Proces Belgrado tegen 'spionnen' begonnen

20-6-2000
 BELGRADO - In Belgrado is gisteren achter gesloten deuren het proces begonnen tegen vijf huurlingen die er in het verleden van zijn beschuldigd een moordcomplot te hebben beraamd tegen de Joegoslavische president Milosevic. Ze zouden daartoe zijn aangezet door de Franse geheime dienst. Over het complot is in de aanklacht niets meer terug te vinden. De vijf staan nu terecht wegens spionage en de moord op twee etnische Albanezen in Kosovo in 1999.

Milosevic zet Montenegro voor het blok

8-7-2000

Joegoslavië
Nicole Lucas

AMSTERDAM - Internetsite www.freerbia.org houdt het precies bij. Vandaag is het 4673 dagen geleden dat 'Servië werd overgenomen door Slobodan Milosevic'. Als het aan hemzelf ligt komen daar nog duizenden dagen bij.

Partijgenoten van de president brachten de grondwetswijzingen die er donderdag in een halve staatsgreep doorheen werden ge-

jaagd, als het toppunt van democratie. „De voorgestelde veranderingen garanderen de democratisering van de instituties van de federale staat en vormen een sterke bevestiging van de wil van het volk”, zei Gorica Gajevic, algemeen secretaris van Milosevic's Socialistische Partij. Parlements-lid Vladeta Jankovic van de oppositie zag het anders: „De grondwet wordt aangepast om de belangen te dienen van één man.”

Uiterlijk juli volgend jaar had Milosevic het veld moeten ruimen als president van de Joegoslavische federatie (Servië en Montenegro). De afgelopen dagen deden in een Bosnisch-Servisch blad speculaties de ronde dat hij zijn opvolging aan het regelen was. Uitgekotst door het Westen wil hij zich in ieder geval in eigen land veilig weten. En zeker zijn dat er straks niet iemand in het presidentieel paleis komt te wonen die het alsnog op een akkoordje met het Joegoslavië-tribunaal gooit. Die gok heeft hij, zo lijkt het, toch niet durven nemen. Net zomin als hij veel ge-

loof heeft gehecht aan de geruchten dat het Westen desnoods de ogen wel wil sluiten, als hij maar weg gaat, ver weg naar een plek mijlen van Belgrado.

De nieuwe regels maken het de nu 58-jarige president mogelijk nog acht jaar (twee ambtstermijnen van vier jaar) te blijven. Dat wil zeggen: als de bevolking hem kiest. En daar is, in ieder geval op korte termijn, een gerede kans op. Niet dat Milosevic nog zo malleoos populair is. In een recente opiniepeiling denkt slechts 15 procent van de Serviërs dat hij de beste leider is die zij zich kunnen wensen. Alleen: van de oppositieleiders is er niet één die zover komt. Het meest geliefd is nog altijd Dragoslav Avramovic, die vrijwel iedereen in het hart heeft gesloten omdat hij, als president van de nationale bank, begin 1994 een eind wist te maken aan de duizelingwekkende, alles ontwrichtende inflatie die Joegoslavië teisterde. Maar hij is over de tachtig en ziek in Montenegro, de kleine deelrepubliek aan de Adriatische Zee,

waren ze zo mogelijk nog bozer dan de oppositie in Servië over de nieuwe machtgreep van Milosevic. Nu móet Montenegro wel uit de federatie stappen. Dan is er geen Joegoslavië meer, dus ook geen president nodig, liet een cynisch politiek commentator gisteren vanuit Podgorica weten.

De nieuwe grondwet maakt ook een eind aan de formele gelijkheid van Servië en Montenegro in Joegoslavië. De Kamer van Republieken, zeg maar de Senaat, wordt niet langer voor de ene helft door het Montenegrijns en voor de andere door het Servische parlement gekozen, maar direct door de kiezers van de federatie. Omdat Montenegro nu eenmaal veel minder inwoners heeft dan Servië, betekent dat het einde van de Montenegrijns invloed op het federale beleid.

In de praktijk stelde die overigens al weinig voor. Sinds in 1997 Milo Djukanovic president werd van Montenegro en, in het besef dat verdere isolatie nergens toe leidt, toenadering zocht tot

het Westen, werden de Montenegrijnen al buiten de federatie stellingen gehouden. Nu wettigd wordt, wordt de in Podgorica, die de laatste herhaaldelijk heeft gezegd op onafhankelijkheid, een finitief voor het blok ge-

Moet Djukanovic dit over zich heen laten gaan: genoeg is genoeg. Vanuit Podgorica klinkt maar het lijkt vooral een de eigen angst te overstemmen. Want onafhankelijkheid, niet alleen een com met het Joegoslavische de Montenegrijnen zelf, de deel, zoals onlangs ble meenteraadsverkiezing goric en de kustplaat Novi. Tegen de verwach digde die strijd in een In de hoofdstad wist vic' bondgenoten de heid van de gemeente op te eisen, maar aan won de aanhang van Hij heeft van dat zetij dankbaar gebruikge-

Serviërs Kosovo zien niets in verkiezingen

18-7-2000

door Nicole Lucas
AMSTERDAM - Een paar honderd, meer zijn het er niet. Slechts een handjevol Serviërs heeft zich laten registreren voor de gemeenteraadsverkiezingen die later dit jaar - een precieze datum is er nog niet - in Kosovo zullen worden gehouden. De Serviërs hebben massaal besloten de verkiezingen te boycotten. De omstandigheden zijn er, zeggen ze, absoluut niet naar om een eerlijke stembusgang mogelijk te maken. Ze wijzen erop dat dagelijks Serviërs het slachtoffer zijn van geweld van Albanen.

Dat ze opgesloten zitten in kleine enclaves, die ze alleen min of meer kunnen verlaten onder escorte van militairen van Kfor. Dat zeker 150 000 Serviërs als vluchteling nog altijd elders verblijven.

Medewerkers van de vele internationale organisaties die in Kosovo werkzaam zijn, geven schoorvoetend toe dat de Serviërs in een weinig benijdenswaardige positie verkeren. „We hebben de wraakzucht van de Albanen absoluut onderschat”, zegt er één, die anoniem wenst te blijven. „We kunnen de Ser-

viërs slecht beschermen.” Toch vinden ze de weigering van de Serviërs onverstandig. Die laten zo hun stem verloren gaan, want uitstel van de verkiezingen bereiden ze er toch niet mee. „Dat zou de Serviërs een veto geven over het begin van de democratie in Kosovo”, heet het.

Maar er staat meer op het spel. De kiezersregistratie - waarvan de deadline op de valreep werd verschoven van vandaag naar komende woensdag - beslist niet alleen wie er straks naar de stembus mag. „De gegevens die hiermee worden verzameld gaan de

nucleus vormen van een nieuw bevolkingsregister”, aldus een medewerker van de OVSE, de organisatie die de verkiezingen in goede banen moet leiden. „Maar dat is absoluut niet duidelijk gemaakt.” Als je niet snel zorgt dat je in de nieuwe databank komt, ben je weg, aldus de OVSE'er. En het wordt ook steeds moeilijker om eigendom te claimen.

In tegenstelling tot Bosnië, waar de organisatoren van de eerste post-Dayton-verkiezingen, gebruik konden maken van de gegevens van de volkstelling uit 1991, bestaan er in Kosovo geen

betrouwbare bevolkin-
vens. De census van 1991 door de Albanese Kosovo-boycot, evenals de divisies in Joegoslavië/jaren negentig. Tijden in 1999 ontnamen ver-
Servische (para-)militairen en werden archiveren en werden archiveren, aldus de nationale Crisis Group, een internationale denktank, inmiddels is dat de 'omvang was dan gevreesd'.

VERVOLG OP PAGINA 5

Een enquête heeft niets meer toe te voegen

14-7-2000

Alle ingewijden hebben de val van Srebrenica, vijf jaar geleden, zien aankomen, maar de meesten hielden hun mond of wilden er niet van weten. Eerst werden de Dutchbatters geprezen, later kwamen er steeds meer verhalen en gegevens die steeds meer knaagden aan dit beeld van heldendom.

Vragen in de Kamer, uiteraard. Maar niet alleen daar. Iedereen wilde weten hoe het zat. In de eerste plaats omdat er steeds meer aanwijzingen waren voor genocide. Langzamerhand is wel duidelijk geworden wat de harde feiten zijn: vrijwel alle moslimmannen uit de enclave zijn vermoord.

Maar dat lijkt haast het enige vaststaande feit. Er zijn nog steeds veel onduidelijkheden en elk onderzoek roept weer nieuwe vragen op. Steeds weer blijft het beeld hangen van mensen die feiten achterhouden, anderen beschermen, anderen de schuld geven. Waarom werd Dutchbat door de VN aanvankelijk de hemel in geprezen? Omdat men beseftte dat er luchtsteun had moeten komen? Waarom

veranderde dat later in het tegendeel? Omdat duidelijk werd dat luchtsteun niets had uitgehaald? En ging men toen afgeven op Dutchbat om te verhullen dat zo'n taak niet aan zo lichtbepalende militairen opgedragen had mogen worden?

Er loopt een onderzoek door het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie. Maar het is twijfelachtig of dat een antwoord op de openstaande vragen zal geven.

Hoe komt het dat de moslimbevolking slachtoffer is geworden van volkerenmoord? De Nederlandse militaire top had er aanvankelijk niets van gezien. Kennelijk de andere kant uit gekeken. Fotorolletjes raakten zoek. Wat was het aandeel van Dutchbat in dit drama? Wat was de relatie tussen Karremans en Mladic?

Misschien dat het onderzoek van het Niod iets oplevert. Of het onderzoek van de Commissie-Bakker. Het onderzoek van Defensie zelf, eind 1995, waarbij de Dutchbatters werden 'gedebrieft', leverde in elk geval geen duidelijkheid op. Zo nu en dan blijkt

dat de mensen toch niet volledig gehoord zijn. Uit getuigenissen voor het Joegoslavië-Tribunaal komen ineens nieuwe feiten naar voren. Plotseling duikt er een fax op van Karremans aan de VN en de Nederlandse legertop (het CDA Stelt Vragen In De Kamer. Antwoord: er wordt Een Onderzoek Ingesteld), waar minister Voorhoeve nooit van in kennis was gesteld. Of dat voor de militaire beslissingen enig verschil had gemaakt is de vraag, maar dat men Karremans behoorlijk aan zijn lot heeft overgelaten staat vast. Gemakkelijk wordt nu naar de VN verwezen: die hadden op de fax moeten reageren. En ondertussen zaten de heren in de bunker in Den Haag de strategie te bespreken. Waarvoor eigenlijk?

SORGDRAGER

Dan komen er verhalen van misdragingen door Dutchbatters. Er zou met militaire voertuigen op mensen zijn ingereden, moslims zouden slachtoffer zijn van racistische gedragingen. Een strafrechtelijk onderzoek kan niet uitblijven. Niets meer van gehoord.

Dan toch maar een parlementaire enquête? Wat kan dat nog opleveren, na zoveel jaren en zoveel onderzoeken waarin mensen al een positie hebben ingenomen? Militairen die ingewikkelde verhalen vertellen over de relatie tussen het Nederlandse opperbevel en de VN, geen antwoord op de vraag hoe de positie van die arme Karremans was, militairen die geen antwoord geven op vragen van de enquêtecommissie omdat het militair geheim is. Amerikanen die worden opgeroepen maar niet komen omdat Amerikanen niet voor een Nederlandse parlementaire commissie willen verschijnen. Mensen die het allemaal niet meer precies weten en vervolgens worden beschuldigd van selectief geheugenverlies. Mensen die vertellen dat ze hun superieuren op de hoogte

hebben gesteld, hergeen door die superieuren niet wordt bevestigd.

Dagelijkse krantenberichten met speculaties over de vraag welke koppen er nu gaan rollen of hadden moeten rollen. En de dagelijkse personferentie van de voorzitter van de enquêtecommissie. De enquêtecommissie op tv in een praatshow, of in een Big Brotherhuis, in zo'n camouflagepak.

Waarom moet er in Nederland altijd een parlementaire enquête gehouden worden over zaken waarover door onvoldoende openheid langzamerhand de wildste complottheorieën zijn ontstaan? We weten toch langzamerhand wel dat er van die complotten meestal weinig overblijft? De frustratie is dan des te groter en de neiging 'af te rekenen' ook. Er moet immers iets gebeuren? Het instrument parlementaire enquête verwordt daarmee tot een pseudo-gerechtigd onderzoek door amateurrechters, maar wel met voor sommigen verstrekkende gevolgen, die soms ook nog ten onrechte zijn.

Winnie Sorgdrager

Thaci weer terug in VN-bestuur

PRISTINA - Hashim Thaci, voormalig leider van het Kosovaars bevrijdingsleger (UCK), heeft de samenwerking met de VN hervat. Hij stapte daar een paar weken geleden uit, nadat de VN de Serviërs extra bescherming had toegezegd. Nadat hij de garantie had gekregen dat de Servische minderheid in Kosovo geen zelfbestuur krijgt, zag hij geen reden meer zijn boycot te handhaven.

Uitspraak Tribunaal over verkrachting

DEN HAAG Het Joegoslavië-Tribunaal doet op 21 juli in hoger beroep uitspraak in de zaak Furundzija. Het is de eerste keer dat voor het VN-hof in Den Haag in hoger beroep uitspraak wordt gedaan in een verkrachtingszaak. De Bosnische Kroaat Anto Furundzija werd in 1997 opgepakt door Nederlandse SFOR-militairen. In december 1998 werd hij tot tien jaar cel veroordeeld omdat hij in 1993 eraan had gestaan terwijl een ondergeschikte een moslimvrouw verkrachtte. De Kroaten hoopten op die manier informatie los te krijgen over de vijand. (ANP)

SFOR verdedigt ontvoeren verdachte

DEN HAAG Ook al is een verdachte door een ontvoering in handen gekomen van het Joego-Tribunaal, dat is geen reden hem vrij te laten. De door de NAVO geleide vredesmacht SFOR wil daarom geen nadere informatie verstrekken over de arrestatie van Stevan Todorovic. Dit zegt een juridisch adviseur van SFOR. De zaak-Todorovic slaapt sinds september 1998, toen de Bosnisch-Serviër werd gearresteerd. Hij zegt dat hij door ongeïdentificeerde mannen uit Joegoslavië is ontvoerd, die hem in Bosnië aan SFOR overdroegen. (ANP)

Kritische rechters ontslagen in Servië

JOEGOSLAVIË Het Servische parlement heeft gisteren achttien kritische rechters om politieke redenen ontslagen. Onder hen is een rechter bij het hooggerechtshof, Leposava Karamarkovic. Zij verloor haar baan omdat zij lid is van de onafhankelijke vereniging van rechters in Servië. Een andere Belgradose rechter is ontslagen omdat hij een leidinggevende functie heeft in Otpor (Verzet); een kritische beweging die oppositie voert tegen het Milosevic-bewind. (DPA)

Ephimenco

18-7-2000

Arme schrijvers. Eerst worden ze beschimpt vanwege hun passiviteit en egocentrisme. Nooit tonen ze enige vorm van betrokkenheid met de turbulente wereld die om hen heen werfelt. Verder dan een met ginst en bubbels besprenkeld boekenbal kan hun blik niet reiken. Maar als ze plots met een *grande cause* aan komen schuifelen wordt er van alle kanten op hen geschoten. Ze spelen mooi weer, ploeteren in politieke correctheid, weten minder over het onderwerp dan Ali Baba en zijn veertig verloskundigen. Een vleugje tolerantie zou hun honds-dolle criticasters enigszins sieren. Natuurlijk: de petitie die de veertig over Srebrenica hebben ondertekend is niet vrij van smetjes. Een parlementaire enquête eisen over het drama van de val van de Bosnische enclave getuigt van grenzeloze naïviteit en een blind vertrouwen in de democratische Haagse bureaucratie. Het moet intussen zelfs schrijvers duidelijk zijn dat parlementaire middel vrijwel altijd averechts werkt. Van het IKT tot aan de Bijlmertrampt; als er een tipje van de sluier wordt opgelicht is het meestal om nog meer mist over het onderwerp te blazen. Bovendien valt er over Srebrenica veel meer te betrekken dan te onderzoeken. *De gehele wereld weet toch dat de internationale gemeenschap, met uitzondering van Nederland in de voorste lijn, blaam treft? Moslims werden in koelen bloede aan hun lot, de Servische moordmachine, overgelaten. De interventie van de NAVO in Kosovo is een directe consequentie van de schande van Srebrenica.* Daarom verbaast het me dat in de lijst van 40 schrijvers namen voorkomen van felle tegenstanders van die interventie. Wel vijf jaar na dato huilen over de passiviteit van de internationale gemeenschap in Bosnië, maar schuimbekken wanneer diezelfde gemeenschap eindelijk tot actie komt om nieuwe Srebrenica's in Kosovo te voorkomen. ...

Maar alles tezamen genomen juich ik de verre van perfecte actie van de veertig toe. Al was het omdat Nederlandse schrijvers hiermee aantonen dat hun compassie en betrokkenheid niet alleen dienen als voorloop voor de bio-varkens. Maar vooral omdat zij, anders dan hun criticiasters, met hun petite bijk hebben gegeven van een groot historisch besef. Srebrenica zal nog tientallen jaren als een traumatische wond gapen in het collectieve geheugen. Maar in dat geheugen zal de schaamte en de woede, hoe onhandig ook, van veertig Nederlandse schrijvers eveneens worden opgeslagen.

Sylvain Ephimenco

Milosevic kan door wijziging grondwet tot 2011 regeren

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM

Het Joegoslavische parlement is donderdag akkoord gegaan met een grondwetswijziging die het voor president Slobodan Milosevic mogelijk maakt langer aan de macht te blijven. De invloed van de pro-westerse deelrepubliek Montenegro wordt aanzienlijk beperkt. Montenegro en de Joegoslavische oppositie zijn woedend. Waarnemers spreken van een constitutionele staatsgreep.

Volgens de huidige grondwet kan een president slechts vier jaar aan blijven, en de termijn van Milosevic loopt in 2001 af. De grondwetswijziging houdt in dat de president direct door het volk wordt gekozen, in plaats van aangewezen door de twee kamers van het parlement. Daarnaast zal deze nieuw gekozen president zich voor een tweede termijn verkiesbaar mogen stellen, wat erop neeromt dat Milosevic tot 2011 aan de macht zou kunnen blijven.

De pro-westerse regering van Montenegro heeft gezegd verdere stappen voor onafhankelijkheid van Joegoslavië te zullen ondernemen als de wijzigingen niet ongedaan worden gemaakt. Een hoge adviseur van de Montenegrijse president Djukanovic zei: "Omdat deze veranderingen een nieuw land creëren, wordt Montenegro gedwongen tot het zetten van onontkoembare stappen."

Djukanovic zei dat het parlement vandaag in een speciale bijeenkomst zal besluiten dat de grondwetswijziging in Montenegro niet geldig is. De angst bestaat dat Milosevic militair zal ingrijpen als Montenegro de onafhankelijkheids uitroep.

Washington sprak van een "grotesk initiatief van Milosevic om het perspectief van democratische verandering te frustreren". Milosevic, die door het Joego-

slaviëtribunaal in Den Haag is aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden, loopt het minste risico te worden opgepakt zolang hij nog president is. Hoewel de populariteit van Milosevic sinds de NAVO-bombardementen op Kosovo en Servië sterk is gedaald, is hij door het ontbreken van een sterke oppositie nog altijd de populairste politicus. Uit een vorige maand gehouden opiniepeiling bleek nog dat Milosevic zeker drie keer zoveel stemmen zou krijgen als zijn grootste concurrent, Vuk Draskovic.

Het voorstel tot grondwetswijziging werd woensdag volkomen onverwacht ingediend door de regerende coalitie. Beide kamers van het Joegoslavische parlement - waar aanhangers van Milosevic ruim in de meerderheid zijn - stemden gisteren na een spoedzitting met de voorstellen in. In het langdurig debat werd de voorstelwijziging 95-7, in het hogerhuis 27-0.

De parlementariërs hadden pas een uur voor de zitting de tekst van de amendementen onder ogen gekregen. Het parlement van Montenegro werd zelfs volledig genegeerd, terwijl grondwetswijzigingen zonder instemming van Montenegro volgens de huidige grondwet verboden zijn.

Volgens de indianers van het wetsvoorstel wint bij directe verkiezingen het presidentiële ambt aan 'democratische legitimiteit'. Een oppositied vertaalde woedend: "In plaats van dat we de grondwet respecteren, passen we hem volledig aan om de belangen van één man te dienen."

Niet alleen de president, maar ook de leden van het hogerhuis - dat bestaat uit 20 afgevaardigden van Servië en 20 van Montenegro - zullen voortaan direct worden gekozen. Bij dat systeem krijgt Montenegro veel minder te zeggen, omdat het slechts 600 diuzend inwoners heeft, tegen 10,5 miljoen in Servië.

Verkiezingen in Kosovo zware klus voor OVSE

VERVOLG VAN PAGINA 1

15-7-2000

Albanese Kosovaren hebben zich wel in groten getale laten registreren. Niet zozeer omdat zij zich en masse de bredere implicaties van deze stap realiseren, maar omdat ze de verkiezingen graag willen. Het is immers het officiële begin van het Albanese gezag over Kosovo, dat nu nog, tot steeds grotere ontevredenheid van óók de Albanese Kosovaren, door de internationale gemeenschap wordt bestierd.

Het VN-bestuur, UNMIK, staat daarmee voor een groot dilemma. De VN'ers willen de Serviërs geen veto géven over de verkiezingen, maar ze wel bij het toekomstig bestuur betrekken. Daarom is besloten dat Bernard Kouchner, hoofd van de VN-missie, zelf gemeenteraadsleden kan aanwijzen als hij dat nodig vindt, gezien de lokale omstandigheden.

Vorige maand probeerde Kouchner de Serviërs gunstiger te stemmen door hun te beloven meer te doen voor hun bescherming. Dat bracht hen er niet toe hun besluit de verkiezingen te boycotten in te trekken, maar deed hen wel terugkeren in het interimbestuur, waaruit zij zich enkele maanden geleden hadden teruggetrokken. Dat schoot echter Hashim Thaci weer in het verkeerde keelgat, die prompt zijn medewerking aan het interimbestuur opschortte en zelfs dreigde

ook de verkiezingen te gaan boycotten. Of hij in dat laatste de Albanen mee krijgt, is de vraag. Niet omdat zij de beslissing van Kouchner wél ondersteunen, maar omdat Thaci, voormalig leider van het Kosovaarse Bevrijdingsleger (UCK), tegenwoordig voorzitter van de Democratische Partij Kosova (DPK) lang niet zo populair (meer) is als lang is gedacht.

Uit opiniepeilingen blijkt dat een meerderheid van de bevolking de voorkeur geeft aan de Democratische Liga van Kosova (LDK) van Ibrahim Rugova, de man die tien jaar als de onbetwiste leider van de Kosovaarse Albanen gold, maar die titel tijdens de oorlog af moest staan aan Thaci. 'De slang' is echter niet van plan zijn machtspositie zonder slag of stoot op te geven. Steeds vaker doen geruchten de ronde over intimidatie van politieke tegenstanders.

De onderlinge verschillen tussen de Kosovaarse Albanen, die de internationale gemeenschap in Rambouillet al tot wanhoop dreven, komen weer steeds vaker aan het licht. Dat is niet meer dan normaal. Minder aangenaam is echter de manier waarop de verschillen worden beslecht. Vorige week werd een aanslag gepleegd op Ramush Haradinaj, ex-collega van Thaci, die inmiddels zijn eigen partij heeft opgericht. De OVSE krijgt nog een zware klus de komende maanden.

NICOLE LUCAS

Jakarta zegt keihard nee tegen interventie

Molukken

Wilma van der Maten

JAKARTA - „Indonesië tolereert geen enkele vorm van buitenlandse interventie op de Molukken. Laat dat duidelijk zijn!" Keer op keer als het woord 'inmenging' van buitenaf valt is de Indonesische minister van buitenlandse zaken Alwi Shihab er als eerste bij om de wereld duidelijk te maken dat Jakarta prima in staat is om zijn eigen problemen op te lossen. Achter hem scharen zich president Wahid, parlementsvoorzitter Akbar Tandjung en voorzitter van het volkscongres (MPR) Amien Rais.

De drie mannen zijn momenteel verwickeld in een heftige strijd over wie uiteindelijk de baas is in Indonesië. Maar als het gaat om het zenden van buitenlandse

troepen naar Indonesisch grondgebied vormen ze één blok. Jakarta wil geen herhaling van het drama op Oost-Timor, waar vorig jaar na de komst van Australische soldaten wekenlang in de hoofdstad over werd gedemonstreerd. Humanitaire en logistieke hulp is het maximale dat Indonesië zal toestaan. „Maar er hoeft bij die hulp geen enkele buitenlander mee te komen", maakt Shihab glashelder.

Eind vorige week vroeg de Nederlandse minister Van Aartsen aan secretaris-generaal Kofi Annan om zich met de situatie op de Molukken te bemoeien. President Wahid beweert op voorhand dat niet toe te staan. Annan zou vorige week Wahid telefonisch al hebben toegezegd de Veiligheidsraad niet in te schakelen.

Bovendien werkt de civiele noodtoestand op de eilanden-groep, die drie weken geleden werd afgekondigd, meent parle-

mentsvoorzitter Tandjung. Op het eiland Ambon zijn wapens in beslag genomen, patrouillieren marineschepen voor de kust en wordt er minder gevochten. Binnen enkele weken zijn de conflicten op de Molukken opgelost, houdt Tandjung vol.

In Ambon-stad wordt cynisch

Levensomstandigheden op Molukse eilanden verslechteren met de dag

gelachen over de 'positieve' berichten die Jakarta de wereld in stuurt. „We hebben afgelopen weekeinde geen oog dichtgedaan", zegt zuster Francesca Moens, een van de kloosterzusters van de Dochters van Onze Lieve Vrouwe van 't Heilige Hart. „De beschietingen en de bom-explosies gaan aan één stuk door. Tientallen mensen raakten ge-

wond of zijn gedood door sluipschutters. Nog even en de hele stad is platgebrand."

Universiteiten zijn er niet meer. Tachtig procent van alle scholen is afgebrand. De kinderen die maandag na twee weken vakantie nog naar hun school konden, troffen geen onderwijzers aan. Die zijn allemaal gevlucht, op overvolle schepen. De levensomstandigheden verslechteren per dag. Ook internationale en lokale hulpverleners zijn geëvacueerd. „We zijn aan de goden overgeleverd", zegt zuster Francesca Moens.

Minister Juwono Sudarsono van defensie lijkt de enige bewindspersoon in Jakarta die de feiten onder ogen durft te zien. Vrijdag beweerde hij voor een parlementaire commissie dat hoge officieren betrokken zijn bij het conflict op de Molukken - anti-hervormingsgezinde militairen die met steun van het oude

Soeharto-regime de moslims hun strijd tegen de christenen steunen. Maar hij voegde daaraan toe dat hij als minister van defensie geen enkele vloed op de manschappen in veld heeft. „Ik kan geen orde geven. Zowel de minister van defensie als de militaire bevelhebbers zijn ondergeschikt aan president. Ik kan slechts advies uitbrengen."

Ook de nieuwe territoriaalcommandant I Made Yasa, een hindoe afkomstig uit Bali, die de weken geleden de 'gekleurde' commandant Max Tamaela moest vervangen, heeft nu al gefaald. Zijn aantreden riep hij als eeddaad alle soldaten op zich openblikkelijk te melden. Slecht helft van de militairen gaf hoor. Dit weekeinde toonde BBC beelden van Indonesische soldaten die meevochten aan zijde van de moslims.

MEER NIEUWS OP PAGINA'S 5 EN

Smokkel van Chinezen via de halte Belgrado

Ex-Joegoslavië wordt steeds belangrijker als draaischijf van de internationale mensensmokkel. In Belgrado alleen al wachten 40.000 Chinezen op hun vertrek naar West-Europa.

Door onze redacteur PETER MICHIELSEN
ROTTERDAM, 5 JULI. De zestig Chinezen die vorige maand in een Nederlandse koelwagen van Rotterdam en Zeebrugge het Kanaal overstaken en die reis op twee na met de dood moesten bekopen, waren vier maanden onderweg geweest tussen China en West-Europa, via Siberië, Moskou en Tsjechië. Er zijn echter snellere manieren voor een Chinees om in het Westen terecht te komen: via Belgrado.

Na de Kosovo-oorlog is het aantal Chinezen in Belgrado snel toegenomen: waren er begin vorig jaar enkele duizenden Chinezen in de Joegoslavische en Servische hoofdstad, nu wordt hun aantal op 40.000 geschat. En de meesten zijn er niet om er te blijven.

De snelle toename van het aantal Chinezen heeft te maken met de voortreffelijke betrekkingen tussen de twee regimes. Rusland lijkt uitgekeken te raken op het regime van Slobodan Milošević en de

Griekse regering wordt in haar orthodoxe solidariteit belemmerd door haar relaties met de partners in de Europese Unie en de NAVO. Afgezien van weinig terzake doende regimes in het Midden-Oosten resteert Milošević alleen China nog als invloedrijke vriend. En die betrekkingen waren voor de Kosovo-oorlog al goed, ze zijn er alleen maar beter op geworden na het NAVO-bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado in mei vorig jaar. Chinese delegaties wisselen elkaar in hoog tempo af in Belgrado en China is het enige land dat Milošević ook financieel nog te hulp schiet.

In de wijk Novi Beograd bewonen de Chinezen hun eigen flats. Ze leven op zichzelf, ze komen niet in het straatbeeld of de parken, de café's en de restaurants van het centrum voor en ze laten zich niet in met de Servische bevolking.

De Franse krant *Le Figaro* liet onlangs door zijn correspondent in Belgrado uitzoeken hoe ze in Belgrado terecht zijn gekomen en wat ze willen. De meesten van hen, zo meldde *Le Figaro*, zijn afkomstig uit de provincie Zhejiang, een van de armste van China. Hun overkomst is betrekkelijk simpel en geheel legaal, al zijn het beneden die de zaak organiseren, voor in totaal tienduizend dollar per persoon. De emigranten vragen in China een Chinees paspoort aan op grond van een officiële uitnodiging om in Joegoslavië voor een daar le-

gaal gevestigd Chinees bedrijf te komen werken. De uitnodiging wordt met garantiëbrieven, een kopie van de registratie van het bedrijf bij de Servische autoriteiten en een kopie van de Chinese paspoorten van de bedrijfsleiders ingeleverd bij de Chinese autoriteiten en de aanvrager krijgt zijn paspoort.

Op basis van dat paspoort vragen de Chinezen vervolgens een Joegoslavisch visum aan. Dat krijgen ze, aldus *Le Figaro*, zonder problemen als de aanvrager tevens

Alles is nep, maar er wordt niet één wet geschonden

een retourbiljet Peking-Belgrado, een reservering van een week in een Joegoslavisch hotel en een uitnodiging uit Servië kan overleggen – en dat kan hij, daar zorgen de mensensmokkelaars wel voor. Volgens vliegen de emigranten met de Joegoslavische luchtvaartmaatschappij JAT naar Belgrado. Alle papieren – aldus *Le Figaro* – worden door de beneden van mensensmokkelaars geregeld zonder dat er één Chinese of Joegoslavische wet wordt

geschonden, al is uiteindelijk natuurlijk alles nep. De emigranten worden op het vliegveld van Belgrado opgevangen en ondergebracht in de Chinese gemeenschap van Novi Beograd. Inmiddels hebben volgens *Le Figaro* 80.000 Chinezen van deze route gebruik gemaakt.

Eenmaal ondergedoken wacht de Chinese emigrant zijn kans af om door te kunnen reizen naar het Beloofde Land, via Bosnië met zijn porceuze grenzen, via Kroatië en Slovenië naar Italië, via Hongarije naar Oostenrijk, of via Montenegro per schip naar Italië. Volgens sommige bronnen kost dat laatste stukje smokkel de illegale emigranten nog maar vierhonderd mark. Soms worden ze onderschept door de Joegoslavische politie, zoals onlangs tweehonderd Chinezen overkwam die op een boerderij in Subotica in de Vojvodina wachtten op hun kans om de Hongaarse grens over te steken, maar meestal lukt het hun zonder problemen de EU te bereiken.

Een andere draaischijf in de mensensmokkel die steeds populairder wordt is Bosnië. Dat tussenstation op weg naar westerse landen wordt in toenemende mate gebruikt door Chinezen, Sri-Lankezen, Bengalen en vooral Iraniërs en Turken. Iraniërs en Turken hebben geen visum nodig voor Bosnië. In juni, zo meldde vorige week een VN-woordvoerder in Sarajevo, kwamen op het vliegveld van Sarajevo 1298 Iraniërs aan, met een retourbiljet Te-

heran-Sarajevo op zak. Maar slechts 116 van hen keerden daadwerkelijk naar Iran terug. De rest verdween: naar de EU. Van de Turken die met een retourbiljet in Sarajevo aankomen, keert minder dan de helft naar Turkije terug.

Volgens Bosnische kranten kunnen de emigranten op hun reis naar West-Europa kiezen uit drie landroutes via Kroatië en Slovenië naar Italië. Een vierde route brengt hen van Bosnië naar de Kroatische havenstad Split, vanwaar ze per boot naar Italië worden gebracht. Veel risico lopen ze niet, want de buitengrenzen van Bosnië zijn ondanks de recente oprichting van een grensbewakingsdienst nog geheel open. Zelfs ontdekking in Bosnië – zoals onlangs in Mostar twintig Sri-Lankezen overkwam – levert weinig problemen op, want overheidscontrole is in Bosnië gebrekkig, corruptie daarentegen wijdverbreid en de illegalen kunnen zich in Bosnië makkelijk vrijkopen.

Het grootste risico is nog dat van een ongeluk. In mei verdronken acht Iraniërs toen de boot zonk waarmee ze de Sava, de grensrivier tussen Bosnië en Kroatië, wilden oversteken. Het gevaar is echter beduidend kleiner dan de risico's die zoveel Aziatische emigranten nemen op de veel bekendere route via Albanië en de Adriatische Zee: vele honderden mensen hebben op die route de oversteek naar Italië met de dood moeten bekopen.

Haags VN-tribunaal: Aanklacht Milošević uitbreiden

PRISTINA, 22 JUNI. Het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag bekijkt of tegen de Joegoslavische president Slobodan Milošević aanvullende aanklachten wegens oorlogsmisdaden moeten worden uitgebracht.

Tegelijkertijd wordt bezien of voormalige commandanten van het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) moeten worden aangeklaagd.

Dat zei gisteren de hoofdaanklager van het tribunaal, Carla Del Ponte, in de Kosovoarse hoofdstad Pristina. Ze sprak zich opnieuw uit tegen de mogelijkheid, dat Milošević een eervolle aftocht van de macht wordt geboden, waarbij sprake zou zijn van zijn aftreden en zijn vertrek naar elders in ruil voor vrijwaring van juridische vervolging en garanties voor zijn persoonlijke bezittingen. Er doen al geruime tijd geruchten de ronde als zou de internationale gemeenschap zich op die wijze van Milošević willen ontdoen. Volgens Del Ponte echter wordt juist gezocht naar aanvullend bewijsmateriaal tegen Milošević, met name ten aanzien van zijn criminele verantwoordelijkheid voor misdaden tijdens de oorlogen in Kroatië (1991) en Bosnië (1992-1995). In de huidige aanklacht tegen Milošević is alleen sprake van oorlogsmisdaden in Kosovo.

Del Ponte ging niet nader in op de mogelijkheid dat Kosovo-Al-

banese commandanten van het vroegere Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) in aanmerking komen voor een aanklacht van het tribunaal. Het UÇK bestreed tussen 1997 en 1999 de Servische overheersing in Kosovo met een guerrilla. Na de NAVO-luchttoerlog tegen Joegoslavië werd het UÇK in september vorig jaar formeel opgeheven en omgezet in een licht bewapend 'Kosovo Beschermingskorps' (TKM).

Del Ponte wil vandaag naar de Montenegrijse hoofdstad Podgorica reizen. Ze wil daar onder andere praten over de beschieting van de Kroatische kuststad Dubrovnik door Montenegrijse eenheden van het Joegoslavische Volksleger tijdens de oorlog in Kroatië in 1991. Eerder sprak ze in Zagreb over hetzelfde onderwerp met de Kroatische autoriteiten.

Joegoslavië – waarvan Montenegro deel uitmaakt – heeft fel geprotesteerd tegen Del Ponte's reis naar Podgorica en Montenegrijse aanhangers van Milošević hebben bedreigd met demonstraties als ze inderdaad naar Montenegro komt. (AP)

Advocaten laten cliënt delen in vergoeding rechtsbijstand VN Geld tribunaal lekt naar verdachte

Door onze redacteurs CEES BANNING en PETRA DE KONING
DEN HAAG, 1 JULI. Servische en Kroatische advocaten die verdachten bij het Joegoslavië-tribunaal bijstaan geven gemiddeld tien tot twintig procent van hun vergoeding uit de VN-kas door aan hun cliënten. Het gaat om verdachten van oorlogsmisdaden in het vroegere Joegoslavië. Dat blijkt uit gesprekken met advocaten en andere direct betrokkenen.

„Advocaten zijn in principe vrij in het besteden van hun vergoeding”, zegt tribunaal-woordvoerder Jim Landale. „Maar het is niet

de bedoeling dat ze daarmee verdachten van oorlogsmisdaden financieel gaan ondersteunen. Dat wringt, dus we gaan onderzoeken wat we daaraan kunnen doen.”

Het Joegoslavië-tribunaal, opgericht in 1993, betaalt de advocaten van de verdachten honderdtien dollar per uur. Voor Westerse advocaten is dat een bescheiden bedrag maar voor hun Servische en Kroatische collega's is het veel geld. De verdachten weten dat deze advocaten er heel wat voor over hebben om hun zaak te mogen verderigen. Zo ruidde begin 1997 Dusko Tadić de Nederlandse advocaat Wladimiroff in voor de Ser-

viër Milan Vujan. Tadić, die tot twintig jaar cel werd veroordeeld, dacht dat het beter was voor zijn verdediging. De Servische advocaat Vujan kocht van zijn vergoeding een huis voor Tadić' vrouw Mira in Belgrado. Wladimiroff vindt het een slechte zaak. „Je wordt omkoopbaar, je verliest je onafhankelijkheid.”

De Kroatische advocaat Anto Nobile weet dat veel van zijn collega's „tien à twintig procent” van hun vergoeding afstaan aan de cliënt. „Soms cash, soms in natura.” Nobile zelf verdedigt de Bosnisch-Kroatische generaal Tihomir Blaskić, die eerder dit jaar tot

45 jaar cel werd veroordeeld maar tegen dat vonnis in beroep is gegaan. Nobile staat niets af van zijn vergoeding. „mijn cliënt heeft het ook niet nodig”.

De Servische advocaat Tomislav Visjnić, die generaal Radislav Krstić verdedigt – de hoogste Bosnisch-Servische militair die tot nu toe door het tribunaal wordt berecht – zegt dat hij niets van zijn vergoeding aan Krstić geeft. Wel betaalt hij de vliegkosten van de vrouw van Krstić en haar verblijf hier wanneer ze Nederland bezoekt. „Krstić is depressief, hij heeft bezoek nodig”, motiveert Visjnić. „We hebben er niets aan

als we een cliënt kwijtraken in de weken dat we er niet zijn.” De drie belangrijkste verdachten van het Joegoslavië-tribunaal – de Bosnisch-Servische leider Radovan Karadžić, de opperbevelhebber Ratko Mladić en de Joegoslavische president Slobodan Milošević – lopen nog steeds vrij rond. Hun kans op arrestatie „wordt iedere week groter”, zegt Carla del Ponte, hoofdaanklagerster van het tribunaal. „Het is wachten op een goede mogelijkheid. Ik ben een kat en ik zit voor een muizenhol. Eens komen ze eruit. Dan sla ik toe.”

• MAGAZINE M: pagina 9

Roemenië schond sancties

BOEKAREST, 3 JULI. Roemenië heeft toegegeven in de Bosnische oorlog, toen president Ion Iliescu aan het bewind was, op grote schaal de VN-sancties tegen Joegoslavië te hebben geschonden. De huidige president, Emil Constantinescu, zei vrijdag dat ondanks de sancties „enorme hoeveelheden benzine” aan Joegoslavië zijn geleverd. De Roemeense veiligheidsdiensten en de grensbewaking ondernamen daar „op bevel van boven” niets tegen, aldus Constantinescu. De toenmalige chef van de veiligheidsdienst, Virgil Măgureanu, had twee jaar geleden al melding gemaakt van de ontduiking van de sancties. (AP)

Vernieling bij aanklagster

Door onze redacteurs
ROTTERDAM, 3 JULI. Onbekend hebben in het weekende de auto vernield van één van de ouders die proberen het justitieel onderzoek te heropenen naar de zogenaamde seksleideraffaire op basisschool De Dreef in Emmenertscheideven. De politie gaat ervan uit dat de actie was gericht „tegen de bestuurder of eigenaar” van de auto. De eigenares had onlangs verklaard dat ze een kind uit het dorp, van wie zij de oppas was geweest, had herkend op kinderopvoeringsfoto's. Vorig jaar werd het huis van één van de andere aanklagers van één van de andere aanklagers, de oudlerling werd naar eigen zeggen bedreigd nadat hij aan de zegen bedreef dat er een luitk pers had verklaard dat er een luitk pers had gezeten in het leraarskamerje van de school. Volgens schoolkinderen zou een luitk op die plek toegang hebben geboden aan een ondergrondse doorgang naar kelders. De gemeente Emmen en justitie hebben steeds beweerd dat er op die plek nooit een luitk is geweest.

Tribunaal buigt zich over radioverkeer 'Srebrenica'

Voor de tweede achtereenvolgende week buigt het Joegoslavië-Tribunaal zich over het radioverkeer van het Bosnisch-Servische leger tijdens en na de val van de moslimenclave Srebrenica. De berichten zijn door het Bosnische regeringsleger en de geheime dienst van de moslims afgeluisterd.

Gisteren zijn in de genocidezaak tegen de Bosnisch-Servische generaal Krstić opnieuw twee moslims gehoord die naar eigen zeggen in juli 1995 de Bosnische Serviërs afliesterden. Daar bleek dat Krstić zich met het gereedhouden van bussen heeft beziggehouden. Vorige week al getuigde een Bosnische moslim dat hij had gehoord hoe Krstić vijftig bussen bestelde.

Uit de gesprekken blijkt echter niet dat Krstić de bussen bestelde om de moslims naar massaexecutieplaatsen te laten brengen. Officieel waren ze bedoeld om de moslims te deporteren naar veilig gebied. De advocaten van Momčilo Krajisnik hebben gisteren in een motie gesteld dat het Tribunaal geen wettelijke basis heeft, omdat de Veiligheidsraad, die het VN-hof in 1993 heeft opgericht, geen justitiële bevoegdheden heeft. Krajisnik moet daarom worden vrijgelaten. Krajisnik, die begin april werd gearresteerd, is de belangrijkste verdachte in handen van het tribunaal. Tijdens de Bosnische oorlog was hij de rechterhand van de Bosnisch-Servische leider Karadžić. (ANP)

VN: Serviërs acht bestorming kanto

KOSOVO Het VN-bestuur in Kosovo heeft gisteren radicale Serviërs beschuldigd van de bestorming en vernieling van een kantoor van de VN in Strpce, 40 kilometer zuiden van de Kosovoarse hoofdstad Pristina. Volgens woordvoerder Nadia Younes was de aanval van vrijdag voorafgegaan door gewerschoten en kogelgelui. Binnen enkele minuten verzamelde zich een menigte van enkele honderden Serviërs voor het VN-kantoor. Inwoners van Strpce meldden dat de aanvoerders van het protest van buiten de omgeving kwamen. Ook recent ongeregeldeheden in Kosovska Mitrovica zouden het werk zijn van radicale Serviërs. De VN vluchtelingenorganisatie UNHCR heeft haar activiteiten in Mitrovica voorlopig opgeschort. (AP)

Permanent strafhof komt stap dichterbij

NEW YORK, 3 JULI. Ruim honderd landen hebben gisteren in New York twee documenten goedgekeurd die de oprichting van een permanent internationaal strafhof een stap dichterbij brengen. De Verenigde Staten, een van de zeven landen die in 1998 in Rome tegen het strafhof stemden, menen dat gisteren de mogelijkheid groter is geworden voor een uitzonderingspositie voor Amerikanen. Andere deelnemers aan de onderhandelingen ontkennen dat.

In New York ging het de afgelopen weken over het vaststellen van de procedures en over definities van de misdrijven die het strafhof mag vervolgen. Het betreft genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Het internationale strafhof kan tot vervolging overgaan als een land dat zelf achterwege laat.

De VS stemden in 1998 in Rome tegen het strafhof, omdat ze spijkerharde garanties willen tegen 'frivole' vervolging van eigen militair personeel. Die angst voor politiek gemotiveerde vervolging delen de VS met mede-afwijzers als China en Irak, hoewel het statuut allerlei provisos daartegen bevat.

David Scheffer, ambassadeur mensenrechten van de VS, stelt dat de overeenkomst van gisteren de

deur open laat voor aparte overeenkomsten tussen de VS en het strafhof over een bijzondere status voor Amerikaanse verdachten. Andere deelnemers ontkennen dat. „Het verdrag van Rome kan niet en zal niet worden aangepast”, aldus de Canadese onderhandelaar Philippe Kirsch. Wel kwamen de deelnemers enigszins aan Amerikaanse wensen tegemoet, zodat de VS ook in de volgende ronde blijven meepraten.

Niemand verwacht dat de VS zich binnen afzienbare tijd het statuut van het strafhof zullen ondertekenen. De machtige senator Jesse Helms diende onlangs een wetsvoorstel in om de VS te verbieden banden met het strafhof te onderhouden voordat de Senaat het verdrag van Rome heeft geratificeerd. De Amerikaanse regering mikt op een nauwe relatie met het 'strafhof als 'niet-partij'.

Het verdrag van Rome werd in 1998 goedgekeurd door 120 landen. Inmiddels hebben 97 landen het verdrag ondertekend, maar hebben slechts 13 landen het statuut geratificeerd. In totaal moeten 60 landen het verdrag ratificeren voordat het internationaal strafhof een feit is. Het strafhof zal in Den Haag worden gevestigd. (AP, Reuters)

Grote olievondst in Kaspische Zee

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 5 JULI. In het noorden van de Kaspische Zee is een enorme olievondst gedaan. Het Kashagan olieveld blijkt 50 miljard vaten olie te bevatten, voldoende om in de totale wereldbehoefte voor twee jaar te voorzien. Dat hebben de Kazachse autoriteiten gisteren bekendgemaakt. Het consortium OKIOC dat de vondst heeft gedaan, wil de schattingen van de autoriteiten niet bevestigen. De Koninklijke/Shell Groep maakt deel uit van OKIOC.

Het nieuws over de olievondst werd wereldkundig gemaakt door de president van Kazachstan, N. Nazarbajev. Het Kashagan olieveld ligt in de Kaspische Zee, ongeveer 75 kilometer voor de kust van Kazachstan. Nazarbajev verklaarde na een bezoek aan het boorplatform Sunkar: „Ik kan u vertellen dat er olie is, veel olie en het is olie van goede kwaliteit.”

De directeur van de Kazachse staatsmaatschappij KazakhOil, N. Balginbayev, had eerder al aangegeven dat het om de grootste olievondst in dertig jaar gaat. Als de schattingen van de Kazachstanse kloppen, zou Kashagan tot de grootste olievelden ter wereld behoren. Het grootste olieveld ter wereld, het Ghawar olieveld in Saoedi-Arabië, bevat 70 miljard vaten olie. Volgens Balginbayev kan het Kashagan veld in de toekomst meer dan twee miljoen vaten per

dag produceren. Dat is ongeveer net zoveel als de dagproductie van OPEC-lid Koeweit. Kazachstan zou dan ook in één klap tot de grootste olieproducerende landen behoren. Kazachstan is geen lid van de OPEC, het kartel van olie-exporterende landen.

Het consortium OKIOC dat bezig is met proefboringen in het veld, wil de schattingen van president Nazarbajev en KazakhOil niet bevestigen. Het consortium bestaat uit negen oliemaatschappijen. De grootste aandeelhouders zijn Agip, British Gas, ExxonMobil, Totalina Elf en Shell, met ieder 14,29 procent. BP, Amoco, Phillips, het Japanse Inpex en het Noorse Statoil zijn kleinere partijen.

Volgens een woordvoerder van OKIOC in de nieuwe Kazachse hoofdstad Astana is het nog te vroeg om schattingen over de hoeveelheid olie in het veld te geven. OKIOC wil wel toegeven dat er tijdens proefboringen olie is gevonden, maar wacht tot het einde van de maand om verdere uitspraken te doen. De testresultaten van de proefboringen worden pas over enkele weken verwacht, en OKIOC wil niet op de resultaten vooruitlopen.

De olievondst zou een geweldige meevaller voor president Nazarbajev zijn. Kazachstan is voor een groot deel afhankelijk van zijn minerale rijkdommen.

Groot nieuw olieveld in Kaspische Zee

Nieuwe 'coup' Milošević zet situatie op scherp

In het slechtst denkbare scenario lost vandaag het federale parlement in Belgrado het eerste schot in een nieuwe oorlog op de Balkan en krijgt president Milošević de mogelijkheid nog tien jaar aan de macht te blijven.

Door onze redacteur
PETER MICHIELSEN
ROTTERDAM, 6 JULI. Als Slobodan Milošević zijn zin krijgt, maakt het Joegoslavische parlement op de buitengewone zitting van vandaag de weg vrij voor een verlenging van zijn heerschappij met tien jaar en wordt de kritische deelrepubliek Montenegro gedwongen de federatie met Servië of onafhankelijkheid. In het slechtst denkbare scenario

worden vandaag de wissels gezet voor de volgende oorlog in Joegoslavië – een burgeroorlog in Montenegro.

Het is Slobodan Milošević in optima forma: de afgelopen weken is door internationale diplomaten druk gespeculeerd over een methode voor eens en altijd van de boze man in Belgrado af te komen. Hem zou, aldus de speculaties, een vrije aftocht worden geboden in een heel ver land, met medeneming van zijn geroofde miljarden en met de garantie dat de aanklacht van het Joegoslavische tribunaal wegens zijn oorlogsmisdaden van tafel zou verdwijnen. Tegen zo'n aanbod zou Milošević toch geen nee kunnen zeggen?

Maar Milošević zegt wel nee tegen het aanbod. Hij is niet van plan op te stappen en ergens ver weg te gaan rentenieren. Als het Joegoslavische parlement hem vandaag zijn zin geeft, kan hij zich volgend jaar, als zijn ambtstermijn afloopt, door het volk direct (in plaats van

indirect door het federale parlement, zoals tot nu toe) laten kiezen voor wat dan wordt gepresenteerd als een eerste van twee mogelijke ambtstermijnen van vijf jaar. Dat hij directe verkiezingen wint staat vrijwel vast: de oppositie is zwak en verdeeld en heeft geen enkele politicus in huis die Milošević kan verslaan. In theorie ligt dus de mogelijkheid open om tot 2011 aan de macht te blijven. In de exit strategy-speculaties is geen rekening gehouden met de man die al zo lang bewijst altijd wel een truc achter de hand te hebben waarmee hij de internationale gemeenschap te slim af is.

Ook het tweede element van de grondwetswijzigingen heeft de kenmerken van een gouden greep. Volgens de voorgestelde nieuwe regels worden de twintig Servische en de twintig Montenegrijnse leden van de Kamer van Republieken (de federale senaat) voortaan direct door het volk gekozen en niet meer, zoals tot nu toe, aangewezen door de

parlementen van de twee deelrepublieken. De afgelopen twee jaar heeft de Kamer van Republieken niet gefunctioneerd. In 1998 stuurde het Montenegrijnse parlement aanhangers van Milošević' grootste criticus in Joegoslavië, president Milo Djukanović van Montenegro, naar de Kamer. Ze werden echter in Belgrado niet erkend en in de praktijk bleven de Montenegrijnse senatoren van vóór 1998 in functie. Montenegro erkent sindsdien de federale regering en het federale parlement niet meer.

De grondwetswijzigingen maken een eind aan de gelijkwaardigheid van Servië en Montenegro en dwingen de regering van Djukanović tot een keus tussen een verder verblijf in Joegoslavië en onafhankelijkheid. In het eerste geval pleegt Djukanović politiek zelfmoord en komt er een eind aan de Montenegrijnse eigengerechtigdheid. In het tweede geval – onafhankelijkheid – wacht de Balkan een nieuwe, zeer ernstige crisis

en mogelijk zelfs een burgeroorlog tussen de voor- en tegenstanders van onafhankelijkheid, met deelname van het Joegoslavische leger en Servische en Montenegrijnse paramilitairen aan de kant van de laatsten.

Het risico van een nieuwe oorlog op de Balkan lijkt (en is) hoog spel en een grote gok voor Milošević. Maar Milošević leeft van dergelijke gokken: ze zijn al dertien jaar zijn handelsmerk. Een zware crisis maakt zelfs deel uit van de campagne voor zijn herverkiezing van volgend jaar: zijn populariteit groeit alleen maar tijdens oorlogen, zoals tijdens de oorlogen in Kroatië, Bosnië en Kosovo is aangetoond. En anders dan in Kosovo kan Milošević er van uit gaan dat het Westen niet zal ingrijpen als hij met geweld het Montenegrijnse streven naar autonomie en onafhankelijkheid onschadelijk maakt.

De buitengewone bijeenkomst van het federale parlement van vandaag

heeft alle kenmerken van een overval en een coup: pas gistermiddag werden de parlementariërs per telefoon opgetrommeld voor wat de meest cruciale zitting in jaren wordt. De voorstellen van Milošević' coalitie kregen ze pas vandaag, vlak voor de zitting, onder ogen. In strijd met de grondwet – die grondwetswijzigingen zonder toestemming van Montenegro uitsluit – werden het parlement en de regering van Montenegro niet geïnformeerd over de zitting van het federale parlement of over de inhoud van de voorgestelde amendementen.

In de Kamer van Republieken heeft Milošević' regerende coalitie 26 van de 40 stemmen, één minder dan de tweede meerderheid die nodig is. In de andere kamer van het parlement, de Burgerkamer, zijn 93 van de 138 stemmen nog om de amendementen aanvaard te krijgen. Milošević ging er vanochtend van uit dat de tweede meerderheid geen probleem is: het door zijn

regime gecontroleerde blad *Politika* meldde vanochtend al in een kop op de voorpagina „Burgers kiezen president en afgevaardigden direct”, alsof amendementen al waren aangenomen.

Aan de coup van vandaag is een koerswijziging te zien. De vice-premier Vojislav Šešelj en zijn Servische Radicale Partij SRS voorafgegaan, zamen waarnemers in Belgrado. Šešelj zo melden ze, chanteert de socialisten van Milošević en hun bondgenoten al geruime tijd. Hij eist hun instemming met wetsvoorstellen die zijn populariteit vergroten (zoals de opheffing van de blokkade van spaartegoeden in buitenlandse valuta), en hij eist bovendien controle op over de oliemaatschappij Beopetrol, een aantal televisiezenders en een aantal faculteiten van de universiteit van Belgrado. In ruil stemmen de SRS-leden in de twee kamers van het parlement vandaag voor de grondwetswijzigingen.

Drašković mislukt

120000

BELGRADO, 16 JUNI. De Servische oppositieleider Vuk Drašković is vannacht bij een aanval op zijn leven teraanslagdood aan de dood ontsnap. De Montenegrijse politie heeft inmiddels verscheidene arrestaties verricht, zo meldt de Montenegrijse televisie.

Drašković werd kort na middernacht in zijn vakantiehuis in de Montenegrijse kustplaats Budva door een of meer onbekenden beschoten met machinegeweren. De daders schoten door het raam naar binnen. Een kogel schampte zijn voorhoofd, een andere rakte zijn oor. Volgens woordvoerders van zijn partij, de Servische Vernieuwingsbeweging SPO, bleef Drašković bij bewustzijn. Hij verhoeg zich in zijn huis. De schutters namen de benen en Drašković werd daarop overgebracht naar het ziekenhuis van Kotor. Na te zijn verbonden keerde hij naar Budva terug. Hij wordt daar nu bewaakt door de politie, die vannacht het bos bij de vakantiewoning doorzocht en wegeen in de omgeving afzette, zonder resultaat. Volgens de SPO-woordvoerders werd Drašković thuis getroffen door een groot aantal kogels. „Het is een wonder. Hij is niet als vorig jaar ge-red door God“, aldus een van de woordvoerders.

De openingssleeg op een auto-ongeluk, in oktober vorig jaar, waarbij Drašković licht gewond raakte maar vier van zijn medewerkers medeoverleefden, was dat ongeluk in werkelijkheid een aanslag op het regime van president Slobodan Milošević. Het ongeluk werd veroorzaakt toen een met zand geladen vrachtwagen plotseling uitweek naar de linkerhelft van de weg en daar frontaal op de tegemoetkomende auto's van Drašković en zijn mensen boiste. De politie heeft de chauffeur van de vrachtwagen nooit opgespoord en ook de waarnemend leider van de politie, Sirdasien, is niet gevonden. Sindsdien beschuldigt Drašković het regime van staats terreur.

De moordenaar van Drašković volgt op een veek van politiek-ontmiche moorden in Servië en om-langs ook in Montenegro. Onder de slachtoffers waren sinds januari de beruchte oud-ministeleider Arkan, de minister van Defensie, de directeur van de luchtmachtmaatschappij JAT en de regeringsleider van de Vojvodina. Behalve in het laatste geval ontsnapten bij al de aanslagen de daders. Het regime heeft gewoontegedroeven de Amerikaanse inlichtingendienst CIA de schuld (Reuters, AFP, AP)

NIJEUWSANALYSE: pagina 5

Servische politiemannen veroordeeld

20-7-2006

BELGRADO, 20 JULI. In Servië zijn twee politiemannen tot gevangenisstraffen veroordeeld wegens de moord op Kosovo-Albanen tijdens de NAVO-luchtoorlog tegen Joegoslavië, vorig jaar. Een rechtbank in Požarevac veroordeelde Boban Petković tot vier jaar en tien maanden gevangenisstraf. Hij had in mei vorig jaar in een dorp bij Orahovac in Kosovo een Albanees vermoord; kort daarna schoot hij in Orahovac zelf een Albanees echtgenoot dood. Een collega van hem kreeg wegens medeplichtigheid een jaar celstraf. Volgens de onafhankelijke or-

ganisatie Humanitarian Law Centre zijn de twee vonnissen de eerste wegens Servische politiemannen wegens misdaden tijdens de oorlog om Kosovo. Een rechtbank in Niš in het zuiden van Servië halveerde gisteren in een andere opmerkelijke uitspraak de vonnissen die een lagere rechtbank eerder tegen twintig Kosovo-Albanen had uitgesproken; als gevolg daarvan komen de twintig later deze week vrij. Ze maakten deel uit van een groep van 24 Albanen die wegens „terrorisme“ tot vier jaar gevangenisstraf waren veroordeeld. Ze zouden in

juli 1998 betrokken zijn geweest bij een aanval op Servische politieagenten, waarbij een Serviër was gedood. Het Servische Hoogge-rechtshof vernietigde vorige week de vonnissen tegen twintig leden van de groep wegens „procedurele onregelmatigheden“; het gaf opdracht voor een nieuw proces. Gisteren oordeelde de rechtbank van Niš dat ze zich niet schuldig hadden gemaakt aan „terrorisme“, maar wel aan „vijandige activiteit“, waarvoor ze twee jaar celstraf kregen. Die hebben ze inmiddels uitgezeten, en ze komen derhalve spoedig vrij. (Reuters)

Op vredesmissie naar Joegoslavië Help mee aan de opbouw!

12 Juni 2006

Op 15 juli vertrekt een groep jongeren van de Belgische jeugddienst Jongeren Aan Bod vanuit Brussel richting de Balkanzone naar het land, dat vorig jaar vanwege 'ethnische zuiveringen' in Kosovo de verwoestende NAVO-bombardementen te verduren kreeg, nu te leiden heeft van een handelsboycot en dat nog dagelijks onder mediavuur ligt. De 'humanitaire interventie' liet een spoor van vernieling, doden en gewonden en psychische schade achter in de Joegoslavische samenleving, terwijl de grijnzende Shea op persconferenties bleef benadrukken dat de aanvallen zich in de eerste plaats tegen militaire doelen richtten. Die bombardementen op een vluchtelingenkonvooi, op de Chinese ambassade, op talloze woonwijken, fabrieken, ziekenhuizen, scholen, bruggen, monumenten, winkels en elektriciteitscentrales, ach, dat waren vergissingen. Economische problemen, zoals werkloosheid, veroorzaakt door

Voor meer info, zie <http://www.jab.be> of e-mail naar jab@jab.be

Vredesjongeren aller landen verenigt jullie!

tendeels doorgebracht in Belgrado en omgeving. We zullen ons daarnaast bezighouden met sportactiviteiten en met het organiseren van een vredesactie samen met Joegoslavische jongeren. Discussies over, onder andere, de bombardementen, de ecologische gevolgen van de oorlog, de globalisering en de vrede nemen tijdens onze reis een belangrijke plaats in. Uiteraard omvat het programma nog veel meer. Nieuwsgierig of razend enthousiast geworden? Betuig je internationale solidariteit en neem contact op met het partijkantoor van de NCPN of door zo snel mogelijk een voorschot van 275 gulden, van het totale bedrag van 1375 gulden over te maken naar JAB.

Hopelijk komen nog andere Nederlandse jongeren op het idee om zich solidair te verklaren met het Joegoslavische volk door zich aan te melden. Met vriendelijke groet, Annabelle Schouten

de NAVO-oorlog en door de sancties worden eenvoudigweg in de schoenen van de verguisde Joegoslavische president Milošević geschoven. Getraumatiseerde kinderen vragen zich temidden van de overgebleven puinhopen af, wanneer hun scholen eindelijk eens opgebouwd worden. Veel mensen rouwen nog steeds om dierbaren die ze, net zoals hun vertrouwen in de politiek, vooral in die van de westerse landen, kwijtgeraakt zijn. Internationaal bevindt Joegoslavië zich in een isolement. Kortom, een allesbehalve bemoedigende situatie.

Hoe zou je kunnen bijdragen aan het herstel van dit land met het oog op een vreedzame toekomst? Heel simpel; neem deel aan de politieke, culturele reis naar Joegoslavië deze zomer, sla de handen ineen met onze Belgische vrienden van JAB en steek de Joegoslaven een hart onder de riem! Gedurende de eerste week verblijven we in een kinderdorp vlakbij Novi Sad in Vojvodina, waar we de handen uit de mouwen zullen steken voor het herbouwen van een door de NAVO getroffen kinderveeshuis. De volgende twee weken worden gro-

Sanctiebeleid tegen Milošević fel bekritiseerd

Het Europees sanctiebeleid tegen het bewind van de Joegoslavische president Milošević ligt zwaar onder vuur. De sancties hebben hun doel gemist, zo concludeerde de Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine gisteren onomwonden na een openhartig kritisch debat met zijn EU-collega's.

Védrine wilde niet vooruitlopen op de uitkomst van een discussie over de toekomst van het beleid. Begin september wagen de ministers zich voor het eerst daaraan, zo zeiden Nederlandse diplomaten.

De sancties zijn kennelijk een zootje. Védrine erkende ruiterlijk dat sommige ministers vinden dat de maatregelen "niet voldoende worden toegepast, of juist te ver gaan, niet efficiënt zijn, absurd of gemakkelijk te omzeilen".

Zo pleitte de Zweedse minister Lindh tijdens een debat voor herziening van het olie-embargo en de financiële sancties. Haar Oostenrijkse collega Ferrero-Waldner wil een opheffing van de olieboycot. Maar de Britse minister Cook blijft voorstander van een tweesporenbeleid van vastberadenheid, en dus sancties tegen Belgrado, en ondertussen alle wegen tot de burgers openhouden.

Minister Van Aartsen is en blijft ook voorstander van gerichte maatregelen, zoals de witte lijst en een selectief visabeleid.

Geen plan voor eervol vertrek van Milošević

20-7-2006

WASHINGTON/MOSKOU, 20 JUNI. Zowel in Washington als in Moskou zijn gisteren berichten tegenover elkaar gekomen. In Moskou worden berichten als zou achter de schermen worden gewerkt aan een plan om Milošević te verwijderen uit de Joegoslavische leiderschappen. De Amerikaanse president Clinton zou het denkbeeld van een exitstrategie voor Milošević tijdens zijn recente bezoek aan Moskou hebben besproken. Daarbij zou Poetin Russische collega Poetin hebben besproken. Daarbij zou Poetin Clinton echter hebben geantwoord dat Miami voor Milošević niet zo goed als eindebestemming in aanmerking komt als Moskou.

De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, Richard Boucher, sprak het bericht van The New York Times tegen. Het beleid is tamelijk simpel. Hij moet uit de macht, uit het land en naar Den Haag, zo zei hij. „Ous interesseert dit onderwerp niet. Hij is een ongekwijnde oorlogsmisdadiger en hij hoort in Den Haag.“

In Moskou verwees de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, het idee gisteren naar het rijk der fabelen. „Er zijn geen geheime besprekingen tussen Rusland en de VS over het lot van de Joegoslavische leider Slobodan Milošević“, aldus Ivanov volgens het Russische persbureau RIA. „Daarvoor is een uiterst vruchtbare verdediging nodig, en het is duidelijk dat de bronnen van The New York Times daarvan beschikken.“

De plaatsvervangende aanklager van het Haagse VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden, Graham Blewitt, zei gisteren in Skopje dat het tribunaal een diplomatieke afspraak om Milošević weg te krijgen niet in de weg zal staan. De voorwaarde: zo'n afspraak mag niet inhouden dat Milošević wordt betaald dat hij niet wordt vervolgd wegens zijn oorlogsmisdaden. Als een hand Milošević asiel geeft, zal het tribunaal volgens Blewitt dat bevel toesturen. „Elk land dat hem openent heeft de plicht hem te arresteren en aan het tribunaal over te dragen“, aldus Blewitt. (AP)

'Milošević ondermijnt verkiezingen Kosovo

PRISTINA — De OVSE, de organisatie die toeziet op lokale verkiezingen die in oktober in Kosovo moeten worden gehouden, beschuldigt de regering van de Joegoslavische president Slobodan Milošević van ondermijning van het verkiezingsproces. Belgrado zou agents hebben gestuurd die Servische Kosovaren ervan weerhouden zich als kiezer te laten registreren. De meesten van de naaschatting 100.000 Serviërs in de provincie weigeren aan de verkiezingen mee te werken. De leiders van de Servische Kosovaren eisen dat de Serviërs eerst beter worden beschermd tegen aanvallen van etnische Albanen en dat de Serviërs die Kosovo zijn ontvlucht kunnen terugkeren. (AP)

Koerdische zaken

Britta Böhrer: De Zwerftocht van een leider. Achter de schermen van de zaak Ocalan. De Arbeiderspers, 250 blz. f 34,95

Affiniteit met de Turkse Koerden is één ding, medeverantwoordelijkheid niet voor de Koerdische zaak is iets heel anders. Europa heeft de Turkse Koerden op een cruciaal moment in de steek gelaten. Dit thema loopt als een rode draad door De Zwerftocht van een leider. Achter de schermen van de zaak Ocalan van Britta Böhrer. Ze is een van de advocaten van Abdullah Ocalan, de leider van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). Turkije houdt hem verantwoordelijk voor de dood van zeker 30.000 burgers, soldaten en rebellen, sinds in 1984 de strijd tussen de PKK en de Turkse veiligheidsleider in Zuid-oost-Turkije opblaaide.

Böhlers relaas begint op 12 november 1984. De dag waarop Ocalan ontvoerd werd op het vliegveld van Rome opdoek, nadat Turkije onder dreiging van oorlog het buurland Syrië na jaren eindelijk zo ver had gekregen dat het deze man uitwees. Böhrer staat uitvoering stil bij de huiveringswekkende ontvoering drie maanden later van Ocalan door de Turkse veiligheidsfunctionarissen in Kenia, waar hij in de Griekse ambassade verblijft. Het lijkt vrijwel geen twijfel dat in ieder geval de Amerikaanse CIA hierbij betrokken was. Ocalan heeft dan al in enkele landen in Europa, waaronder Nederland en Rusland, tevergeefs geprobeerd een veilige verblijfplaats af te dwingen.

Het boek eindigt in januari van dit jaar. De PKK-leider is inmiddels tot de doodstraf veroordeeld in Turkije. Het vonnis is zelfs al bevestigd door het Hof van Cassatie in Ankara. Maar verrassend genoeg stemt de Turkse regering tijdens de eerste weken van het nieuwe millennium in met de wens van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg dat met de tenuitvoering van dit vonnis moet worden gewacht tot het Hof een uitspraak heeft gedaan over de klacht die de PKK voortaan daar heeft ingediend.

Böhler is een gedreven verdediger, zowel van de Koerdische zaak, als van zichzelf. Haar boek is dan ook niet dan het verhaal over de jacht op de man die door Turkije als de belangrijkste terrorist van de afgelopen eeuw wordt beschouwd. Daarvoor is het allemaal te duidelijk geschreven vanuit het perspectief van de advocaat. Böhrer legt niet alleen verantwoording af voor haar betrokkenheid bij het lot van Ocalan, die ze ziet als het symbool van een volk, de Koerden, wier recht op autonomie en politieke en culturele zelfbeschikking steeds nauwer wordt ontkend, zowel in Turkije, Irak, Iran als in Syrië. Ze legt tevens uit waarom ze geen partner werd in een vooraanstaand advocatenkantoor in Amsterdam, maar koos voor een klein kantoor met

Britta Böhrer. Foto: Leo van Velzen

fict tussen de Koerden en Turkije op te lossen, maar moet er aan de andere kant ook een soort afrekening komen met het verleden. Beide partijen, Turkije en de Koerden, moeten verantwoording afleggen voor hun deel in het conflict en hun eventuele misdaden. Het enige internationale tribunaal dat volgens haar hiervoor in aanmerking komt is het Permanente Hof van Arbitrage in Den Haag. Böhrer werkt dit voorstel uit, maar ze heeft nauwelijks de tijd om er internationaal een breed draagvlak voor te creëren. De verheldering van Ocalan is voortdurend in het geding. Geen enkel Europees land wil en kan de PKK-leider opnemen, zijn arrestatie in Kenia en uiteindelijk zijn berechting in Turkije stokken vrijwel al haar tijd op.

Zelfs nu Ocalan volledige geïsoleerd van de rest van de wereld zijn dagen slijt in een gevangenis op het eiland In-ranli, voor de kust van Turkije, blijft Böhrer zich inzetten voor haar cliënt en zijn zaak. Met dit boek poogt ze te voorkomen dat de Koerdenweste van de agenda van (Europees) politiek en diplomaten verdwijnt. Dat is sinds de jacht op Ocalan in november 1998 in Europa werd ingezet, de taak van strafrechtadvocaat Britta Böhrer geweest.

FROUKJE SANTING

Resolutie: 'Onwettig' Montenegro Keurt besluit federatie af

PODGORICA, 8 JULI. Het Montenegrijns parlement heeft gisteren een resolutie van de regering aangenomen waarin de grondwetswijziging van Joegoslavië, die Slobodan Milošević de gelegenheid geeft om nog twee termijnen te regeren, wordt afgekeurd als „onwettig en onacceptabel”.

De resolutie veroordeelt het besluit om de Joegoslavische president en de zogeheten Kamer van Rechten te heren. Maar in de resolutie worden geen stappen aangekondigd om Montenegro los te maken van de federatie.

Wel worden „de burgers van Montenegro, de democratische Montenegro, de democratische nationale gemeenschap” in de resolutie opgeroepen zich in te zetten voor vrede. En het Joegoslavische leger wordt gevraagd „zich niet te laten misbruiken tegen de burgers en de instituties van Montenegro”.

Aan het begin van het spoedeffect in het Montenegrijns parlement zei premier Filip Vujanović gisteren dat „het illegale federale parlement de Montenegrijns staat op de meest brutale wijze heeft vernietigd”. De directe verkiezing van de federale president en de Senaat, waarin nu nog twintig Serviers en twintig Montenegrijnen zitting hebben, vernietigt de invloed van Montenegro. De kleine deelrepubliek telt slechts ruim 600.000 inwoners, tegen ongeveer tien miljoen in Servië.

De resolutie heeft niet direct gevolgen voor de verhouding tussen Servië en Montenegro. „De status quo blijft gehandhaafd”, zei vice-premier Dragisa Burzan. Nu al bestaat de Senaat bijna uitsluitend uit Milošević-geestelingen en de Montenegrijns-geestelingen erken in de praktijk niet het gezag van het

Montenegrijns parlement heeft de pro-Westerse president Milo Djukanović vrees dat de spanning alleen maar zal nemen als Montenegro zich onafhankelijk zou verklaren. Er bestaat een voortdurende dreiging dat het Joegoslavische leger zal worden ingezet en de president vernietigt zich dat de Verenigde Staten en andere Westerse landen weinig voelen voor een nieuwe oorlog op de Balkan. De Montenegrijns bevolking zelf is ook verdeeld over afscheiding van Joegoslavië.

Pro-Servische afgevaardigden in het Montenegrijns parlement en de zijden dat de wijziging van de grondwet „de groots mogelijke democratische legitimiteit” waarborgt. Wie niet wil dat Milošević door het volk wordt gekozen moet maar met een goede tegenkandidaat komen.

De Europese Unie is bezorgd over de situatie in Joegoslavië. Volgens een woordvoerder van het Frans ministerie van Buitenlandse Zaken heeft niemand zich voor de gek te laten houden over de bedoeling van de grondwetwijziging: „het gaat hem erom zijn herkiezing veilig te stellen, wat in de huidige situatie niet mogelijk is, en de spanning met Montenegro op te voeren door deze provocatie”. Frankrijk, dit half jaar voorzitter van de EU, heeft aangekondigd mandaten, met de Europese ministers van Buitenlandse Zaken in Brussel de huidige situatie te bespreken. (AP, AFP, Reuters)

Tribunaal

Met bezorgdheid heb ik het artikel gelezen op de voorpagina van NRC Handelsblad (1 juli) getiteld 'Geldtribunaal lekt naar verdachten', waarin serbische beschuldigingen worden geuit tegen enkele advoocaten die werkzaam zijn bij het Internationaal Tribunaal voor voormalig-Joegoslavië.

In het artikel wordt gesteld dat bepaalde advocaten, die een vergoeding van het tribunaal krijgen om degenen te verdedigen die hun eigen verdediging niet kunnen betalen, een percentage van hun salaris hebben afgestaan aan de families van verdachten. Terecht wijs u erop dat een dergelijke handelwijze belangrijke ethische vragen oproept.

Deze beschuldigingen zijn niet nieuw. We zijn ons al geruime tijd bewust van dergelijke praktijken en nemen deze zeer serieus. De staat van de griffie is de beschikbare informatie aan het onderzoek. Als er solide bewijs is dat dergelijke feiten plaatsvinden, zal het tribunaal bezien welke maatregelen mogelijk zijn binnen de bevoegdheden van de griffie.

Zoals met ieder rechtsstelselstelsel in de wereld, wordt de werkwijze nauwkeurig bekeken en elke suggestie van onregelmatigheden wordt onmiddellijk onderzocht, waar mogelijk gevolgd door maatregelen.

Het tribunaal is ervan geboord dat een hoog niveau van vooroordelen en angst te nemen, voortdurend voering in acht te nemen, onder andere om te voorkomen dat de griffie wordt beschuldigd van onpartijdigheid. In dit verband worden van elke informanten op die kan bijdragen aan het onderzoek.

CHARLES J. HENNING
CHIEF OF PROSECUTOR

EU twijfelt over nut sancties tegen Servië

Van onze correspondent
Rob Gollin
BRUSSEL

De Europese Unie twijfelt openlijk over het nut van de sancties tegen Joegoslavië. De Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine gaf maandag in Brussel toe dat het politieke doel niet is bereikt. 'Daar moet je conclusies aan verbinden.' Frankrijk, voorzitter van de EU, heeft verdere discussie aangekondigd.

De scepsis over de sancties kwam gisteren aan het licht tijdens een debat tussen de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU over de situatie op de westelijke Balkan. Verschillende landen stelden vast dat de positie van president Milošević in Joegoslavië alleen maar sterker lijkt te worden en dat de oppositie hopeloos verdeeld blijft.

Uit protest tegen het militaire ingrijpen in Kosovo, legde de Unie het regime ruim een jaar geleden een reeks strafmaatregelen op. Zo geldt een olie-embargo en een investeringsverbod, zijn buitenlandse tegoeden bevroren en worden geen visa verstrekt aan gezagsdragers.

Védrine concludeerde gisteren dat er grote verdeeldheid bestaat over het effect van de sancties. Sommige landen vinden dat ze 'niet ver genoeg' gaan, anderen oordelen dat ze 'niet efficiënt' en 'makkelijk te omzeilen' zijn. De Belgische staatssecretaris van Buitenlandse Handel noemde de maatregelen 'contra-productief'.

De Zweedse minister Lindh pleit te voor herziening van het olie-embargo en de financiële sancties.

Nederland ziet vooralsnog geen aanleiding tot opheffing. Dat de sancties niet werken, staat volgens minister Van Aartsen niet vast. Hij beaamde wel dat aanscherping mogelijk is, 'beter gericht op het regime zelf'. 'Ze moeten slim zijn, niet bot.'

Védrine wilde niet vooruitlopen op de uitkomsten van een voortgezet debat. Tot feitelijke beleidswijzigingen kwam het gisteren

Betrekkingen met Rusland genormaliseerd

niet. Het opschorten van het vliegverbod op Joegoslavië is met zes maanden verlengd. De opstelling van een zogenoemde 'witte lijst' van bedrijven, waarmee Europese ondernemingen zaken mogen doen, is bekrachtigd. Op de lijst staan 190 firma's waarvan vaststaat dat ze geen banden hebben met het regime van president Milošević.

De ministers van Buitenlandse Zaken besloten gisteren wel sancties tegen Rusland op te heffen. De Unie lijkt daarmee aan te sturen op normalisering van de betrekkingen. Eind vorig jaar bevroren de regeringssleiders van de EU in Helgoland hulpfondsen voor Rusland als straf voor de oorlog in Tsjetsje-

nië. Op een totaal budget van bijna 200 miljoen gulden voor dit jaar werd een bedrag van 120 miljoen geblokkeerd. Steun bleef beperkt tot humanitaire doeleinden en projecten voor bescherming van mensenrechten en democratiseringsprocessen.

Dat de hulp wordt hervat, wil volgens minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken niet zeggen dat het weer *business as usual* is. De EU-bewindslieden uitten gisteren opnieuw hun zorg over de situatie in Tsjetsjenië. Toezeggingen van Moskou over een onafhankelijk onderzoek naar de schending van mensenrechten zijn nog altijd niet nagekomen. Internationale waarnemers kunnen zich er niet vrij bewegen.

'Niet alle sluisen gaan open', tekende Van Aartsen aan. Zo is steun aan technisch-wetenschappelijke en culturele samenwerking voorlopig taboe. Maar in een verklaring van de Europese ministers van Buitenlandse Zaken worden maar weinig beperkingen genoemd. Er is weer geld beschikbaar voor 'politieke, economische en sociale' programma's.

Het ongedaan maken van de blokkade is volgens de Europese Unie bedoeld als een positief signaal. De Franse minister Védrine beklemtoonde dat alleen een politieke oplossing voor het conflict in Tsjetsjenië aanvaardbaar is. Volgens Van Aartsen is 'er beweging in de richting zoals wij die weten in de richting van bereidheid hussen'. Zo is Moskou bereidheid hussen. Ook is een parlementair onderzoek aangekondigd.

Net als Nixon nam de in december overleden Kroatische president Tudjman gesprekken op de band op. Het gevolg: een Kroatisch Watergate, waarin de vader des vaderlands zichzelf postuum ontmaskert als een dief en een leugenaar.

Door onze redacteur
PETER MICHELESEN
ROTTERDAM, 20 JUNI. Een half jaar na zijn dood krijgen de Kroaten de kleine en grote geheimen van het bewind van Franjo Tudjman te horen, van Tudjman zelf: net als ooit Richard Nixon blijkt ook hij zijn telefoon- en andere gesprekken op de band te hebben opgenomen. Achthonderd geluidsbanden en 13.000 documenten trof Tudjmans opvolger Stipe Mesić in zijn kantoor aan toen hij dat in februari betrok. Hij geeft ze nu stukje bij beetje vrij via Kroatische bladen als *Nacional*, als postume wraak, want Tudjman en Mesić waren geen politieke vrienden, en het zijn dan ook niet Tudjmans heldendaden die aldus aan het licht komen. Zijn heldendaden had Tudjman per slot van rekening tijdens zijn leven al enthousiast belicht.

Kroatië's Watergate: leugens, diefstal en bedrog

Veel geluidsbanden bevatten gesprekken van Tudjman met zijn naaste adviseurs. Op Tudjmans bureau trof men overigens ook een vreemde zwarte telefoon aan, die nooit overging en die na onderzoek een directe hot line naar de Joegoslavische leider Slobodan Milošević bleek te zijn. De relaties tussen de twee aartsvijanden van het uiteengevallen Joegoslavië waren heel wat minder slecht dan werd vermoed. Zo staat vast dat Tudjman Milošević vorig jaar zijn excuses aanbod over kritiek op de Joegoslavische leider in een boek van een van Tudjmans topadviseurs, ex-premier Hrvoje Šarinić. Milošević moest wel weten dat hij, Tudjman, niets te maken had met het boek en dat hij het er ook niet mee eens was. Milošević van zijn kant stuurde de aan kanker lijdende Tudjman zijn „warme groeten en beste wensen” voor zijn herstel.

Tudjman, zo mag blijken uit de vrijgegeven banden en documenten, heeft Kroatië op grote schaal bestolen. Hij richtte een reeks pseudobedrijven op waarmee in-

komsten uit de privatisering van staatsbedrijven in Kroatië, die naar de staatskas hadden moeten gaan, werden weggesluisd naar bankrekeningen in Londen en belastingparadijzen op de Kanaaleilanden en in het Caraïbische gebied. Het ging daarbij niet om miljoenen, maar om miljarden dollars. Tudjman vroeg en kreeg daarnaast ook nog smeergelden bij grote privatiseringsdeals. Zo betaalde Deutsche Telekom (via het advocatenkantoor van de vroegere Duitse minister van Buitenlandse Zaken Klaus Kinkel) naast de koopprijs van 850 miljoen dollar ook 20 miljoen mark „bemiddelingsgeld” aan Tudjman voor een aandeel van 35 procent in de Kroatische telefoonmaatschappij HT. Het geld dat Deutsche Telekom voor een licentie voor een mobiel telefoonnet betaalde, 91 miljoen dollar, verdween naar een Ierse bankrekening.

Tudjman beschouwde de staatskas als zijn eigendom en bediende zich naar behoeven. Zijn minister van Financiën gaf hij opdracht honderd miljoen dollar uit de staatskas over te maken naar een bank in Ierland: „Het geld zal ons helpen bij de verkiezingen. Daarmee kan ik voor de verkiezingen de pensioenen betalen.”

De banden en de afschriften van de gesprekken geven ook inzicht in de manier waarop Tudjman kritische media onschadelijk maakte: door ze gecontroleerd te privatiseren en er aldus voor te zorgen dat ze in 'goede' handen vielen. Eind 1997 richtten Tudjman en zijn belangrijkste adviseur, Ivo Pašalić, via stromannen het bedrijf Caritas Fonds op, gevestigd op de Maagdeneilanden. Dat bedrijf 'won' vervolgens met het hoogste bod de inschrijving bij de privatisering van het invloedrijke, kritische blad *Večernji List*.

Ook ten aanzien van Bosnië heeft Tudjman er steeds heel wat minder noble bedoelingen op na gehouden dan hij voorgaf. Hij ontdeed altijd met grote stelligheid oort te hebben gestreefd naar de verdeling van Bosnië in drie delen, een voor Servië, een voor Kroatië en de armzalige rest voor de Bosnische moslims. Uit de banden blijkt

'Krstic bestelde bussen na val Srebrenica'

DEN HAAG - Generaal Krstic heeft op 12 juli 1995, een dag na de val van Srebrenica, via de Bosnisch-Servische legerradio vijftig bussen besteld. Dat heeft een lid van de Bosnische veiligheidsdienst SDB verklaard voor het Joegoslavië-Tribunaal.

De bussen, die uit heel de Bosnisch-Servische republiek Srpska kwamen, moesten naar Bratunac komen. Dat is de plaats vlakbij Srebrenica, vanwaar duizenden moslimmannen naar de massaoorlog werden gebracht. De SDB luisterde, evenals het door moslims gedomineerde Bosnische leger, het radio-

Twee 'daders' aanslag Drasković aangeklaagd

PODGORICA - In de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro zijn twee mensen aangeklaagd in verband met de aanslag op Vuk Drasković, de leider van de Joegoslavische oppositiepartij SPO. Zij zijn beschuldigd van terrorisme en poging tot doodslag. Drasković raakte vier dagen geleden lichtgewond toen hij in zijn vakantie huis in Montenegro werd beschoten. De politie is nog op zoek naar twee andere verdachten. Allen zijn lid van de, Servische Federatie, een terroristische groep met slechts zes leden. Eerder beschuldigde Drasković de Servische president Milošević.

Asbestmist

Deze keer wilde Defensie het goed doen. Na gezondheidsproblemen met militairen in Bosnië, was het leger zeer daadkrachtig toen asbest leek te zitten in een kazerne in Prizren. De haast was zo groot dat een bedrijf zonder vergunning aan de slag mocht gaan met 100.000 liter vloerwas.

Kosovo oktober 1999. Nederlandse soldaten verlaten Canauba Hill in Prizren. Ze dragen stofkapjes tegen asbest. Foto's Martin Roemers, collectie Legermuseum

het asbestverwijderingsbedrijf JVZ-Services uit Middelharnis, is gerekruteerd voor het begeleiden van de „uitvoeringswerkzaamheden”, zo valt te lezen in het rapport van het specialistenteam. Daarmee zijn drie disciplines die volgens het Nederlandse Asbestbesluit onafhankelijk van elkaar moeten worden uitgeoefend – het inventariseren van asbest, het analyseren van de monsters en het opruimen – verenigd in één ploeg. Dezelfde mensen die de besmetting hebben geconstateerd, adviseren Defensie nu hoe asbest moet worden bestreden.

Vriendenclub

JVZ-directeur Jaap van Zoest – naar eigen zeggen geen verdachte in het strafrechtelijk onderzoek – herinnert zich het overhaaste vertek: „Vrijdagavond werd ik gebeld door Kamp, zaterdag zat ik in het vliegtuig. We werkten dag en nacht door. Er werd keiharde actie gevraagd.” De specialisten gaan voortvarend aan de slag. Met door Defensie ingehuurd Antonov-transporttoestellen wordt apparatuur ingevlogen, waaronder een complete meetwagen met een elektronenmicroscop.

Al snel ontdekt Beelprez de 'oorzaak' van de besmetting: de asbestdeeltjes in de lucht zijn volgens hem afkomstig uit de rode klei op het legeringsterrein. Gelukkig schuilt hierin meteen de 'oplossing': als de vezels worden 'gefixeerd' en de grond daarna wordt afgedekt, is het probleem opgelost. Bij een bedrijf voor chemische reinigingsmiddelen in België koopt Beelprez 100.000 liter *floerwas-c*, een coating op basis van natuurlijke canauba-was, die normaal gesproken wordt gebruikt voor de afwerking van betonnen vloeren. Deze was wordt met sproeiwagens over het terrein uitgereden. Tijdens een bezoek op 14 augustus doopt minister Frank de Grave de basis om tot 'Canauba Hill'.

De deskundigen van de Hygiëne Preventie Groep hebben intussen hun twijfels over de werkwijze van Kamp en Beelprez. „Het specialistenteam lijkt een hechte vriendenclub te vormen”, schrijft een HPG'er aan de militaire vakbond AFMP. „Onze indruk is dat Kamp vooral veel geld wil verdienen.” Naar de HPG'ers wordt echter niet geluisterd. Kamp en zijn collega's kunnen vrijelijk hun gang gaan. Het specialistenteam ontwerpt een speciale autowasstraat waar de voertuigen die van buiten het kamp komen, worden gereinigd. Beelprez constateert intussen tevreden dat de blauwe asbest op Canauba Hill 'sterk afneemt'. Maar de klei ook elders vo...

teven Derix

Paniekreactie Defensie kostte 40 miljoen gulden

stoel", zegt Roger Grosjean, deskundige van het ministerie Werkstelling en Arbeid in Brussel. "Vij hebben ons hier te pletter gen en en doodgeërgerd tegelijk", zegt de Gucht van het asbestlaboratorium Translab in Laarne.

Zelzate lab zoekt asbest in Kosovo. De voorpagina van *De Standard* op 27 augustus vorig jaar. Het artikel bericht over de avonturen van Thierry Beelprez, de 41-jarige eigenaar van het Belgische milieulaboratorium Envico Environmental Consult uit Zelzate. Samen met twee Nederlandse milieubureaus onderzocht Envico de asbestvervuiling op de legerplaats van het geniehulpbataljon in Prizren. Beelprez constateerde dat er „onrustwekkend veel” kankerverwekkende blauwe asbest in de lucht voorkwam. Hij gaf opdracht de stoffige ondergrond van het kamp – volgens hem de bron van de besmetting – te behandelen met meer dan 100.000 liter canauba-was, die de asbestvezels in de grond moest „binden”. „Het gevaar van de asbestbesmetting bleek bezworen”, schrijft de krant.

De Belgische asbestwereld wreef zich de ogen uit. Wist men in Nederland niet dat de vergunning van Envico in België al sinds 31 oktober 1998 was ingetrokken? „Envico stond hier als onbetrouwbaar bekend”, vertelt De Gucht. „Al tijdens mijn eerste controlebezoek aan het lab in Zelzate constateerde ik allerlei ongerechtigheden”, zegt Grosjean. „Er klopte niet veel van.”

Op 6 juni van dit jaar doet de marechaussee in samenwerking met de politie en het Milieu Inlichtingen en Opsporings Team (MIOT) van het ministerie van VROM een inval in het pand van het milieu-adviesbureau CKMS in Oude Tonge. Directeur Chris Kamp wordt meegenomen voor verhoor. Ook de Rotterdamse vestiging van Envico Environmental Consult aan de Hongkongstraat wordt doorzocht. Op 8 juni laat het parket in Rotterdam weten dat zowel CKMS als Envico Environmental Consult wordt verdacht van oplichting en valsheid in geschrifte.

Er was helemaal geen blauwe asbest op de basis in Prizren, zoveel staat nu wel vast. „De resultaten van [...] onderzoek bewezen dat de rode klei op locatie geen asbest bevat”, schrijft de Koninklijke Landmacht (KL) op 8 juni in een brief aan de militairen die in Prizren gestationeerd zijn geweest. Defensie is getild. Voor hoeveel? „Miljoenen”, zegt de landmacht, die een schadeclaim tegen de bedrijven voorbereidt. Om de militairen in Prizren te „beschermen” zijn kosten noch moeite gespaard. Eerst werd het terrein bespoet met was. Daarna werd de grond afgedekt met geotextiel, gevolgd door een dikke laag grind en steenslag. „De totale schade bedraagt 40 miljoen”, zegt G. Blankendaal, oud-voorzitter

Defensie onderzocht. CKMS, Envico en asbestverwijderaars JVZ services uit Middelharnis hebben volgens hem voor miljoenen aan rekeningen ingediend. En dan zijn er nog de „indirecte” kosten die Defensie heeft moeten maken: het invliegen van de was door de luchtmacht en de vele tienduizenden manuren van de militairen van het geniehulpbataljon, dat vier weken werk heeft gehad aan het „schoonmaken” van de basis.

Defensie vindt dat er onder de gegeven omstandigheden correct is gehandeld: „Er was sprake van een acuut probleem. Het ging om de gezondheid van onze mensen. Daar zijn we zo snel mogelijk ingesprongen.”

Witte pakken

Het vliegveldje bij Prizren ligt op een heuvel en kijkt uit over de stad. Links liggen de hoge bergtoppen die Kosovo scheiden van Macedonië: achter de bergen rechts ligt Albanië. Rechttuit, in het dal dat in zuidelijke richting steeds smaller wordt, rijzen de minaretten op

Ouders droegen hun zoon op in een jeep te springen en weg te rijden

tussen de huizen. Aan Prizren zijn de verwoestingen van de oorlog groten-deels voorbij gegaan.

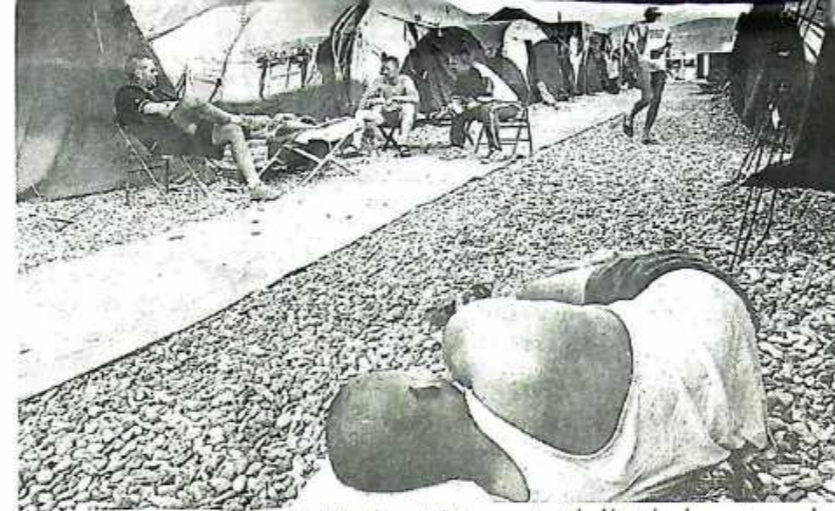
Op 26 juni 1999, luttele dagen na de intocht van de NAVO-troepen in Kosovo, arriveert een *reconnaissance party* van de Koninklijke Landmacht op het vliegveldje bij Prizren. De verkenner zijn op zoek naar een goede locatie voor de 1.000 militairen en 300 voertuigen van het geniehulpbataljon, dat zo snel mogelijk in Kosovo moet worden „ontplooid”. De heuvel ten noorden van Prizren is hiervoor uitstekend geschikt, zo noteren de verkenner in hun rapport: „De vliegstrip is een hooggelegen en beheersend terreindeel met een goede afwatering en goede mogelijkheden voor beveiliging.” Gebouwen om troepen te huisvesten zijn er niet: van twee oude loodsen staan alleen de muren nog overeind. Bij deze loodsen treffen de verkenner brokstukken van grijs-witte gasbetonplaten aan. Die kunnen asbest bevatten. Mocht dit het geval zijn, dan „zullen de restanten moeten worden geruimd door deskundig personeel”, zeggen de verkenner. In hun mondelinge verslag adviseren de verkenner het gasbeton op te ruimen, vóórdat het bataljon op het terrein wordt gelegerd.

mogelijk een „gelooftwaardige bijdrage” te leveren aan de internationale troepenmacht in Kosovo. NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark laat weten dat KFOR op korte termijn meer troepen nodig heeft. Behalve de ruim 800 man van de 11de afdeling veldartillerie „Gele Ridders”, die vanuit Macedonië met de NAVO-troepen Kosovo zijn binnengetrokken, heeft Nederland een „geniehulpbataljon” toegezegd, een in allerijl bij elkaar geschraapte eenheid die moet gaan helpen bij de wederopbouw in het operatiegebied van de Multinational Brigade South rond Prizren. Op 1 juli, slechts enkele dagen na de terugkeer van de verkenner, arriveren de eerste kwartiermakers van het bataljon op de vliegstrip.

De eerste week wordt er weinig aandacht besteed aan de twee asbestverdachte loodsen, die zijn afgezet met rood-wit lint. Dat verandert als op 8 juli de analyses binnen komen van de monsters die de verkenner op 26 juni hebben genomen. De gasbetonplaten bevatten volgens het asbestlaboratorium Centrillab uit Soest chrysotiel, „witte asbest”. Omdat de asbest „redelijk hechtgebonden” is, is het risico van inademing van de schadelijke asbestvezels klein. Toch besluit de commandant van het bataljon, kolonel Koen Gijsbers, in overleg met de *Senior Medical Officer* (SMO) van de Nederlandse troepen in Kosovo en het Crisisbeheersingscentrum (CBC) in Den Haag dat de asbest zo snel mogelijk moet worden opgeruimd.

Defensie heeft hiervoor de kennis in huis. Zo hebben verschillende militairen in het bataljon een verkorte opleiding tot Deskundig Toezichthouder Asbestsloop (DTA) gevolgd. Verder arriveren op 12 juli vijf militairen van de Hygiëne Preventie Groep (HPG), specialisten op het gebied van gezondheidsrisico's. Zij moeten de schoonmaakactie gaan coördineren.

De DTA'ers, die de asbest moeten opruimen, hebben weinig trek in de klus, zo blijkt uit ondertekende verklaringen van betrokken militairen. De DTA'ers zijn niet gediplomeerd, omdat er geen tijd was voor het voorgeschreven examen: zijn zij wel bevoegd om asbest te ruimen? Ook onder de manschappen rommelt het: hoe groot is het gezondheidsrisico eigenlijk? Op het legerterrein ligt rode klei, die uitdroogt in de hete zon. Helikopters en legertrucks werpen grote stofwolken op. Als de DTA'ers beginnen met het ruimen van het asbestbeton, zorgen hun witte pakken en stofmaskers voor nog meer onrust. De experts van de Hygiëne Preventie Groep proberen door voorlichting de commotie onder controle te brengen. Sommige van hen bagatelliseren de problematiek: zo vertelt een HPG'er dat de gemeten asbestwaarden „40 procent lager” liggen dan men langs de snelweg in Nederland aantreft.

Kosovo oktober 1999. In het Nederlandse KFOR-kamp in Prizren moet grind soldaten beschermen tegen asbest

Op 13 juli is het terrein rond de loodsen schoongemaakt. De HPG'ers nemen stof- en luchtmonsters, die worden opgestuurd naar Nederland. Als er niets meer wordt gemeten, dan kan het signaal asbestvrij worden gegeven, is de verwachting. Maar inmiddels hebben verschillende militairen met *De Telegraaf* gebeld. „Soldatenkamp in Kosovo vlakbij asbestberg”, kopt de krant. Het thuisfront springt op tilt. Roland Boom, voorzitter van de soldatenvakbond BVT, wordt overspoeld met telefoontjes van verontruste „relaties”. „Ouders belden mij met de boodschap dat ze hun zoon hadden opgedragen meteen in de jeep te springen en weg te rijden. Ik moest ze uitleggen dat dat niet zo verstandig was, aangezien dat neer zou komen op deserte.”

Sloopwerken

In het Crisisbeheersingscentrum en bij de landmachtstaf in Den Haag schrikken de generaals van de commotie. Asbest ligt gevoelig bij de krijgsmacht, sinds het schandaal rond het NAVO-hoofdkwartier de Cannerberg bij Maastricht, waar Nederlandse militairen tot 1992 bloot werden gesteld aan asbestvezels. De gezondheid van naar het buitenland uitgezonden militairen is al helemaal een gevoelig thema: enkele maanden eerder, in april 1999, is een groot onderzoek afgerond naar de klachten van militairen in Bosnië, die waren gelegerd in een zwaar vervuilde cokesfabriek in Lukovac. De landmachtstaf besluit dat er nu geen fouten mogen worden gemaakt. Op 2 augustus reist een *fact finding team* naar Prizren. De onderzoekscommissie, die bestaat uit twee hoge militairen en een onafhankelijke asbestexpert, moet onderzoeken of de asbest goed is opgeruimd en of de militairen een gezondheidsrisico hebben gelopen. Vooral de aanwezigheid van een burger van buiten de krijgsmacht zal de laatste twijfel wegnemen, zo hoopt de KL.

De burger in kwestie is Chris Kamp, directeur van CKMS uit Oude Tonge.

De Zeeuwse dertiger is voor zichzelf begonnen nadat hij in 1997 werd ontslagen bij Bik Sloopwerken en Houthandel b.v. uit Lekkerkerk. Dat ontslag had iets te maken met zijn „activiteiten” als asbestverwijderaars, bevestigd directeur M.A. Bik, die verder niet op de zaak in wil gaan. Defensie heeft Kamp gebeld op aanraden van de dienst Gebouwen Werken en Terreinen (DGW&T), die milieubureaus inschakelt bij het onderzoeken van Nederlandse kazernes op asbest. Andere, meer gerenommeerde adviesbureaus worden niet benaderd, want Defensie heeft haast. Daarmee maakt de landmacht de eerste vergissing, zegt asbestdeskundige G. Blankendaal.

Op 2 augustus, de dag dat Kamp arriveert, komen ook de analyses van de door de HPG'ers genomen controlemonsters binnen. Het asbestlaboratorium Centrillab constateert dat de monsters „sporen” (niet te kwantificeren) chrysotiel (wit asbest) en crocidoliet (blauw asbest) bevatten. Vooral over die blauwe asbest maakt Kamp zich nogal druk. „Sporen” van asbest in stof vormen altijd een risico, zegt hij. Verder vraagt hij zich openlijk af of de experts van de Hygiëne Preventie Groep wel goed hebben gemeten. „De onafhankelijke deskundige zet vraagtekens bij de validiteit van de gebruikte meetmethode”, meldt het verslag van het onderzoeksteam.

Op 4 augustus neemt Kamp op verschillende plaatsen zelf luchtmonsters, die hij op 6 augustus meeneemt naar Nederland. Volgens asbestdeskundige G. Blankendaal laat Kamp één set monsters onderzoeken door Stewart Environmental Services, een asbestlaboratorium in Rotterdam. De andere monsters brengt hij naar Thierry Beelprez van Envico.

Sinds het intrekken van de Belgische vergunning richt Envico Environmental Consult b.v. zich uitsluitend op Nederland, waar het bedrijfje beschikt over een zogenaamde Sterlab-accreditatie voor het meten van asbest. In Bel-

toezicht in handen van de semi-private Raad voor Accreditatie. Die beschikt niet over de opsporingsbevoegdheid om zijn taak goed uit te voeren, zegt Ronald van Eck, hoofd juridische zaken van de Raad: „We zijn afhankelijk van de welwillendheid van de laboratoria die we controleren. We kunnen niet ergens binnenlopen en een dossierkast optrekken. Eigenlijk zijn we een hond zonder tanden.” Envico Environmental Consult werkt vóór onder de gangbare marktprijzen. Daar waar een analyse bij een „erkend” asbestlaboratorium rond de 800 gulden kost, kan men bij Envico voor circa 200 gulden onderzoek laten doen.

Vanaf 1998 wordt Envico daarom overspoeld door opdrachten, vertelt een ex-medewerker. Sommige erkende Nederlandse laboratoria gaan zo ver dat ze analyses die ze als eigen werk presenteren, in feite door Envico laten uitvoeren. Het verschil in prijs steken ze in eigen zak, zegt zowel de ex-werknemer als asbestdeskundige Blankendaal. Alex de Smet, de laborant van Envico, krijgt al die monsters niet onderzocht. Niet zelden worden de analyseformulieren op goed geluk ingevuld.

Op vrijdag 6 augustus maakt Kamp de onderzoeksresultaten van Envico bekend aan de landmachtstaf. De monsters wijzen op „opvallend hoge hoeveelheden” blauwe asbest: Envico meet soms bijna vijf keer zoveel asbestvezels als volgens de Arboret is toegestaan. Volgens onderzoeker Blankendaal verzwijgt Kamp hierbij dat onderzoeksbureau Stewart in dezelfde monsters helemaal geen blauwe asbest heeft

Bevelhebber Schouten van de landmacht springt uit zijn vel: de schuldigen moeten hangen

gemeten. De landmachtstaf raakt nu echt in paniek. Het milieu-adviesbureau CKMS krijgt opdracht om meteen een „asbestspecialistenteam” samen te stellen dat de militairen ter plaatse moet gaan adviseren over het bestrijden van de besmetting. Daarmee maakt Defensie haar tweede grote fout, zegt Blankendaal. „Het ministerie had ten minste nog een contraexpertise moeten laten uitvoeren. In plaats daarvan voert het blind op één adviesbureau.”

Het „specialistenteam” dat de volgende dag naar Kosovo vertrekt staat onder leiding van Chris Kamp. Verder reist Thierry Beelprez van Envico mee, die de monsters ter plekke moet analyseren. Jaap van Zoest, directeur van

CKMS, gemeten, zoals in Grubovica, Beva Reka, de helikopterbasis Topikane en in Prizren zelf, waar het Duitse commando van Multinational Brigade South is gevestigd.

Het is het begin van de ontmaskering. Het Duitse KFOR-bevel laat een eigen onderzoek uitvoeren, waarvan de uitkomsten sterk afwijken van die van Envico. Het HPG-team, dat in zijn achterdocht gesteund wordt door de arbodienst van de landmacht, heeft dan al op 13 september eigen monsters genomen en opgestuurd naar het asbestlaboratorium Fibrecount in Rotterdam. Op 19 november 1999 presenteert de arbodienst de resultaten aan Maarten Schouten, bevelhebber van de landmacht. Die springt volgens insiders uit zijn vel: als hij is „genaaid” dan zullen de schuldigen moeten „hangen”. Briesend gaat de generaal overstag met het voorstel om G. Blankendaal, voorzitter van het College Deskundigen Asbest, de werkzaamheden van het specialistenteam tegen het licht te laten houden.

Het rond Kamp en Beelprez sluit zich. Blankendaal constateert dat de twee onderzoeksverslagen van CKMS wel veel papier, maar „verdomd weinig informatie” bevatten. De uiterst summere manier waarop Envico haar analyses presenteert is zelfs geheel in strijd met de regels. „Eigenlijk was het hele onderzoek één grote rotzooi.” Blankendaal besluit dat contraexpertise noodzakelijk is en hij verzoekt CKMS en Envico de monsters vrij te geven. Als die na twee maanden overstag gaan blijkt al snel dat de door Beelprez gemeten waarden niet opnieuw kunnen worden aangetoond.

In mei van dit jaar volgt de laatste test: in Prizren worden nog eens monsters genomen. Blankendaal: „Gezien de „asbestmist” die Envico daar vorig jaar had gemeten, moest daar nog iets van terug te vinden zijn.” De analyses zijn duidelijk: geen blauwe asbest. De landmacht doet aangifte bij de marechaussee.

Het strafrechtelijk onderzoek naar de asbestfraude zal nog geruime tijd in beslag nemen, meldt het Rotterdamse OM. Het „Asko” (Asbest Kosovo-)team van de marechaussee is druk bezig met het verhoren van betrokkenen. Chris Kamp is weer op vrije voeten, maar niet bereikbaar voor commentaar. Thierry Beelprez is er voorlopig in geslaagd uit handen van justitie te blijven. Sinds de inval in zijn Rotterdamse vestiging is hij nog gesignaleerd in het Zeeuwse plaatsje Philippine.

Zijn laboratorium aan de Rijkswachtaan in Zelzate is afgezet met een hek. De grond rond het pand is afgedekt met plastic. Na een tip ging de gemeente op 18 mei op onderzoek in het lab. „Men is zich meteen in gevechtskledij gaan hijsen”, zegt De Gucht van Translab uit Laarne. „Overal slingerden asbestmonsters rond.”

KARREMAN: REALIST OF NAÏEVELING?

Drie vragen

Jaap de Hoop Scheffer, fractieleider CDA. Voorheen staatssecretaris Buitenlandse Zaken

Dirk Jan Blaauw, Kamerlid VVD, defensiespecialist

Dick Leurdijk, VN-deskundige Instituut Clingendael

Henri Lansink, voorlichter vakbond defensiepersoneel VBM/NOV

Dr. Oene Wiegman, hoogleraar psychologie

Na ruim 4 jaar doorbraak Karremans zijn stilzwijgen over Srebrenica. Wat vindt u van zijn optreden?

Begrijpelijk en daarmee gerechtvaardigd omdat Dutchbat en Karremans lang genoeg in de beklagdenbank hebben gezeten zonder dat de feiten vast zijn komen te staan.

Ik heb zijn optreden niet gezien, want ik was in het buitenland.

Ik heb de documentaire gezien en zijn optreden in Nova. Dat optreden vond ik niet zo overtuigend. Het zei niets over Dutchbat en riep juist meer vragen op over zijn gedrag jegens Mladic. Hij had het beter niet kunnen doen.

Ik vond zijn optreden in Nova goed. Hij zat er als iemand die zich bewust is van zijn verantwoordelijkheid. Binnen de beperkte middelen om de moslimbevolking te beschermen, heeft hij gedaan wat hij kon doen.

Hij wil zijn daden rechtvaardigen, maar die zijn niet goed te praten. Hier geldt geen enkel excuus. Ik heb geen hoge dunk van de heer Karremans, zoals ik ook geen hoge dunk heb van ons leger.

Volgens Karremans had Nederland nooit soldaten naar Srebrenica mogen sturen. Deelt u die mening?

Nee. Op grond van wat er aan gegevens en feiten bekend was hebben regering en kamer destijds terecht besloten troepen te sturen. Het drama Srebrenica is ontstaan doordat de grote landen niet bereid waren een poot uit te steken.

Nee. Wij hebben ze gestuurd, dus wij zijn verantwoordelijk. Het is goed dat de VN in haar rapport erkent dat ze haar verantwoordelijkheid niet heeft ingevuld (bv. luchtsteun) én dat de Nederlandse soldaten geen blaam treft.

Achteraf is het makkelijk nee te zeggen. Maar toen vijf jaar terug het besluit viel, was de politieke wil groot om de moslims te beschermen. Maar meedoen betekent wel dat je je bindt aan de besluiten van de Veiligheidsraad.

Mee eens. De taken van de Dutchbatters hadden veel weg van een 'mission impossible'. Ze mochten geen geweld gebruiken, behalve als ze zelf bedreigd werden. Dan had je er net zo goed ieder ander naar toe kunnen sturen.

Daar ben ik het niet mee eens. Ik vind dat je altijd moet gaan en ter plaatse moet bekijken wat er mogelijk is. Is er echt niks te doen, dan kun je dat altijd nog kenbaar maken.

Moet er een parlementaire enquête komen opdat Nederland het boek over Srebrenica definitief kan sluiten?

Driewerf ja. Dat roepen wij al jaren. Dat is in het belang van de omgekomenen en hun nabestaanden, van Dutchbat en van de Nederlandse politiek. In die volgorde.

Nee. Volgend jaar komen de resultaten van twee onderzoeken. Een gaat over de besluitvorming van uitzendingen van militairen (o.a. in Cambodja). De ander is van het NIOD (was RIOD). Laten we die conclusies eerst afwachten.

Ja. De Dutchbatters hebben daar recht op. Karremans krijgt de militaire verantwoordelijkheid op zijn bord. Hij merkt hierbij terecht op dat er ook zoiets is als politieke verantwoordelijkheid.

Ja. Zeggen dat de Dutchbatters schuldig zijn, is te kort door de bocht. Niet zij, maar de politiek is verantwoordelijk, omdat daar destijds de beslissing genomen is.

Nee, er is al genoeg rottigheid naar buiten gekomen. Ik sprak hierover laatst een kennis die in de Tweede Wereldoorlog een onderscheiding heeft gekregen. Hij zei me dat hij zich schaamde Nederlander te zijn.

Navo: zorgen hopen zich op

door Rosan Hollak

17-11-98

AMSTERDAM - De Navo weet niet waar zij naar toe moet in de 21ste eeuw. Dat blijkt uit een interne discussienota, die vorige week in Edinburgh is besproken.

De Noord-Atlantisch Assemblée (NAA), het politiek platform van de Navo, behandelde in Schotland de nota van de hand van de Amerikaanse senator William Roth, de voorzitter van de NAA. Zijn rapport, 'De Navo in de 21ste eeuw', moet de verdragsorganisatie de nieuwe jas geven waar zij sinds de val van de Muur in 1989 zo naarstig naar op zoek is.

Wat is die nieuwe jas? Roth somt tal van nieuwe gevaren op die het bondgenootschap in de toekomst zal moeten weerstaan. Zo geeft hij aan dat de toekomst van Rusland onduidelijk is. Democratische instituties in Rusland zijn kwetsbaar. Nieuwe Russische leiders kunnen zich van het Westen afkeren waardoor de spanningen met het Westen zullen oplopen.

De opsomming van mogelijke gevaren is er na de val van de Muur alleen maar langer op geworden: nieuwe wapentechnologieën, terroristen, nucleaire smokkel, conflicten in de Balkan en het Midden-Oosten, dreiging afkomstig van radicale regimes als Irak en Libië, de opkomst van gewelddadige islamitische organisaties. De instabiliteit en economische onzekerheid kunnen verergeren door milieuproblemen, bevolkings-

groei, vervuiling, ontbossing en het leegplunderen van de visvoorraad. Het rapport staat bol van de zorgen, maar geeft geen antwoorden. Wat moet de Navo doen om zich tegen al die gevaren te wapenen? Roth geeft vele adviezen, maar ze zijn flinterdun. Wat duidelijk tussen de regels door te lezen valt, is dat de toekomst van het bondgenootschap duister en vaag is.

Als eerste stelt Roth voor dat de Navo bij toekomstige militaire mis-

'Operaties moeten ook zonder VN-mandaat kunnen'

sies zonder mandaat van de Verenigde Naties moet kunnen opereren. Flexibiliteit en inzetbaarheid van de alliantie is een belangrijk punt op de agenda van de Navo-leden. Omdat er geen sprake meer is van een eenduidige dreiging vanuit de Sovjet-Unie zal de Navo zich moeten aanpassen aan de meest uiteenlopende nieuwe gevaren.

Een 'nieuwe' Navo moet meer gaan optreden als ordebewaarder bij conflicten buiten het traditionele Navo-gebied. Roth acht samenwerking met andere instanties zoals de Verenigde Naties en de OVSE van groot belang, maar sluit niet uit dat in de toekomst militaire acties plaats zullen vinden zonder mandaat.

Deze opvatting van Roth, die al eerder door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright en door Richard Holbrooke

werd verkondigd, roept irritatie op bij de Europese bondgenoten. Frankrijk, Engeland en andere Europese leden van de Navo staan erop dat autorisatie door de VN een voorwaarde blijft voor militair ingrijpen buiten het Navo-gebied. Het omzeilen van een VN-mandaat zal bij toekomstige acties regelrechte woede van China en Rusland opwekken. De Amerikaanse regering mag dan geloven dat sinds de Kosovo-crisis de Navo voortaan zonder overeen-

stemming in de Veiligheidsraad tot militaire acties kan overgaan, het is de vraag of het Congres enthousiast te krijgen is voor zo'n uitbreiding van lasten en taken. Meer verantwoordelijkheden voor de Navo betekenen meer kosten voor defensie.

Daarnaast pleit Roth voor een gestage uitbreiding van de Navo. Hij wil ook Slovenië volgend jaar als nieuw lid voordragen. Waarom? De nieuwe Navo is niet alleen een militaire organisatie maar ook een politiek verbond, menen de Navo-leden. Met het binnenhalen van Oost-Europese landen als Polen, Tsjechië en Hongarije hoopt men Centraal-Europa te stabiliseren.

Clinton heeft herhaaldelijk benadrukt dat het integreren van Midden- en Oost-Europese landen in een systeem van collectieve veiligheid, de

veiligheid voor heel Europa versterkt, inclusief Rusland. Het is maar de vraag of dat waar is. De drie aspiranten die zich nu aan het voorbereiden zijn op het lidmaatschap waren al stabiel. Het is nauwelijks voorstelbaar dat hun invoeging bij het bondgenootschap iets aan de stabiliteit in Rusland gaat bijdragen. En als het dat al zou doen: zeker niet genoeg om op te wegen tegen de binnenlandse economische chaos in Rusland en de daarmee samenhangende politieke instabiliteit.

De Navo zal in de eerste plaats haar eigen belangen behartigen, en dat betekent dat uitbreiding niet te veel de interne stabiliteit van het bondgenootschap moet aantasten. Rusland wordt nog steeds als een potentiële dreiging gezien, ook al worden sinds een jaar voorzichtig een aantal veiligheidskwesties met Rusland besproken in de Permanente Gezamenlijke Raad.

De oplossingen die Roth heeft voorgedragen als antwoord op komende crisis-situaties zijn niet afdoende. De toekomst van de Navo in de 21ste eeuw is ronduit zorgelijk. In april 1999 zullen de Navo-leden in Washington bijeenkomen om het 50-jarig bestaan van de militaire alliantie te vieren. Tsjechië, Hongarije en Polen zullen als nieuwe leden verwelkomd worden. Maar er staan het bondgenootschap zoveel problemen te wachten dat de viering wel eens een heel treurig feestje kan gaan worden.

De presidentiële garde bewijst in het paleis in Zagreb de laatste eer aan de overleden Kroatische president Franjo Tudjman.

Laatste eer voor omstreden Tudjman

KROATIË Ongeveer 13.000 Kroaten hebben gisteren en zaterdag in het presidentieel paleis in Zagreb de laatste eer bezwezen aan Franjo Tudjman, de man die hun land in 1991 naar de onafhankelijkheid leidde. Tudjman overleed vrijdagavond laat op 77-jarige leeftijd in het ziekenhuis in Zagreb, waar hij op 1 november voor een spoedoperatie aan zijn buik was opgenomen.

Waarom Tudjman overleed, is niet bekendgemaakt; volgens bronnen leed hij aan maagkanker. Tudjman was een omstreden leider. Het Joegoslavische persbureau Tanjug beschreef hem in een commentaar als "de

trotse stichter van een nieuwe Kroatische staat op het erfgoed van de nazi's uit de Tweede Wereldoorlog." EU-commissaris van Buitenlandse Zaken Solana sprak de hoop uit dat door het overlijden "de nieuwe situatie Kroatië de kant op zal duwen van een democratisch land". (AP/ANP)

Metro 13-12-99

Tudjman van Kroatië is dood

NRC 11-12-99

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 11 DEC. De Kroatische president Franjo Tudjman is overleden in het ziekenhuis na een zes weken durende behandeling wegens problemen met de maag en interne bloedingen. De Kroatische televisie onderbrak de programmering vanmorgen vroeg om het overlijden van de president te melden. Tudjman zou sinds 1996 aan kanker hebben geleden. Hij werd 77 jaar.

Franjo Tudjman

In 1989 stichtte Tudjman de Kroatische Democratische Gemeenschap HDZ. Een jaar later werd hij gekozen tot president, een positie die hij sindsdien onafgebroken vervulde. In 1991 barstte de oorlog tussen de Joegoslavische deelrepublieken Servië en Kroatië los. Tudjman stuurde aan op een onafhankelijk Kroatië, dat hij in juni 1991 uitriep. Servië bezette in de oorlog verschillende delen van het Kroatische grondgebied.

Kroatië raakte onder de als nationalist bekend staande Tudjman ook betrokken bij de oorlog in Bosnië in de jaren daarna. Tudjman was de initiator van een groot offensief waarbij een deel van Kroatië, de Krajina, op de Serviërs werd heroverd. In 1995 tekende Tudjman samen met de Servische leider Slobodan Milošević en de Bosnische moslimleider Izetbegović het vredesverdrag in Dayton.

In 1941 sloot de toen 19-jarige Tudjman zich aan bij Tito's parti-

zanen. In 1960 werd hij de jongste generaal in de geschiedenis van Joegoslavië, maar al een jaar later verliet hij de actieve dienst om zich verder bezig te houden met militaire historie, als leider van een historisch instituut in Zagreb en hoogleraar politieke wetenschappen. Zijn ideeën waren omstreden. Tudjman werd bekritiseerd na een publicatie in 1988 waarin hij schreef dat de Tweede Wereldoorlog niet aan zes miljoen, maar aan 900.000 joden het leven had gekost.

• NECROLOGIE: pagina 4

Premier Srpska bezoekt Joegoslavië-Tribunaal

DEN HAAG, BANJA LUKA - Premier Milorad Dodik van de Republika Srpska (RS) bezoekt vandaag het Joegoslavië-tribunaal.

Trouw 16-12-99
Het is de eerste keer dat een regeringsleider van het Servische deel van Bosnië-Herzegovina een be-

zoek aan het VN-hof in Den Haag brengt. De relatie tussen de RS en het tribunaal was jarenlang gespannen. Het VN-hof heeft veel Bosnische Serviërs aangeklaagd wegens misdaden tegen moslims en Kroaten tijdens de oorlog (1992/95). Evenals de regeringen in Zagreb en Belgrado waren ook

de Bosnisch-Servische autoriteiten lang niet bereid tot samenwerking met het tribunaal, ondanks de verplichting daartoe volgens het Dayton-akkoord van 1995. Sinds kort zijn er echter tekenen van verbetering. Dodiks bezoek is daar één van. Ook mocht

onderzoekers van deze week in nisch-Servische (e) ondervragen die zij al spreken. Twee worden van oorlogsmisdaden van Srebrenica, zei hij de vijf anderen worden gehoord.

NAVO blijft met Moskou praten

Door onze correspondent Frans Boogaard

BRUSSEL - Ondanks een zeer scherpe veroordeling van het 'blinde en buitensporige' geweld in Tsjetsjenië, wil de NAVO haar dialoog met Moskou niet afbreken. Het bondgenootschap wil zelfs pogen die uit te breiden tot de crisis in Grozny.

Ministers van de 19 landen tellende alliantie en secretaris-generaal Robertson zeiden dat gisteren na afloop van de halfjaarlijkse NAVO-raad in Brussel. „We gaan niet doen wat zij ons verwijten”, aldus Robertson.

Hij doelt daarmee op het feit dat de Russen nog steeds laten blijken hoe kwaad ze zijn dat het Westen hun passeerde in de slotfase van de crisis in Kosovo.

Uit protest daartegen zal minister van Buitenlandse Zaken Ivanov vandaag niet aanwezig zijn bij een vergadering van het 45 leden tellende Partnerschap voor Vrede.

Een bijeenkomst op ambassadeursniveau van de Permanente Gezamenlijke Raad, waarin de NAVO en Rusland al een kleine twee jaar samenwerken, gaat maandag wel door, maar met als enige agendapunt Kosovo. Als de NAVO iets over Tsjetsjenië kwijt wil, zal ze dat onder het punt 'diversen' moeten doen.

De NAVO loopt daarmee op eieren, en lijkt dat ook te beseffen. „We moeten investeren in de lange termijn-relatie met Rusland. We kunnen zo'n groot land niet links laten liggen”, aldus minister Van Aartsen.

Tot welke situaties dat kan leiden, werd Robertson gewaar toen hem in aanwezigheid van de Oekraïense minister Tarasyuk werd gevraagd wat hij vindt van

de steun van dit land aan het Russische geweld in Tsjetsjenië. „Ik heb geen aandrang mij te mengen in het buitenlandse beleid van soevereine naties”, was het opvallend korte antwoord.

Robertson voegde er later wel aan toe dat ook de Russen beginnen in te zien dat hun harde optreden tegen burgers contraproductief is: „Dat legt alleen maar de basis voor nieuw geweld.”

De raad, het hoogste besluitvormende orgaan van de NAVO, besteedde gisteren veel tijd aan de opbouw van een Europese interventiemacht, die binnen 2 maanden inzetbaar moet zijn en operaties met 50- à 60.000 man zeker een jaar moet kunnen volhouden. Europese NAVO-leden die niet in de EU zitten hebben nogal wat reserves.

Zij willen geen manschappen of materieel uitlenen zonder over de inzet bij vredesoperaties te kunnen meebeslissen.

In een paar uitvoerige passages in het slotcommuniqué hebben de Turken (en in hun spoor de Nooren, Polen, Tsjechen, Hongaren en IJslanders) dan ook hun betrokkenheid en medebeslissingsrecht stevig laten vastspijkeren.

Veel tijd besteedde de raad verder aan de Amerikaanse plannen voor een raketterschild (National Missile Defense) tegen intercontinentale ballistische raketten. Nogal wat NAVO-partners maken zich daarover zorgen, maar de Amerikaanse vice-voorzitter Strobe Talbott zei dat president Clinton pas volgend jaar zomer beslist en dan ook het effect op de nucleaire ontwapening in zijn beschouwingen betreft.

De VS willen zich met hun NMD vooral beschermen tegen mogelijke aanvallen uit Noord-Korea en eventueel Iran.

EU akkoord met extra geld voor Kosovo

AD 16-12-99

Van onze correspondent
BRUSSEL - De 15 EU-lidstaten trekken volgend jaar 360 miljoen euro (bijna 800 miljoen gulden) uit voor de wederopbouw van Kosovo. Dat is meer dan tweemaal zoveel als de zij eerder bereid waren te financieren.

Aan het akkoord gingen maandenlange harde onderhandelingen vooraf met het Europees Parlement, dat de lidstaten voor het blok zette met het dreigement desnoods hun moeizaam bereikte financiële meerjarenakkoord (dat loopt tot 2007) op te blazen. Het parlement was woedend omdat de lidstaten voor de wederopbouw van Kosovo eerst 500 mil-

joen euro hadden beloofd en later probeerden die hulp te korten. Bovendien zou de EU een ander deel willen verhalen op de steun aan Afrika, Azië en Latijns-Amerika. De armste landen zouden daardoor moeten opdraaien voor de door het rijke westen veroorzaakte oorlogsschade op de Zuidoost-Balkan. De problemen zijn uit de wereld nu de EU bereid is extra geld voor Kosovo uit te trekken, in ruil voor de bereidheid van het parlement de totale EU-uitgaven volgend jaar met 2 miljard euro (4,4 miljard gulden) te laten dalen. Dat laatste is gunstig voor de relatief grote nettobetaler die Nederland nog steeds is.

OM staakt jacht op Dutchbatters

Militairenvakbond AFMP blij maar ook benieuwd naar reden

AD 16-12-99

Van onze politieke redactie
DEN HAAG - Het Openbaar Ministerie ziet af van vervolging van de Nederlandse militairen die dienst deden in Srebrenica. Dat meldde het NOS-Journaal gisteren. De Arnhemse persofficier mr. P. Frielink wilde dit gisteravond bevestigen noch ontkennen: „Wij moeten eerst de betrokkenen inlichten.”

Bijna een half jaar bestudeerde justitie de dossiers over de mogelijke misdragingen en misdrijven van de Dutchbatters in de belegerde moslim-enclave. Volgens ingewijden heeft het OM onvoldoende bewijzen boven water gehaald om de rechter tot veroordeling te bewegen.

Het dossier is gebaseerd op het geheime onderzoek van de militaire inlichtingendienst dat minister De Grave (Defensie) naar het parket in Arnhem had gestuurd.

Vooral de beschuldiging dat de Dutchbatters zich in 1995 schuldig maakten aan extreem rechtse uitingen als de Hitler-groet is onderdeel van de loop genomen. Maar ook het grof bejegenen van moslims in Srebrenica en allochtone me-

desoldaten is door justitie onderzocht. Politici in Den Haag wilden gisteravond nog niet reageren omdat de informatie te summier is. Ook de departementen van Justitie en Defensie weigerden commentaar.

De militairenvakbond AFMP is blij met het besluit van het Openbaar Ministerie. Voorzitter B. Snoep: „Maar we zijn nog wel benieuwd wat nu de motivering is. Is het voor het OM niet te bewijzen? Of zeggen ze dat de Dutchbatters in de gegeven omstandigheden niet anders konden en dus vrijgepleit worden? We hopen het laatste, wat betekent dat het OM eigenlijk namens de samenleving zegt dat de Dutchbatters niet schuldig zijn.”

De AFMP-voorzitter vindt dat

nog steeds de rol van de Nederlandse regering bij het uitzenden van Dutchbat nader moet worden onderzocht. „De vraag is welke informatie er op tafel heeft gelegen en of de situatie daar bij de uitzending mooier is voorgesteld. Waarom heeft het parlement niet ingegrepen toen bleek dat Dutchbat dagelijks door de Serviërs werd gechicaneerd?”

Na het VN-onderzoek dat de schuld van de Dutchbatters al afwees en het nog lopende NIOD-onderzoek in de kwestie, heeft een parlementaire enquête van Snoep niet. „Maar de regering, de Kamer en de legerleiding zouden wel naar hun eigen functioneren moeten kijken. Het gaat er om dat het parlement erkent dat de Dutchbatters in een onmogelijke situatie waren gemanoeuvreerd.”

Oorlogsmisdadiger in beroep

DEN HAAG - De Bosnische Serviër Jelusic (31) heeft bij het Joegoslavië-Tribunaal hoger beroep aangekend tegen zijn veroordeling tot 40 jaar. Jelusic, die zichzelf de 'Servische Adolf' noemde, kreeg die straf wegens moord op 13 mensen, mishandelingen en plunderingen in het gebied rond Brcko (bosnië). Volgens de advocaten van Jelusic hebben de rechters onvoldoende rekening gehouden zijn bekentenissen en spijbtellingen.

Levenslang voor Serviër

MÜNCHEN - In München is de 44-jarige Bosnische Serviër Djuradj Kusljic veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf wegens volkenmoord. De rechtbank achtte bewezen dat hij opdracht had gegeven tot de uitroeiing van Bosnische moslims. Hij was in zijn geboorteplaats Vrbanijs commandant van de politie. In deze zaak zijn zestig getuigen gehoord.

AD 16-12-99

Deze week is het precies tien jaar geleden dat de Roemeense revolutie zich voltrok. Maar de bevolking zit nog steeds in de kou. En de raadsels rond de opstand zijn nog onopgelost. 'Geen enkele regering heeft de waarheid boven tafel willen brengen.'

Renée Postma

Het museum van de revolutie van 1989 is bijna klaar. Aan de muur hangen foto's van slachtoffers, op een tafeltje in de hoek ligt een verzameling kogelgaten: een stukje winkelruit met een gat erin, een uniformjasje met een kogelgat ter hoogte van de plaats waar het hart van een soldaat moet hebben gezeten en een stalen helm, eveneens doorboord. „Dit is keihard staal daar schiet je niet zomaar doorheen, dat moeten speciale troepen geweest zijn.”

Traian Orban strompelt vermoeid door de vertrekken van zijn museum in Timișoara. Over een week moet alles af zijn. Het ruikt naar verf, er liggen buizen van een verwarming die nog moet worden aangesloten en er moet nog parket in. Op de trap staat een waxinelichtje met een glas erover bij wijze van licht. Er komt een speciale audiovisuele kamer, een archief, een zaal over het begin van de revolutie in Timișoara zelf, waar de revolutie tegen de laatste communistische dictator Ceaușescu tien jaar geleden begon, een zaal voor het vervolg van de revolutie in de andere steden en een zaal voor de slachtoffers. Na de vreedzame val van het communisme in Polen, Hongarije, Oost-Duitsland, Tsjechoslowakije en Bulgarije, nam de omwenteling in Roemenië een grimmig karakter aan. Er vielen doden. Hoeveel? Duizenden zegt de een, honderden zegt de ander. Honderdtweënzestig zegt een rapport van een militaire commissie die de zaak heeft onderzocht in 1997.

Orban was veearts op een collectieve boerderij. Op zestien december hoorde hij via Radio Free Europe dat er in Timișoara gedemonstreerd werd. Bij het huis van de gereformeerde dominee László Tökés hadden zich duizenden mensen verzameld. Ze protes-

honderd meter verder voor het eerst vuur geopend op de demonstranten. Orban was één van de eerste slachtoffers. Hij werd verschillende malen geraakt in zijn bovenbeen. De rest van de revolutie lag hij in een ziekenhuis weg te rotten tot Oostenrijkse hulpverleners hem meenamen naar Wenen. Maar dat was na de tweëntwintigste december toen de revolutie een nieuwe fase was ingegaan. Het leger nam de revolutie over en het echtpaar Ceaușescu werd standrechtelijk geëxecuteerd. Er bleven veel vragen open. Had datzelfde leger niet eerder op demonstranten geschoten? Of waren dat speciale troepen geweest? En wie had dan weer op het leger geschoten? En wat was de rol geweest van de gevreesde geheime dienst van Ceaușescu's regime, de Securitate? En waarom was het eigenlijk allemaal in Timișoara begonnen?

Tien jaar later is de mist nog altijd niet opgetrokken. Er zijn talloze mogelijke scenario's en maar weinig feiten. Behalve dan dat de gebeurtenissen in Roemenië volgden op de val van de communisten in Polen, Hongarije, Oost-Duitsland, Tsjechoslowakije en Bulgarije. Dat er tussen deze gebeurtenissen en de Roemeense revolutie een topontmoeting was in Malta tussen de Amerikaanse president George Bush en de leider van de Sovjet-Unie Michail Gorbatsjov. En dat de Roemenen 'geboren fantasten zijn', zoals iedere gesprekspartner in Timișoara grif toegeeft.

Gratis bier

Op het huis van de gereformeerde kerk in Timișoara hangt een gedenksteen: 'Hier begon de revolutie die een einde maakte aan de dictatuur'. Tien jaar later is het nog steeds donker en koud. Er missen klinkers uit de straat. Met de revolutie heeft dat weinig te maken. Ze zijn gestolen. Overal in Timișoara zie je dergelijke gaten. Gewoon een paar vierkante meter

bier, meent Mandics. De aanhang van Tökés moest aan het plunderen slaan. Maar het liep mis, er werd wel geplunderd, maar er hadden zich inmiddels ook Roemenen aangesloten bij het protest. „Ze waren vergeten dat hier in Timișoara helemaal geen etnische tegenstellingen zijn zoals in andere delen van het land. Wij spreken hier Roemeens, Hongaars, Servisch en Duits door elkaar. Misschien was het ergens

verder. Mandics wijst op een rijtje uitgewoende flatgebouwen. „Dit zijn studentenhuizen, de demonstranten wilden dat de studenten zich zouden aansluiten. Maar de studenten konden niet naar buiten. Ze waren opgesloten door hun eigen professoren om te voorkomen dat het een studentenprotest werd. Dat paste niet in het scenario van het regime. De deuren waren van binnen gebarricadeerd. Die professoren van toen

Postrevolutionair Roemenië verkeert nog steeds in armoede

De straatkinderen spelen een cruciale rol in het verhaal van Mandics. Hij zegt over bewijzen te beschikken dat de kinderen

het gerucht van de speciaal aangevoerde terroristjes waar was. „Maar daar ben ik nu niet meer zo zeker van. Natuurlijk hebben die kinderen meegelopen in de revolutie, net als iedereen. Maar ik heb nu veel meer ervaring als journalist en ik realiseer me dat dat jongetje het eerste straatkind was dat ik zag. We wisten niet dat er kinderen waren die onder bruggen en in riolen leefden.”

De kinderen van toen zijn nu

dienst in de regio Timiș, waarvan Timișoara de hoofdstad is.

Nu staat hij bekend als een van de rijkste mannen in de stad. Joegoslavië ligt om de hoek en tijdens het embargo van de afgelopen jaren viel er goed geld te verdienen. Timișoara heeft zich de afgelopen tien jaar ontwikkeld tot een lucratieve springplank naar het onrustige Joegoslavië: voor olie, wapens en alles waar het de machthebbers in Belgrado aan ont-

Mist in Timișoara

Timișoara, december 1989: de Roemeense revolutie begint Foto Rien Zilvold

in zijn omgeving: het oude gezag, het nieuwe gezag, revolutionairen als Orban en onafhankelijke journalisten als Brîndușa. Hij dreigt zijn tegenstanders regelmatig met fysiek geweld. Een winnaar die geen tegenspraak duldt.

„De Securitate heeft in de decemberdagen 1989 niet één kogel afgevuurd”, zegt hij uitdagend. Alle kogels kwamen in de versie van Tinu uit de lopen van het leger. „Op bevel van het hoofd van de Securitate hebben wij ons vanaf 15 december niet meer met de demonstraties op straat beziggehouden.”

Volgens Tinu wemelde het in die dagen in Timișoara van buitenlandse agenten. Amerikanen, Britten en vooral ook Russen. Internationale geheime diensten hebben samen met het Roemeense leger de revolutie gekaapt, meent hij. Net als Mandics is hij ervan overtuigd dat het einde van Ceaușescu begin december in Malta beklonken was tussen Bush en Gorbatsjov. „Er waren hier tientallen Russen die als toeristen rondliepen. Zij reden twee aan twee in autootjes rond. Jonge sterke mannen. Het leek net een invasie van Russische homo's!”

Tinu zelf werd op 22 december opgepakt, toen de Roemeense revolutie een nieuwe fase inging onder leiding van het Front voor Nationale Redding dat inderhaast gevormd was door onder meer Ion Iliescu, de latere president en Petre Roman, de latere premier. De hele Securitate van Timișoara verdween achter slot en grendel. Via luidsprekers werden ze, bij wijze van waarschuwing, op de hoogte gehouden van het lot van de Ceaușescus. Hun executie galmde live door de gangen van de gevangenis.

Zevenhonderdzeventien dagen later kwam Tinu weer op vrije voeten en besloot verder voor zichzelf te zorgen. In het naburige Joegoslavië was inmiddels oorlog uitgebroken. Tinu werd 'consultant' voor buitenlandse bedrijven die zich in Timișoara wilden vestigen. Als jurist wist hij hoe je contracten moest opstellen en bedrijven inschrijven. Een goudmijn voor wie de juiste mensen kent en de juiste netwerken weet te vinden. Maar Tinu ontkent daar veel geld mee te hebben verdiend. Beleden en enigszins koket bij dat hij er nauwelijks op vooruit is gegaan. „Ik heb mijn tv vervangen, een nieuwe stofzuiger gekocht en een magnetronoven aangeschaft. Dat is alles.”

Timișoara tien jaar na dato is een stad van mistige grijsinten. „Wij hopen dat het een warme winter wordt want we hebben

meeste demonstranten waren etnische Hongaren, net als Tökés zelf. Maar er waren ook Roemenen geweest. De demonstranten waren vervolgens door de stad getrokken naar het hoofdkwartier van de communistische partij en hadden geroepen om het aftreden van de ijzige dictator Ceaușescu.

Orban wist niet wat hij op zijn gammele radiootje hoorde en spoedde zich de volgende dag na zijn werk naar de stad om zich bij het protest aan te sluiten. Ook op 17 december begon het protest weer bij het huis van Tökés, waar de gereformeerde kerk gevestigd was. Bij de zetel van de communistische partij braken een paar uur later ongeregelde heden uit. De demonstranten braken door de zwaar vergrendelde deuren heen. Binnen troffen ze een aantal doodsbange partijfunctionarissen achter een rijk verzorgd buffet. Bananen! „Wij lijden honger en hebben het koud en hier binnen is het warm en hebben ze bananen en spek”, riep iemand de menigte toe. Er was geen houden meer aan.

Korte tijd later werd een paar

om ergens anders een straatje te leggen of een muurtje te bouwen.

György Mandics, etnische Hongaar en schrijver, toont de route die de demonstranten liepen op 16 en 17 december. Hij wijst op twee ramen tegenover het huis van de opstandige Tökés die weigerde zijn ontslag te aanvaarden. „Daar stonden mensen van de Securitate alles en iedereen te filmen.” Even verder ging de stoet langs een drankwinkel waar tot ieders verbazing gratis bier en drank werd uitgedeeld. „We hadden hier in geen weken meer bier gezien en ineens kregen we al die flessen.”

Volgens Mandics werd de demonstratie geleid door de geheime hand van de Securitate om de 'Hongaarse kaart' te kunnen spelen. De Roemenen moesten geloven dat de etnische Hongaren uit zouden zijn op afscheiding. De separatistische Hongaarse opstand zou hard worden neergeslagen waarop de Roemenen zich weer tevreden achter hun grote leider Ceaușescu zouden scharen. Daarom kregen de demonstranten die zestiende december ineens

in het zuiden op de grens met Joegoslavië en Hongarije.”

Mandics voert zijn gasten in stevig tempo langs de revolutionaire route. Timișoara maakt tien jaar na dato een stille, grauwe indruk. Er zijn nauwelijks mensen op straat. In een fruitstalletje lig-

Internationale geheime diensten hebben de revolutie gekaapt

gen wat bananen, appels en een paar trosjes witte druiven voorzichtig ingepakt tegen de kou. Er is geen klant te bekennen. „Tien jaar geleden hadden we geld maar geen eten, nu kun je alles krijgen maar niemand heeft geld om iets te kopen.”

De revolutionaire route gaat

len, voorzover ze nog niet met pensioen zijn.”

Even later komen we bij het partijhoofdkwartier. „De partijleider raakte in paniek toen de massa binnenkwam, en belde Boekarest. Hij hoorde Elena Ceaușescu zelf op de achtergrond gillen: schiet ze dood, schiet ze allemaal dood.” Een paar honderd meter verderop verschenen de eerste tanks. Demonstranten werden doodgeschoten en overreden. Ten minste zes doden en dertig gewonden vielen hier.

De revolutionaire route eindigt middenin de stad bij het hotel Timișoara. Daar volgde enkele dagen later de ontknoping toen zich weer duizenden mensen verzameld hadden om te protesteren tegen het eerdere geweld. „Opnieuw stonden leger en demonstranten hier tegenover elkaar op 20 december. Er waren volwassenaars en kinderen, straatkinderen. Plotseling maakte de legercommandant bekend dat hij weigerde op kinderen te schieten. Het leger begon de demonstranten te beschermen. De revolutie was gewonnen.”

noorden van Roemenië gehaald waren om relletjes uit te lokken in Timișoara. Ze zouden zijn uitgerust met speciale stokken om ruiten in te slaan. „Met een scherpe ijzeren punt zodat je met één tik een hele winkelruit aan diggelen kunt slaan.”

Brîndușa Armanca heeft jarenlang nauw met Mandics samengewerkt, maar gelooft niet zo erg meer in de wilde verhalen van tien jaar geleden. Ze is hoofd van de lokale televisie en heeft talloze programma's gemaakt over het verschijnsel straatkinderen, waar de Roemenen tien jaar geleden voor het eerst mee geconfronteerd werden, en over de revolutie. „Er waren toen allerlei geruchten dat er kinderen uit kindertehuizen waren aangevoerd voor terroristische acties. Ik heb in die dagen met een jongetje van een jaar of tien gesproken dat onder de brug leefde. Hij zei dat hij inderdaad overal bij was geweest, dat hij allerlei soldaten had ontmoet, ook buitenlandse, dat hij eten had gekregen.” De eerste ontmoeting met een kind van de straat overtuigde Brîndușa dat

haar programma's een soort kruistocht voert voor de echte waarheid achter de revolutie. „Geen enkele regering heeft de waarheid boven tafel willen brengen en durven zeggen dat het leger er achter zat, of de Securitate, of de politie. Niet onder president Iliescu en niet onder president Constantinescu.” Noch de post-communisten die vanaf de val van Ceaușescu tot 1996 regeerden, noch het centrum-rechtse huidige regime, hebben dus duidelijkheid kunnen of willen brengen. Tien jaar na dato is de rechterlijke macht nog steeds niet onafhankelijk, meent Brîndușa. Processen worden eindeloos uitgesteld en opgeschort onder invloed van 'belanghebbenden'. Het is haar grootste deceptie.

Lucratieve springplank

Radu Tinu studeerde in 1968 af als een van de tien besten aan de rechtenfaculteit in Boekarest. De Roemeense variant op de '68-generatie' kwam automatisch bij de Securitate terecht. Tijdens de revolutie van 1989 was hij de nummer twee binnen de geheime

Tinu maakt geen geheim van zijn Securitate-verleden. Integendeel, hij praat er graag over. Hij is met één (mobiel) telefoontje op te sporen. Hij verschijnt precies op tijd op de afgesproken plaats. Een grote man, onopvallend gekleed in een zwarte spijkerbroek, col-

Hij hoorde Elena Ceaușescu gillen: schiet ze allemaal dood

bert met stropdas. In korte, laatdunkende zinnen geeft hij zijn versie van het verhaal. „De revolutie is niet gemaakt door Tökés of door de dissidenten. De revolutie is door het volk gemaakt, datzelfde volk dat nu zegt dat het tien jaar geleden beter af was.” Tinu polemiseert met alles en iedereen

geen enkel vertrouwen dat de overheid ons warm zal houden.” Op de burelen van de alliantie van vrije vakbonden (BNS) is het nu al steenkoud. Aurel Mihut betaalt geen verwarmingskosten meer. „Waarom zouden wij betalen als de stadsverwarming toch om de haverklap uitgaat?” De verwarmingsprijzen stijgen zonder dat de overheid aan zijn verplichtingen kan voldoen. De opslagplaatsten van huisbrandolie zijn hoog.

Er dreigt honger en kou. Economische hervormingen zijn op niets uitgelopen, voor de bevolking en voor de overheid. Mihut heeft jarenlang aan zijn leden proberen uit te leggen waarom de hervormingen nodig waren. Hij is het beu. „Ik heb altijd gezegd dat een verliesgevende fabriek als een ziek mens is. Dat je ontslagen moest zien als een noodzakelijk medicijn. Maar de zieke fabrieken zijn alleen maar zieker geworden en er komen steeds meer mensen op straat.” De politieke vragen van tien jaar geleden zijn langzaam maar zeker overgegaan in sociale vragen. Een ding slechts hebben ze gemeen: niemand weet het antwoord.

De journalistiek, noteerde ik met hoofddredactionele stelligheid, is in feite alles wat het geval is. Tevreden over zoveel aplomb in mijn eerste zin leunde ik achterover, op een wijze die alleen gegeven is aan hen die een intellectuele opmaat voor een glansblad mogen schrijven. Dit was leuk, Daan, verkneukelde ik mijzelve, veel leuker nog dan een verre vakantie. Mijn eigen glanzende foto in gezaghebbende pose (met pijp en belezen blik) stond al kant en klaar midden op de verder bijna maagdelijke pagina. Erboven glommen pontificale krulletters van trots: Memento Mori, het hoofddredactioneel commentaar van M&M, zoals steevast opgetekend door D. Schrijvers.

Met stijgende voldoening las ik terug wat ik na zesentwintig jaar journalistieke pensioenopbouw nu ongehinderd aan de eeuwigheid had kunnen overdragen: 'alles wat het geval is.' Hmm, mooi geschreven, maar wat betekent het? Even werd het nog stiller. Zo'n inspirerend inzicht zal misschien alleen iemand begrijpen die de gedachten welke erin uitgedrukt zijn - of toch soortgelijke gedachten - zelf al eens gedacht heeft, Daan, dacht ik. Dit Ten Geleide van het Millennium Magazine zou pas zijn doel hebben bereikt, als het iemand die het met begrip las, genoeg deed. En ik bedoelde vooral mijn nieuwe vrienden van het Hoogheemraadschap der Vaderlandse Hoofddredacteuren.

Nog slechts 21 dagen te gaan, wist ik, maar de contouren van het glansblad waarvan ik nog maar zo kort geleden het roer in handen geduwd had gekregen, blijkbaar, begonnen zich nu scherp op mijn beeldscherm af te tekenen. Hier zat ik, ik kon niet anders. Wat daarbij enorm had geholpen, was dat het St. Niklaas-feest van het Hoogheemraadschap was geëindigd in kakofonisch gekrakeel, waarbij niet alleen onze Majesteit een slechte pers kreeg, maar ik van die andere M - de énge M - een aanzegging ontving van ontslag op staande voet, indien M&M in het zicht van de haven alsnog zou stranden op de zandbanken van de moderne tijd.

Enfin, na 10 enerverende episodes die ik beleefd had als danig verward, gebeurde er eindelijk iets dat ik begreep. Ik moest schrijven (voor mijn brood). Dus tikte ik, met een tomeloze toetsaanslag en mijn beduimelde regengas nog aan.

De journalistiek is de totaliteit van de feiten, niet van de parafrazen, vatte ik mijn tweede gedachte van deze ochtend samen. Dit liep op rolletjes. Als mijn gedachtentrein in zo een tuimelend tempo zou blijven voortdenderen, was mijn Ten Geleide nog voor de koffie klaar. De stoere mannen aan de persen in de kelder zouden niet lang meer hoeven te wachten voordat ik op sonore toon het bevel zou geven tot een glanzend nieuw chapter in het meeslepende feuilleton der kapitale

Episode 11: waarin Daan Schrijvers de polsslagen van de moderne tijd voelt, maar al bij zijn eerste hoofddredactioneel commentaar een bittere pil te slikken krijgt.

Daans diagnose

Illustratie: Komagurka

Daan Schrijvers en het magische millenniummirakel

kwaliteitsjournalistiek ('Heren, nu is het uw beurt,' had ik al geofend).

Immers, oog in oog met de wende was het Millennium Magazine thans op een haar na gevild: sluitend had ik het

beste uit ons nul-nummer geknipt, neuriënd de prullenbakken ten burele nog eens omgedraaid, lachend een chronisch chroniqueur om een handvol kronieken gevraagd en onbekom-

merd een rondetafelgesprek laten optekenen met de vaderlandse visionairs van het Platform Nationale Millennium Celebratie. Volgens verwachting had dit een prangend profiel opgele-

verd van onze dolende natie te midden van kruicende continenten, die vastberaden afstevenden op het gapende onbekende van het nieuwe tijdvak (met name als straks de Millennium Meesters zelf er onverhoopt niet meer zouden zijn).

Het enige waaraan het mijn naar verlichting hunkerende lezers nog ontbrak, was een routebeschrijving bij ons glansblad en het leven. Donnerwetter, daar diende de volgende gedachte zich alweer aan. Ik noteerde: de wereld is onafhankelijk van onze wil, journalistiek gesproken dan. En: in de wereld is alles zoals het is, en gebeurt alles zoals het gebeurt. Daarvoor had je M&M dus au fond helemaal niet nodig, begreep ik ongewild, nu ik uit de citatengids een diepe denker uit het Duits parafraseerde, zonder aanhalingstekens bovendien.

Nauwelijks had ik deze woorden aan mijn beeldscherm toevertrouwd, of de serene rust werd ruw verscheurd. „FOUT”, donderde het in alle hoeken en gaten van de volgens Feng Shui-principes gebouwde kantoorkoloss. „Wat zeggen we: DRIEWERF FOUT!”

Dodelijk geschrokken sprong ik op uit mijn hoofddredactionele M&M-fauteuil, en stootte daarbij lelijk mijn verder ongekamde hoofd. Allezeus, wie hing daar nou een camera neer? En dan nog wel zo'n grote! „Zeg, Daan, doe je een beetje voorzichtig met onze spulletjes”, echode het bars door de kamer. „En, à propos, nu we

het toch daarover hebben...”

Gaandeweg begreep ik dat de voltallige vergadering der Millennium Meesters al die tijd had meegekeken naar het ontplooiën van mijn kostelijke kopij. „Je breekt de code, Daan, de gedragsregel, de conventie, de ongeschreven afspraak - er zijn talloze eufemismen voor, maar wij als bewakers van het product M&M, zijn onplezierig verrast nu jij in ons glansblad letterlijk verslag doet van de ongezoeten werkelijkheid.”

Terwijl er een pijnlijke bult aan mijn hoofd ontsproot, bleek immers dat de merchandising van de M&M-productlijn bij de Bijenkorf reeds in alle profijtelijkheid was losgebarsten, zodat niemand meer behoefte had aan mijn hoofddredactionele prietpraat. „Dus onthoud, Daan: de wereld, dat is ONZE wil en voorstelling. Zulks hebben wij bij een veel Duitsere Duitse denker gelezen dan waar jij je mosterd haalt.”

Nog voordat ik 'euhhh' had kunnen zeggen, lichtte er een geheel opge maakte pagina met hoofddredactioneel Ten Geleide op mijn beeldscherm op. Waar zoëven nog mijn foto had gestaan (met pijp en belezen blik) stond nu een manshoge M. Daaronder las ik in kleine letters: 'Heden: geen commentaar.'

Er liep een rilling over mijn ruggegraat, alsof ik van een koud was thuisgekomen. En

(wordt vervolgd)

Door PETER MICHELESEN
ROTTERDAM, 11 DEC. Als Slobodan Milošević de chef-doodgraver was van het oude Joegoslavië, dan was Franjo Tudjman zijn adjunct. Maar waar de eerste de federatie tegen zijn wil naar de ondergang voerde – het was een van zijn vele misrekeningen – werkte de laatste van harte aan die desintegratie mee, om, zoals hij het graag zei, „de duizendjarige droom van de Kroatische onafhankelijkheid” te realiseren.

Franjo Tudjman was omstreven. Voor zijn aanhangers was hij de Kroatische vader des vaderlands, een toonbeeld van wilskracht, moed en doorzettingsvermogen, de man die van Kroatië voor het eerst sinds 1102 een onafhankelijke staat maakte (afgezien van de dubieuze marionettenstaat die Kroatië in de Tweede Wereldoorlog was), de man ook die van het communistische Kroatië een democratie maakte, stevig verankerend in het Westen.

Voor zijn critici was Tudjman iets anders: een autoritaire, intolerante, ongevoelige, machtswellustige en ijdele nationalist, die minderheden onderdrukte, de onafhankelijke media het leven zuur

of onmogelijk maakte en iedere andersdenkende tot vijand bestempelde. Een grillige, eigenwijze man. Een man met een obsessie. Slobodan Milošević, zo schreef Warren Zimmerman, als Amerikaans ambassadeur getuige van de ondergang van het oude Joegoslavië, is een gladdie oplichter, een kille pragmaticus, een machiaveli. Franjo Tudjman daarentegen is „een onbuigzame onderwijzer, met dat streng-stalen brilmontuur in een gezicht waarvan de natuurlijke uitdrukking een grauw is, soms hooguit onderbroken door een vreugdeloos lachje”. Een man, niet geobsedeerd door macht, zoals Milošević, maar door nationalisme, door het Kroatendom, door die duizendjarige droom. Een ongeduldige opportunist. Tudjman, aldus Zimmerman, legde een nationalisme van de meest kortzichtige soort aan de dag, heeft nooit enig begrip of belangstelling getoond voor democratische waarden en heeft het Kroatische nationalisme gedefinieerd als intolerant, anti-Servisch en autoritair. „Kroatië's aansluiting bij westerse instituten is niet ons enige en niet ons eerste doel,” zei Tudjman nog eind december

1998, drie jaar na het eind van de strijd tegen de Serviërs. „Ons eerste en enige doel is de vorming van een leger dat in het belang van Kroatië werkt.”

In 1941 sloot de toen 19-jarige Tudjman zich aan bij Tito's partizanen, net als zijn broer, die in 1943 sneuvelde. In 1946 werd volgens zijn officiële biografie zijn vader om zijn kritiek op Tito vermoord, maar hijzelf bleef lid van de partij om carrière te maken in Tito's leger. In 1960 werd hij de jongste generaal in de geschiedenis van Joegoslavië, maar al een jaar later verliet hij de actieve dienst om zich verder bezig te houden als militair historicus, als leider van een historisch instituut in Zagreb en hoogleraar politieke wetenschappen.

Het bracht hem definitief op het pad van het Kroatisch nationalisme dat hij nooit meer heeft verlaten. En dat bracht hem in conflict met Tito, voor wiens pogingen de

FRANJO TUDJMAN 1922-1999

Franjo de Eerste

etnische groepen in Joegoslavië in evenwicht te houden (nu eens optredend tegen de Serviërs, dan weer tegen de Kroaten of de Slovenen) Tudjman geen enkel begrip kon opbrengen. In 1967 werd hij uit de communistische partij gegooid. In 1972, toen Tito met geweld en zuiveringen een eind maakte aan de 'Kroatische Lente' – een opleving van Kroatisch nationalisme binnen en buiten de partij – kwam hij in de gevangenis terecht, voor twee jaar. Niet voor het laatst: in 1981 kreeg hij drie jaar wegens separatisme. Maar 1972 was het cruciale jaar in het leven van Franjo Tudjman: toen werd elke hoop, dat de Kroaten zich als Kroaten in Joegoslavië nog thuis konden voelen, de bodem ingeslagen. '1972' leverde hem, met zijn status als politiek vervolgd, de geloofsbrieven als Leider op die hem twintig jaar later goed van pas kwamen.

Tudjman hield zich verder be-

zig met het schrijven van boeken, over de Kroatische geschiedenis, militaire strategie, nationalisme, de filosofie van het geweld. Die

boeken zijn niet altijd onomstreden geweest, want, zo vonden velen, met de historische werkelijkheid nam hij wel eens een loopje. Hij bagatelliseerde bijvoorbeeld het aantal Serviërs, joden en Roma dat in de Tweede Wereldoorlog door de Kroatische fascistische vermoord. Het etiket antisemit heeft hem tot zijn dood achtervolgd.

In 1989, toen de desintegratie van Joegoslavië er al twee jaar zat aan te komen als gevolg van de onstuitbare opmars van Milošević, stichtte Tudjman de Kroatische Democratische Gemeenschap HDZ, met behulp van zijn contacten met de Kroatische diaspora, de vluchtelingengemeenschap van soms zeer rijke Kroaten die Tito's Joegoslavië waren ontvlucht. Bij de eerste vrije verkiezingen, in 1990, werd de HDZ de grootste partij in de Sabor, het parlement, dat Tudjman prompt tot president koos. Het uiteenvallen van Joego-

slavië in 1992 was niet Tudjman's werk: het was het werk van Slobodan Milošević. Tudjman maakte als ultieme opportunist alleen maar gebruik van de mogelijkheden, en het streven van Milošević om als leider van de Serviërs leider van heel Joegoslavië te worden. Hij speelde Tudjman in de kaart. Hij heeft dan ook niets gedaan om de oude federatie te redden – zelfs in de wetenschap dat een oorlog van het Joegoslavische Volksleger en de Servische milities tegen zijn onbepaalde Kroatische Kroatië's vernietiging kon inluiden. Dat het niet zover kwam, lag mede aan Tudjman's contacten met de diaspora: zij financierden de Kroatische bewapening.

Franjo Tudjman realiseerde een droom: het onafhankelijke Kroatië. Of dat onafhankelijke Kroatië onder zijn leiding een democratische, modern Europees land is geworden, is een andere vraag. Tudjman was geen democraat. Hij regeerde met het motto 'wie niet voor mij is, is tegen mij': autocratisch, intolerant, ongeduldig en uitermate bot. Hij schofde het kritische buitenland, manipuleerde het verkiezingsproces, liet kritische kranten sluiten,

saboteerde de terugkeer van vluchtelingen als het Serviërs waren, liet zijn HDZ degenereren tot een klik van corrupte dictatortjes en nam oorlogsmisdadigers in bescherming.

Franjo Tudjman zag zichzelf als de belichaming van Kroatië, en hij gedroeg zich ook zomet de ijdelheid die bij de status van alleenheerser schijnt te horen. Hij toonde zich met eretiteln. Zijn geboortehuis werd een museum. Hij deelde Tito's liefde voor uiterlijke schijn, voor witte pakken, witte uniformen, gouden tressen, oprette-achtige crewachten, parades, trompetgeschal en bizarre, karikatuurale ceremonies. Hij resideerde in Tito's paleizen en zomerresidenties. Franjo de Eerste, koning van Tudjmanistan, schamperde l'Express. Tudjman de Verschikkelijke, schreef The Times.

Nog een bijnaam: Mr. Own-Goal, om zijn stomiteiten in momenten van onoplettendheid, zoals eind '98, toen hij openlijk bevestigde dat Bosnië niet gewoon was opgedeeld tussen Kroatië en Servië, en daarmee bevestigde wat iedereen al lang dacht: dat hij en Milošević daar vanaf het begin in commissie op uit waren geweest.

buitenland

Terwijl Tamara praat, rijdt een Russische legertruck voorbij, volgeladen met tapijten. 'Hier, dat hebben ze van ons gestolen!'

Het PAROOL Zaterdag 11 december 1999 7

Wie plengt tranen voor Franjo Tudjman?

HET ZOU GEEN verbazing wekken als de overleden Kroatische president Franjo Tudjman voorkomt op de geheime lijst van Carla del Ponte, de hoofd aanklaagster bij het VN-tribunaal voor voormalig Joegoslavië in Den Haag. Het is buitendien kiff dat ook Tudjman een deel van de verantwoordelijkheid draagt voor de oorlog in Bosnië, met zijn kwart miljoen ontslagtoffers, drie miljoen ontslagtoffers, concentratiekampen, beelden, concentratiekampen, martelingen en massamoord.

De Bosnische Kroaten, die er evenzeer huishielden als de andere partijen, Bosnische Serviërs voorop, zagen in Tudjman hun leenheer, en sommigen dromen nog altijd van ooit deel te zullen uitmaken van een groter Kroatië. Maar Tudjman had het geluk dat hij in het Westen, en zeker bij de Amerikanen, wat zeker in de markt lag dan zijn Servische tegenvoeter, Slobodan Milo-

šević. Hij was ook een stuk gewiekster dan de boersige, hevig drinkende potentat in Belgrado.

Maar een potentat was Tudjman ook, een autoritaire heerser, manipulator, een ultranationalist en een antisemiet, die ondanks het beleden marxisme in zijn jeugd in later jaren bedenkelijk ver opschoof in de richting van de Ustasha, de Kroatische variant van het fascisme. Hij was evenwel zo verstandig om, op een enkele keer na, zijn territoriale ambities in te tomen. En hij gaf, in augustus 1995, met zijn herovering van de Krajina op de Kroatische Serviërs, Milošević een morele dreun die de Servische dictator noopte tot inbinden en, uiteindelijk, tot het tekenen van de akkoorden van Dayton, in december van dat jaar.

Maar dat maakt van Tudjman nog geen democraat. Het is veelzeggend dat Kroatië niet is toegelaten tot de Raad van Europa, op

grond van zijn slechte reputatie op het gebied van de mensenrechten. Het regime van Tudjman werd de afgelopen maanden door de VN vergeefs achter de velden gezeten om medewerking te verlenen aan het werk van het Haagse tribunaal.

Er zullen in de internationale diplomatie geen tranen worden geplengd, zelfs geen krokodillentranen, om het verscheiden van 'de bevrijder van Kroatië'.

Tudjman werd in 1922 geboren in Veliko Trgovišće. Zijn vader was een vooraanstaand lid van de conservatieve Kroatische Boerenpartij, maar onder invloed van zoon Franjo koos hij – evenals zijn beide andere zonen – na de Duitse inval in 1941 tegen het collaborerende, bloedige Ustasha-bewind. Franjo en zijn broers voegden zich bij het partizanenleger van Josip Tito.

Na de oorlog bleef Tudjman in het Joegoslavische leger, waarin

Berichten over zijn dodelijke ziekte deed hij twee maanden geleden nog af als 'cynische roddel'.

Maar het was algemeen bekend dat de behandeling die Franjo Tudjman (77) eind 1996 onderging in Washington, het kankerproces slechts had vertraagd, niet gestopt.

LAMBIEK BERENDS

hij in 1960 werd bevorderd tot de jongste generaal. Maar een jaar later nam hij ontslag en richtte in Zagreb het Instituut voor de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging op.

In de volgende jaren ontwikkelde hij zich tot een Kroatische nationalist, die er vooral op uitte de misdaden te bagatelliseren van de Ustasha. Een van de stellingen die hij ontwikkelde, was dat het aantal Serviërs dat in het beruchte concentratiekamp

Jasenovac omkwam, beduidend lager was dan volgens de officiële cijfers van de Joegoslavische regering in Belgrado, en dat het aantal Kroaten dat in dezelfde periode door de Servische Cetniks was gedood, aanzienlijk hoger was.

Veel later, aan het eind van de jaren tachtig, verkondigde hij op grond van nooit onthulde 'bronnen' ook de these dat het aantal joden dat het slachtoffer was geworden van de nazivervolgving,

niet zes miljoen was, maar minder dan een miljoen. (Desondanks werd hij in 1993 door de Amerikaanse regering, en tot grote woede van de Nobelprijswinnaar Eli Wiesel, uitgenodigd voor de opening van het Holocaust Memorial Museum in Washington).

Om zijn Kroatisch-nationalistische ideeën werd hij in 1968 uit de communistische partij gezet. In 1972, na 'de Kroatische lente' van 1971, werd Tudjman samen met een groot aantal Kroatische dissidenten veroordeeld tot negen maanden gevangenisstraf. Na Tito's dood werd hij in 1982 nogmaals veroordeeld, nu tot drie jaar. Van deze straf zat hij een paar maanden uit.

In 1987 kreeg hij zelfs zijn paspoort terug, hetgeen hem in staat stelde rond te reizen op het Amerikaanse continent en in Europa, waar hij contacten legde met Kroatische emigranten.

Deze Kroatische nationalist in de diaspora zouden in later jaren zijn eerste verkiezingscampagnes helpen financieren.

In 1989, kort na de val van de Muur in Berlijn, richtte hij zijn eigen partij op, de Kroatische Democratische Unie (HDZ). Het jaar daarop werd hij gekozen tot president van Kroatië; in juni 1991 riep hij de onafhankelijkheid van zijn land uit. Dat de Kroatische Serviërs tegen dat initiatief de wapens opnamen, werd door Tudjman zelf uitgelokt. Tevoren had hij alle ambtenaren van Servische afkomst uit de overheidsdienst weggezuiverd, en een nationale vlag ingevoerd die als twee druppels water leek op de banier van de Ustasha.

Kroatië raakte in die burgeroorlog (waarbij de Serviërs materiële steun kregen van het Joegoslavische leger) tijdelijk de Krajina kwijt. De lucratieve toeristenindustrie stortte geheel ineen en

Franjo Tudjman FOTO REUTERS

een derde van alle productiemiddelen ging verloren.

Zeker na het einde van de oorlog in Bosnië transformeerde Tudjman zijn land in een éénpartijstaat, waar vrijheid van meningsuiting een dode letter in de grondwet was en de president in alles het laatste woord had, zelfs bij de naamwijziging van Zagrebs populaire voetbalclub Dinamo Zagreb in FC Croatia.

De tijd is rijp voor het Tudjmanplein

Franjo Tudjman, de Kroatische president die in het weekeinde overleed, scheurde zijn land in 1990 los van Joegoslavië. Hij loodste het door de burgeroorlogen die volgden en werd geprezen voor de herovering in 1995 van de streek Krajina die Kroatische Serviërs bezet hadden gehouden. Dr. Franjo Tudjman wist wel hoe hij moest worden herinnerd: als Vader des Vaderlands. Sommige westerse waarnemers zien hem als een oorlogsmisdadiger van het kaliber van de Servische president Milosevic.

Door Esther van Osselen

HET TITOPLEIN, in het hart van Zagreb, is uniek. Als een van de weinige straten, lanen en pleinen die ooit met hun namen herinnerden aan de glorie van het Joegoslavische communisme, heeft het zijn naam behouden gedurende de negen jaar dat Kroatië nu onafhankelijk is. Tudjman zelf zorgde daarvoor. „Bij mijn leven”, zei hij ooit: „zal het plein niet worden hernoemd.” De suggestie was duidelijk. Het dankbare volk mocht het Titoplein na zijn leven wel omdopen in het Tudjmanplein.

Dr. Franjo Tudjman was niet een beetje ijdel. Eerder dit jaar opperde hij nog in een interview dat hij waarschijnlijk een Nobelprijs had gewonnen voor zijn werk als historicus, als hij niet de politiek was ingegaan. De Oostenrijkse oud-kanselier Franz Vranitsky grapte ooit dat Tudjman rondhuppelde in een fantasie-uniform dat zelfs in de Weense operette niet meer wordt vertoond.

Maar ijdelheid is geen oorlogsmisdadigheid. Veel Kroaten zien Tudjman als bezorger van onafhankelijkheid, al had zijn populariteit te lijden van de beroerde toestand van de economie, die grotendeels in handen is van Tudjmans (politieke) vrienden en wordt geplaagd door corruptie en nepotisme. Aan de andere kant zorgt de stevige greep van de autoriteiten op de pers ervoor dat veel schandalen de gewone Kroaat ontgaan.

Tudjmans separatistische nationalisme wakkerde bij veel Kroaten haat tegen Serviërs aan. Die werden ervan beschuldigd alle baantjes in te pikken en Kroatië uit te melken. Onder Tudjmans leiding kwam Kroatië los van Joegoslavië. Hij koesterde de pragmatische vriendschappen met Duitsland en de Verenigde Staten, die het land in

ternationale rugdekking gaven bij de bloedige herovering van de grensstreek Krajina in 1995.

Dat gebied, eenderde van het oppervlak van Kroatië en van groot belang voor de ontsluiting van de toeristische Dalmatische kust, werd vier jaar lang militair bezet gehouden door radicale Kroatische Serviërs, die er al eeuwen woonden. Voor hen was er geen plaats in het onafhankelijke Kroatië, net zo min als voor gematigde Serviërs die soms belangrijke posities bekleedden.

Ondanks beloften dat hen geen haar zou worden gekrenkt, sloegen tijdens de herovering van de Krajina en het daarop volgende offensief in Bosnië-Herzegovina, honderdduizenden Serviërs op de vlucht. Ouderen die achterbleven werden getreiterd, mishandeld of vermoord door terugkerende Kroaten. VN-troepen vonden in de Krajina een massagraf met 120 lijken van bejaarden. Internationale zorgen over de etnische zuiveringen waren volgens Tudjman echter misplaatst.

Hoewel de herovering van de Krajina de heimelijke steun had van de VS en Duitsland, had het buitenland veel kritiek op 'operatie Storm'. In Kroatië zelf maakte Tudjman zich er onsterfelijk mee. Na de geslaagde operatie had Kroatië haar oorlogsdoelen bijna bereikt: Kroaten vormden in hun eigen land een overweldigende meerderheid en de oude grenzen van de deelrepubliek die Kroatië in Joegoslavië was, waren de landsgrenzen geworden. Alleen Herzegovina, het deel van Bosnië waar veel Kroaten wonen, staat nog op het verlanglijstje van extreme nationalist.

Voordat Tudjman de Kroaten hun land bezorgde, gaf hij ze iets ongrijpbaars. De historicus schonk zijn volk de onschuld.

Sinds de Tweede Wereldoorlog werden de Kroaten in het communistische Joegoslavië klein gehouden omdat ze

de kant van de nazi's hadden gekozen in de Tweede Wereldoorlog. De officiële geschiedenisboeken beschreven hoe de Kroatische fascistische Ustasha — honderdduizenden Serviërs, zigeuners en joden op gruwelijke wijze ombrachten in het concentratiekamp Jasenovac. Voor de Kroatische beschuldiging dat de partizanen — communistische vrijheidsstrijders — uit wraak na de oorlog vele tienduizenden, vaak onschuldige Kroaten vermoordden of uithongerden, was in de geschiedenisboekjes geen plaats.

De grote geschiedkundige prestatie waarvoor Tudjman een Nobelprijs dacht te hebben verdiend, was 'de vernietiging van de mythe van Jasenovac',

zoals hij dat zelf noemde. Volgens Tudjman waren in Jasenovac geen honderdduizenden, maar 'slechts' enkele tienduizenden niet-Kroaten omgekomen. Tudjman raakte een gevoelige snaar. Kroaten moesten volgens hem niet langer met schaamte terugkijken op het verleden. Ustasha's en partizanen moesten zich verzoenen.

Als 20-jarige was Tudjman nog zelf een partizaan. Evenals zijn vader trad de jonge Franjo in de Tweede Wereldoorlog toe tot het verzet tegen de Duitse bezetters en hun Ustasha-vazallen. Het leverde hem na de oorlog een goede positie op in het Joegoslavische volksleger, waar hij het als propaganda-officier aan het einde van de jaren 50

tot jongste generaal schopte.

In 1961 verliet hij het leger om zich te wijden aan de geschiedenis. Die leidde hem gaandeweg langs steeds nationalistischer paden. Aan het einde van de jaren 60 nam hij deel aan de Kroatische lente, een bloei van de Kroatische cultuur en het nationalisme, die in 1971 door Tito in de kiem werd gesmoord. Tudjman belandde achter de tralies. Zijn status van dissident stond vast. Later nog zou hij 'bewijzen' in handen hebben gekregen dat zijn vader na de oorlog door de partizanen is vermoord. Voor Tudjman was toen het verschil tussen 'good guys' en 'bad guys' in de Kroatische geschiedenis verdwenen.

Zo werd onder Tudjmans leiding de onschuld van het Kroatische volk een doctrine die door zoïets onbenullig als de werkelijkheid niet kan worden bezoedeld. De collectieve schuld die Kroaten in Joegoslavië droegen is omgeslagen in een collectieve onschuld. Ook worden de hedendaagse Kroatische verdachten van oorlogsmisdaden, die in Scheveningen vastzitten, in de Kroatische media en door politici — zoals pas nog door minister Separovic van Justitie — geregeld geprezen als helden die onschuldig gevangen zitten.

In het buitenland werden Tudjmans pogingen de Ustasha te rehabiliteren meestal niet begrepen. Vooral niet toen hij er ook nog aan toevoegde dat het

aantal van zes miljoen door de nazis vermoorde joden schromelijk w overdreven, een passage die hij ond Amerikaanse druk weer introk. In zijn traktaat over 'de verarring van de historische werkelijkheid' zou hij verder hebben gemeld dat de joden een 'genocidaal volk' zijn, en dat Israël een 'Judeo-Nazi-staat' is.

Behalve de onschuld gaf Tudjman zijn volk een rol in de wereldgeschiedenis. Die van hoeder van de westerse beschaving en het katholicisme tegenover de bedreigingen uit het Oosten: de islam en het orthodoxe christendom. Als Europa maar eens zou zien hoe Kroatië altijd de klappen heeft opgevangen die voor haar waren bestemd, zou het wel dankbaarder zijn.

Wie denkt dat Kroatië een Balkanland is, begaat volgens Tudjman en de zijnen een ernstige fout. 'Balkan' staat voor hem juist voor de essentie van alles waar Kroatië de afgelopen jaren, maar ook in voorgaande eeuwen, tegen heeft gestreden. Zo kreeg de steun van Kroatië voor volksgenoten die in Bosnië en Herzegovina voor aansluiting bij het moederland vochten — en tegen de moslims en de Serviërs — haast het karakter van een oorlog van de beschaving en het ware katholieke geloof tegen de barbaren. Voor de oorlogsmisdaden die in Bosnië en de Krajina werden begaan door Kroaten, sloot men de ogen.

Met de dood van Tudjman begint een onzekere periode voor Kroatië. Sommige oppositieleiders zien de verdwijning van de Generaal als voorwaarde voor democratisering. Tudjmans partij de HDZ, de Kroatische Democratische Beweging, verenigt nu nog stromingen van de extreem-nationalistische Herzegowijnen tot pragmatische en westers gezinde technocraten. Tussen hen zitten christendemocraten die, zoals waarnemers fijntjes opmerken, niet kunnen kiezen tussen de twee.

Tudjmans overlijden maakt het volgens sommige commentatoren mogelijk dat deze beweging uiteenvalt, de greep van Tudjmans kliek op de economie en de politiek verzwakt en de Kroatische democratie volwassen wordt. Anderen vrezen juist dat een rits van 'kleine Tudjmans' zal volgen: sterke mannen met Tudjmans dictatoriale neigingen, maar zonder zijn statuut en uithoudingsvermogen. Nu zal blijken of Kroatië op de 'vermaledijde Balkan' ligt, of in West-Europa, zoals Tudjman wilde.

Franjo Tudjman in zijn rol van Vader des Vaderlands.

Foto EPA

Tribunaal legt zwaarste celstraf ooit op

Delegatie 15-12-99
door Joost Ruempol

Goran Jeliscic, die zichzelf de bijnaam 'Servische Adolf' deed tot 40 jaar cel, de hoogste straf die het hof tot nu toe heeft opgelegd aan een oorlogsmisdadiger. De 32-jarige Bosnische Servier is schuldig bevonden aan de moord in onder meer een concentratiekamp nabij Breko.

De in Den Haag gevestigde rechtbank had Jeliscic in oktober dit jaar nog vrijgesproken van volkerenmoord, omdat het bewijs onvoldoende was. De aanklagers zullen tegen de

• Goran Jeliscic
...Servische Adolf...

Een getuige vertelde tijdens het proces dat Jeliscic in het door honderden moslims en Kroaten bevolkte Lutka-kamp trots was op het aantal mensen dat hij had omgebracht. Tegenovergevoerd zou Jeliscic hebben gezegd dat voordat hij elke dag een kopje koffie kon drinken hij twintig tot dertig personen moest executeren. Hoeveel mensen Jeliscic precies heeft omgebracht, zal altijd onbekend blijven.

Bij de strafpepaling heeft de rechtbank rekening gehouden met de jonge leeftijd waarop Jeliscic zijn daden heeft gepleegd. Ook speelde mee dat hij een klein kind heeft en dat hij vrijwillig schuld bekende voor het hof.

Sadistisch

Maar de vrijer sloeg geheel de andere kant uit vanwege de weerzinwekkende, beestachtige en sadistische aard van zijn gedrag en zijn enthousiasme bij het bejagen van zijn misdaden. Zijn minachting voor zijn slachtoffers en de onmenselijkheid van de misdaden als wel zijn gevaarlijke natuur wegen zwaarder dan de verzachtende omstandigheden, aldus Jorda.

Het proces tegen Jeliscic is de eerste genocide-rechtszaak die is afgehandeld voor het in 1993 opgerichte VN-hof. Volgens de woordvoerder van het Tribunaal is ondanks de vrijspraak op de aanklacht van genocide het de belangrijkste zaak die tot nog toe is behandeld. De eerder dit jaar aangehouden hoofdanklager Carla del Ponte was voor het eerst zelf ook aanwezig in de rechtszaal om de belangrijke uitspraak te horen.

• Carla del Ponte
...Hoofdaanklager...

vrijspraak van genocide in beroep gaan.

Jeliscic had zich bij zijn voorpleiding vorig jaar 'wel schuldig verklaard aan oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, maar ontken- de de genocide-aanklacht.

Plezier

Jeliscic, die ten tijde van de door hem gepleegde misdaden pas 23 jaar was, had volgens de Franse rechter Claude Jorda zichtbaar plezier gehad wilkeurige gevangenen in het kamp Lutka te martelen, te slaan of na een ondervraging te executeren met een enkel schot in de nek. Enkele van zijn slachtoffers moesten van hun been hun hoofd zelfs op een rooster leggen, zodat het bloed makkelijk weg kon stromen naar de nabijgelegen Savarivier.

Volgens Jorda was er geen sprake van genocide omdat niet kon worden bewezen dat Jeliscic de intentie had een religieuze of ethnische groep volledig uit te roeien. Maar ik sluit niet uit dat er in de Breko-regio genocide gepleegd is."

Voordat het vonnis werd uitgesproken, noemde Jorda een voor een de namen op van de slachtoffers van Jeliscic, die gedurende de hele zitting een nerveuze indruk maakte.

"De rechtbank benadrukt dat de omstandigheden waaronder de verdachte tot zijn daden is gekomen de misdaden bijzonder walgelijk en verachtelijk doen overkomen", aldus Jorda.

VS vrezen terreurgolf met feestdagen

Van onze correspondent

NEW YORK, woensdag Amerikaanse inlichtingendiensten hebben alarm geslagen over een op handen zijnde terreurgolf bij kerst- en nieuwjaarsvieringen verspreid over de wereld. Tot de mogelijke doelen behoren Jeruzalem en Vaticaanstad.

Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft naar aanleiding van de terreurdreiging VS-burgers op het hart getrukt om grootschalige millennium-vieringen te mijden. De waarschuwing geldt wereldwijd en is niet beperkt tot het Midden-Oosten en Europa.

Top-terrorist Osama Bin Laden zou opdracht hebben gegeven voor de millennium-aanslagen. Het wereldwijde terreurcomplot blijkt te zijn onthuld door een handlangster van Bin Laden, die samen met een tiental andere vermeende terroristen afgelopen week is opgepakt in het Midden-Oosten.

Bin Laden is volgens de VS de meest gevaarlijke terrorist ter wereld. De multi-miljoenair werd eerder dit jaar in New York aangeklaagd als het brein achter de verwoestende bomanslagen op twee VS-ambassades in Afrika, waarbij in augustus 1998 meer dan 200 doden vielen.

Kroaten bewijzen Tudjman laatste eer

66-21-31 DT

ZAGREB - Bijna 15.000 Kroaten hebben afgelopen weekende in Zagreb de laatste eer bewezen aan Franjo Tudjman, hun president die Kroatië in 1991 naar onafhankelijkheid leidde. Tudjman overleed zaterdagmorgen op 77-jarige leeftijd in het ziekenhuis waar hij voor een spoedoperatie aan zijn buik was opgenomen. Hij leed aan maagkanker.

Tudjman wordt vandaag begraven. Parlementsvoorzitter Vlatko Pavletic werd eerder al tot waarnemend president benoemd. Diens bekendmaking dat 'het grote hart' van de president was 'opgehouden met kloppen' bracht in Zagreb duizenden men-

sen op de been. Vandaag hebben alle Kroaten vrij en het openbaar vervoer is gratis, opdat iedereen de gelegenheid heeft de begrafenis bij te wonen.

Met de dood van Tudjman is een aanklacht van het Joegoslavie-tribunaal van de baan. Waarnemers verwachten eerder dat Tudjman in de komende maanden van oorlogsmisdaden zou zijn beschuldigd. Volgens de aanklagers in Den Haag kwamen de bevelen voor massaslachtingen in Bosnië uit de 'paleizen van de macht in Zagreb'.

Op pagina 9 Franjo, de Vader des Vaderlands

Tudjman, leider Kroatië, dood

Het Parool 11-12-1999

hemzelf altijd ten stelligste ontkend. Op 1 november van dit jaar onderging hij in Zagreb een spoedoperatie aan zijn darmen. Er traden complicaties op, maar het duurde tot begin deze week voordat de behandelende artsen toegaven dat zijn toestand ernstig was.

Regeringsgezinde media berichtten in de dagen daarna dat vrijwel alle organen van de president niet meer functioneerden. Woensdag noemden de artsen zijn toestand 'kritiek'.

Anderhalve week geleden sloot het parlement in een speciale wet dat Tudjman 'tijdelijk

niet in staat was zijn functie als staatshoofd te vervullen. Tot tijdelijk waarnemer van de president werd Vlatko Pavletic benoemd, de voorzitter van het parlement.

Pavletic zei vannacht in een tv-toespraak dat 'het grote hart van president Franjo Tudjman heeft opgehouden te kloppen'. De plaatsvervangende president was vergezeld van alle leden van de regering.

"Laten we ons verdriet niet onderdrukken," zei Pavletic. "Laten we onze tranen niet inhouden, maar laten we overeind blijven, zoals president Tudjman altijd deed; laten we Kroatië verder opbouwen in zijn geest."

• Pagina 7: Wie plengt tranen voor Tudjman?

ADVERTENTIE

RAVEL RESTAURANT

Koffietijd is gezellig in hartje Buitenveldert
Ortel Gelderlandplein 233, Amsterdam. Tel. 020 644 16 43. Ruime parkeerplaats
www.ravel-rest.nl

Tudjman werd eind 1996 in het Walter Reed Hospital behandeld, volgens Amerikaanse bronnen wegens maagkanker. Maar dat werd door zijn regime en door

Het Parool 15-12-99

Beul 'Adolf' in beroep tegen vonnis

DEN HAAG - De advocaten van de Bosnische Serviër Goran Jelusic gaan in beroep tegen de veertig jaar celstraf waartoe hun client gisteren is veroordeeld door het Joegoslavië-tribunaal. Het was de zwaarste straf die het tribunaal heeft opgelegd.

De advocaten lieten vanochtend weten de straf veel te hoog te vinden, vooral omdat Jelusic spijt heeft betruigd over zijn daden, die hij bovendien beging onder druk van zijn superieuren.

In München is vanochtend een landgenoot van Jelusic, de 44-jarige Djuradi Kusijic, veroordeeld tot levenslang wegens volkerenmoord. De rechtbank achtte bezwaars dat Kusijic opdracht had gegeven tot de uitroeiing van Bosnische Moslims in de plaats Vrbanji. Hij was daar een hooggeplaatste politiemann.

Kampbewaker Jelusic, die zich tijdens de Bosnische oorlog Servië Adolf liet noemen, is een van de zwaarste moordenaars die door het VN-hof zijn berecht.

De inmiddels 31-jarige Jelusic is schuldig bevonden aan vijftien misdaden tegen de menselijkheid en zestien oorlogsmisdaden. Daaronder vallen dertien bevezene moorden 'in koelen bloede', vier gevallen van mishandeling alsmede diefstal van eigendommen van de inwoners van Brcko en de gedetineerden in kamp Luka.

Rechter George Jorda verklaarde dat Jelusic hoogstwaarschijnlijk veel meer moorden op zijn geweten heeft. Hoofdaanklaagster Carla del Ponte was voor de eerste keer sinds haar aanstelling in september aanwezig in de rechtszaal. (ANP, Rits)

Raad Kosovo samengesteld

PRISTINA - Kosovo heeft vandaag een nieuw bestuur gekregen, waarin vier VN-afgevaardigden, drie etnische Albanese en één Serviër zitting hebben. Bernard Kouchner, hoofd van de VN-vergengenoordiging, is voorzitter.

De VN-vertegenwoordigers en de plaatselijke politieke leiders hebben daarover vanmorgen een langverwachte overeenkomst getekend. Alleen van Servische kant was niemand aanwezig.

Een afgevaardigde van de Servische minderheid in de bestuurraad is ook nog niet aanwezig. Voor de etnische Albanese zitten Ibrahim Rugova, de aanvoerder van de gematigden, en Hasim Thaci, de politieke leider van het Kosovo Bevrijdingsleger UCK. In de raad: derde is Rexhep Qosja. (AP, Rits)

Algemeen Dagblad

15-12-99

Servische Adolf krijgt 40 jaar

Joegoslavië-tribunaal legt zwaarste straf tot nu toe op

DEN HAAG - Het Joegoslavië-tribunaal heeft gisteren de zwaarste straf in zijn bestaan uitgesproken tegen de Bosnische Serviër Goran Jelusic. 'Servische Adolf', zoals hij zichzelf noemde tijdens de oorlog in Bosnië, werd veroordeeld tot 40 jaar gevangenisstraf.

De kampbewaker, die zijn veroordeling schijnbaar onbewogen aanhoorde, is een van de meest beruchte massamoordenaars die het VN-hof heeft berecht. Jelusic (31) is schuldig bevonden aan 15 misdaden tegen de menselijkheid en 16 oorlogsmisdaden. Daaronder vallen 13 bevezene moorden 'in koele bloede', vier gevallen van mishandeling, alsmede diefstal van eigendommen van de inwoners van Brcko en van de gedetineerden in kamp Luka, waar Jelusic werkzaam was.

Hij heeft 12 executies bekend, maar in de gesprekken met onderzoekers sprak hij over tientallen moorden. In totaal turfden de aanklagers meer dan 100 moorden die hij zou hebben gepleegd. Carla del Ponte, hoofdaanklaagster van het Joegoslavië-tribunaal, was voor de eerste keer sinds haar aanstelling in september aanwezig in de rechtszaal. Haar woordvoerder noemde het vonnis bevredigend. Aanklager Geoffrey Nice had vorige maand levenslang geëist.

Als verzachtende omstandigheden voerde het hof aan dat Jelusic pas 23 was, toen hij zijn misdaden beging. Ook was hij nooit eerder veroordeeld wegens een geweldsmisdrijf.

Daarbij is hij vader van een zoon en heeft hij een gedeeltelijke bekendenis afgelegd. Dit alles doet volgens het hof echter niets af aan zijn weezinwekkende, beestachtige en sadistische gedrag.

Het hof verduidelijkte dat Jelusic' misdaden onderdeel waren van een militaire operatie van de Serviërs tegen de moslims in Brcko. De architecten van dit beleid dragen een specifieke verantwoordelijkheid voor de gruweldaden en hun berechting is een van de prioriteiten van het Joegoslavië-tribunaal. Dit neemt niet weg, verklaarde Jorda, dat een dergelijk beleid uitsluitend kan worden uitgevoerd met de steun en inzet van mensen als Jelusic. Een getuige zei tijdens het proces dat Jelusic elke dag voor het ontbijt al 20 tot 30 gevangenen had geëxecuteerd.

Jelusic werd in oktober vrijgesproken van genocide. De rechters achtten niet bewezen dat hij de intentie had een bevolkingsgroep geheel of gedeeltelijk uit te roeien. Del Ponte heeft beroep aangetekend tegen het vonnis.

Trouw buitenland woensdag 15 december 1999

Veertig jaar voor 'Servische Adolf'

Hoofdaanklaagster tribunaal gaat in beroep tegen vrijspraak voor genocide

DEN HAAG - De Bosnische Serviër Goran Jelusic is gisteren door het Joegoslavië-Tribunaal veroordeeld tot veertig jaar gevangenisstraf. Dit is de zwaarste straf die het tribunaal tot dusver heeft opgelegd.

De kampbewaker, die zichzelf tijdens de Bosnische oorlog de naam 'Servische Adolf' toedichtte, is een van de grootste massamoordenaars die het VN-hof heeft berecht. De inmiddels 31-jarige Jelusic is schuldig bevonden aan vijftien misdaden tegen de menselijkheid en zestien oorlogsmisdaden. Daaronder vallen dertien bevezene moorden 'in koelen bloede', vier gevallen van mishandeling, en diefstal van eigendommen van de inwoners van Brcko en van de gedetineerden in kamp Luka waar Jelusic werkzaam was.

Het kamp lag vlakbij Brcko in Noord-Bosnië, in een strategisch belangrijke corridor die de Servische gebieden in het westen van

Bosnië met die in het oosten verbindt. De Serviërs wilden dit gebied hoe dan ook overheersen. Duizenden moslims en Kroaten werden gedood.

Rechter George Jorda verklaarde dat Jelusic hoogstwaarschijnlijk veel meer moorden op zijn geweten heeft. Hij heeft twaalf executies bekend, maar in de gesprekken met onderzoekers sprak hij over tientallen andere moorden. In totaal turfden de aanklagers meer dan honderd moorden, die hij zou hebben gepleegd.

Als verzachtende omstandigheden voerde het hof aan dat Jelusic pas 23 was toen hij zijn misdaden beging en nooit eerder was veroordeeld wegens een geweldsmisdrijf. Daarbij is hij de vader van een jongetje en heeft hij een gedeeltelijke bekendenis afgelegd.

Dit alles weegt volgens het hof echter niet op tegen Jelusic' 'weezinwekkende, beestachtige en sadistische gedrag'. Jorda verklaar-

de dat Jelusic' „minachtende houding ten opzichte van zijn slachtoffers, het enthousiasme waarmee hij zijn misdaden pleegde, de onmenselijkheid van deze daden en zijn gevaarlijke karakter de verzachtende omstandigheden ruimschoots overtreffen".

Het hof verduidelijkte dat Jelusic' misdaden onderdeel waren van een grootscheepse militaire operatie van de Serviërs tegen de moslimbevolking van Brcko. De architecten van dit beleid dragen een specifieke verantwoordelijkheid voor de gruweldaden die zijn gepleegd en hun berechting is een van de prioriteiten van het Joegoslavië-tribunaal.

Jelusic werd in oktober vrijgesproken van genocide. De rechters achtten niet volledig bewezen dat hij daadwerkelijk de intentie had een bevolkingsgroep geheel of gedeeltelijk uit te roeien. Hoofdaanklaagster Carla del Ponte heeft beroep aangetekend tegen dit vonnis.

Het Financieel tijdschrift

10 DONDERDAG 16 DECEMBER 1999

Compromis in EP over hulp aan Kosovo

BRUSSEL - De begrotingscommissie van het Europees parlement is akkoord met de manier waarop EU-voorzitter Finland de hulp aan Kosovo wil financieren.

Er wordt voor volgend jaar €360 mln aan financiële steun voor Kosovo uitgetrokken. In ruil daarvoor accepteert het parlement wel dat de uiteindelijke betalingen van de Europese Unie volgend jaar met €2 mrd dalen.

Verder moet de Europese Commissie uiterlijk april volgend jaar een raming maken van de totale kosten voor de wederopbouw van de Balkan en Kosovo tot en met 2006. De begroting daarvoor mag de limiet voor uitgaven voor buitenlandse beleid overschrijden, die de EU-lidstaten in maart in Berlijn overeenkwamen.

Zowel lidstaten als voltallig Europees Parlement moeten vandaag nog wel met dit principeakkoord instemmen. Nederland houdt sterk vast aan de nieuwe uitgavenplafonds. Minister Zalm van Financiën wil de EU-uitgaven niet opnieuw laten oplopen. In Berlijn wist Zalm een op termijn lagere Nederlandse EU-bijdrage in de wacht te slepen.

Over de hulp aan Kosovo wordt

al enige tijd gesteggeld tussen parlement en lidstaten. Aanvankelijk hadden de EU-ministers hiervoor €500 mln uitgetrokken. Dat bedrag werd verlaagd naar €360 mln, het maximum dat Kosovo kon absorberen. Dat geld moest worden gevonden binnen de in Berlijn afgesproken begrotingsruimte voor 2000. Daarmee ging het EP niet akkoord. Het eiste een aanvullende begroting. Het meeste geld komt nu uit een reserve van €200 mln.

'Het jasje van Berlijn blijkt nu al te krap', zegt Groen Links-europarlementariër Buitengeweg, lid van de begrotingscommissie. 'Als de regering Europa telkens nieuwe taken opleggen, zoals de wederopbouw van Kosovo, dan moet er ook boter bij de vis komen.'

PvdA-europarlementariër Van den Berg deelt deze mening. 'Zowel de lidstaten als het parlement moeten niet overal steeds beloften doen, als we die niet kunnen waarmaken.'

15-12-99

'Servische Adolf' krijgt 40 jaar cel

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM

De Bosnische Serviër Goran Jeliscic, alias de 'Servische Adolf', is dinsdag door het Joegoslavië-Tribunaal veroordeeld tot veertig jaar gevangenisstraf. Dit is de zwaarste straf die het zes jaar oude hof van de Verenigde Naties in Den Haag tot dusver heeft opgelegd.

Jeliscic (31) werd in oktober al schuldig bevonden aan vijftien misdaden tegen de menselijkheid en zestien oorlogsmisdaden. Daaronder zijn dertien moorden die de voormalige commandant van kamp Luka bij het Noord-Bosnische Brcko 'in koele bloede' heeft gepleegd. De executies voerde hij vrij systematisch uit, aldus de rechter. De slachtoffers werden eerst verhoord en daarna met een Scorpion automatisch wapen door hoofd of nek geschoten. Soms nam hij zijn slachtoffers mee naar een afvoerput, waarna de 'rotzool' verdoende in de rivier de Sava.

Daarnaast werd hij veroordeeld voor mishandeling en diefstal van eigendommen van de moslims en Kroaten in Brcko en kamp Luka. 'De misdaden die u, Goran Jeliscic, heeft begaan zijn een schok voor het bewustzijn van de mensheid', verklaarde de Franse rechter Claude Jorda tegenover de grootste massamoordenaar die het Tribunaal heeft berecht. Daarna las de rechter de lijst met namen van vermoorden voor: 'schuldig aan de moord op een jonge man uit Sinteraj; schuldig aan de moord op Ahmet Hodzic alias Papa...'

In mei 1992 voerde Jeliscic, destijds 23 jaar, een schrikbewind in kamp Luka. Hoewel hij twaalf executies heeft bekend, sprak hij tegen de onderzoekers over tientallen andere moorden. De aanklagers turfden in totaal meer dan honderd moorden die de kampbeul zou hebben gepleegd. Tegen een getuige uit Luka zou Jeliscic na een executie hebben verklaard dat het zijn 38e 'zaak' was.

Toch werd Jeliscic - die zich tegenover de kampgevangenen voorstelde met de woorden: 'Hitler was de eerste Adolf, ik de tweede' - in oktober vrijgesproken van volkenmoord. Een uitspraak waartegen hoofdaanklaagster Carla Del Ponte in beroep zal gaan. De rechters achtten niet volledig bewezen dat hij bewust de intentie had een bevolkingsgroep geheel of gedeeltelijk uit te roeien. Jeliscic opereerde 'opportunistisch en onlogisch', verklaarde Jorda gisteren.

Als verzachtende omstandigheden voerde het hof aan dat Jeliscic pas 23 was toen hij zijn misdaden beging en nooit eerder was veroordeeld wegens een geweldsmisdrijf. Daarbij is hij nu vader en heeft hij een gedeeltelijke bekenenis afgelegd. Dit alles weegt niet op tegen de 'weerinwekkende, beestachtige en sadistische aard' van zijn gedrag.

Jorda verklaarde dat Jeliscic minachtende houding ten opzichte van zijn slachtoffers, het enthousiasme waarmee hij zijn misdaden pleegde, de onmenselijkheid van deze daden en zijn gevaarlijke karakter de verzachtende omstandigheden doen verbleken.

lijkheid. Minstens zo belangrijk is dat het tribunaal 'alles heeft gedaan wat mogelijk was om de verdediging een kans te geven', zoals Tadic's raadsman M. Wladimiroff noteerde in het de rechterlijke macht

Orahovac

Abe de Vries

Hoe eerder de Nederlandse Gele Ridders uit Orahovac verdwijnen, hoe beter. „Ze zijn erger dan de Duitsers”, zegt Mirjana. „De soldaten vallen wel mee, maar de officieren zijn vreselijk”, meent Natasja. „Ze zeggen zelf dat ze er alleen zijn voor de Albanese, niet voor de Serviërs”, weet Simka.

Het zijn drie vrouwen uit Orahovac. Ze woonden er tot voor kort of hebben er familie. En ze vertellen hun verhaal over de stad, een verhaal dat lijnrecht staat tegenover dat van de commandant van de Gele Ridders, luitenant-kolonel Tony van Loon (Trouw, 11 november). De Nederlandse artillerie-afdeling wordt binnenkort afgevoerd. De vrouwen hebben het interview met Van Loon gelezen. In hun ogen kunnen de Gele Ridders nergens met tevredenheid op terugkijken.

„Meneer”, zo begint een open brief die het Humanitaire Comité van Vrouwen

uit Orahovac onlangs heeft opgesteld. „u hebt van Orahovac een proefstation gemaakt waar de Serviërs gedwongen zijn te blijven. Ze zijn gevangen in een getto en kunnen niet verhuizen, omdat u voorwendt hun geen bescherming te kunnen geven. Dat is niet iets waarop u trots zou moeten zijn. U kunt Kosovo niet verlaten met een rein geweten. Het op deze manier gevangen houden van de Serviërs levert hen over aan de genade van terroristen. Als dit een multi-etnische samenleving moet opleveren, dan is dat dezelfde soort samenleving die bestond in Warschau tijdens de Tweede Wereldoorlog.”

In Orahovac leven 2.500 Serviërs en vijfhonderd zigeuners onder erbarmelijke omstandigheden. Ze zitten opeengedrukt in een paar straten, die met Kfor checkpoints zijn afgesloten van de vijandige Albanese meerderheid in de rest van de stad. Allemaal willen ze naar Serdard of Montenegro. Er is maar één reden dat ze nog in Orahovac zijn: omdat de Nederlanders hun veiligheid niet kunnen garanderen als ze zich buiten het getto begeven. De Gele Ridders zijn op zoek naar mogelijke oorlogsmisdadigers

onder de Serviërs. Veel mannen zijn bang dat ze op een door het UCK opgestelde geheime lijst van verdachten staan, dus blijven ze waar ze zijn.

Mirjana (36), Natasja (27) en Simka (35) kunnen moeilijk geloven dat de Servische politie honderden Albanese burgers in Orahovac en de omliggende dorpen heeft vermoord. Volgens de Gele Ridders hebben Servische politierservisten afkomstig uit de streek misschien wel duizend Albanese in koele bloede doodgeschoten. Tot nu toe zijn op verschillende plekken in totaal rond de vierhonderd lichamen gevonden.

Natasja: „Het was oorlog. Het UCK viel het leger en de politie aan, en die zeiden niet: 'O kom, schiet ons als je blijft dood'. Ik was in Orahovac toen de oorlog begon. Het was een psychologisch onhoudbare situatie. Terwijl we door de Navo vanuit de lucht werden bestookt, liepen de terroristen geïnterformeerd in de stad rond. Iedere dag werden in Orahovac en de dorpen Serviërs vermoord.”

Mirjana: „Misschien is een aantal gevonden lijken van Serviërs. Dorpen in

de buurt als Velika Hoca, Retimlje, Zociste en Opterusa waren overwegend Servisch. Alleen al vorig jaar zijn in Retimlje dertig Serviërs vermoord. Waar zijn de Servische lijken?”

Simka: „Er zijn veel verhalen. Het is de haat die de Albanese tegen de Serdie dat er Serviërs zijn die zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden. Dan zitten ze echt niet in Orahovac te wachten tot de Kfor hen komt arresteren. Degenen die misschien inderdaad iets hebben misdaan zitten al lang en breed ergens anders.”

Mirjana: „Mijn man was directeur van het kadaster. Als hij was gebleven, was hij waarschijnlijk ook beschouwd als oorlogsmisdadiger. Hij is geen nationalist. Hij heeft een paar Albanese ontslagen omdat ze niet goed werkten.”

De vrouwen kunnen niet begrijpen dat Kfor de kinderen niet wil laten gaan. Tot nu toe is er één konvooi geweest van 155 Serviërs die de stad mochten verlaten. Nadat de kolonne, begeleid door Nederlandse Kfor-militairen, in Pec werd aangevallen door een grote groep Albanese, besloot de VN-vluchtlin-

genorganisatie UNHCR de humanitaire evacuatie in Kosovo voorlopig stil te leggen. Natasja en Simka hebben kinderen van hun familieleden meegenomen naar Servië te nemen. Tevergeefs. „Kunnen kinderen ook oorlogsmisdadigers zijn?”, vraagt Natasja. „Ik heb gehuild en geschreeuwd”, zegt Simka. „Maar die Nederlandse officier stond daar maar en keek als door een masker. Hij toonde geen enkele emotie. Niks. Het mocht niet.”

Simka is niet terug van een bezoek aan Orahovac. Volgens haar is de situatie erger dan een paar weken geleden. Regelmatig valt dagenlang de stroom uit, zegt ze. De Serviërs kunnen geen eten kopen in de Albanese winkels. Ze zijn afhankelijk van hulporganisaties.

De Albanese blokkeren de weg naar Pristina om de komst van een Russisch bataljon tegen te houden (dat in de Kfor plannen de Gele Ridders moet aflossen). Dus is er aan alles te kort. Simka: „Nu de winter komt, zijn ze in paniek. Ze zijn bang dat iedereen hen vergeet. Ze kunnen nu nog naar Velika Hoca rijden, waar veel Serviërs wonen, maar die weg

is slecht en in de winter wordt daar de sneeuw niet geruimd. Dan zitten ze helemaal vast.”

Op bezoek komen in Orahovac kan alleen onder begeleiding van de Kfor. Nog dezelfde dag moet de visite terug. De Serviërs mogen via het Internationale Rode Kruis allemaal één keer per maand één minuut met een satelliet-telefoon bellen. Volgens de vrouwen worden de gesprekken afgeluisterd. Mirjana: „De verbinding wordt verbroken als ze iets slechts zeggen over het leven daar.” Post kan worden afgegeven bij het Rode Kruis, maar de brieven worden gecensureerd. Verwanten in Servië krijgen brieven thuisbezorgd met dikke zwarte viltstiftstrepen.

Na de komst van de Nederlanders zijn er volgens de vrouwen meer dan twintig Serviërs uit Orahovac door het UCK ontvoerd en 136 huizen van Serviërs in brand gestoken. Een van de ontvoerders is de man van een tolk die voor de Gele Ridders heeft gewerkt. In geen enkel geval hebben de militairen een diepgaand onderzoek ingesteld, laat staan dat ze een ontvoerde wisten terug te brengen, zegt Simka. In 1998 zijn ongeveer vijftig

Serviërs ontvoerd, van wie is vernomen. Ze vraagden de verdedigers, die elf van oorkonden. Servieers hebben nooit een Albanese oppakoorlogsmisdaden. De Albanese ra is de UCK-commandant van. Hij zou de grootste boosdijn Simka: „Zijn oom stond in 19 als de ergste fascist van de heeft mijn oom, die partizaan verteld.” Mirjana noemt Sebaa haar leraar Albanese op de school. „Ik was met mijn oude bruiloft. Mijn vader heeft hem ne zijn eerste baan bezorgd. H kend als een van de leiders van voeringen vorig jaar.”

De Nederlandse militairen zgens de vrouwen partijdig, anti-S en ondernemen niets om de s voor de Serviërs in Orahovac te teren. Natasja: „Met hen was el erger dan de dag ervoor.” Mirjar denk niet dat Van Loon ooit nog kan slapen.” Simka: „Zij kwame omdat de mensenrechten werde schonden. Nu gebeurt al vijf ma precies hetzelfde.”

Dood Tudjman komt het Westen goed u

Trouw 15-12-99

Amerika en Duitsland hebben boter op hun hoofd: door hun toedoen kon Kroatië zich bewapenen en ontkwam president Tudjman aan het Joegoslavië-Tribunaal. Nu hij is gestorven, heeft hij nooit gedeugd en vallen ze hem - hypocriet, opgelucht - af.

Kroatië

Gert van Wijland

Als mogelijke bondgenoot tegen het Servische nationalisme drukken buurlanden Duitsland en Oostenrijk de Kroatische president Franjo Tudjman aan de boezem. Toch zijn er tal van redenen waarom West-Europa Tudjman op armlengte afstand had moeten houden. Antisemitisme en het ophemelen van het fascisme zijn niet de minste smetten op zijn blazoën.

Het was vooral de pro-Kroatische houding van Duitsland die in Servië olie op het vuur gooide en elders in Europa verbijstering oproep. Juist het land dat in de Tweede Wereldoorlog Zagreb als vazalstaat de vrije hand gaf om Serviërs, Joden en andere onge-

wenste elementen uit te moorden, wierp zich 45 jaar later opnieuw op als pleitbezorger van Kroatisch nationalisme. In plaats van de Serviërs gerust te stellen onthaalde Bonn president Tudjman als redder van de vrije wereld. Europa ging snel over tot erkenning van de in 1991 uitgeroepen vrije staat Kroatië. Dat de EU daarmee voor Serviërs en Bosniërs als bemiddelaar had afgedaan werd voor lief genomen. De al sluimerende oorlog kon beginnen, Joegoslavië bestond niet meer.

Het zou tot na de oorlog in Bosnië duren voordat de liefde tussen Tudjman en het Westen bekoelde. De verwoesting van Vukovar, de beschieting van Dubrovnik en de vele Kroatische doden maakten het eerst makkelijker het land als slachtoffer te zien dan als agressor in Bosnië. Maar na de Dayton-akkoorden konden zelfs de beste vrienden van Tudjman diens agressieve politiek niet langer verdoezelen. Het muilkorven van de pers, het monddood maken van de oppositie en het steeds potserlijker worden van uniform en erewacht: internationaal nam de appreciatie af.

Zo het Joegoslavië-Tribunaal publiekelijk nog twijfelde over de rol van Kroatië, binnenskamers waren de aanklagers overtuigd van de presidentiële verantwoordelijkheid voor de in Oost-

Bosnië en Krajina gepleegde oorlogsmisdaden. Maar anders dan Milosevic heeft Tudjman nooit een dagvaarding tegen zich horen uitbrengen.

Het Tribunaal richt het onderzoek naar Kroatische oorlogsmisdaden op twee zaken: wie is er verantwoordelijk voor de massaslachtingen onder moslims in Oost-Bosnië en wie gaf opdracht tot het verjagen van de Servische bevolking uit Kroatië zelf? Dat laatste gebeurde op grote schaal tijdens en na de 'operatie-Storm', waarbij het Kroatische leger de opstandige republiek Krajina heroverde op de Serviërs. De bevolking werd verjaagd.

„Tudjman had het geluk dat het Hof toen domweg geen personeel had om de vluchtelingen te horen. Tijdens de Kosovo-crisis stonden de medewerkers aan de grens om de Albanese op te vangen. Dat leverde zoveel verhalen op dat de aanklacht tegen Milosevic sneller rond was dan verwacht”, aldus een waarnemer rond het Tribunaal. Het pas jaren achteraf horen van de verdreven Serviërs maakt reconstructie van de gebeurtenissen tijdrovend.

Het tweede spoor leek sneller tot resultaat te leiden: in het proces tegen de Bosnisch-Kroatische generaal Blaskic viel plotseling de naam Tudjman. De aanklagers schilderden Blaskic af als uitvoerder van de etnische zuiverin-

gen en moordpartijen in Oost-Bosnië. De opdrachtgevers zetelen volgens de aanklagers in Zagreb.

Het Hof moet nog uitspraak doen in de zaak-Blaskic. Gaan de rechters met de aanklagers mee, dan zou een aanklacht tegen Tudjman onvermijdelijk zijn - ware hij nog in leven. Voornaamste oorzaak van de vertragingen ligt niet bij het Tribunaal zelf, maar bij de landen die de aanklagers van informatie hadden moeten voorzien. Dat Kroatië weinig medewerking verleent, daar had het Hof wel rekening mee gehouden. De houding van mensenrechtenkampioen Amerika leidt tot grotere frustratie.

Zo scheutig als westerse inlichtingendiensten gevegens over de rol van Milosevic in Kosovo beschikbaar stelden, zo terughoudend zijn ze met materiaal over Kroatische machthebbers. Alle VN-lidstaten zijn gehouden het Tribunaal te helpen, maar de aanklagers mochten meer dossiers niet dan wél inzien. De bewegreden laten zich raden: waren het niet Amerika en Duitsland die oogluikend toestonden dat Kroatië zich ondanks het wapenembargo toch bewapende, waren het geen Amerikaanse militairen die het nieuwe leger klaarstoomden voor precies de operatie-Storm, was Tudjman tijdens de oorlog geen protégé van

Duitsland? Toch pijnlijk als naal Duitse politici en Amerikaanse viseurs wil horen over wat ze hebben ingefluisterd, wat ze daatjes hebben bijgebracht. V weet sta je als land zelf te hulpe van een oorlogsmis Oude liefde roest niet, maar p Europa en Amerika zijn nie over de dood van toch ooit e bondgenoot was. Tot woede v tië is niet eens de schijn van opgehouden: geen staatshoof mier woonde de begrafenis bi een aantal ambassadeurs en de Duitse voormalig minister-tenlandse zaken Genschner.

Het Tribunaal zal het onderz getwijfeld voortzetten en een Kroatische generaals aankla de politieke angel is er met d van de president uit. Op een na ke wijze van Tudjman verlost z tie zo snel mogelijk worden o men in Europa. Dat de met de beleden internationale gerechte een gevoelig verlies lijdt nu een 'grote vissen' zich niet voor het naal hoeft te verantwoorden, o deert een beetje realpolitiker niet.

Gert van Wijland, tot 1994 radio-respondent in Belgrado, volgt als freelance journalist het Joegoslavië-Tribunaal

R.A. Lawson en H.G. Schermers:
*Leading cases of the European
Court of Human Rights. Ars Aequi
Libri, 798 blz. f. 70.-*

André Klip en Göran Sluiter
(red.): *Annotated Leading Cases
of International Criminal
Tribunals. Vol. I: The International
Criminal Tribunal for the former
Yugoslavia 1993-1998. Intersentia,
720 blz. f. 225.-*

F. Kuitenbrouwer

Het moet burgers makkelijker worden gemaakt om anoniem in strafzaken te getuigen wanneer zij zich bedreigd voelen. Daarop drongen verschillende partijen in de Tweede Kamer onlangs weer aan. Aanleiding is vooral het probleem van het zinloos geweld. Er is echter een moeilijkheid: Straatsburg, voluit het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het was op 20 november precies tien jaar geleden dat dit hof in het Kostowski-arrest de royale manier afkeurde waarop de Nederlandse strafrechtpleging open stond voor anonieme getuigen.

Zoiets moet hoge uitzondering blijven, gaven de Straatsburgse rechters te kennen, want burgers hebben het recht te weten door wie zij eigenlijk worden beschuldigd. Dat is een onderdeel van het recht op een behoorlijke verdediging, dat onmisbaar is voor een eerlijk strafproces. Dat is sterke taal voor een gewone strafzaak – in casu ging het om een Joegoslavische gangster – maar bescherming van de rechtsstaat was wél de reden waarom de landen van West-Europa vlak na de Tweede Wereldoorlog het Europees verdrag voor de mensenrechten sloten. Daarbij werd het Straatsburgse hof ingesteld. De boodschap uit Straatsburg is dat het niet eens zozeer in het belang is van de aangeklaagde verdachte – die inderdaad een weinig fris heerschap kan zijn – als juist van de gewone burger zelf om het gebruik van anonieme verklaringen strak te beteugelen.

De zaak Kostowski tegen Nederland is een van de bijna tachtig uitspraken van het Straatsburgse hof die zijn opgenomen in een jurisprudentie-bundel die werd verzorgd door twee medewerkers van de Leidse universiteit. H.G. Schermers bezet de Van Asbeck-leerstoel in de mensenrechten aan deze universiteit. Hij had vijftien jaar voor Nederland zitting in de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens in Straatsburg, die tot voor kort als een soort zeef fungeerde voor de ingediende klachten. Rick Lawson

Dusko Tadic in Den Haag, mei 1996 foto Leo van Velzen

Dilemma's van het recht

promoveerde dit jaar cum laude bij Schermers op de betekenis van het Europese mensenrechtenverdrag voor de Europese Unie en werd daarvoor onlangs gelauwerd in het kader van de Erasmusprijs.

Individuele burgers kunnen soevereine staten aanklagen bij een internationaal hof zoals in Straatsburg. Het gevolg is boven-nationale uitspraken over gevoelige onderwerpen als het aftappen van telefoons door organen van de staat of de activiteiten van inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het hof heeft ook het recht erkend van journalisten om vertrouwelijke bronnen zelfs tegenover de rechter te beschermen – een niet onbelangrijk recht in het Europa van de klokkenluiders.

De pendant van de Straatsburgse formule is berechting van individuele verdachten door een internationaal tribunaal. Dat is wat er nu gebeurt in Den Haag en Arusha met vergrijpen tegen het internationale recht in het voormalige Joegoslavië en Rwanda. Ook dat zorgt voor juridische geschiedenis, zo blijkt uit het eerste deel van een jurisprudentie-uitgave die onder redactie staat van medewerkers van het 'Willem Pompe Instituut voor strafrechtswetenschappen' en het

'Studie- en Informatiecentrum mensenrechten' in Utrecht.

Het eerste deel heeft betrekking op de eerste vijf jaar van het tribunaal voor het voormalige Joegoslavië. Een belangrijk deel wordt inbeslaggenomen door de zaak-Tadic, die voor de eerste volledige uitspraak zorgde. Hij heeft betrekking op een Bosnisch-servische kroegbaas: 'een kleine uitvoerder die vandaag de dag waarschijnlijk niet zou worden vervolgd door het tribunaal', zoals de scheidende hoofd-aanklager Louise Arbour de afgelopen zomer zei tegen deze krant.

Wat is een kleine zaak? De president van het tribunaal Gabrielle Kirk McDonald had eerder dit jaar in de *International Herald Tribune* een duidelijk antwoord op kritici die vraagtekens zetten bij het kaliber van de eerste oogst aan zaken: 'Ik heb nooit een getuige horen zeggen dat een verdachte niet belangrijk genoeg is, of een slachtoffer dat hij iemand met een hogere rang wilde. Iedere persoon wil gerechtigheid in zijn eigen zaak'.

In Tadic deed het tribunaal trouwens belangrijke uitspraken over het juridische karakter van het conflict in Bosnië-Herzegovina en over het karakter van misdrijven tegen de mense-

lijkheid. Minstens zo belangrijk is dat het tribunaal 'alles heeft gedaan wat mogelijk was om de verdediging een kans te geven', zoals Tadic's raadsman jhr. mr. M. Wladimiroff noteerde in het tijdschrift voor de rechterlijke macht *Trema*.

In de zaak-Erdemovic werd het tribunaal geconfronteerd met een klassiek dilemma. De verdachte gaf toe dat hij weerloze gevangenen had doodgeschoten maar zei dat hij geen keus had: als hij dit niet deed zou hij zelf worden doodgeschoten samen met de gevangenen. In het tribunaal botsten twee belangrijke rechtstradities. De ene zegt dat niet van iemand kan worden gevergd zijn eigen leven te offeren voor dat van anderen, de andere leer zegt dat het nemen van andermans leven nooit kan worden gepardonneerd en dat de dwang waaronder Erdemovic stond alleen kan worden verdisconteerd in de strafmaat.

Een krappe meerderheid van het tribunaal koos voor de laatstgenoemde aanpak. Maar de annotator van de uitspraak vraagt zich terecht af of voor deze oplossing uiteindelijk niet het oude adagium *summum ius, summa iniuria* (het grootste recht is het grootste onrecht) zal opgaan. Voor de volgende aflevering van de jurisprudentie-uitgave dient zich nog een andere testcase aan. In oktober sprak het tribunaal de Bosnische Serviër Jelisic alias 'Servische Adolf' vrij van genocide omdat het doelbewuste element in zijn misdrijven tegen de menselijkheid onvoldoende bewezen was. De vraag of dit niet te mild was zal de juridische penen zeker in beweging zetten.

Hoe verschillend de opzet en de *case-load* van de internationale gerechten in Den Haag en Straatsburg ook zijn, ze hebben een belangrijke karakteristiek gemeen. Beide vormen een uitdrukking van het tekortschieten van nationale staten bij het vormgeven aan een basale rechtsorde. Toch ligt deze taak primair op het nationale vlak. In het internationale strafrecht is dat in 1998 pregnant tot uitdrukking gebracht bij de oprichting van een internationaal straftribunaal in Rome. Dit kreeg uitdrukkelijk een aanvullende rechtsmacht ten opzichte van nationale berechting van oorlogsmisdrijven.

Een internationale stok achter de deur is onmisbaar, zo luidt met name de les uit Straatsburg. Ook voor een net land als Nederland. Er is veel bereikt. Aanvankelijk gold het beroep op het Europees Verdrag voor de Mensenrechten in de Nederlandse rechtszaal als een *testimonium paupertatis* (bewijs van onvermogen) dat een gebrek aan 'echte' argumenten moest verhullen. Nu is zo'n beroep routine – en wordt er naar geluisterd.

'Met hoge doelen kan er heel erg veel mis gaan'

Navo-interventie

Florentijn van Rootselaar

Het streven om de hemel op aarde te vestigen, leidde tot de schepping van de hel'. Instemmend haalt de filosoof Hans Achterhuis deze uitspraak van Popper aan: niet alleen de soms 'goede bedoelingen' van de grote totalitaire experimenten uit deze eeuw, ook menslievende en schijnbaar minder totalitaire idealen als de verzorgingsstaat en ontwikkelingshulp hadden vaak slechte gevolgen.

De hoge idealen van de verzorgingsstaat bijvoorbeeld, ondermijnen de economische fundamenten van die 'ideale samenleving'. Voor de utopie is volgens Achterhuis dan ook geen plaats in de politiek, ook niet voor de heilige doelen die werden gebruikt om de interventie in Kosovo te rechtvaardigen.

In zijn essay 'Politiek van goede bedoelingen' verdedigt Achterhuis zijn veroordeling van de Navo-interventie in Kosovo. Niet alleen de interventie is het doelwit van zijn boek; Achterhuis distantieert zich in zijn boek ook van de 'columnistenoorlog' over de interventie die in Nederland woedde. Gemeenschappelijk kenmerk van de columnisten, voor- en tegenstanders van interventie, was hun 'morele houding'. Ze beschouwden de politiek niet als een eigen domein, dat onderscheiden moest worden, maar gingen in hun kijk op de oorlog uit van vaak hooggestemde morele idealen. Hooggestemde idealen, zo heeft de geschiedenis bewezen, werden echter vaak niet gerealiseerd, of gingen ten koste van veel mensenlevens.

In navolging van de filosofe Hannah Arendt, meent Achterhuis dan ook dat het in de politiek, en ook in de Kosovo, niet gaat om morele oordelen, maar om het behoud en de inrichting van de wereld.

Dinsdag verdedigde Achterhuis in de Balie zijn boek tegen Stephan Sanders, voorvechter van de Navo-interventie en een van Nederlands bekendste columnisten. Opvallend was de persoonlijke toon van Achterhuis. Hij verwees bijvoorbeeld naar 'gesprekken met mijn vrouw', waarmee hij niet onderdeed voor Sanders die ook regelmatig verwees naar zijn eigen leven. Sanders verklaarde in zijn 'persoonlijke pleidooi' meteen dat hij het helemaal met Achterhuis eens was. Politiek moet onderscheiden worden van de moraal en in Kosovo gaat het om de politiek. Alleen, voegde hij eraan toe, leidt die

opvatting niet tot een veroordeling van de interventie, maar juist tot een pleidooi er voor. En als Achterhuis zijn eigen argumenten ter harte zou nemen, voegt Sanders nog eens toe, zou hij geen tegenstander maar voorstander van interventie zijn.

Sanders verzet zich evenals Achterhuis tegen de moraal in de politiek, omdat die moraal idealen in de politiek brengt, idealen die vaak helemaal niet gerealiseerd kunnen worden. 'Bij het begin van de Navo-interventie', schrijft Achterhuis in zijn boek, 'stelde Clinton dat er drie doelen nagestreefd werden: het einde van het geweld in Kosovo, de verdediging van de mensenrechten en de realisering van een multi-etnische gemeenschap. De poging om het eerste doel te bereiken door middel van bombardementen resulteerde in het omgekeerde. Het vermoorden en verdrijven van de Albanese Kosovaren begon pas goed met de Navo-bombardementen. De twee andere doelen werden evenmin bereikt.'

Voor Sanders is die uitkomst geen reden om achteraf de interventie te veroordelen. Integendeel. De reden voor de interventie was volgens Sanders niet moreel, maar van geopolitieke aard. De 'Europese veenbrand', die vooral in Kosovo hevig woedde, vereiste een ingrijpen in Kosovo. Het ging in de woorden van Arendt niet om de moraal maar om het behoud van de wereld. Dat die interventie niet de beoogde resultaten heeft geboekt, is volgens Sanders geen reden om de interventie nu te veroordelen. Naar zijn idee gaat Achterhuis ten onrechte uit van de oorlog als middel waarmee met zekerheid doelen kunnen worden gerealiseerd. 'Oorlog', zei Sanders, 'is niet de maakbaarheid maar een avontuur. Drie dingen werden door Clinton beloofd, maar ze bleven niet. De verwachting dat de oorlog met 3-0 gewonnen zou worden, getuigt van een maakbaarheids geloof.'

Volgens Achterhuis is hij het niet die ten onrechte uitgaat van een maakbaarheids geloof, maar spraken de politici in hun verdediging van de interventie de taal van de maakbaarheid. De overtuiging van de politici was er een van de hoge doelen die gerealiseerd moesten worden. 'In onze eeuw', meent Achterhuis, 'dacht men dat de politiek werd geschraagd door morele grondslagen. Heel veel politiek is een soort verholde moraal geweest. Als een hoog doel als het redden van de Kosovaren in de politiek terecht komt, kan er heel veel misgaan.'

Hans Achterhuis: Politiek van goede bedoe-

X-XS4ALL-To: <reflex@maildrop.xs4all.nl>
X-Sender: devriesa@POP3.EUnet.yu (Unverified)
X-Mailer: Windows Eudora Light Version 3.0.1 (32)
Date: Wed, 08 Dec 1999 23:06:58 +0100
To: office@globalreflexion.org
From: Abe de Vries <devriesa@POP3.EUnet.yu>
Subject: T.a.v. dhr. N.M.P. Steijnen

Geachte heer Steijnen,

Mijn excuses voor deze late reactie op uw brief. Verhuizingen etc. hebben veel tijd gevegd en uw schrijven was zoekgeraakt. Toch kan ik u misschien nog helpen. Veel van uw vragen worden beantwoord in een opzienbarend artikel dat op

21 maart dit jaar in de New York Times verscheen. Ik heb het van Internet, maar ik weet niet of het er nog op staat dus heb ik het stuk hierbij gevoegd. Ik beschik inderdaad over een copie van (een deel van) het rapport van generaal Alain Forand. Desgewenst kan ik u een exemplaar per post sturen. Over haatcampagnes: ook u weet dat tijdens de Joegoslavische oorlogen de regeringen en staatsmedia van alle republieken vijandbeelden hebben geschapen die de oorlogsinspanning moesten ondersteunen. Mijn opmerking was niet zozeer gericht op haatcampagnes van de Joegoslavische regering tegen minderheden in eigen land. Het gaat om de eenzijdige beelden die werden geschapen van 'de Kroaten', 'de moslims' etc. Het hoeft geen betoog dat in Kroatie, Bosnie enz. de Serviërs het doelwit waren van dergelijke campagnes. Voor informatie uwerzijds over processen tegen de Nederlandse Staat, ministers en militairen hou ik me natuurlijk aanbevolen. Mocht u met mij daarover afspraken willen maken, dan kunt u me e-mailen: devriesa@eunet.yu. Mijn telefoonnummer in Belgrado is 00381-11-3246383. Ik hoop dat ik u hiermee van dienst ben geweest.

New York Times, 21 maart 1999

WAR CRIMES PANEL FINDS CROAT ARMY 'CLEANSED' SERBS Raymond Bonner

WASHINGTON - Investigators at the international war crimes tribunal in The Hague, Netherlands, have concluded that the Croatian army carried out summary executions, indiscriminate shelling of civilian populations and "ethnic cleansing" during a 1995 assault that was a turning point in the Balkan wars, according to tribunal documents.

The investigators have recommended that three Croatian generals be indicted, and a U.S. official said last week that the indictments could come within a few weeks.

The indictments would be the first of Croatian army officers for actions in the Balkan wars of 1991 to 1995, which first pitted an independence-seeking Croatia against rebel Serbs and Serbia proper, and then moved to Bosnia. Any indictment of Croatian army generals could prove politically troublesome for the Clinton administration, which has a delicate relationship with Croatia, a U.S. ally with a poor human rights record in preserving the peace in Bosnia.

The August 1995 Croatian offensive, which drove some 100,000 Serbs from a large swath of Croatia over four days, was carried out with the tacit blessing of the United States by a Croatian army that had been schooled in part by a group of retired U.S. military officers. Questions remain about the full extent of U.S. involvement.

In the course of the three-year investigation into the assault, the United States has failed to provide critical evidence requested by the tribunal, according to tribunal documents and officials, adding to suspicion among some there that Washington is uneasy about the investigation.

Two senior Canadian military officers, for example, who were in Croatia during the offensive, testified that the assault, which saw some 3,000 shells rain down on the city of Knin over 48 hours, was indiscriminate and

targeted civilians.

The Pentagon, however, has argued through U.S. lawyers at the tribunal that the shelling was a legitimate military activity, according to tribunal documents and officials. And U.S. officials have repeatedly maintained that they have provided full cooperation with the tribunal.

A spokesman for the Croatian Ministry of Defense denied that any war crimes or other illegal acts were committed during the offensive, which the Croatians dubbed Operation Storm.

To date, the war crimes tribunal, set up by the United Nations in 1993, has indicted 83 people, most of them Serbs. Its chief prosecutor, Louise Arbour, will ultimately decide whether the indictments should be issued. The investigators have also recently begun looking into whether the Croatian president, Franjo Tudjman, should be held responsible under international law for his role in the assault, tribunal and U.S. officials said.

At the same time, the investigators have stepped up an inquiry focusing on Slobodan Milosevic, the Yugoslav leader, who is widely seen as the architect of the Balkan wars. U.S. officials and tribunal staff said that a special team to investigate Milosevic was set up at the tribunal in October. That the tribunal only recently began looking closely at Milosevic contradicts the widespread speculation that he has already been secretly indicted.

Tribunal officials rejected reports that the tribunal had refrained from indicting Milosevic because of pressure from the United States, which sees the Yugoslav leader as a guarantor of the Dayton accords.

To assist the tribunal, the Clinton administration has set up a task force to cull through reams of photos, telephone intercepts and other material held by various government agencies, including the CIA and the Pentagon, U.S. officials said last week.

"There was never any political pressure" against indicting Milosevic, said William Stuebner, an American who served as an adviser to the tribunal's chief prosecutor from 1994 to 1997.

Stuebner would not talk about any investigation, and the tribunal officials who did so spoke on condition of anonymity. An American lawyer who has been at the tribunal said that talking about the investigations was like revealing grand jury deliberations and that anyone who did so would be dismissed.

The tribunal has begun an internal investigation to determine who provided The New York Times with a copy of the report on Operation Storm, two former tribunal officials said last week.

Operation Storm was a stunning military assault. In just four days, the Croatian army regained territory that had been held by rebel Serbs for four years. The Croatian army then linked up with Bosnian Croat forces and began to roll over Serbian units in neighboring Bosnia. Those defeats, along with the NATO bombing, helped bring the Serbs to the negotiating table in Dayton. But there was a darker side to Operation Storm, one largely overlooked in the West, which had little sympathy for the Serbs. The Croatian army drove more than 100,000 Serbs from their ancestral homelands, forcing them to flee on carts and in small cars jammed with their possessions. In terms of sheer numbers, it was the largest "ethnic cleansing" of the war, though it was not as brutal as the worst of Serb treatment of Bosnian Muslims during the war.

A section of the tribunal's 150-page report is headed: "The Indictment. Operation Storm, A Prima Facie Case."

"During the course of the military offensive, the Croatian armed forces and special police committed numerous violations of international humanitarian law, including but not limited to, shelling of Knin and other cities," the report says. "During, and in the 100 days following the military offensive, at least 150 Serb civilians were summarily executed, and many hundreds disappeared." The crimes also included looting and burning, the report says. "In a widespread and systematic manner, Croatian troops committed murder and other inhumane acts upon and against Croatian Serbs," the investigators say at another point in the report.

The report says investigators gathered "sufficient material to establish that the three generals who commanded the military operation" – Mirko Norac, Ante Gotovina, and the military governor of the Knin region, Ivan Cermak – could be held accountable under international law.

These men, the report charges, were responsible for driving the Serbs out of the area, a process that became known as "ethnic cleansing" as leaders of different ethnic groups in the countries that were previously part of Yugoslavia sought to create ethnically pure territories.

The most contentious recommendation of the investigators related to the shelling of Knin.

Two senior Canadian military officers, Gen. Alain Forand and Col. Andrew Leslie, who were with the U.N. peacekeeping forces in Knin at the time, were unequivocal in their testimony to the tribunal that the shelling had been indiscriminate and did not serve a legitimate military function. "Why they shelled Knin is still hard to believe," Forand told the investigators.

"There is no doubt in my mind that the Croats knew they were shelling civilian targets."

Of the 3,000 shells fired into Knin, fewer than 250 hit military targets, Leslie testified.

"That is either bloody poor shooting," Leslie said, according to the tribunal report, "or one must logically assume that the fire was deliberately directed against civilian buildings."

Last August, during a meeting to review the investigators' work and recommendations, a senior legal officer at the tribunal, William Fenrick, described the Canadian officers as "about as good as we will ever get as far as eyewitnesses to a shelling," according to the tribunal report.

But the report goes on to quote an American lawyer at the tribunal, Clint Williamson, as seeking to discredit the Canadian officers' testimony. They were "not capable of detached analysis," he said, according to the investigation report.

Williamson, who described the shelling of Knin as a "minor incident," said that the Pentagon had told him that Knin was a legitimate military target. Even so, Fenrick is then quoted as telling the August meeting that he was inclined to include the Knin shelling in an indictment.

Then the review panel broke for lunch. When they returned, Fenrick had changed his mind. "I am switching from the Canadian general who watched, to the American general who probably planned the operation," he said, according to the report.

The review concluded by voting not to include the shelling of Knin in any indictment, a conclusion that stunned and angered many at the tribunal. On the other charges, which were less contentious, the review panel recommended further investigation. In January, a tribunal team went back to Croatia.

The identity of the "American general" referred to by Fenrick is not known. The tribunal would not allow Williamson or Fenrick to be interviewed. But Ms. Arbour, the tribunal's chief prosecutor, suggested in a telephone interview last week that Fenrick's comment had been "a joking observation." Ms. Arbour had not been present during the meeting, and that is not how it was viewed by some who were there.

Several people who were at the meeting assumed that Fenrick was referring to one of the retired U.S. generals who worked for Military Professional Resources Inc., a private, Virginia-based training company staffed by retired U.S. military officers whose presence in Croatia was no secret, even though exactly what it was doing remains a matter of intense intrigue. Noting that it has been widely speculated among European military analysts and diplomats that the Croats had outside help in planning their 1995 offensive, the company has insisted that its role in Croatia was limited to classroom instruction on military-civil relations.

The vote against including the shelling of Knin in any eventual indictment has stoked the belief among many at the tribunal that the United States was trying to manipulate the judicial body. Ms. Arbour and U.S. officials strenuously deny this.

Ms. Arbour said she would welcome the Pentagon's views on a military matter

if it would help the tribunal prepare a case before going into court.
But there is evidence that the United States has not been as helpful as it might be with the Operation Storm investigation.

In May 1996, for example, the investigators asked the United States for eight satellite photos taken of specific grids in the Krajina region of Croatia, where the operation took place, on specific days during Operation Storm.

The grids related to the shelling of Knin, the location of Serb troops – which might help determine whether it was a legitimate military target – as well as the burning and looting of villages and possible bombing of refugee columns by the Croatian air force.

The team got no response, tribunal officials said. Ms. Arbour said that she could not comment on specific requests to governments. She also declined to say anything about the status of the investigation.

X-XS4ALL-To: <reflex@maildrop.xs4all.nl>
X-Sender: devriesa@POP3.EUnet.yu (Unverified)
X-Mailer: Windows Eudora Light Version 3.0.1 (32)
Date: Wed, 08 Dec 1999 23:06:58 +0100
To: office@globalreflexion.org
From: Abe de Vries <devriesa@POP3.EUnet.yu>
Subject: T.a.v. dhr. N.M.P. Steijnen

Geachte heer Steijnen,

Mijn excuses voor deze late reactie op uw brief. Verhuizingen etc. hebben veel tijd gevergd en uw schrijven was zoekgeraakt. Toch kan ik u misschien nog helpen. Veel van uw vragen worden beantwoord in een opzienbarend artikel dat op

21 maart dit jaar in de New York Times verscheen. Ik heb het van Internet, maar ik weet niet of het er nog op staat dus heb ik het stuk hierbij gevoegd. Ik beschik inderdaad over een copie van (een deel van) het rapport van generaal Alain Forand. Desgewenst kan ik u een exemplaar per post sturen. Over haatcampagnes: ook u weet dat tijdens de Joegoslavische oorlogen de regeringen en staatsmedia van alle republieken vijandbeelden hebben geschapen die de oorlogsinspanning moesten ondersteunen. Mijn opmerking was niet zozeer gericht op haatcampagnes van de Joegoslavische regering tegen minderheden in eigen land. Het gaat om de eenzijdige beelden die werden geschapen van 'de Kroaten', 'de moslims' etc. Het hoeft geen betoog dat in Kroatie, Bosnie enz. de Serviërs het doelwit waren van dergelijke campagnes. Voor informatie uwerzijds over processen tegen de Nederlandse Staat, ministers en militairen hou ik me natuurlijk aanbevolen. Mocht u met mij daarover afspraken willen maken, dan kunt u me e-mailen: devriesa@eunet.yu. Mijn telefoonnummer in Belgrado is 00381-11-3246383. Ik hoop dat ik u hiermee van dienst ben geweest.

New York Times, 21 maart 1999

WAR CRIMES PANEL FINDS CROAT ARMY 'CLEANSED' SERBS Raymond Bonner

WASHINGTON - Investigators at the international war crimes tribunal in The Hague, Netherlands, have concluded that the Croatian army carried out summary executions, indiscriminate shelling of civilian populations and "ethnic cleansing" during a 1995 assault that was a turning point in the Balkan wars, according to tribunal documents.

The investigators have recommended that three Croatian generals be indicted, and a U.S. official said last week that the indictments could come within a few weeks.

The indictments would be the first of Croatian army officers for actions in the Balkan wars of 1991 to 1995, which first pitted an independence-seeking Croatia against rebel Serbs and Serbia proper, and then moved to Bosnia. Any indictment of Croatian army generals could prove politically troublesome for the Clinton administration, which has a delicate relationship with Croatia, a U.S. ally with a poor human rights record in preserving the peace in Bosnia.

The August 1995 Croatian offensive, which drove some 100,000 Serbs from a large swath of Croatia over four days, was carried out with the tacit blessing of the United States by a Croatian army that had been schooled in part by a group of retired U.S. military officers. Questions remain about the full extent of U.S. involvement.

In the course of the three-year investigation into the assault, the United States has failed to provide critical evidence requested by the tribunal, according to tribunal documents and officials, adding to suspicion among some there that Washington is uneasy about the investigation.

Two senior Canadian military officers, for example, who were in Croatia during the offensive, testified that the assault, which saw some 3,000 shells rain down on the city of Knin over 48 hours, was indiscriminate and

targeted civilians.

The Pentagon, however, has argued through U.S. lawyers at the tribunal that the shelling was a legitimate military activity, according to tribunal documents and officials. And U.S. officials have repeatedly maintained that they have provided full cooperation with the tribunal.

A spokesman for the Croatian Ministry of Defense denied that any war crimes or other illegal acts were committed during the offensive, which the Croats dubbed Operation Storm.

To date, the war crimes tribunal, set up by the United Nations in 1993, has indicted 83 people, most of them Serbs. Its chief prosecutor, Louise Arbour, will ultimately decide whether the indictments should be issued.

The investigators have also recently begun looking into whether the Croatian president, Franjo Tudjman, should be held responsible under international law for his role in the assault, tribunal and U.S. officials said.

At the same time, the investigators have stepped up an inquiry focusing on Slobodan Milosevic, the Yugoslav leader, who is widely seen as the architect of the Balkan wars. U.S. officials and tribunal staff said that a special team to investigate Milosevic was set up at the tribunal in October. That the tribunal only recently began looking closely at Milosevic contradicts the widespread speculation that he has already been secretly indicted.

Tribunal officials rejected reports that the tribunal had refrained from indicting Milosevic because of pressure from the United States, which sees the Yugoslav leader as a guarantor of the Dayton accords.

To assist the tribunal, the Clinton administration has set up a task force to cull through reams of photos, telephone intercepts and other material held by various government agencies, including the CIA and the Pentagon, U.S. officials said last week.

"There was never any political pressure" against indicting Milosevic, said William Stuebner, an American who served as an adviser to the tribunal's chief prosecutor from 1994 to 1997.

Stuebner would not talk about any investigation, and the tribunal officials who did so spoke on condition of anonymity. An American lawyer who has been at the tribunal said that talking about the investigations was like revealing grand jury deliberations and that anyone who did so would be dismissed.

The tribunal has begun an internal investigation to determine who provided The New York Times with a copy of the report on Operation Storm, two former tribunal officials said last week.

Operation Storm was a stunning military assault. In just four days, the Croatian army regained territory that had been held by rebel Serbs for four years. The Croatian army then linked up with Bosnian Croat forces and began to roll over Serbian units in neighboring Bosnia. Those defeats, along with the NATO bombing, helped bring the Serbs to the negotiating table in Dayton. But there was a darker side to Operation Storm, one largely overlooked in the West, which had little sympathy for the Serbs. The Croatian army drove more than 100,000 Serbs from their ancestral homelands, forcing them to flee on carts and in small cars jammed with their possessions. In terms of sheer numbers, it was the largest "ethnic cleansing" of the war, though it was not as brutal as the worst of Serb treatment of Bosnian Muslims during the war.

A section of the tribunal's 150-page report is headed: "The Indictment. Operation Storm, A Prima Facie Case."

"During the course of the military offensive, the Croatian armed forces and special police committed numerous violations of international humanitarian law, including but not limited to, shelling of Knin and other cities," the report says. "During, and in the 100 days following the military offensive, at least 150 Serb civilians were summarily executed, and many hundreds disappeared." The crimes also included looting and burning, the report says.

"In a widespread and systematic manner, Croatian troops committed murder and other inhumane acts upon and against Croatian Serbs," the investigators say at another point in the report.

The report says investigators gathered "sufficient material to establish that the three generals who commanded the military operation" — Mirko Norac, Ante Gotovina, and the military governor of the Knin region, Ivan Cermak — could be held accountable under international law.

These men, the report charges, were responsible for driving the Serbs out of the area, a process that became known as "ethnic cleansing" as leaders of different ethnic groups in the countries that were previously part of Yugoslavia sought to create ethnically pure territories.

The most contentious recommendation of the investigators related to the shelling of Knin.

Two senior Canadian military officers, Gen. Alain Forand and Col. Andrew Leslie, who were with the U.N. peacekeeping forces in Knin at the time, were unequivocal in their testimony to the tribunal that the shelling had been indiscriminate and did not serve a legitimate military function. "Why they shelled Knin is still hard to believe," Forand told the investigators. "There is no doubt in my mind that the Croats knew they were shelling civilian targets."

Of the 3,000 shells fired into Knin, fewer than 250 hit military targets, Leslie testified.

"That is either bloody poor shooting," Leslie said, according to the tribunal report, "or one must logically assume that the fire was deliberately directed against civilian buildings."

Last August, during a meeting to review the investigators' work and recommendations, a senior legal officer at the tribunal, William Fenrick, described the Canadian officers as "about as good as we will ever get as far as eyewitnesses to a shelling," according to the tribunal report.

But the report goes on to quote an American lawyer at the tribunal, Clint Williamson, as seeking to discredit the Canadian officers' testimony. They were "not capable of detached analysis," he said, according to the investigation report.

Williamson, who described the shelling of Knin as a "minor incident," said that the Pentagon had told him that Knin was a legitimate military target. Even so, Fenrick is then quoted as telling the August meeting that he was inclined to include the Knin shelling in an indictment.

Then the review panel broke for lunch. When they returned, Fenrick had changed his mind. "I am switching from the Canadian general who watched, to the American general who probably planned the operation," he said, according to the report.

The review concluded by voting not to include the shelling of Knin in any indictment, a conclusion that stunned and angered many at the tribunal. On the other charges, which were less contentious, the review panel recommended further investigation. In January, a tribunal team went back to Croatia.

The identity of the "American general" referred to by Fenrick is not known. The tribunal would not allow Williamson or Fenrick to be interviewed. But Ms. Arbour, the tribunal's chief prosecutor, suggested in a telephone interview last week that Fenrick's comment had been "a joking observation." Ms. Arbour had not been present during the meeting, and that is not how it was viewed by some who were there.

Several people who were at the meeting assumed that Fenrick was referring to one of the retired U.S. generals who worked for Military Professional Resources Inc., a private, Virginia-based training company staffed by retired U.S. military officers whose presence in Croatia was no secret, even though exactly what it was doing remains a matter of intense intrigue. Noting that it has been widely speculated among European military analysts and diplomats that the Croats had outside help in planning their 1995 offensive, the company has insisted that its role in Croatia was limited to classroom instruction on military-civil relations.

The vote against including the shelling of Knin in any eventual indictment has stoked the belief among many at the tribunal that the United States was trying to manipulate the judicial body. Ms. Arbour and U.S. officials strenuously deny this.

Ms. Arbour said she would welcome the Pentagon's views on a military matter

if it would help the tribunal prepare a case before going into court. But there is evidence that the United States has not been as helpful as it might be with the Operation Storm investigation.

In May 1996, for example, the investigators asked the United States for eight satellite photos taken of specific grids in the Krajina region of Croatia, where the operation took place, on specific days during Operation Storm.

The grids related to the shelling of Knin, the location of Serb troops – which might help determine whether it was a legitimate military target – as well as the burning and looting of villages and possible bombing of refugee columns by the Croatian air force.

The team got no response, tribunal officials said. Ms. Arbour said that she could not comment on specific requests to governments. She also declined to say anything about the status of the investigation.

VN-vliegtuig in Kosovo verongelukt

Van onze correspondent

BOEDAPEST, zaterdag

Een vliegtuig van het wereldvoedselprogramma (WFP) is gisteren met 24 personen aan boord neergestort in Kosovo. Het wrak werd gevonden vlak bij de noordelijke stad Mitrovica. Het was van nacht nog niet duidelijk of er overlevenden zijn.

Volgens een ooggetuige zou de ATR-42 in honderden stukken zijn gebroken. Het toestel was eerder in Rome opgestegen met als bestemming de Kosovaarse hoofdstad Pristina.

Vooralsnog gaat men bij het WFP uit van een ongeluk. „Wij zien geen aanleiding om aan een aanslag te denken”, aldus directeur Catherine Bertini. De luchthaven van Pristina is nog maar sinds kort vrijgegeven voor burgers. Het wemelt in de onrustige Servische provincie van wapens waarmee men vliegtuigen zou kunnen neerhalen.

De NAVO is verantwoordelijk voor de veiligheid van het luchtruim boven Kosovo. Het WFP heeft de supervisie over voedselhulp aan zo'n 900.000 mensen in Kosovo. In het rampstelsel zaten VN-stafleden en -personeel, vertegenwoordigers van andere hulporganisaties en een Canadese diplomaat.

DT 13-11-99

Alle militairen weg uit Kosovo

DT 13-11-99 door Roy Klopper

SOESTERBERG, zaterdag

De grootscheepse Nederlandse militaire aanwezigheid in Kosovo is over ruim een half jaar definitief ten einde. Behalve de genietroepen zullen in juni 2000 ook de artilleristen voorgoed hun biezen pakken.

Een woordvoerder van de Koninklijke Landmacht heeft gistermiddag bevestigd dat de nu uitgezonden eenheden, met in totaal tweeduizend militairen, uit Kosovo vertrekken. Van het geniehulpbataljon was dit bekend, maar over de vertrekdatum van de kleine zeshonderd artilleristen is nooit eerder een uitspraak gedaan.

Het lijkt bovendien uiterst onwaarschijnlijk dat de regering zal besluiten om na de algehele terugtrekking nog andere eenheden naar de Balkan te sturen. Minister De Grave zou in zijn binnenkort te presenteren Defensienota uitgaan van nog maar één grootschali-

ge buitenlandse uitzending, en hierbij voor Bosnië hebben gekozen. Daar verblijven momenteel duizend Nederlandse militairen in SFOR-verband. De twee andere missiegebieden van de landmacht, Kosovo en Cyprus, worden dan verlaten.

Het ministerie van Defensie wil dit bevestigen noch ontkennen. „We lopen niet vooruit op de inhoud van de Defensienota”, aldus zagsman B. Smit. Hij erkent evenwel dat drie buitenlandse missies tegelijk, met een totale troepeninzet van ruim drieduizend manschappen, een erg zware wissel trekt op de landmacht. „Het gaat net, maar het kraakt en het piept.”

„Complot tegen Milosevic onzin”

Van onze correspondent

PARIJS, zaterdag

De Franse regering ontkent in alle toonaarden een moord-aanslag te hebben voorbereid op de Joegoslavische president Slobodan Milosevic. Belgrado meldde afgelopen donderdag vijf Serviërs te hebben gearresteerd die in opdracht van de Franse geheime dienst Milosevic wilden vermoorden.

Woordvoerder Rivasseau van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken zei dat de aantijging „elke grond” miste.

Volgens de Joegoslavische autoriteiten opereerden de vijf onder de naam 'spin'. De leider van de bende, Jugoslav Petrusic (ook bekend als Dominique Jugo), heeft zowel de Joegoslavische als de Franse nationaliteit en zou in het verleden vaak hebben samengewerkt met de huurling Bob Denard.

DT 27/11/99

METRO
MAANDAG 15 NOVEMBER 1999

Corporaties blijven Kosovo daken leveren

De vereniging van woningcorporaties Aedes kan dankzij extra giften doorgaan met het leveren van materiaal voor daken van vernielde huizen in Kosovo.

De organisatie verwacht nog eens 200 huizen in de Kosovaarse stad Peja van een dak te kunnen voorzien.

Aedes begon dit voorjaar met een programma voor 180 woningen. De organisatie hoopt dit programma voor de winter te hebben afgerond. De actie werd mogelijk gemaakt door bijdragen van de leden van in totaal 1,6 miljoen gulden. Door een bijdrage van de stichting Mensen in Nood van ruim 2 miljoen gulden en een bijdrage van een ton van zowel het ministerie van VROM als Aedes, kan materiaal worden aangeschaft voor 200 woningen. (ANP)

METRO
15-11-99

BUITENLAND

Robertson noemt conflict interne zaak

DUITSLAND Het conflict rond Tsjetsjenië is een interne aangelegenheid van Rusland. Dit zegt de secretaris-generaal van de NAVO, Robertson, in het Duitse blad Focus van vandaag. Robertson vergelijkt de strijd met het Koerdische conflict in het oosten van Turkije. Volgens hem gaan zulke kwesties de NAVO niet aan. Het hoofd van de OVSE verklaarde vorige week dat het Tsjetsjeense conflict geen Russische binnenlandse zaak is. (AFP)

Tudjman op sterven

Van onze correspondent
DT 13-11-99 BOEDAPEST, zaterdag
In Kroatië verwachtte men gisteravond ieder moment het bericht dat president Franjo Tudjman is overleden.

Voor het eerst hebben artsen toegegeven dat de toestand van de 77-jarige president, die dertien dagen geleden in een ziekenhuis werd opgenomen, kritiek is. De staatsradio laat alleen nog stemmige muziek horen. Volgens de journaliste Ines Sabalic van het onafhankelijke blad Globus is de president al klinisch dood. Hij zou kunstmatig in leven worden gehouden om zo een staatsbegrafenis goed te kunnen organiseren en om de bevolking eraan te laten wennen dat Tudjman stervende is.

De president heeft altijd zeer geheimzinnig over zijn gezondheid gedaan. Het woord 'dood' mocht de laatste jaren niet meer in zijn nabijheid worden genoemd. Tudjman was woedend toen Amerikaanse artsen in 1996 na een behandeling in de VS verklaarden dat de president aan kanker leed.

MEDIA

Trouw 26/11/99

Rechter laat zich niet door media de wet voorschrijven

Misdaadverslaggeving

redactie media

TILBURG - De media zijn al lang niet meer de slaafse volgers van het gezag. Ook de misdaadverslaggeving heeft het stadium van pure rechtbankjournalistiek ruim achter zich gelaten. Misdaadverslaggevers, met in Nederland als bekendste voorbeeld Peter R. de Vries, gaan zelf op onderzoek uit. Kan die journalistieke ijver een eerlijke rechtsgang belemmeren?

Die vraag was gisteren aan de orde tijdens een discussie op de Tilburgse universiteit tussen vertegenwoordigers van media, openbaar ministerie en wetenschap. De feiten die journalisten naar buiten brengen zorgen ervoor dat het publiek veel beter dan voorheen geïnformeerd is over de gang van zaken in de rechtszaal, en van het onderzoeksproces dat daaraan vooraf gaat. Slachtoffers van misdrijven komen uitgebreid in de publiciteit, en vaak komt de lezer of kijker ook over de (hoofd)verdrachten al veel te weten.

Dat de rechtspraak 'transparanter' wordt valt op zich toe te juichen. Maar zit er niet ook een keerzijde aan de massale media-aandacht voor criminaliteit en justitie, vroeg men zich gisteren

af. Staan persvrijheid en een eerlijke rechtsgang elkaar af en toe niet in de weg?

Die twee zaken willen nog wel eens borsen. De vraag is waar de grens ligt tussen beïnvloeding en aantasting van de rechtsgang door de media. Hoe ver kunnen journalisten gaan met het naar buiten brengen van vermoedens en verdenkingen? En kunnen rechters bij het bepalen van vonnis en strafmaat niet door massale media-aandacht in een bepaalde richting worden gedwongen?

Met dat laatste zal het wel loslopen, was de overheersende mening. Om dat te illustreren haalde C. van der Voort van het openbaar

Persvrijheid en eerlijke rechtsgang op gespannen voet

ministerie het O.J. Simpson-proces aan, het geijkte voorbeeld van de invloed van de media op de rechtsgang. Hoewel bijna alle kijkers overtuigd waren van Simpsons schuld, sprak de jury hem toch vrij. P. van Duyn, hoogleraar empirische strafrechtswetenschappen, wees er wel op hoe moeilijk het in deze zaak was geweest de juryleden gedurende het gehele proces zodanig van de buitenwereld af te zonderen dat zij niet door berichtgeving zouden worden beïnvloed.

Zelfs Peter R. de Vries, die in het naar hem genoemde SBS 6-programma regelmatig het feilen van de Nederlandse rechtsgang probeert aan te tonen, zei op dit vlak 'het volste vertrouwen' te hebben in de rechterlijke macht. „Ik zie aan de lopende band dat de rechter zich niets aantrekt van het grote publiek. Kijk bijvoorbeeld naar de Tjoelker-zaak. Ik denk dat de rechtsgang wel degelijk onafhankelijk is.”

De media kunnen er echter wel voor zorgen dat een verdachte door aanhoudende publiciteit voor de dader wordt gehouden. Of dat eerlijk is, is betwistbaar. Daarom houdt de rechter in het bepalen van de strafmaat vaak wel rekening met de schade die iemand door publiciteit heeft geleden, zei Van der Voort van het OM. Maar er wordt niet bewust hoger of lager gestraft.

S. Kortmann, hoogleraar burgerlijk recht te Nijmegen, meende ten tijde van het proces tegen Begemann-topman Joep van den Nieuwenhuyzen in 1995 dat de rechter zich in zijn motivering van het vonnis oneigenlijk had laten beïnvloeden door de media. „Maar dat was een bijzonder geval. De uitspraak stond toen al vast, met een voorlopige motivering. Op basis van commentaren in de media werd de definitieve motivering aangepast. Dat vond ik oneigenlijk.”

De Haagse Anklager Geoffrey Niet oprecht betrouw heeft ge-
naal heeft gisteren levenslang ge-
est tegen de Bosnische Servier
Goran Jeliscic. Die heeft in 1992
als 'Servische Adolf' in het Bosni-
sche kamp Luka zeker 12 en mo-
gelijk tientallen mensen gedood.
Het is de derde keer dat voor het
VN-hof in Den Haag levenslang
is geëist.

Jeliscic doode en doode en doode en doode
doodde weec aldus Nice. Daarom
mag hij volgens de Britse jurist
'nooit meer de vrese licht ade-
men van de vrie samenleving'.
Het feit dat hij moorden heeft be-
kend, is volgens de aanklager
geen verzachende omstandig-
heid, omdat de 31-jarige Jeliscic
niet oprecht betrouw heeft ge-
toond.

Jeliscic presenteerde zichzelf
als 'Servische Adolf' en had als
gewoonte voor het ontbijt al een
paar moslims te doden. Gevraagd
voeg hij zijn slachtoffers hun
hoofd op een putdaksel te leggen
voordat hij hen doodschoot, om-
dat er dan minder trozooi ont-
stond met het bloed.

De Bosnische Servier werd in
oktober vrijgesproken van de aan-
klacht van genocide, omdat de
rechters niet bewezen achtigten dat
de verdachte de moslims en Kro-
aten in de streek doelbewust wil-
de uitroeien. Jeliscic is echter
schuldig bevonden aan misdaden
tegen de menselijkheid en oor-
logsmisdaden.

BRUSSEL
De Europese Unie is gisteravond
in een financiële crisis geraakt
door een conflict tussen de lid-
staten en het Europees Parle-
ment over de financiering van de
wederopbouw van Kosovo. Door
het conflict zijn alle lange-
termijnspraken over de EU-be-
grooting voorlopig opzij gezet.
De kans dat nog een uitweg uit
de impasse wordt gevonden, is
niet groot, zo melden diploma-
ten. Formeel hebben het Parle-
ment en de lidstaten nog tot 12 december
de tijd, maar er is nu een politiek
explosieve situatie ontstaan.

Als er geen compromis wordt
gevonden, treden automatische
mechanismen in werking om de
Unie draaiende te houden en het
geld te verdelen. Voor nieuw be-
leid is geen ruimte. Bestaande
besluiten kunnen worden nage-
gaan, maar nieuwe toezeggingen
kunnen niet worden gedaan.
De lidstaten en het parlement
waar de 1,1 miljard gulden van
aan moet komen die is toege-
zegd voor de wederopbouw van
Kosovo. De lidstaten willen hun
financien binnen de bestaande
beperking, het parlement wil ex-
tra geld. Eerder op de avond was
het steunbedrag voor Kosovo al
verlaagd tot 800 miljoen gulden.

Belgrado laakt Frans complot om Milosevic te vermoorden

26-11-99
agenten hadden gearresteerd, na hen maandenlang te hebben geschaduwd. Allen zijn afkomstig uit de Republika Srpska, het Servische deel van Bosnië-Herzegovina. De leider van de groep, Jugoslav Petrusic, was bij zijn arrestatie ook in het bezit van een Frans paspoort.

Het Franse complot had volgens Matic de codenaam Spin. Franse instructeurs hadden vier moordscenario's opgesteld. Er waren plannen om Milosevic door scherpschutters te laten doodschieten, hem in zijn auto te laten verongelukken, zijn ambtswoning te bestormen en explosieven te plaatsen in de riolering onder zijn woning.

aan het gewelddadig uiteenvallen van Joegoslavië. Oude allianties en sympathieën werden van stal gehaald: die van Frankrijk met Servië en van Duitsland met Kroatië. Franse vredesmilitairen in Bosnië zijn beticht van openlijke lofzangen op de Serviërs en zelfs van waarschuwingen aan gezochte oorlogsmisdadigers als Radovan Karadzic om uit de buurt van andere NAVO-militairen te blijven. Op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel werd tijdens de Kosovo-oorlog een Franse officier betrapt op het verzamelen van geheime gegevens voor een Servische diplomaat.

Den Haag eist hoge commandopost bij SFOR in Bosnië

Van onze parlementaire redactie

DEN HAAG, donderdag

Nederland gaat een hoge commandopost opeisen bij SFOR, de vredesmacht in Bosnië. Minister De Grave (Defensie) is van plan de Nederlandse troepenmacht in Bosnië uit te breiden van 1000 naar ongeveer 1700 mannen en vrouwen.

Daarentegen zullen de 1900 Nederlandse soldaten medio volgend jaar uit Kosovo worden teruggetrokken. Het voorstel komt morgen aan de orde in het kabinet.

Voor Bosnië, waar ons land nu geen belangrijke post heeft, wil De Grave dat een van de drie internationale divisiecommandanten een Nederlandse generaal-majoor wordt. De landen die aan SFOR troepen leveren, hebben al afgesproken dat de totale troepenmacht van 30.000 naar 20.000 teruggaat. Met name de Britten en de Amerikanen willen hun bijdrage verminderen.

Over de nieuwe verdeling moeten nog afspraken worden gemaakt. De Grave gaat ervan uit dat het Nederlandse aandeel naar verhouding zo sterk zal stijgen dat de andere landen niet om een generaal uit ons land heen kunnen.

In Kosovo zijn nu een afdeling artillerie en een genieshulpbataljon gelegerd. De eenheden die er nu een half jaar hebben gezeten worden in deze weken afgelost. Nederland heeft slechts twee van ieder van dit soort eenheden.

Daardoor zou de aflossing

Aanslag Milosevic verijdeld

Door Dragan Janjic

BELGRADO - De Servische geheime dienst zegt een aanslag op het leven van de Joegoslavische president Milosevic te hebben verijdeld. Een groep Serviers, werkend onder de codenaam Spin, zou met hulp van de Franse geheime dienst op het punt hebben gestaan toe te slaan.

Volgens de Joegoslavische minister van Informatie, Goran Matic, waren de Zairese oud-president Mobutu en de Franse generaal Philippe Morillon, voormalig commandant van de VN-vredesmacht Unprofor in Bosnië, bij het complot betrokken. Vijf leden van Spin zijn gearresteerd: de Serviër Jugoslav Petrusic (36) en de Bosnische Serviër Milorad Pelemis (35), Branko Vlaco (46), Rade Petrovic (25) en Slobodan Orasevic (43).

Het is voor het eerst dat Belgrado toegeeft dat arrestaties zijn verricht in verband met pogingen tot een aanslag op Milosevic. Volgens Belgrado hebben alle gearresteerden oorlogsmisdrijven gepleegd tijdens de burgeroorlog in Bosnië, maar zullen zij in Servië worden berecht. Matic suggereerde ook dat de vijf verantwoordelijk zijn voor de mislukte aanslag op de Servische oppositieleider Draskovic, op 3 oktober.

Op pagina 9

Belgrado rijgt beschuldigingen aaneen

AD 26-11-99

BUITENLAND

Belgrado rijgt beschuldigingen aaneen

Vervolg van pagina 1

Milosevic

De Spin had, aldus minister van Informatie Goran Matic, vier plannen uitgewerkt om Milosevic te vermoorden. De voorkeur ging uit naar een sluipschutter die hem met een enkel schot moest uitschakelen, of een mortieraanval op een plaats waar de dictator zou spreken.

De tweede mogelijkheid was het plaatsen van explosieven onder een weg waar hij regelmatig gebruik van maakt en het derde plan voorzorg in een autobom langs die weg. Het vierde scenario beschrijft een aanval op de re-

sidentie van Milosevic door tien goed getrainde commando's.

Matic beschuldigde de samen-zweerders van het plegen van oorlogsmisdrijven in Bosnië. Alle vijf zouden lid zijn geweest van het rode Bosnisch Servische Overval-commando, dat executies uitvoerde na de val van de moslim-enclave Srebrenica. Toen al zouden zij, aldus Matic in een bizar betoog waarin alle 'vijanden van Joegoslavië' de revue passeerden, in nauw contact hebben gestaan met Amerikaanse en Franse generaals die in de optiek van Belgrado de ware schuldigen van het bloedbad zijn.

Een van de gearresteerden zou Branko Vlaco zijn, die volgens Matic commandant is geweest

van het Bosnisch-Servische concentratiekamp voor moslims in Vogosca. Jugoslav Petrusic zou als medewerker van de Franse geheime dienst in Bosnië 50 personen, meest moslims, hebben geexecuteerd die door Frankrijk als bedreigend werden gezien. Een van de executies zou in België zijn uitgevoerd.

Matic toonde Servische journalisten video-opnamen waarop te zien zou zijn dat twee arrestanten, Petrusic en Petrovic, in Zaire deelnemen aan gevechtshandelingen. Hij kondigde aan dat de Servische televisie volgende week meer in beslag genomen opnamen zal uitzenden. De opnamen werden gebruikt om geloofwaardig te maken dat de Spin 180 Bos-

nisch-Servische mannen overhaalde om in 1996 voor Mobutu te vechten. „Destijds was Steve Hanke economisch adviseur van Mobutu, nu is Hanke economisch adviseur van de president van Montenegro”, aldus Matic, die daaraan toevoegde dat 'het Zairese scenario nu in Montenegro wordt toegepast'.

De Spin wordt er ook van beschuldigd in Kosovo te hebben gefiltreerd voor de Franse geheime dienst. Die actie zou zijn mislukt. Nu zou een deel van de groep in Montenegro commando's opleiden en bekampen in het plegen van aanslagen met vrachtwagens die zijn volgeladen met zand. Deze laatste bewering suggereert dat de Spin achter de

aanslag op oppositieleider Draskovic zit.

In Belgrado speculeren analisten dat deze aaneenrijging van beschuldigingen een waarschuwing is aan het adres van hen die in de Bosnische oorlog getuige waren van oorlogsmisdrijven. Het kan echter ook een manier zijn om de aandacht af te leiden van de beroerde economische en politieke situatie in het land.

Toen hem werd gevraagd of Joegoslavië van plan is de van oorlogsmisdrijven beschuldigde mannen over te dragen aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag, zei Matic: „Dat instituut is een inquisitie. De Joegoslavische wetgeving is afdoende om hen te berechten. Dat doen we zelf.”

AD vrijdag 26 november 1999

Servië hindert EU-hulp

Controle douane van trucks met stookolie niet afgerond

Door Dragan Janjic

BELGRADO - Een hulpkonvooi met 350 ton stookolie van de Europese Unie naar Joegoslavië ondervindt ernstige hindernissen door langdurige en gecompliceerde procedures die Belgrado heeft opgeworpen.

De brandstof die in het kader van het programma Energie voor Democratie voor de oppositiesteden Nis en Pirot is bestemd, is gisteren met een dag vertraging in het land toegelaten. Maar het konvooi van 14 trucks vordert langzaam en is nog altijd in handen van de douane, die bovendien haar controles nog niet zou hebben afgerond.

De 350 ton olie kan Nis en Pirot slechts voor drie dagen verwarmen. Het initiatief moet daarom niet worden gezien als een lange termijn-oplossing voor het energietekort in Joegoslavië. Het gaat om een experiment van de EU, die wil bekijken of het mogelijk is brandstof te leveren aan oppositiesteden zonder dat het centrale gezag daarvan profiteert. Als de proef slaagt, wil de EU 26.500 ton stookolie leveren aan steden met een bestuur dat tegen Milosevic is.

Zoran Zivkovic, burgemeester van Nis, zei gisteren dat hij en de EU-vertegenwoordiger Michael Graham niet aan de grens werden toegelaten, omdat ze niet in het bezit waren van 'speciale pasjes'. Hij verwachtte dat de grensformaliteiten nog enkele dagen kunnen duren, terwijl de stookcentrale in Nis nog maar voor een dag brandstof heeft.

De douane behandelt de stookolie als normale invoer, in plaats van als humanitaire hulp die daarom ook een impoortvergoeding op een ander is een duidelijke aanwijzing dat de president Milosevic het project goed gezind is.

De Servische overheid heeft de grootste moeite alle steden voldoende electriciteit en brandstof te voorzien. Stookcentrales in Belgrado werken op halve capaciteit als gevolg van vertragingen in gasleveringen uit Rusland en Hongarije. Onder deze omstandigheden zou een gestage levering van stookolie van de EU aan oppositiesteden het bewijs zijn van een slecht uitkomen.

Op dit moment is het onderwerp van Belgrado de EU alleen verdragingsstakketen wil de bomen of zijn toevlucht zoeken tot meer drastische maatregelen.

Burgemeester Zivkovic heeft gezegd dat hij de inwoners van zijn stad zal oproepen de strategieën te houden als de olie ranties worden tegengehouden. Het is mogelijk dat de regering oppositie op de proef stelt en wacht of de burgers van Nis zullen reageren op deze oproep.

Tegen Servië zijn internationale sancties afgekondigd van het beleid van Milosevic. De Servische bevolking lijdt daaraan meer onder te lijden dan de president en zijn getrouwden.

Demonstratie tegen olieblokkade

Door Dragan Janjic

NIS - Voor het eerst hebben de rivaliserende Servische oppositiebewegingen gezamenlijk een demonstratie georganiseerd. Tien-duizend inwoners van de Zuid-Servische stad Nis gaven gehoor aan hun oproep te protesteren tegen president Milosevic, die nu al een week een olietransport van de Europese Unie aan de grens tegenhoudt.

In de steden Nis en Pirot, beide bestuurd door politici van oppositiepartijen, draait de stadsverwarming door gebrek aan stookolie nog slechts op halve kracht. In heel Servië is een tekort aan olie door de economische sancties tegen het land. De Europese Unie probeert, op voorstel van Nederland en Griekenland, het leed voor de burgers nu te verlichten door steden waar de oppositie aan de macht is van olie te voorzien. De Servische douane houdt de eerste olieafzending al zeven dagen tegen aan de grens. 'De papieren deugen niet', is het officiële commentaar.

Uit de demonstratie van de Servische Vernieuwingsbeweging (SPO) van Vuk Draskovic en de Alliantie voor Veranderingen kan niet worden afgeleid dat de oppositie zich nu zal verenigen. SPO zei alleen gezamenlijk te willen demonstreren voor de oliegift van de EU, niet voor andere doelen. Draskovic kondigde juist gisteren aan dat hij vandaag niet bij een gezamenlijk overleg zal zijn.

De rivaliserende oppositiepartijen zijn door omstandigheden gedwongen samen te werken. Enerzijds zijn ze bang de steun van de EU te verliezen. Anderzijds lopen ze het risico niet meer serieus te worden genomen door de Servische burgers. Voor veel demonstranten was de samenwerking tussen oppositiepartijen gisteren een belangrijke reden om te komen protesteren. „Ik ben hier om de oppositie in Nis te steunen nu die zich heeft verenigd”, zei student Milan.

Het eerste gezamenlijke protest trok direct twee keer zoveel demonstranten dan in Nis gebruikelijk is.

Montenegro: Milosevic moet naar Tribunaal

President Djukanovic van Montenegro heeft president Milosevic van Joegoslavië (Servië en Montenegro) woensdagavond in een speech aangeraden zelf naar het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag te gaan. Dat meldde de Belgradose zender B2-92 gisteren.

„Het enige moreel juiste voor Milosevic zou zijn vrijwillig naar Den Haag te gaan en te pogen zich daar te verdedigen. Alleen zo zou hij de schande, die door zijn daden het hele Servische volk is aangedaan, kunnen uitwissen”, zei Djukanovic in Danilovgrad.

Hij beschuldigde Milosevic ervan oorlogen in Kroatië en Bosnië te hebben ontketend en te hebben „gepoogd Kosovo etnisch te zuiveren”.

Het tribunaal in Den Haag heeft Milosevic en andere hoge Servische functionarissen aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. (DPA)

Crisis in Kroatië door ziekte van Franjo Tudjman

ZAGREB - Een doodzieke president. Daar had de Kroatische grondwet niet in voorzien. Nu president Franjo Tudjman al bijna vier weken in kritieke toestand verkeert, kraakt de Kroatische staat in haar voegen, maar alleen de oppositie durft er rekening mee te houden dat hij niet terugkeert.

Tudjmans artsen zeiden gisteren dat zijn gezondheidstoestand 'ernstig is, maar stabiliseert'. De geruststellende woorden kunnen niet verhullen dat hij zó ziek is, dat hij het afgelopen weekeinde geen handtekening kon zetten onder de wet die de verkiezingen op 22 december moest regelen. Sinds Tudjman 24 dagen geleden werd opgenomen met een geperforeerde darm, is hij twee keer geopereerd. Hij liep bloedvergiftiging, buikvliesontsteking en inwendige bloedingen op, en vitale organen lieten het afweten.

Tudjmans partij, de Kroatische Democratische Beweging (HDZ), weigert echter te praten over een definitieve vervanging. „De president vecht voor zijn leven”, verklaarde Vladimir Seks, een van de kopstukken van de HDZ. „Het zou immoreel en onwaardig zijn hem van zijn presidentiële eer te beroven.”

De HDZ vocht voor de wijziging van de grondwet, die het mogelijk moet maken Tudjman tijdelijk te vervangen. Eerder was het alleen mogelijk een definitief uitgeschakelde president te laten vervangen door de voorzitter van het parlement. De grondwetswijziging werd woensdag goedgekeurd.

Om ervoor te zorgen dat parlementsvoorzitter Vlatko Pavletic daadwerkelijk kan optreden als interim-president, heeft de regering het Kroatische hooggerechtshof gevraagd Tudjman 'tijdelijk onbekwaam' te verklaren. Vandaag wordt een vonnis verwacht. Dan kan Pavletic Tudjman 60 dagen vervangen, een periode die onbepaald kan worden verlengd.

Pavletic moet, zodra hij is benoemd, binnen 30 dagen verkiezingen uitschrijven, die uiterlijk op 27 januari moeten worden gehouden.

Volgens experts wil de HDZ, die in de peilingen achter ligt, de verkiezingen houden op 28 of 29 december. De partij rekent erop dat de kerststemming en de komst van veel HDZ-gezinde Kroaten uit het buitenland haar weer aan de macht zullen helpen.

AP, Reuters

AD vrijdag 26 november 1999 7

AD 26-11-99

Commandant Klaus Reinhardt van de KFOR-vredesmacht in Kosovo heeft gisteren bij de NAVO aangekondigd om meer geld en materieel om herten in de vredesoperatie te kunnen dichtten.

Op de nahtagsvergadering van de ministers van defensie van het bondgenootschap zei de Duitse generaal dat de Verenigde Naties 120 miljoen dollar tekort komen om de aan het werk gezette ambtenaren in de provincie te betalen.

Tot dusver hebben alleen de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Duitsland en Frankrijk geld en materieel beschikbaar gesteld voor de politiemacht, die gebrek heeft aan personeel. De politiemacht zou 4.200 leden moeten tellen, maar heeft er nog geen 2.000. Ook KFOR zelf komt een bedrag van 10 miljoen dollar tekort, zei Reinhardt. (AP)

OVSE nagelt Serviërs en UCK aan schandpaal

Van onze correspondent BOEDAPEST, dinsdag Servische troepen in Kosovo hebben op grote schaal de mensenrechten geschonden in een georganiseerde campagne. Hierbij werden vrouwen, kinderen en bejaarden niet gespaard. Dit schrijft de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in de tot nu toe meest uitgebreide reportage over de crisis in Kosovo, waarvoor 2800 ooggetuigen werden gehoord.

De OVSE spaart de etnische Albanen evenmin. Die hebben sinds de komst van de NAVO-troepen op grote schaal wraak genomen op de Servische Kosovaren. Ook zigeuners werden vervolgd omdat ze volgens de Albanen met de Serviërs hadden samengeknepen. Volgens de OVSE is er desondanks geen balans in

7-12-99
de misdaden. De meeste slachtoffers waren etnisch-Albanen. Opvallend is dat de etnische schoonmaak, waarbij honderdduizenden Albanen uit Kosovo werden verdreven, volgens de OVSE pas op volle toeren begon te draaien na de NAVO-bombardementen. Het rapport geeft tal van voorbeelden van gruweldaden door Servische paramilitairen, van het verkrachten van vrouwen, voor de ogen van hun ouders vermoorden van kinderen en willekeurige executies van burgers.

VRAGEN / Integratie in Kosovaarse klas blijft uit

De Albanen Agim Hyseni is leraar en voorzitter van de onderwijzersvakbond in Pristina. Hoe is het nu gesteld met het onderwijs in Kosovo?

„Omdat het Servisch jarenlang de verplichte taal was, hebben Albanen kleine schooltjes thuis georganiseerd. Nu kunnen we wel de schoolgebouwen in, maar de meeste zijn beschadigd of gewoon verwoest. Op de universiteit zijn alle apparaten verdwenen. Nergens zijn computers.“
Hebben de Albanese kinderen nog wat geleerd in de vluchtelingenkampen?
„We zijn gewoon verder gegaan met lesgeven. Dat was niet

altijd makkelijk, want we konden moeilijk leraren vinden en ze ook nauwelijks betalen. Het bleef bij een enkele toelage. Uiteindelijk hebben we toch 150 000 leerlingen in de kampen bereikt om het onderwijs zoveel mogelijk door te laten gaan. Het is al met al redelijk gelukt.“

„Met het onderwijspeil valt het misschien nog wel mee, maar probleem is dat niet alleen veel kinderen een oorlogstrauma hebben – veel leerlingen hebben minstens één ouder verloren – maar de leraren ook. We zijn begonnen met 'resocialisatie-programma's' in de scholen.“

Is dat wel een taak voor het onderwijs? „Misschien niet. Maar leraren hebben ook een algemene, humane verantwoordelijkheid.“
Gaan nu wel de leerlingen van de verschillende bevolkingsgroepen met elkaar in de klas zitten?

„Dat zouden wij graag willen, eerlijk waar. Maar het probleem is de taal. We willen niet het Albanen opleggen aan de anderstaligen, zoals de Serviërs dat vroeger deden. Albanese, Turkse, Kroatische en Servische kinderen kunnen wel met zijn allen naar dezelfde school, maar zitten in aparte klassen. Dat willen ze ook zelf. En onze bond maakt zich sterk

voor leraren uit alle groepen.“
Wat is het belangrijkste wat moet gebeuren?
„Uiteraard denken wij aan betaling van leraren. Dat gebeurt nu niet. Leraren vreemde talen gaan op dit moment massaal aan het werk als tolk: dat betaalt veel beter. Terwijl het juist zo belangrijk is dat onze kinderen die vreemde talen gaan leren. Want minstens even belangrijk is communicatie met de buitenwereld. We zijn natuurlijk jarenlang afgesloten geweest. Een internetaansluiting op de universiteit, dat zou al geweldig zijn.“

Edwin Kreulen

vrouw 25/11/99

Albanen gaan meer samenwerken

2-12-99

TIRANA - Albanen in Albanië, Macedonië en Kosovo willen meer gaan samenwerken. „Wij wensen dat de zes miljoen Albanen op de Balkan gezamenlijk optreden“, aldus de Albanese minister-president Fatos Nano. Hij heeft gesprekken gevoerd met de leider van de Kosovo-Albanen, Hashim Thaci en met de vertegenwoordiger van de Albanen in Macedonië, Arber Xhaferri. Fatos Nano gaf verder geen bijzonderheden over de plannen tot samenwerking.

De Albanen vinden elkaar al op terreinen als onderwijs en cultuur. Bovendien zijn contacten gelegd op het gebied van sport. Ook wordt een weg aangelegd van de Albanese havenstad Durres naar Pristina, de hoofdstad van Kosovo. Vooraanstaande politici uit Albanië, Macedonië, en Kosovo voeren sinds maanden intensief overleg.

In buurlanden wordt gevreesd dat Kosovo, een deel van Macedonië en Albanië een groot-Albanië zullen vormen. Vooral Servië en Macedonië wijzen de vorming van een dergelijke Albanese staat af. De nauwere samenwerking die de Albanen zoeken, wordt gezien als een opmaat tot een eigen staat. Nano ontkent officieel dat dit zijn bedoeling is. Albanese leiders geven informeel echter toe dat het hun grote wens is een groot-Albanië te vormen. Enkele maanden geleden publiceerde Koha Jone, de grootste Albanese krant, de contouren van een Albanese confederatie met als centrum Tirana. De krant beschouwt dit als de beste manier om aansluiting te vinden bij de Europese Unie.

DPA

Tijdens en na de oorlog in Kosovo

Zembla: Mediastratego om Kosovo vanavond, NPS/Vara, Nederland 3, 21.15 uur
Nova: Kosovo, vijf maanden na de oorlog vanavond t/m vrijdag, NPS/Vara, Nederland 3, 22.30 uur

ZOWEL Zembla als Nova besteedt aandacht aan Kosovo. Nova doet dat zelfs op vier opeenvolgende avonden. Zembla opent de Kosovoweek op Nederland 3 met een BBC-documentaire over het enorme pers- en pr-apparaat dat de Navo in het leven riep om de bombardementen op Kosovo te begeleiden en waardoor Navo-woordvoerder Jamie Shea een bekende wereldburger werd. Zolang die bombardementen de vereiste trefzekerheid hadden en slechts militaire doelen troffen, was de mediastrategie van de Navo vrij eenvoudig. Men kon de waarheid vertellen. Maar toen in april van dit jaar een konvooi vluchtelingen in Djakovica, op weg naar de grens met Albanië, getroffen werd door Navobommen, raakte de pr-machine van slag. De geallieerden werden er niet alleen van beschuldigd mensen te hebben gedood die zij moesten beschermen, maar ook dat ze daarover gelogen hadden. Mediastratego om Kosovo vertelt het verhaal van die vijf dagen na het drama met het vluchtelingenkonvooi, waarin het mediabeleid van 'de Navo in oorlog' moest worden herschreven. Is de waarheid te verenigen met de oorlog? De documentaire bevat interviews met onder anderen Jamie Shea,

Navo-opperbevelhebber Wesley Clark en Pentagonwoordvoerder Ken Bacon. Clark zegt: „We ontdekten al vroeg dat je een propaganda-offensief niet met nog meer propaganda moet bestrijden, ook niet met een leugen. Je moet de waarheid vertellen. Maar je hebt een paar slimme mensen nodig die je vertellen welk deel van de waarheid je zoekt.“

Nova laat vier dagen lang zien wat de gevolgen zijn van de oorlog die in de eerste helft van dit jaar in Kosovo woedde. Vanavond is de Nova-ploeg in Gjakova, een stadje waar 1500 mensen worden vermist. In totaal telt Kosovo 5000 vermisten. Elke vrijdag trekt een lange stoet kinderen, moeders en echtgenotes door Gjakova om de aandacht te vestigen op hun vermiste vaders, zonen en echtgenotes.

Bleta Bicurri (20) werkt tijdelijk voor een Zwitserse hulporganisatie om geld te verdienen voor haar familie. Haar vader, ziekenhuisdirecteur en bekend Albanese zanger, is een der vermisten. Bleta zag hem voor het laatst op 7 mei. Leeft hij nog? Zit hij in een Servische gevangenis?

In de komende dagen gaat het over een Servisch getto in de stad Orahovac, waar 2500 mensen hun wijk niet uit kunnen; over de politie-school in Vucitrn, waar werkt wordt aan een korps van zowel Albanen als Serviërs; en over een Nederlands project voor de wederopbouw in de zwaar gehavende stad Peja, waar meer dan de helft van de woningen met de grond gelijk is gemaakt of in brand gestoken.

MEDIAREDACTIE

Dossier "100.000 doden"

Jamie Shea tijdens Navo-persconferentie

RUIS

Veiling Big Brother
Vandaag begint in samenwerking met het online veilinghuis QXL op internet (www.qxl.nl) een veiling van de inventaris van het Big Brother-huis. Zo'n tachtig stukken worden geveild, waaronder badkamerartikelen, weekopdrachten en een Big Brother-koffertje. De onderhandeling tussen Endemol en 'een Duitse tv-zender' over

Big Brother zou in een verveerd stadium zijn. SBS Broadcasting heeft de rechten al aangekocht voor de zenders in Zweden, Noorwegen, Denemarken, België, Zwitserland en Hongarije. Uit onderzoek blijkt dat van alle Nederlanders van 13 jaar en ouder 80 procent wel eens naar een uitzending van Big Brother heeft gekeken.

Kroatië ontzegt Tribunaal toegang

ZAGREB — Kroatië weigert onderzoekers van het Joegoslavië-Tribunaal toe te laten. Dit heeft de Kroatische minister van Justitie Separovic zaterdag in een brief aan het tribunaal in Den Haag laten weten. Het team zou in de loop van de komende week in Kroatië aankomen.

Het tribunaal wil onder meer een onderzoek instellen naar de militaire operaties van Kroatië in 1995 tijdens de herovering van gebieden die onder Servische controle stonden. Tijdens de acties zouden ernstige misdaden tegen de Servische bevolking zijn gepleegd. Kroatië vindt dat het tribunaal niet bevoegd is hier onderzoek naar te doen, omdat het volgens Zagreb gaat om een legitieme herovering van het eigen grondgebied.

Westen mild voor Öcalan

25-11-99

Vervolg van pagina 1

Europa en de VS dringen bij Ankara aan op aanvaarding van dat gebaar. Ophanging van Öcalan, waar de rechtse coalitiepartners van premier Bülent Ecevit op aandringen, zou voor Turkije een ramp zijn. Dan kan het toetreding tot de Europese Unie en andere gestes van het Westen wel vergeten, zo werd gisteren Duitslands ambassadeur in Ankara geciteerd.

Bovendien kan executie zorgen voor een heropleving van de PKK-guerrilla en voor nieuwe aanslagen in Turkse steden.

Het kan nog lang duren voordat vaststaat of Öcalan wordt opgehangen. Eerst moet het parlement in Ankara zich over de kwestie buigen. Zou dat besluiten tot ophanging, wat onwaarschijnlijk lijkt, dan staan Öcalans advocaten nog beroepsmogelijkheden ter beschikking.

Bovendien wordt de zaak ook bekeken door het Europese Hof voor de rechten van de mens in Straatsburg. Daar laat een uitspraak in de regel zo'n twee jaar op zich wachten.

Sinds 1984 zijn in Turkije talloze doodvonnissen uitgesproken, maar werd er niet één voltrokken. Het geval-Öcalan moet volgens veel Turken een uitzondering worden op die ongeschreven regel. (AFP, AP, Rtr)

Westeren blijft machteloos in Tsjetsjenië

7 DE 04

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM/MOSKOU - Het Westen veroordeelt het ultimatum dat de Russische legerleiding gisteren heeft gesteld aan de bevolking van Grozny om de stad vóór zaterdag te verlaten of 'vernietiging' onder ogen te zien. President Bill Clinton van de Verenigde Staten sprak over 'een hoge prijs' die de Russen voor hun optreden in Tsjetsjenië zullen moeten betalen.

De Europese Unie noemde het Russische ultimatum 'een onaantvaardbaar dreigement'. Maar het blijft bij woorden: van enigerlei sanctie tegen Moskou is geen sprake.

De hulpeloosheid van het Westen tegenover het geweld dat de Russen in Tsjetsjenië ontketenen, bleek overduidelijk uit de woorden van Tarja Halonen, de Finse minister van Buitenlandse Zaken, die gisteren een bijeenkomst met haar Europese collega's in Brussel voorzat. "De EU kan niet veel meer doen dan Rusland aansporen zijn politiek in Tsjetsjenië te heroverwegen."

Halonen suggereerde dat de Unie wellicht kan weigeren enkele voorliggende overeenkomsten met Rusland te ondertekenen. Maar ook dat is 'slechts een politiek signaal'. "Ik denk niet dat dit de militaire actie kan stoppen," zei ze.

Het ultimatum werd gisteren aan de bevolking van Grozny meegedeeld in pamfletten, die door Russische vliegtuigen boven de stad werden uitgeworpen. De vluchtelingen krijgen een corridor aangeboden via het dorpje Pervomaikoje. Hoewel deze corridor officieel pas vandaag werd opengesteld, kwam gisteren reeds een vluchtelingenstroom op gang.

In het ultimatum zegt de legerleiding dat zij zaterdag zal overgaan tot een massaal bombardement van de Tsjetsjeense hoofdstad. Degenen die zich dan nog in de toch al geteisterde en belegerde stad bevinden, worden beschouwd als 'terroristen en bandieten'. "Er wordt niet meer onderhandeld. Iedereen die in de stad achterblijft, zal worden vernietigd."

In Grozny zouden zich nog bijna 50.000 mensen bevinden. Volgens journalisten die onlangs in de stad waren, zijn onder de achtergebleven bewoners veel etnische Russen. Volgens de Russische plaatsvervangend stafchef, generaal Valeri Manilov, is er geen sprake van een ultimatum.

maar van 'een humane daad tegenover de burgers, die de kans krijgen een veilig heenkomen te zoeken'.

De Russische Migratiedienst houdt rekening met een exodus van 30.000 mensen. De naburige deelrepubliek Ingoesjetië staat al onder grote druk door de aanwezigheid van meer dan 200.000 Tsjetsjeense vluchtelingen. Volgens Manilov zal voor de burgers die Grozny verlaten, een tentenkamp worden ingericht. Tevens zullen voeding en medische verzorging worden aangeboden.

De generaal zei echter niet wat er zal gebeuren met de duizenden bejaarden en zieken, die fysiek niet in staat zijn Grozny op tijd te verlaten.

'Wij ontkennen niet dat er nevenschade is'

CRITICI BETICHTEN HEM van ordinaire propaganda. "Wij zouden proberen de oorlog te verkopen?" kaast de energieke, vrolijke Margelov de vraag terug in zijn kantoorje in het perscentrum van het ministerie van Buitenlandse Zaken. "Zo zou ik het niet willen noemen. Onze taak is ernstiger en groter. We doen nu ook de public relations van Rusland in het buitenland. Daar is lang te weinig aandacht aan besteed."

Margelov, die Arabisch en Engels spreekt en les gaf op de KGB-academie, kent het klappen van de zweep. Hij leidde in 1996 de succesvolle mediacampagne rond de herverkiezing van Boris Jeltsin.

De Rus heeft goed gekeken naar de informatievoorziening door de Navo tijdens de crisis in Kosovo. Zo hebben medewerkers van het RIC opdracht om over 'bandieten en terroristen' te spreken, en Moskou's militaire campagne is geen oorlog maar 'een antiterroristische operatie'. "Tijdens de eerste Tsjetsjeense

Tsjetsjeense vluchtelingen wachten bij een Russische controlepost aan de grens met Ingoesjetië op toelating tot de buurrepubliek.

FOTO EF

campagne heeft Rusland de informatieoorlog op een rampzalige manier verloren door een gebrek aan professionalisme," zegt Margolov. "Daardoor was er totaal geen steun van de bevolking. Maar de zaken liggen nu anders. De invasie in Dagestan en de bomaanslagen in Moskou en Volgodonsk hebben de terreur bij de mensen thuis gebracht. Men voelt zich nu persoonlijk bedreigd."

Masterplan

Meer dan zestig procent van de Russische bevolking steunt de strafexpeditie tegen de Tsjetsjeense rebellen. Maar volgens Margelov is het 'nonsens' te veronderstellen dat premier Vladimir Poetin de successen op het slagveld gebruikt om zijn populariteit te verhogen. "Denkt het Westen nou werkelijk dat iemand hier zo'n cynisch plan kan uitdenken? Zoiets slaat op den duur toch onherroepelijk terug. Het Russische leger herstelt de orde, punt uit."

"Het feit dat ons informatie-

Hij wordt wel 'de Russische Jamie Shea' genoemd, Michail Margelov. De kolossale dertiger is het gezicht van het Russisch Informatiecentrum (RIC), dat de berichtgeving verzorgt over Tsjetsjenië.

van onze correspondent WIERD DUK

centrum pas werd opgericht nadat de invasie was begonnen, bewijst dat er geen masterplan aan voorafging. Rusland was in het geheel niet voorbereid."

De critici in het Westen, meent Margelov, weigeren te begrijpen dat in Tsjetsjenië nietsontziende criminelen de dienst uitmaken. Handig speelt hij in op de recente ontwikkelingen in Noord-Ierland. "President Maschadov had de Tsjetsjeense Gerry Adams kunnen worden. Hij tekende in 1996 en 1997 akkoorden met Aleksander Lebed en Jeltsin. Die akkoorden zijn te vergelijken met de Goede-Vrijdag-akkoorden in Noord-Ierland."

"Moskou stuurde daarop miljoenen roebels naar Grozny, Maschadovs medewerkers kregen

Russische diplomatieke paspoorten, zodat ze naar het buitenland konden reizen. Maar binnen een jaar verloor Maschadov de controle. Hij werd de gijzelaar van die schurken daar, die van Tsjetsjenië een middeleeuwse piratenrepubliek maakten. Zij stelen olie uit onze pijpleidingen, handelen in drugs en wapens. En Maschadov durft hen niet eens in het openbaar te veroordelen. Zijn falen is onze grootste frustratie."

Het bericht over een Russische aanval op een vluchtelingenkonvooi, waarbij vrijdag tientallen burgers zouden zijn gedood, wordt door Margelov 'een provocatie' genoemd. Het ultimatum dat de Russische generaals gisteren de inwoners van Grozny stel-

den, heet 'een humanitaire daad'. Ook staat Margelov erom bekend de Russische verliezen stelselmatig te minimaliseren.

Is hij een propagandist of een perswoordvoerder? Margelov: "Woordvoerder natuurlijk, propaganda is zo'n lelijk woord. Maar het is gewoon erg moeilijk om betrouwbare informatie uit dat gebied te krijgen. Wij ontkennen echter niet dat er nevenschade is, collateral damage zoals ze bij de Navo zeggen."

Lokale prins

"De verhalen die u vertelt over plunderingen door het Russische leger, trek ik in twijfel. Maar mocht het gebeuren, dan zullen de daders hard worden aangepakt. Wij hebben niets te verbergen. Toen dronken Russische soldaten een Ingoesjetische vrouw doodschoten, werden zij onmiddellijk gearresteerd en het kwam uitgebreid in de media."

Veel nieuws uit Tsjetsjenië, zegt Margelov, is gekleurd. "Neem de absoluut ontoelaatbare acties van president Aoesjev

van Ingoesjetië, die het vluchtelingenprobleem schaamteloos overdrijft terwille van zijn politieke ambities. Aoesjev gedraagt zich als een lokale prins. Ik vind dat immoreel."

De kritiek dat de Russen geen duidelijke strategie hebben en dat het Kremlin de generaals niet meer in de hand heeft, wijst Margelov af. "Wij hebben geleerd van onze fouten. We zoeken samenwerking met de plaatselijke bevolking, er worden scholingen geopend, we sluiten gas en olie aan en betalen pensioenen uit. En er komt daar geen marionettenregime, zoals destijds. Er is maar één oplossing voor deze crisis: binnen de Tsjetsjeense menleving moet een dialooggang komen. De uiteindelijke vraag is natuurlijk: zijn de Tsjetsjenen bereid te functioneren binnen een raamwerk van schaaftde wetten, of niet?"

Maar wat als Rusland ook de oorlog verliest? Margelov, beslist: "Zoals Russen zeggen: als oma ebaard had, dan was ze opa."

Rwanda houdt moeite met optreden VN-tribunaal

Rwanda is uiterst ontevreden over het functioneren van het Rwanda-Tribunaal. In vijf jaar zijn slechts zes verdachten veroordeeld. De VN-aanklaagster poogt de relatie te verbeteren.

Van onze correspondent
Kees Broere

KIGALI
'Ik ben optimistisch van aard', zei Carla del Ponte kort na haar installatie als aanklaagster in het Internationaal Tribunaal voor Joegoslavië en Rwanda. De afgelopen tweeënhalve maand heeft zij die eigenschap hard nodig gehad, met name bij haar pogingen de schade te herstellen die het tribunaal heeft opgelopen in de contacten met Rwanda.

Hartelijk zijn die contacten nooit geweest. Het Rwanda Tribunaal is door de Verenigde Naties opgericht na de genocide van 1994. In vijf jaar tijd zijn honderden miljoenen besteed aan het opsporen en voor de rechter brengen van verdachten. Zes mensen zijn nu veroordeeld. Veel te weinig, meent Rwanda, dat bovendien gekant is tegen het feit dat levenslang de hoogste straf is die de rechters in het Tanzaniaanse Arusha kunnen opleggen.

In Rwanda zelf wil de rechts-gang overigens ook allesbehalve vlotten. In de overvolle gevangnissen zitten zo'n 135 duizend verdachten al jaren te wachten op hun proces. Maar Rwanda zegt mensen noch middelen te hebben om de rechtsgang te versnellen. Wel gaat het experimenteren met *gacaca*, een rechtsvorm die vroeger in de dorpsgemeenschappen werd toegepast.

In Arusha verblijven de verdachten in keurige cellen en hebben zij recht op dure internationale advocaten. Nederland is een van de landen die aan het tribunaal meebetalen.

Maar Den Haag is ook uiterst kritisch over de bureaucratie van deze VN-organisatie, zoals blijkt

Ook Nederland is kritisch over de bureaucratie

uit een vertrouwelijk rapport, dat Nederland al bijna een jaar geleden opstelde.

In dat rapport wordt met name de positie gehokeld van griffier Agwu Okali, die 'de efficiëntie en reputatie van het tribunaal in gevaar' zou brengen, bijvoorbeeld door zijn buitensporige declaratie werd toegepast.

ties. Het is met dergelijke westerse kritiek geen wonder dat het tribunaal ook in Rwanda zelf, waar het eveneens een kantoor heeft, weinig vrienden kent.

Toen het Hof van Beroep van het tribunaal, dat in Den Haag is gevestigd, begin vorige maand dan ook op technische gronden de vrijlating eiste van een van de hoofdverdachten vonden de Rwandese autoriteiten 'opnieuw een stok om de hond te slaan', zoals een hoge medewerker van het tribunaal in Kigali zegt. Rwanda noemde de uitspraak 'justitiële travestie van monstrueuze proporties' en schortte alle banden met Arusha op.

Del Ponte wilde naar Kigali om de zaak uit te praten, maar kreeg daarvoor lange tijd geen visum. Toen zij eenmaal binnen mocht, wenste niemand van de autoriteiten haar te zien. En dat terwijl in de tussentijd toch twee nieuwe

verdachten in het buitenland waren opgespoord en gearresteerd, en een zesde verdachte in Arusha tot levenslang was veroordeeld.

De cirkel waarbinnen het Rwanda Tribunaal draait, dreigt daarmee alleen maar vicieuzer te worden. Het tribunaal heeft de medewerking van Rwanda hard nodig, bijvoorbeeld voor het vinden van getuigen van de genocide. Nu het werk vanuit Kigali 'bijna tot stilstand is gekomen', zoals vice-aanklager Bernard Muna het noemt, wordt de rechtsgang in Arusha enkel verder vertraagd.

Daarmee heeft Rwanda nog meer argumenten om het tribunaal in een kwaad daglicht te stellen. De internationale gemeenschap liet Rwanda tijdens de genocide in de steek, aldus Kigali. Van de Verenigde Naties, zo luidt de algemene opinie, valt sinds die tijd niets goeds meer te verwachten.

Dayton Vredesakkoord moet robuust worden afgedwongen

HET IS OP zich te begrijpen dat de aandacht van de internationale gemeenschap zich op dit moment vooral richt op de wederopbouw en stabilisatie van Kosovo. Toch zou het een blunder van formaat zijn als dit zou betekenen dat intussen de belangstelling voor Bosnië verflauwt. Bosnië en Kosovo zijn immers in menig opzicht communicerende vaten.

Eén van de grote fouten die vier jaar geleden bij de totstandkoming van het Dayton Vredesakkoord zijn gemaakt is dat men de spanningen in Kosovo buiten beschouwing heeft gelaten. Alhoewel de internationale gemeenschap zich heilig heeft voorgenomen om van de fouten van toen te leren, ziet het er toch naar uit dat men een vergelijkbare vergissing begaat maar dan omgekeerd: een onderschatting van de etnische spanningen in Bosnië-Herzegovina.

Politieke analisten van de 'International Crisis Group', een prestigieuze non-gouvernementele organisatie onder leiding van oud-senator George Mitchell (vooral bekend van het vredesproces in Noord-Ierland) volgen al jarenlang ter plaatse de verwikkelingen op de Balkan van dag tot dag. Zeer onlangs bracht de ICG een indringend evaluatierapport uit over de resultaten van het Dayton Vredesakkoord dat vier jaar geleden tot stand kwam.

Dit rapport, *Is Dayton failing?* genaamd, schildert een onthutsend beeld. Op alle onderdelen van het akkoord (stabilisatie, verkiezingen, staatkundige ontwikkeling, mensenrechten, terugkeer van vluchtelingen, de internationale politiemacht) moet worden vastgesteld dat de destijds gemaakte afspraken niet worden nagekomen. Een paar sprekende voorbeelden:

- Eén van de belangrijkste afspraken was dat Bosnië-Herzegovina als land, bestaande uit twee eenheden (de

Ondanks alle goede voornemens om van de gemaakte fouten in Bosnië-Herzegovina te leren, wordt het Dayton Vredesakkoord stelselmatig geschonden, aldus Ed van Thijn. Hij is bestuurslid van de 'International Crisis Group' die de ontwikkelingen op de Balkan ter plaatse volgt en onlangs een alarmerend rapport uitbracht.

ED VAN THIJN

Federatie van Moslims en Kroaten en de Republiek Srpska) bijeen zou worden gehouden onder leiding van een presidentieel driemanschap, een raad van ministers en een gezamenlijk parlement.

Geen van deze instituties functioneert. Voorzover er sprake is van wetgeving komt deze uit de koker van de Hoge Vertegenwoordiger, maar praktisch geen van deze wetten is daadwerkelijk uitgevoerd.

- De Federatie van Moslims en Kroaten is een schijnvertoning. Zo is bijvoorbeeld afgesproken in het kader van de 'regionale stabilisatie' dat er één gezamenlijk leger zou komen. In de praktijk zijn er echter twee afzonderlijke legereenheden ontstaan die elk afzonderlijk dankbaar de forse wapenleveranties incasseren die hen op basis van de gemaakte afspraken ten deel vallen. Een (stille) wapenwedloop is het gevolg, in afwachting van 'beter' tijden.
- De verkiezingen hebben tot gevolg gehad dat de oude, nationalistische partijen (mede ook op basis van een verouderde kieswet) nog altijd de sleutelposities innemen. Daar waar op gemeentelijk niveau door het (schriftelijk) meestemmen van vluchtelingen een etnische verkleuring heeft plaatsgevonden (en dat is in zo'n tiental gevallen gebeurd) is de uitslag, noch in de Kroatische gebieden, noch in de Servische, gerespecteerd. Zo is de Moslimmeerderheid die in Srebrenica

toezicht. Van meet af aan is afgeken dat de internationale vermacht zich daarmee niet zou houden (de militairen spreken gaw van 'mission creep') maar het politietoezicht zou worden vertrouwd aan de op te richten van een 'International Police Task Force' (IPTF). Deze afspraak was van af aan een dode letter. De lokale politie is een willig instrument in de den van de drie nationalistische tijden (in de Federatie is nimmer gezamenlijke politie tot stand men) en de IPTF staat zonder behoeven, ongewapend en zonder behoorlijke opleiding al jaren met lege handen.

In feite zit hier de belangrijkste zaak van het falen van het Dayton Vredesakkoord. De ICG stelt er na vier jaar vrede van een samenwerking tussen de drie nationalistische groeperingen geen sprake. De rauwe werkelijkheid is drie groeperingen, dwars door spraken en instituties heen, de ring van het afgesproken beleid. En dat ook kunnen doen een echt handhavingsmechanisme ontbreekt. De internationale macht rekent handhaving niet. De internationale politiemacht is een "lame duck" en de lokale eenheden hebben hun eigen da.

Les
Als er één les in Kosovo te leren is dan is het wel deze: de internationale gemeenschap mag, wil zij effectief zijn, zo'n gezagsvacuüm niet nieuw laten ontstaan. Toch blikt nu weer hoe moeilijk het is om in dat kader afgesproken UN International Police Force (UNIPF) op de been te krijgen. Blijkbaar is de ontwikkeling van een handhavingsmechanisme een blinde vlek bij humanitaire interventies.

Wat Bosnië betreft stelt de dat de internationale gemeenschap voor een dwingend keuzedooromodderen heeft op de weinig zin. Terugtrekking zou men dat de oude tegenstellingen middellijk weer oplaaien. Eigenlijk er maar één optie: een robuuste dwinging van de gemaakte afspraken. Zo'n bijstelling van het Dayton Vredesakkoord kan worden gebaseerd op middels totstandgekomen Stabiliteitspact voor de Balkan. Zo'n pact heeft vele voordelen. Het verbindt verband aan tussen de economische ontwikkeling van de Balkan en stellen eisen op het gebied van bestuur.

Het geeft ook de mogelijkheid niet alle kaarten te zetten op een oude politieke infrastructuur, ook in deze regio de opkomst van 'civil society' te bevorderen. Maar verplicht ook tot een samenhangende politiek voor de Balkan als één geheel. Stabiliteit op de Balkan is een illu- als men deeloplossing op deelop- sing stapel en de haarden van etnisch nationalisme (de buurlanden Servië en Kroatië) buiten hak plaatst. Op de Balkan hangt alles n- alles samen al is de cohesie nog ver- zoeken.

net wel...

DE HELDENDADEN van overste Ton Karremans komen nu pas, 4,5 jaar na het drama in Srebrenica, voor het voetlicht. Begrijpelijk dat ook de kolonel aandringt op een parlementair onderzoek die de rol van Dutchbat rond Europa's grootste massaslachting sinds de Tweede Oorlog moet verduidelijken. Daaruit kan blijken dat hij in juli 1995 niet alleen lelijk door het hogere echelon in de steek is gelaten, maar ook dat hij toen een listig strateeg is geweest.

Karremans heeft bewust gelogen!!! Bij NOVA onthulde de kolonel dat hij generaal Mladic toch maar mooi op de mouw had gespeld dat thuis twee kinderen op hem zaten te wachten. „Ik heb geen kinderen. Mijn persoonlijke omstandigheden gaan hem niet aan”, zei Karremans tegen Rob Trip. Hij rechtte nog eens de rug. Karremans was zonder toestemming van Defensie en in burger naar NOVA gekomen om nog eens zijn visie op de gebeurtenissen rond de val van de toenmalige moslim-enclave in Bosnië te geven. En als de bazen hem dit onderhouden hadden afgeraden, zou hij ook zijn gekomen, meldde hij heldhaftig. De zogenoemde Mladic-tapes, beelden die in juli 1995 door Serviërs zijn gemaakt en onlangs gedeeltelijk door NOVA zijn uitgezonden en de vertoning van de aangrijpende Engelse documentaire *A cry from the grave* waren voor Karremans aanleiding achter de coulissen vandaan te komen.

De overste vond het 'heel vervelend' de ellende terug te zien. Geen wonder. We zagen hoe de commandant door Mladic werd afgebeekt. Hoe dapper hij met de schurk toostte. Hoe minzaam hij cadeautjes in ontvangst nam. Hoe opgelucht

hij met zijn personeel het hazenpad koos. Hoe Dutchbat, eenmaal veilig in Zagreb, de polonaise bleeflopen.

De kleine jongen tegenover de als gewoonlijk goed voorbereide en vasthoudende Rob Trip kon alleen maar verduidelijken dat hij zich machteloos en overgeleverd aan de regie van anderen voelde. „Als het Nederlands elftal verliest moet je de coach er op aanspreken, niet de spelers. Ik was een van de spelers.”

Als Karremans 4,5 jaar over deze vergelijking heeft nagedacht dan zou ik als ik hem was nooit op een parlementaire enquête aandringen. Want is het de schuld van bondscoach Rijkaard als Bergkamp alleen voor de keeper naast schiet, als Van der Sar bewust geen hand naar de bal uitsteekt, als Stam een strafschop veroorzaakt en als Kluivert de kop laat hangen? Zou de overste tijdens zijn wedstrijd in Bosnië misschien zelf het overzicht hebben verloren en daarna naar de coach hebben gewezen? „Ik had misschien een gedecideerder gezicht moeten trekken”, bekende de militair. Hij zei in de film 'grote leermomenten' te zijn tegengekomen. Net de bondscoach, na weer een verloren duel.

A cry from the grave is een schrijnende reconstructie van waarheid en waanzin in Srebrenica. Gelukkig bestaan er naast VN-rapporten, militaire-, journalistieke-, en historische onderzoekers ook nog filmmakers als Leslie Woodhead die het verhaal van de ontluistering vertellen. Het gesprek in NOVA tussen Trip en Karremans sloot perfect bij de documentaire aan. Arme overste.

Gerrit den Ambtman

...net niet

Ondertekening van het Dayton Vredesakkoord op 21 november 1995. FOTO REUTERS

Niko Steynen
Conwenhaven 52-05
3703 ER Zeist

Alr beloofd,
Vr. gr. Hans

Pagina 1 van 4

Van: RA Schulz <Law-Schulz@t-online.de>
Aan: RA Schulz <Law-Schulz@T-Online.de>
Verzonden: maandag 29 november 1999 15:47
Onderwerp: Fw: Meeting with Prosecutor over NATO War Crimes

-----Ursprüngliche Nachricht-----

From: "Michael Mandel" <mmandel@yorku.ca>
An: LAW-SCHULZ@T-ONLINE.DE <LAW-SCHULZ@T-ONLINE.DE>; **Datum:** Samstag, 27. November 1999 14:34
Betreff: RE: Meeting with Prosecutor over NATO War Crimes

>

>

>>Subject: RE: Meeting with Prosecutor over NATO War Crimes

>>X-MSMail-Priority: Normal

>>X-MimeOLE: Produced By Microsoft MimeOLE V4.72.3110.3

>>Content-Length: 140574

>>

>>Re: Meeting with the Prosecutor over NATO War Crimes in Yugoslavia

>>

>>Toronto lawyer David Jacobs and I met with the new Chief Prosecutor of the
>International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia at Tribunal
>headquarters in The Hague on Friday November 19. The meeting lasted an hour
>and a half and was attended by the Prosecutor, Justice Carla Del Ponte (of
>Switzerland) and two of her Senior Legal Advisers, William Fenrick (of
>Canada) and Gavin Ruxton (of Scotland).

>>

>>This was the second meeting we have had in the Hague -- the first was with
>former Prosecutor Justice Louise Arbour -- in pursuance of our complaint
>against 68 named leaders of NATO and the NATO countries for war crimes
>committed in Yugoslavia during the bombing campaign of March 24 - June 10.

>>

>>At our meeting with the Prosecutor we delivered a written brief outlining
>our case and three thick volumes of evidence documenting the war crimes.

The

>brief is attached.

>>

>>In our brief and in our oral argument we made the following points:

>>

>> 1.. That there is overwhelming evidence of war crimes, crimes against
>humanity and grave breaches of the Geneva Conventions committed by the
>named
>leaders, involving the wilful killing and injury of thousands of civilians,
>as well as the destruction of billions of dollars worth of civilian
>property;

>> 2.. That this was deliberate on the part of the named leaders and that

- >there was no lawful excuse, the war being illegal from start to finish;
- >> 3.. That whatever the responsibilities of the Balkan actors themselves,
- >an enormous measure of moral and legal responsibility for the ongoing
- >disaster in the Former Yugoslavia must be placed squarely on the shoulders
- >of the NATO leaders;
- >> 4.. That the evidence was so strong that it warranted the addition of
- a
- >count of murder contrary to Article 5 (a) of the Tribunal Statute for each
- >of the civilians on all sides killed during the attack and in its violent
- >aftermath, continuing to this day in Kosovo;
- >> 5.. That to the list of the named accused (which includes all the
- heads
- >of government, foreign ministers and defence ministers of the NATO
- >countries, as well as the leaders of NATO itself) must be added the name of
- >Lt. General Michael C. Short, who has emerged as one of the main
- >protagonists propelling NATO towards the commission of war crimes;
- >> 6.. That the prosecutor is under a legal duty to indict each of the
- >named leaders;
- >> 7.. That this is not only a requirement of law, it is a requirement of
- >justice to the victims and of deterrence to powerful countries such as
- those
- >in NATO who, in their military might and in their control over the media,
- >are lacking in any other natural restraint such as might deter less
- powerful
- >countries;
- >>
- >>
- >> 8.. That the decision during the war to indict Milosevic and other
- >members of the Serb leadership placed an especially heavy duty on the
- >Prosecutor to indict the NATO leaders, because the failure to do so allowed
- >the Tribunal to be used as a crucial propaganda device by the NATO
- countries
- >to help fight their illegal, aggressive war;
- >> 9.. That the continued failure to indict NATO leaders falsely
- >legitimizes the crippling sanctions being imposed on Yugoslavia
- >> 10.. That there is highly credible evidence that the United States
- >intended the Tribunal for just these propaganda purposes;
- >> 11.. That the decision by Judge Arbour to indict Milosevic in the
- midst
- >of the attack raised serious questions about the impartiality of the
- >Tribunal; and
- >> 12.. That the failure to indict NATO would be a mortal blow to the
- >credibility of the Tribunal because the world believes the NATO leadership
- >to be at least as guilty of war crimes as the Serbian leadership, if not
- >guiltier.
- >>
- >>
- >>During the presentation of our arguments and the evidence we had the
- >opportunity to engage in a fairly free-ranging discussion of some of the
- >legal and evidential issues raised by the case. The question of the
- >relevance of the illegality of the war to NATO leaders' liability was
- raised

>by one of the Prosecutor's advisers. He took the position that the
>illegality of the attack itself, and by extension everything necessarily
>incidental to it, could not form the basis of a war crimes charge. We took
>the position that this was an unduly narrow and, indeed, incorrect reading
>of the Statute and that it would have the effect of immunizing war
criminals

>of the powerful countries for some of the most terrible crimes. We also
>pointed out that the NATO leaders' criminal liability was based not only
the

>illegality of the war, but also the criminal means by which it was carried
>out, including the deliberate strategy of terrorizing the civilian
>population. The Prosecutor herself suggested that the cases of Milosevic
and

>NATO were very different; but we argued that, however that might be,
legally

>and morally speaking the NATO leaders were still guilty of very serious
>crimes that had caused at least as much death, injury, and destruction as
>that alleged against Milosevic, if not more. The Prosecutor also suggested,
>without elaborating, that she thought that the evidence she had against
>Milosevic was stronger than that so far presented against NATO. To this we
>argued that, since much of the evidence she had against Milosevic came from
>NATO sources, it was extremely suspect. We also argued that, on the other
>hand, the evidence against NATO was in the public domain, and that it was
>the duty of the Tribunal itself to follow up the many reliable sources we
>had provided. Finally, we argued that the investigation, indictment and
>prosecution of NATO had to made the highest priority of the Tribunal.

>>

>>While taking no position on the merits, the Prosecutor re-affirmed that
she

>had jurisdiction over any crime committed by the NATO leaders, that the
case

>was under study, that it was her intention to study it further and, indeed,
>that she would seek our assistance with it in the future.

>>

>>For our part we expressed our willingness to help the Tribunal with the
>case in any way we could, but we concluded by submitting that there was no
>excuse for any further delay.

>>

>>Our brief concluded as follows:

>>

>>In conclusion, the Complainants are forced to say that they cannot
>understand the failure of the Tribunal to act on these and the many other
>complaints against the NATO leaders. The law is clear. The evidence is
>overwhelming. More than enough time has passed, especially given the speed
>with which the Milosevic indictment was issued. The failure of the Tribunal
>to act is raising strong suspicions of bias and continues to directly
>contribute to the suffering in Yugoslavia. The Tribunal must act now.

>>

>>

>>

>>

>>

>>

Amerikanen tegen Navo-bombardement

De Amerikaanse jurist John Schuchardt is marine-veteraan en Ploegscharen-activist. Hij schreef een artikel over zijn ervaringen tijdens de Navo-agresie tegen Joegoslavië. Het artikel verscheen in het *New Hampshire Peace Action News* van augustus 1999. Wiemer Emmelkamp zorgde voor de vertaling. John Schuchardt is niet de enige Amerikaan die afwijzend stond tegenover de oorlogspolitiek van de Clinton-regering.

Boston en Washington

Tien weken lang hadden Prof. Kyoshi Iguna van de Brandeis Universiteit en ik meegedaan aan posten en demonstreren tegen de Navo-bombardementen. De vader van Kyoshi en zijn broer waren twee van de weinige overlevenden van het bombardement op Tokio in 1945. Familie van zijn vrouw heeft de aanvallen op Novi Sad doorstaan.

Elke zaterdag verzamelden zich 300 tot 500 personen om op weg te gaan naar bruggen in Boston om er wacht te lopen, zoals duizenden overdag en 's nachts in Belgrado heldhaftig verzet pleegden om de zes belangrijke bruggen over de Donau voor vernieling te behoeden.

Wij waren in mei met tienduizend mensen tegenover het Witte Huis in Washington tijdens de Navo-top bijeenkomst. Op 5 juni liepen wij op-

nieuw in Washington met zo'n achtduizend deelnemers, van de Viet Nam Wall naar het Pentagon. Toen hebben we besloten om uit protest naar Joegoslavië te gaan om ons te voegen bij de familie en de vrienden die constant bedreigd werden.

In Joegoslavië

Na een reeks van voorvallen stonden wij, de dag van aankomst, de negende juni, in het pikkedonker in een van licht verstoken land, op een controlepost buiten Novi Sad. Toen bracht het nieuws ons de beëindiging van de bombardementen. Wij behoorden dus tot de eerste buitenlanders die konden aanschouwen wat de bombardementen hadden aangericht. Tien dagen lang trokken we vrij rond.

Maar liefst 78 dagen lang bommen uit vliegtuigen of vanuit zee. Onzichtbaar opererend, tot duizenden aanvallen per dag, hebben schrikbarende verwoestingen aangericht. Met vele overlevenden hebben we gesproken.

Diep geschokt, danig overstuur, vroegen zij: "Waartoe? Wat is dit voor een politiek? Uit wat voor breinen komt dit voort?"

Steeds weer, tot diep in de nacht, heb ik gesprekken gevoerd met hen, die 's nachts niet meer hadden kunnen slapen, vanwege het feit dat dan de bommen neerkwamen. "Wat denkt u dat dit onze kinderen deed?"

Navo-propaganda

De Navo-strategie, gericht op de totale ontwijfing van hun land, laat een

drietel los van elkaar staande aspecten zien: propaganda, economische wurging en algehele ontredding. Verbloemend bestempeld als "sancties". Inbegrepen de zwaarste aanvallen, zowel in het geniep als openlijk. Propaganda, een mengeling van waarheid, halve waarheden, en vervloekte leugens, is de eerste kern-vereiste voor het ontketenen van een aanvalsoorlog. "Uit vrees vinden mensen elkaar," volgens Nixon. "In de zondagsschool wordt dit niet bijgebracht, maar waar is het."

Het afschilderen van leiders als baarljke duivels, omringd door insgelijke massa's onderdanen die zich niet kunnen verweren, heeft in onze tijd geleid tot een nauwelijks voor te stellen, misdadige beeldvorming van reusachtige omvang.

Hier volgen enkele er uit springende, maar concrete observaties:

1* Het nog maar kort geleden uitgevoerde plan om Joegoslavië mores te leren is overduidelijk deel van een strategie op lange termijn, wat door velen in de vredesbeweging niet onderkend wordt. Koude Oorlogsdenken lag ten grondslag aan de beslissing Irak aan te vallen. De aandacht voor Irak was van groot nut die voor Bosnië af te leiden, dat in fasen door de NAVO veroverd en bezet werd.

2* De NAVO-verovering en -bezetting van Kosovo is in wezen een verdere stap, waarop zeker nog een volgt, over niet te lange tijd. "Humanitaire interventie" zal de aanhef zijn tot verdere Navo-oorlogen in oostwaartse richting, in de nabije toekomst.

3* Het bommen-offensief was er op

gericht burgers te treffen, met als inzet een rampzalige verwoesting van fabrieken, gas-olie-, electriciteitscentrales en -containers, rail- en wegvervoer, bruggen, radio en t.v. De mate van verwoesting, het stagneren van wederopbouw, een uit haar voegen gekrukte samenleving heeft een enorme sociale ontwrichting, verwarring en wanhoop doen ontstaan, meer nog dan door bommen.

4* Over de grootte van aan het milieu toegebrachte zware schade - puur milieu-terrorisme - zijn nog geen rapporten voorhanden. Het in vlammen opgaan of leegstromen van olie- en chemische reservoirs en voorraden (uranium) hebben lucht, bodem en water vergiftigd, ook de Donau.

5* Het onophoudelijk bombarderen van de grootste steden, Belgrado, Novi Sad en Nis, die wij alle drie bezocht hebben, bracht een Navo-beleid aan het licht, dat beoogde de hele bevolking van elf miljoen te treffen, waarvan driekwart vrouwen en kinderen.

M.a.w. Terroriseren en demoraliseren van non-combattanten, burgers. Voor ons waren een bewijs te meer, die cluster-bommen op Nis, z.g. anti-personele bommen, maar van niet-militair nut. Onmogelijk kan het bombarderen van het centrum van deze open stad afgedaan worden met "een vergissing". Tot vier verdiepingen hoog uiteenspattende krenge, met hun vlijmscherpe staaldeeltjes. Ons bleek, dat piloten hun aanvallen gericht hebben op twee ziekenhuizen met Rode Kruisvlaggen op de daken.

6* Nagenoeg alle "bijkomende schade" (Albright) was te voorzien en opzet. Behalve wat bekend gemaakt werd hebben wij legio ruïnes gezien van scholen, kerken, ziekenhuizen, markten, huizen, flatgebouwen en massa's gebroken ruiten.

7* De aanval op de Chinese Ambassade, die het ambassadeurshuis ernaast totaal verwoest heeft, was overduidelijk gepland, een gebouw, gescheiden van elk ander. De smoes over "oude kaarten": praatjes voor de vaak. Een uitgebreide reeks van satellieten, Awacs, spionage-vliegtuigen en langs super-technische weg (met computers e.d.) verkregen inlichtingen, staan borg voor het nieuwste nieuws, elke dag, zo niet elk uur. Met aan boord vijf of zes te leiden bommen van 1000-

2000 ton vlogen ze rechtstreeks uit de VS om de lading bij de Chinese Ambassade te droppen.

Herbezinning

De bedoeling van het toebrengen van zulk een weloverwogen slag (dreigement, waarschuwing, ultimatum, vergelding) is overduidelijk, maar de risico's, die het Pentagon zich veroorlooft ten aanzien van het lot van de Aarde zijn enorm, de mensheid immers blootstellend aan weergelozede catastrofes. Thomas Merton merkte op: "Militaire leiders zijn de blindsten van de blinden."

Aan geweld ligt vrees ten grondslag en voor vrees moet er een vijand zijn. Een kern-vereiste is dan ook de propaganda-oorlog, die vooraf gaat aan de afkondiging van de economische oorlog door middel van sancties en een boycot, of aan nieuwe hoog-technische verwoestingen door kruisraketten en geleide bommen. Het heeft er alles van weg, dat de VS zich nu volledig inlaat met oorlogsvoering *all over the world*. Een feit, dat de vredesbeweging tot herbezinning noopt.

Verbazingswekkend is het schijnbaar oneindige vermogen van de VS-propaganda om wat werkelijk aan de hand is op z'n kop te zetten en om een genadeloze agressie tegen de ene kleine natie na de andere te rechtvaardigen, ondertussen het Amerikaanse publiek ervan te overtuigen, dat het de leiders van die landen zijn, die aanvallen. Het toedichten van duivelse eigenschappen aan personen is HET middel om een heel volk te brandmerken en zijn vernietiging te rechtvaardigen.

Spiegel

"Is de Jood een Duitser?", raasde Hitler. Hoe licht betrappen wij onszelf er op een heel volk als slecht af te schilderen en afbreuk te doen aan zijn waarde, bij ogenschijnlijk zinnige vragen als: "Wat vindt u van communisten? Van Fidel Castro? Van Saddam Hoessein? Van de Serven?"

Niet opdrogende bronnen van propaganda en media-manipulatie staan achter deze vragen, waarbij, onnozel genoeg, het niet tot iedereen doordringt, dat elk van deze vragen een uitnodiging inhoudt om te moorden.

Het meest beangstigend is wel, dat deze vragen gesteld worden, dat vrees, verguizing en tot zondebok maken plaats vindt, in een natie, die met kernwapens tot uitroeiing in staat is, één vinger op één fatale knop, alles op scherp staand, om per ongeluk, of met opzet de eind-vernietiging op onze aarde tot stand te brengen.

De ongenadige verwoesting van Joegoslavië en Kosovo is een spiegel, die aan Amerika voorgehouden wordt. En aan de toekomst.

□ John Schuchardt
(vertaling: Wiemer Emmelkamp)

Noot:

Het verslag van John Schuchardt komt uit het New Hampshire Peace Action News (augustus 1999). Het adres van het blad: PO-box 771, Concord (NH), 03302 USA.

De schrijver van het Amerikaanse artikel is de jurist John Schuchardt, hij is marine-veteraan en Ploegscharen-activist. In zijn huis, dat de naam House of Peace (Huis van de Vrede) draagt in de stad Ipswich in de Amerikaanse staat Massachusetts, zorgen hij en zijn vrouw voor oorlogsvluchtelingen, ook uit Joegoslavië en Kosovo. Het adres van John en zijn vrouw: House of Peace, 1 High Street, IPSWICH, MA-USA.

Amerikanen tegen Navo-bombardement

De Amerikaanse jurist John Schuchardt is marine-veteraan en Ploegscharen-activist. Hij schreef een artikel over zijn ervaringen tijdens de Navo-agresie tegen Joegoslavië. Het artikel verscheen in het *New Hampshire Peace Action News* van augustus 1999. Wiemer Emmelkamp zorgde voor de vertaling. John Schuchardt is niet de enige Amerikaan die afwijzend stond tegenover de oorlogspolitiek van de Clinton-regering.

Boston en Washington

Tien weken lang hadden Prof. Kyoshi Iguna van de Brandeis Universiteit en ik meegedaan aan posten en demonstreren tegen de Navo-bombardementen. De vader van Kyoshi en zijn broer waren twee van de weinige overlevenden van het bombardement op Tokio in 1945. Familie van zijn vrouw heeft de aanvallen op Novi Sad doorstaan.

Elke zaterdag verzamelden zich 300 tot 500 personen om op weg te gaan naar bruggen in Boston om er wacht te lopen, zoals duizenden overdag en 's nachts in Belgrado heldhaftig verzet pleegden om de zes belangrijke bruggen over de Donau voor vernieling te behoeden.

Wij waren in mei met tienduizend mensen tegenover het Witte Huis in Washington tijdens de Navo-top bijeenkomst. Op 5 juni liepen wij op-

nieuw in Washington met zo'n achttuizend deelnemers, van de Viet Nam Wall naar het Pentagon. Toen hebben we besloten om uit protest naar Joegoslavië te gaan om ons te voegen bij de familie en de vrienden die constant bedreigd werden.

In Joegoslavië

Na een reeks van voorvallen stonden wij, de dag van aankomst, de negende juni, in het pikkedonker in een van licht verstoken land, op een controlepost buiten Novi Sad. Toen bracht het nieuws ons de beëindiging van de bombardementen. Wij behoorden dus tot de eerste buitenlanders die konden aanschouwen wat de bombardementen hadden aangericht. Tien dagen lang trokken we vrij rond.

Maar liefst 78 dagen lang bommen uit vliegtuigen of vanuit zee. Onzichtbaar opererend, tot duizenden aanvallen per dag, hebben schrikbarende verwoestingen aangericht. Met vele overlevenden hebben we gesproken.

Diep geschokt, danig overstuur, vroegen zij: "Waartoe? Wat is dit voor een politiek? Uit wat voor breinen komt dit voort?"

Steeds weer, tot diep in de nacht, heb ik gesprekken gevoerd met hen, die 's nachts niet meer hadden kunnen slapen, vanwege het feit dat dan de bommen neerkwamen. "Wat denkt u dat dit onze kinderen deed?"

Navo-propaganda

De Navo-strategie, gericht op de totale ontwrichting van hun land, laat een

drietel los van elkaar staande aspecten zien: propaganda, economische wurging en algehele ontreddeiding. Verbloemd bestempeld als "sancties". Inbegrepen de zwaarste aanvallen, zowel in het geniep als openlijk. Propaganda, een mengeling van waarheid, halve waarheden, en vervloekte leugens, is de eerste kern-vereiste voor het ontketenen van een aanvalsoorlog. "Uit vrees vinden mensen elkaar," volgens Nixon. "In de zondagsschool wordt dit niet bijgebracht, maar waar is het."

Het afschilderen van leiders als baarlijke duivels, omringd door insgelijke massa's onderdanen die zich niet kunnen verweren, heeft in onze tijd geleid tot een nauwelijks voor te stellen, misdadige beeldvorming van reusachtige omvang.

Hier volgen enkele er uit springende, maar concrete observaties:

1* Het nog maar kort geleden uitgevoerd plan om Joegoslavië mores te leren is overduidelijk deel van een strategie op lange termijn, wat door velen in de vredesbeweging niet onderkend wordt. Koude Oorlogsdanken lag ten grondslag aan de beslissing Irak aan te vallen. De aandacht voor Irak was van groot nut die voor Bosnië af te leiden, dat in fasen door de NAVO veroverd en bezet werd.

2* De NAVO-verovering en -bezetting van Kosovo is in wezen een verdere stap, waarop zeker nog een volgt, over niet te lange tijd. "Humanitaire interventie" zal de aanhef zijn tot verdere Navo-oorlogen in oostwaartse richting, in de nabije toekomst.

3* Het bommen-offensief was er op

gericht burgers te treffen, met als inzet een rampzalige verwoesting van fabrieken, gas-olie-, elektriciteitscentrales en -containers, rail- en wegvervoer, bruggen, radio en t.v. De mate van verwoesting, het stagneren van wederopbouw, een uit haar voegen gekrukte samenleving heeft een enorme sociale ontwrichting, verwarring en wanhoop doen ontstaan, meer nog dan door bommen.

4* Over de grootte van aan het milieu toegebrachte zware schade - puur milieu-terrorisme - zijn nog geen rapporten voorhanden. Het in vlammen opgaan of leegstromen van olie- en chemische reservoirs en voorraden (urani-um) hebben lucht, bodem en water vergiftigd, ook de Donau.

5* Het onophoudelijk bombarderen van de grootste steden, Belgrado, Novi Sad en Nis, die wij alle drie bezocht hebben, bracht een Navo-beleid aan het licht, dat beoogde de hele bevolking van elf miljoen te treffen, waarvan driekwart vrouwen en kinderen.

M.a.w. Terroriseren en demoraliseren van non-combattanten, burgers. Voor ons waren een bewijs te meer, die cluster-bommen op Nis, z.g. anti-personele bommen, maar van niet-militair nut. Onmogelijk kan het bombarderen van het centrum van deze open stad afgedaan worden met "een vergissing". Tot vier verdiepingen hoog uiteenspattende krengen, met hun vlijmscherpe staaldeeltjes. Ons bleek, dat piloten hun aanvallen gericht hebben op twee ziekenhuizen met Rode Kruisvlaggen op de daken.

6* Nagenoeg alle "bijkomende schade" (Albright) was te voorzien en opzet. Behalve wat bekend gemaakt werd hebben wij legio ruïnes gezien van scholen, kerken, ziekenhuizen, markten, huizen, flatgebouwen en massa's gebroken ruiten.

7* De aanval op de Chinese Ambassade, die het ambassadeurshuis ernaast totaal verwoest heeft, was overduidelijk gepland, een gebouw, gescheiden van elk ander. De smoes over "oude kaarten": praatjes voor de vaak. Een uitgebreide reeks van satellieten, Awacs, spionage-vliegtuigen en langs super-technische weg (met computers e.d.) verkregen inlichtingen, staan borg voor het nieuwste nieuws, elke dag, zo niet elk uur. Met aan boord vijf of zes te leiden bommen van 1000-

2000 ton vlogen ze rechtstreeks uit de VS om de lading bij de Chinese Ambassade te droppen.

Herbezinning

De bedoeling van het toebrengen van zulk een weloverwogen slag (dreigement, waarschuwing, ultimatum, vergelding) is overduidelijk, maar de risico's, die het Pentagon zich veroorlooft ten aanzien van het lot van de Aarde zijn enorm, de mensheid immers blootstellend aan weergelozes catastrofes. Thomas Merton merkte op: "Militaire leiders zijn de blindsten van de blinden."

Aan geweld ligt vrees ten grondslag en voor vrees moet er een vijand zijn.

Een kern-vereiste is dan ook de propaganda-oorlog, die vooraf gaat aan de afkondiging van de economische oorlog door middel van sancties en een boycot, of aan nieuwe hoog-technische verwoestingen door kruisraketten en geleide bommen.

Het heeft er alles van weg, dat de VS zich nu volledig inlaat met oorlogsvoering *all over the world*. Een feit, dat de vredesbeweging tot herbezinning noopt.

Verbazingwekkend is het schijnbaar oneindige vermogen van de VS-propaganda om wat werkelijk aan de hand is op z'n kop te zetten en om een genadeloze agressie tegen de ene kleine natie na de andere te rechtvaardigen, ondertussen het Amerikaanse publiek er van te overtuigen, dat het de leiders van die landen zijn, die aanvallen. Het toedichten van duivelse eigenschappen aan personen is HET middel om een heel volk te brandmerken en zijn vernietiging te rechtvaardigen.

Spiegel

"Is de Jood een Duitser?", raasde Hitler. Hoe licht betrappen wij onszelf er op een heel volk als slecht af te schilderen en afbreuk te doen aan zijn waarde, bij ogenschijnlijk zinnige vragen als: "Wat vindt u van communisten? Van Fidel Castro? Van Saddam Hoessein? Van de Serven?"

Niet opdrogende bronnen van propaganda en media-manipulatie staan achter deze vragen, waarbij, onnozel genoeg, het niet tot iedereen doordringt, dat elk van deze vragen een uitnodiging inhoudt om te moorden.

Het meest beangstigend is wel, dat deze vragen gesteld worden, dat vrees, verguizing en tot zondebok maken plaats vindt, in een natie, die met kernwapens tot uitroeiing in staat is, één vinger op één fatale knop, alles op scherp staand, om per ongeluk, of met opzet de eind-vernietiging op onze aarde tot stand te brengen.

De ongenadige verwoesting van Joegoslavië en Kosovo is een spiegel, die aan Amerika voorgehouden wordt. En aan de toekomst.

□ John Schuchardt
(vertaling: Wiemer Emmelkamp)

Noot:

Het verslag van John Schuchardt komt uit het New Hampshire Peace Action News (augustus 1999). Het adres van het blad: PO-box 771, Concord (NH), 03302 USA.

De schrijver van het Amerikaanse artikel is de jurist John Schuchardt, hij is marine-veteraan en Ploegscharen-activist. In zijn huis, dat de naam House of Peace (Huis van de Vrede) draagt in de stad Ipswich in de Amerikaanse staat Massachusetts, zorgen hij en zijn vrouw voor oorlogsvluchtelingen, ook uit Joegoslavië en Kosovo. Het adres van John en zijn vrouw: House of Peace, 1 High Street, IPSWICH, MA-USA.

Bespreking Liber Amicorum

'Reflections on International Law from the Low Countries'
in Honour of Paul de Waart

door Eric Suy

Het moeilijkste wat een recensent kan overkomen is een Liber Amicorum te bespreken. Bij een monografie ligt het enigszins anders omdat je èn met één enkel thema èn met één enkel auteur van doen hebt. Recensenten van Festschriften geven er dan ook de voorkeur aan om gewoon een mededeling te doen van wie welk thema - heeft behandeld. De lezer moet dan zelf

Eric Denters overhandigt Paul de Waart het Liber Amicorum (foto: J.C. Admiraal).

maar uitmaken wat hij of zij interessant vindt en verder wil naslaan. In deze feestbundel liggen de zaken iets moeilijker, omdat wij hier te doen hebben met een garve van uitzonderlijke bijdragen door een corona van vrienden en collegae uit de Lage Landen. Laten wij dan toch maar beginnen met een algemeen beeld. Dertig bijdragen werden gebundeld onder zes hoofdstukken: International Economic Law and Development, Human Rights, International Criminal Jurisdiction, The United Nations and Peace and Security, The Protection of cultural Property, Human Genetics and the Environment, International Dispute Settlement.

In een tijdschrift voor de Verenigde Naties kunnen natuurlijk niet alle thema's aan bod komen, ook al hebben de meeste onderwerpen raakvlakken met de Verenigde Naties. Het thema Mensenrechten beslaat in dit Liber niet minder dan zeven studies die stuk voor stuk gewijd zijn aan de meest actuele problemen zoals: Globalisering (een heel diepgaand stuk van Kamal Hossain), de voorwaarden voor effectiviteit van NGO's (Peter R. Baehr schreef wat anderen reeds lang dachten), een nieuwe aanpak in het werk van het Commit-

tee on the Elimination of Racial Discrimination door middel van Preventie, Early-Warning en Urgent Procedures (Theo van Boven bewandelt nieuwe wegen die ook op andere domeinen van de mensenrechten en zelfs van vrede en veiligheid toekomstperspectieven bieden). Cees Flinterman en F.J.Smit tasten eveneens toekomstperspectieven af: een protocol zou een klachtrecht moeten voorzien in het kader van de Conventie over de Vrouwendiscriminatie, en een passende arbeid moet worden erkend als een mensenrecht. (F.J.Smit verdedigde dit in 1994 in een proefschrift gepubliceerd bij Kluwer).

Het is evident dat de problematiek van de Internationale strafrechtelijke jurisdictie nadrukkelijk zou behandeld worden in deze bundel. Frits Kalshoven, Gerard Tania, Peter Malanczuk; Ernst Hirsch Ballin zijn, samen met de onvolprezen Adriaan Bos, de eminente Nederlandse specialisten op dit vlak, en ieder van hen behandelt het aspect wat hem het best ligt: Frits heeft het over de International Humanitarian Fact-Finding Commis-

sion, Gerard behandelt uitvoerig de hele problematiek van de oorlogsmisdaden en hun berechtiging door ad-hoc rechtbanken en Adriaan heeft het over de rol van het op te richten Internationaal Strafgerechtshof in het licht van het beginsel van de complementariteit.

Deel IV van deze bundel heeft het over de Verenigde Naties, Vrede en Veiligheid. De uitgevers hebben hiervoor Peter Kooijmans, Dick Leurdijk, Rob Siekmann en Ige Dekker aangesproken. Rechter Kooijmans heeft het over de voorlopige maatregelen die de Veiligheidsraad kan uitvaardigen en meent dat er op dit gebied nog te veel moeilijkheden en onzekerheden zijn. In de Verenigde Naties bestaan er geen instellingen die vergelijkbaar zijn met een gerechtelijke controle in het intern recht. Derhalve, zo besluit hij, 'it is all the more important that the legal profession follows closely how the politically responsible treaty bodies discharge their duties' (p.300).

Dick Leurdijk heeft in het hoofdstuk 'Rapid Deployment: a Capacity Gap' de essentie neergeschreven over de rol van de Verenigde Naties en humanitaire interventies. De Conventie over de Veiligheid van personeel van de Verenigde Naties en aanverwant personeel wordt behandeld door R. Siekmann. Milieurecht in de ruimste zin en de bescherming van de culturele eigendom worden behandeld in drie bijdragen van J.A. Winter over 'The application of the Unidroit Convention on Stolen and Illegally Exported Cultural Objects in Relations between Member States of the European Union'. Marc Cogen van de Universiteit Gent behandelt het hoogst actueel en nieuw onderwerp omtrent 'Citizens' Rights and Human Rights in the Fields of Human Genetics and Embryology: a Survey' (373-397). Zijn grondige studie is gebaseerd op de werkzaamheden van de UNESCO, de Wereldgezondheidsorganisatie en van aanverwante NGO'S. Cogen pleit voor een centraliserende rol van het UN Centre of Human Rights en van de UN High Commissioner for Human Rights in samenwerking met de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

In een laatste hoofdstuk worden enkele actuele vraagstukken over internationale geschillenbeslechting behandeld. Karel C. Wellens bespreekt in een uitgebreide studie enkele recente gevallen waarin het Internationaal Gerechtshof te doen had, en nog steeds heeft, met de vraag hoe dit Hof 'incidental questions' behandelt. Neri Sybesma-Knol oefent zeer terecht kritiek uit op de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof in de East Timor Case. Australië sluit een verdrag af met Indonesië over de exploratie en exploitatie van natuurlijke rijkdommen in de Timor Gap nadat Indonesië, in strijd met alle principes die de Verenigde Naties hebben erkend inzake zelfbeschikking Oost-Timor met gebruik van geweld heeft aangehecht. Het Hof verschuift zich achter het zeer formalistisch beginsel dat zijn bevoegdheid afhankelijk stelt van de instemming van een partij: welnu Indonesië heeft niet zijn toestemming gegeven om de legaliteit van het verdrag met Australië te laten berechten door het Hof. Daarmee is de kous af. Neri sluit eerder aan bij de dissenting opinions van rechters Weeramantary en Skubiszewski. Er is hier een zekere analogie met de bijdrage van Friedl Weiss die het heeft over derde staten in de geschillenbeslechting in het GATT/WTO naar aanleiding van het bananengeschil waarbij ACP-landen een ruimere participatie vroegen - en niet kregen - in de werkzaamheden van het geschillenpanel. Friedl vraagt zich of 'whether the rule of law is properly served if in being upheld on a strict interpretation it leads to the destruction of those it is designed to protect'. Dit is in feite ook Neri's besluit.

De bijdrage van Bas de Gaay Fortman is een commentaar op Paul de Waart's laatste boek *Mensenrechten Mensenwerk* en begint met de volgende pregnante zin: 'In Paul de Waart we meet that rare combination of a scholarly academic and a committed activist'. Paul kan zeker niet worden gerekend tot de positivistische school. Dat hoeft ook niet. Maar hij behoort wel tot die andere Hollandse school die recht en rechtvaardigheid in de tussenstaatse relaties steeds verbonden heeft met

het primaat van het recht van de mensen en van de volkeren en zich daarvoor manifest heeft ingezet. Dit is wellicht de essentie van het onderscheid tussen het Internationaal Publiekrecht en het Volkenrecht, en tevens de verdienste van Paul.

Eric Suy is em. professor aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Erik Denters and Nico Schrijvers (eds).
The Hague, Boston, London.
Martinus Nijhoff Publishers, 1998, X, 507 pp.

Milosevic toch herkiesbaar

BELGRADO - Met een zeer onverwachte zet heeft Slobodan Milosevic gisteren de mogelijkheid gecreëerd om tot 2009 aan te blijven als president van Joegoslavië. Tegelijkertijd is de verhouding met de deelrepubliek Montenegro, dat samen met Servië de Joegoslavische federatie vormt, op scherp gezet.

Gisteren stemden de beide kamers van het Joegoslavische parlement in met een voorstel om de

regels rond de presidentsverkiezingen te wijzigen. De president van Joegoslavië werd steeds gekozen door het parlement en mocht slechts één ambtstermijn blijven zitten. Voor Milosevic had dat volgend jaar juli einde oefening betekend. Volgens de nieuwe regels wordt de president direct gekozen en kan hij maximaal twee ambtstermijnen blijven.

De oppositie heeft furieus gereageerd op de grondswetswijziging, die via een bliksemmanoeu-

7-7-2000
vre van Milosevic' partij door het parlement werd gejaagd. Ze werden pas woensdagmiddag telefonisch op de hoogte gesteld van de zitting van gisteren. Pas een uur voor aanvang van het debat kregen ze de voorstellen voor de grondswetswijziging onder ogen.

Vooraf de Montenegrijnen waren des duivels. De wijzigingen betreffen namelijk niet alleen de uitverkiezing van de president, maar ook de verkiezing van de Kamer van Republieken, de se-

naat van Joegoslavië. Die bestaat uit 40 leden (20 uit Servië, 20 uit Montenegro), die nu nog worden aangewezen door de parlementen van de deelrepublieken. Voortaan zullen ook die direct worden gekozen. Gezien het feit dat Montenegro met zijn 600 000 inwoners vele malen kleiner is dan Servië, waar tien miljoen mensen wonen, betekent dat dat er een einde wordt gemaakt aan de gelijkwaardigheid van de beide deelrepublieken.

Russen hekelen expansie Westen

10-11-00
MOSKOU - De Russische regering heeft de herdenking van de val van de Berlijnse Muur aangegrepen om kritiek te leveren op de uitbreiding van de NAVO met Oost-Europese landen. De herdenking is een goede gelegenheid om na te denken over de „ontoelaatbaarheid van het trekken van nieuwe scheidslijnen in Europa,” aldus het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Tegelijkertijd waarschuwde Moskou voor de heropleving van het bloksysteem dat kenmerkend was voor de Koude Oorlog. Het Westen werd opgeroepen samen met Rusland te werken aan een „veiligere en stabielere” wereldorde, „gebaseerd op gezamenlijke waarden en afgesproken principes van betrekkingen tussen staten”. De NAVO werd eerder dit jaar onder Russisch protest uitgebreid met Polen, Tsjechië en Hongarije. Andere voormalige Warschaupactlanden zullen de komende jaren volgen. (AP)

Tien verdachten in zaak moord op Serviër Arkan

2007
BELGRADO, 19 JULI. In Servië zijn gisteren tien mensen in staat van beschuldiging gesteld wegens de moord op de beruchte zakenman-militieleider Željko Ražnatović, beter bekend onder de naam Arkan. Arkan werd op 15 januari van dit jaar doodgeschoten in de lobby van een hotel in Belgrado. Vier van de beklaagden zouden direct zijn betrokken bij de moord. Zij kunnen theoretisch de doodstraf krijgen. Van deze vier is één verdachte voortvluchtig. De zes anderen hebben volgens de aanklacht de vermeende moordenaars geholpen. (AFP, AP)

Servië paait Westen met verkiezingen

11 Aug 2000
Wat bezielt het Westen om klakkeloos akkoord te gaan met de Servische presidentsverkiezingen op 24 september? Mient Jan Faber verbaast zich over het gebrek aan kritiek op dit plan van Milosevic en vindt dat in ieder geval de OVSE in actie moet komen.

HET beleid van de internationale gemeenschap met betrekking tot Joegoslavië staat bol van tegenstrijdigheden en kan nog het beste vergeleken worden met een windvaan. Toen Milosevic begin juli de grondwet van Joegoslavië liet veranderen om nog eens acht jaar aan de macht te kunnen blijven, riep de G-8 schande en schaarde zich achter Montenegro dat besloten had zich door de nieuwe grondwet niets te laten zeggen.

Enige weken later kondigde Milosevic aan dat er op 24 september verkiezingen worden gehouden op basis van de aangepaste grondwet. Logisch dat Montenegro rea-

geerde met de mededeling dat men niet zou meedoen met de verkiezingen. Fout! De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Albright, ontbood de Montenegrijse president Djukanovic en praatte uren op hem in om hem ervan te overtuigen dat Montenegro juist wel aan de verkiezingen mee moet doen. Hoe heb ik het nu, moet Djukanovic gedacht hebben.

Servische oppositiekringen hebben de komende verkiezingen verheven tot de dag van de waarheid en de wraak. Volgens hen zal het volk met Milosevic en zijn klik voor eens en voor altijd afrekenen; langs democratische weg zal hij aan de kant worden geschoven. De opiniepeilingen wijzen er immers op dat de vermoedelijke tegenkandidaat van Milosevic, de president van de DSS (Democratische Partij van Servië), Vojislav Kostunica, een ruime zege zal behalen.

Dat zou weliswaar betekenen dat er opnieuw een overtuigde nationalist aan de macht komt die zich uitsluitend in negatieve termen heeft geuit over het NAVO-optreden en de Westerse bemoeienis met de Balkan. Maar een nationalist zonder een corrupt verleden is, aldus de oppositie, de idea-

le tussenpaus voor Servië om uit zijn isolement te worden verlost.

De internationale gemeenschap lijkt zich te hebben laten overtuigen door de Servische oppositie. Verkiezingen zijn hét antwoord op het probleem Milosevic. De prijs die het Westen daarvoor lijkt te willen betalen is heel hoog. Hoe principieel klonk het nog een aantal jaren geleden toen de internationale gemeenschap de verkiezingen in Bosnië begeleidde en eiste dat er geen kandidaten op lijsten zouden voorkomen die verdacht werden van oorlogsmisdaden. Dus geen Karadzic! Tandknarsend hebben de Bosnische Serviërs dat toen moeten accepteren. Milosevic die net als Karadzic ook is aangeklaagd door het Joegoslavië Tribunaal, is echter gewoon kandidaat gesteld door zijn partij voor het presidentschap van Joegoslavië.

Je zou denken dat accepteert het Westen nooit. Niks ervan. Geen woord van kritiek van de zijde van Clinton, Blair of voor mijn part Wim Kok. De Servische oppositiepartijen zullen door het Westen volop worden gesteund in de politieke strijd die zij aanbinden tegen deze van oorlogsmisdaden verdachte tegenkandidaat. Probeer dat eens uit te leggen aan de Bos-

nische Serviërs! Of aan de Montenegrijnen die tot voor kort nog werden toegejuicht vanwege hun verzet tegen het Joegoslavië van Milosevic, maar nu worden uitgenodigd voor even hun bezwaren in te slikken en gewoon mee te doen. Het ontbreekt er nog maar aan dat ook de Albanen in Kosovo worden gemaand de kring van de Servische oppositie met hun stem te versterken.

Erger nog, Milosevic is niet alleen kandidaat, maar bepaalt ook vrijwel in zijn eentje ook het verkiezingsspel. Nu al zitten de gevangenen vol met leden van de oppositie, niet alleen partijleden maar vooral ook jongeren van de beweging Otpor (Verzet) die vanwege het ophangen van satirische posters een jarenlange gevangenis tegemoet kunnen zien.

Ook de onafhankelijke media zijn bijna allemaal de mond gesnoerd. Hoe denkt het Westen eigenlijk Milosevic ertoe te kunnen bewegen dat de verkiezingen nog enigszins vrij en eerlijk kunnen verlopen. Of is men, met de Servische oppositie, zo naïef te denken dat Milosevic, ongeacht alle onderdrukkende maatregelen die hij neemt, toch de verkiezingen zal verliezen? Realiseren wij ons wel voldoende wat we bezig zijn weg

te gooien in Bosnië, in Montenegro en in Kosovo, als we Milosevic wordt herkozen, wat gebeurt dan gewooneer? Of draaien we mee en beschuldigen hem van verkiezingsfraude? Alsof we dat weten. En wat doen we daarna met Djukanovic - is zijn positie niet grondig ondermijnd, als Milosevic wint?

Een goede bekende uit Belgrado zei dezer dagen tegen mij, als het Westen dan toch zo graag die verkiezingen wil, laat het dan voorzichtiger richten tot de 'federale verkiezingscommissie' die onlangs ingesteld, en eisen dat de OVSE naar Joegoslavië mag sturen om de verkiezingen te monitoren. Na afloop kan de OVSE dan een 'bindend' advies geven aan de verkiezingsleiders omtrent de geldigheid van de verkiezingen. Dat is wellicht een goed idee. Alhoewel ik raad mee weet.

Mient Jan Faber is algemeen voorzitter IKV (Inter Kerkelijk Vredesbeleid)

5

fax-number-+39-06-8174010-postal-address:-e/o-MPS7-C.P.-72107
Roma-Nomentano7-00100-Roma--

REPORT-ON-THE-25-OCTOBER-1999-PARIS-CONFERENCE-ON-JUSTICE-AND
WAR--

A-dozen-speakers-from-seven-countries-presented-a-devastating
case-against-NATO's-illegal-war-against-Yugoslavia-at-the
international-conference-on-"Justice-and-War"-held-in-Paris
Oct.-25.--

Speakers-included-jurists,experts-and-activists-who-have
closely-studied-the-background-of-the-Yugoslav-conflict-and
NATO-intervention.--

Alternatives-to-War--

Jan-Oberg7-director-of-the-Transnational-Foundation-for
Future-and-Peace-Research-based-in-Lund7-Sweden7-attacked
"the-one-biggest-myth-of-the-war":-that-there-was-"nothing
else-to-do"-about-the-Kosovo-problem.-Before-the-NATO-bombing
had-carried-out7-Oberg-had-carried-out-some-three-dozen-peace
missions-to-Kosovo-and-acted-as-advisor-to-the-Kosovo-Albani-
an-leader-Ibrahim-Rugova.-He-presented-a-long-list-of-sensi-
ble7-practical-things-that-could-have-been-done-to-help-solve
the-Kosovo-problem-in-a-peaceful-way.--

None-had-been-tried-by-the-Western-powers.-Instead7-the
United-States-chose-war-and-backed-Kosovo-Liberation-Army
(KLA)-chieftain-Hashim-Thaqi7-said-Oberg.--

Paris-based-U.S.-journalist-Diana-Johnstone7-who-co-chaired
the-conference7-accused-the-Clinton-administration-of-aggra-
vating-and-exploiting-the-Kosovo-problem-in-order-to-inaugur-
ate-NATO's-new-mission-of-"humanitarian-intervention".-The
"humanitarian"-pretense-is-the-public-relations-cover-for
NATO-expansion-eastwards-for-economic-and-strategic-reasons.--

Professor-Raju-George-Thomas-of-Marquette-University-in
Wisconsin-warned-of-the-extremely-negative-impact-on-interna-
tional-relations-of-NATO's-illegal-attack-on-a-sovereign
nation-that-had-not-committed-any-act-of-aggression.-Other
powers-will-be-encouraged-to-emulate-NATO's-aggressive-behavi-
or-in-defense-of-their-own-national-interests7-while-fear-of
NATO's-unpredictable-expansion-is-certain-to-trigger-a-new
worldwide-arms-race.--

International-Law-and-NATO-Aggression--

Roland-Weyl7-speaking-on-behalf-of-the-International-Associat-
ion-of-Democratic-Jurists7-denounced-NATO's-"open-contempt"
for-the-United-Nations-and-the-post-World-War-II-system-of

international-law-aimed-at-banning-war-The-bombing-had-no-legal-basis-and-would-be-unjustifiable-even-if-the-United-States-succeeded-in-turning-the-United-Nations-Security-Council-into-a-pliant-rubber-stamp-to-approve-NATO-military-operations--

Two-contrasting-views-of-the-ambiguous-concept-of-"self-determination"-in-relation-to-Kosovo-were-presented-by-Catherine-Samary-of-the-University-of-Paris-and-Barbara-Delecourt-who-teaches-international-law-at-the-Free-University-of-Brussels-While-Samary-tended-to-favor-self-determination-for-Kosovo-Albanians-Delecourt-pointed-out-that-under-existing-international-law-self-determination-did-not-imply-secession-except-in-regard-to-decolonization--

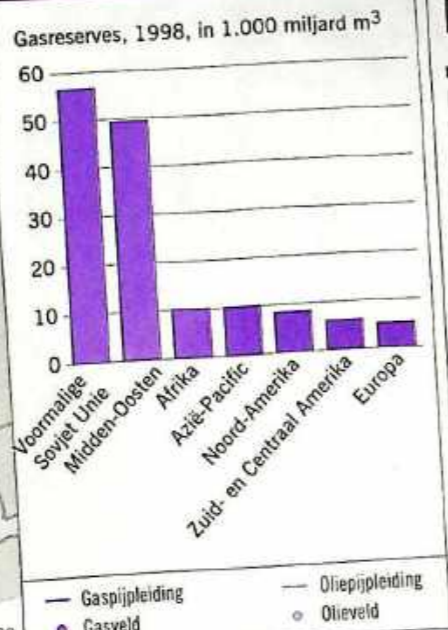
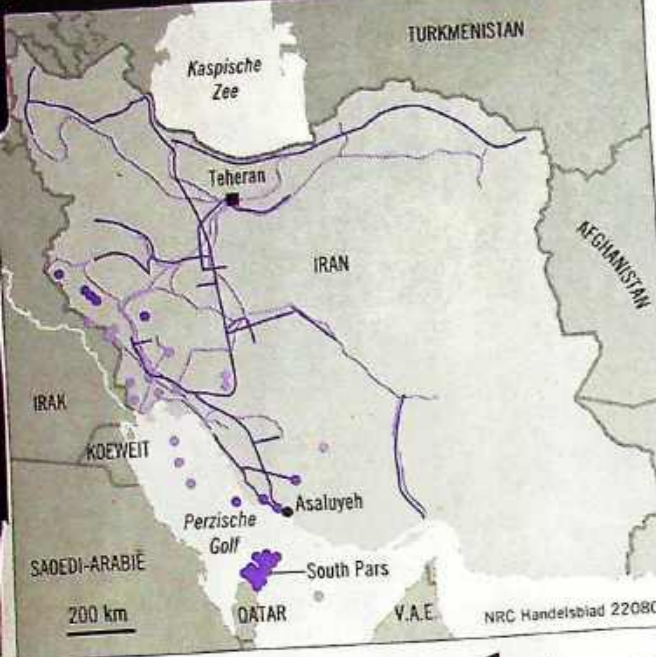
If-the-right-of-self-determination-is-to-be-broadened-this-should-be-done-systematically-by-international-convention-rather-than-ad-hoc-Delecourt-argued-Today-we-are-no-longer-in-the-period-of-decolonization-but-in-a-recolonization-period-where-the-"right-to-self-determination"-mainly-favors-nationalists-and-great-power-manipulations--

On-the-subject-of-a-hypothetical-"law-of-humanitarian-intervention"-Olivier-Corten-professor-of-international-law-at-the-Free-University-of-Brussels-noted-that-any-such-law-is-open-to-differing-interpretations-as-to-when-it-is-applicable-The-purpose-of-a-legal-system-is-to-provide-procedures-to-mediate-between-differing-evaluations--

There-is-no-law-without-procedure-Corten-stressed-We-are-in-danger-of-reverting-to-the-19th-Century-practice-of-Great-Powers-which-regularly-invoked-"natural-rights"-to-justify-use-of-military-force--

Toronto-lawyer-Christopher-Black-explained-that-the-ad-hoc-"International-Criminal-Tribunal-for-former-Yugoslavia-(ICTY)"-in-The-Hague-is-not-a-step-toward-a-real-international-criminal-tribunal-a-project-that-has-encountered-U.S.-opposition-It-is-instead-something-quite-the-contrary-a-political-tribunal-instigated-by-the-United-States-for-political-purposes--

The-ICTY-receives-funding-and-personnel-from-the-United-States-government-and-private-corporations-its-chief-justice-describes-U.S.-Secretary-of-State-Madeleine-Albright-as-"the-mother-of-the-tribunal"-It-ignored-a-brief-presented-by-an-international-group-of-lawyers-calling-for-indictment-of-NATO-leaders-for-war-crimes-which-were-based-on-more-solid-evidence-than-the-subsequent-indictment-of-Yugoslav-leaders-its-procedures-are-contrary-to-all-the-guarantees-of-the-defense-written-into-democratic-legal-systems-Black-said--

Iran werkt aan snelle opbouw gasindustrie

De islamitische republiek Iran die de op één na (Rusland) grootste voorraden aardgas ter wereld bezit, zet grote vaart achter de opbouw van haar gasindustrie.

gasvondsten bekend die de totale reserves op meer dan 23.000 miljard kubieke meter brachten. Ter vergelijking: de Nederlandse reserves bedroegen vorig jaar nog zo'n 1.875 miljard kubieke meter.

Teheran stelde dit jaar met succes zijn gasindustrie open voor buitenlandse investeringen. Vooral Europese bedrijven, zoals de oliemaatschappijen ENI, TotalFinaElf en Shell, namen investeringsbeslissingen tot een totaal van ten minste 10 miljard dollar. Maar deze week bezoekt ook een Japanse delegatie van politici en zakenmensen Teheran om de basis te leggen voor contracten. Japan, dat bijna al zijn energie moet importeren, wil graag zaken doen in Iran.

Over Amerikaanse bezwaren tegen investeringsprojecten in Iran is al geruime tijd niets meer vernomen, nadat president Clinton in 1998 voor het Franse concern Total een uitzondering maakte op de Sanctiewet tegen Iran en Libië. De Verenigde Staten handhaven die wet nog wel voor Amerikaanse ondernemingen.

Washington blijft Iran beschuldigen van steun aan terroristische organisaties die het vredesproces in het Midden-Oosten belemmeren. Investeringsbestedingen van 20 miljoen dollar in Iran zijn volgens de Sanctiewet verboden. Maar de bezwaren van de Europese Unie tegen toepassing van de Sanctiewet buiten de VS hebben geleid tot

een lankmoedig beleid voor Europese investeerders.

Iran wil zijn binnenlandse leidingnet voor het gastransport uitbreiden tot in de ruim 500 dorpen en werkt tevens aan voorzieningen voor de export naar Pakistan, Turkije en vandaar mogelijk naar Europa. Een duidelijk teken dat de islamitische regering toekomst ziet in de gasexport is het recente besluit om een grote terminal te bouwen in de havenplaats Assalouyeh. Daar komt tevens een fabriek voor behandeling van gas uit het grote offshoreveld South Pars in de Golf, dat Iran deelt met Qatar.

Deze terminal, de grootste in het Midden-Oosten tot nu toe, wordt gebouwd door een consortium van TotalFinaElf en het Koreaanse Hyundai en moet eind 2001 worden opgeleverd. Assalouyeh moet Iran ook de mogelijkheid bieden vloeibaar aardgas naar Aziatische landen te exporteren.

TotalFinaElf heeft ook al een contract voor de ontwikkeling van de eerste twee fasen van South Pars. Het Italiaanse ENI zorgt voor twee volgende fasen in dit project dat in totaal een investering van 4,3 miljard dollar vergt. Eind vorige week tekenden de Iraanse autoriteiten nog een contract ter waarde van 85 miljoen dollar met een Chinese maatschappij voor de ontwikkeling van 19 gasvelden in het zuiden van het land. (AFP)

Toestand van Belgrado-vier is redelijk

16-8-2000

Van onze verslaggever AMSTERDAM

De vier Nederlanders die ervan worden verdacht dat ze de Joegoslavische president Milosevic wilden ontvoeren of vermoorden, maken het naar omstandigheden redelijk. Dit zegt de Nederlandse diplomaat K. Klompenhouwer die de vier dinsdag ruim vier uur heeft gesproken.

Volgens Klompenhouwer hebben Ger de Rie, Jeroen van Iersel, Bas van Schaik en Sander Zeitsen een moeilijke tijd achter de rug en behoeft hun gezondheidstoestand nadere aandacht. Na een maand isolement waren ze erg blij iemand van de Nederlandse missie in Belgrado te zien.

De mannen die op 18 juli zijn gearresteerd bij de grens van Servië en Montenegro zitten apart opgesloten en hebben geen contact met elkaar. Hun huisvesting is in de woorden van de diplomaat 'sober en basaal'. Ze moeten hun eigen kleding wassen.

Ze mogen nu post ontvangen, maar niet bellen. De telefoonkaarten die Klompenhouwer voor ze

had meegenomen, mochten ze niet aannemen.

De familie van het viertal mag hen van de rechter spoedig bezoeken, maar heeft nog steeds geen visum gekregen. Ook is afgesproken dat het viertal elke week een keer wordt bezocht door vertegenwoordigers van de Nederlandse ambassade.

Klompenhouwer mocht de vier niet laten onderzoeken door een arts. Het was ook niet toegestaan te spreken over de juridische details van de zaak. Daardoor is nog steeds onduidelijk of ze vrijwillig meewerkten aan de video waaruit moest blijken dat ze Milosevic wilden ontvoeren of vermoorden.

Vandaag zal de advocaat van de vier, mr. Z. Jovanovic, zijn cliënten voor het eerst ontmoeten. Hij mocht dit weekende niet aanwezig zijn bij de eerste ondervraging door de onderzoeksrechter. Volgens Jovanovic heeft de rechter het voorarrest met dertig dagen verlengd en worden ze nu waarschijnlijk vervolgd voor terrorisme en diverse ernstige criminele feiten. De eerste straf, dertig dagen wegens illegale grensoverschrijding, loopt donderdag af.

Del Ponte in Macedonië voor omstreden reis

Hoofdaanklaagster Carla Del Ponte van de VN-tribunalen is gisteren in Macedonië gearriveerd, de eerste etappe van een omstreden rondreis door voormalig Joegoslavië.

20-6-2000

Haar voorgenoemd bezoek aan Montenegro later deze week stuit op verzet van Belgrado. Del Ponte wil de Joegoslavische deelrepubliek bezoeken op uitnodiging van de pro-westerse president Djukanovic en zijn regering. De federale autoriteiten in Belgrado hebben Del Ponte echter tot ongewenst persoon verklaard. De hoofdaanklaagster zou 'in dienst van de NAVO' zijn. Dat bondgenootschap bombardeerde Joegoslavië vorig jaar tijdens de Kosovo-crisis wekenlang.

De betrekkingen tussen het Joegoslavië-Tribunaal en Joegoslavië belandden op een dieptepunt toen president Milosevic vorig jaar werd aangeklaagd wegens misdaden tegen de menselijkheid in Kosovo. (ANP/AFP)

Konkret: nummer twintig het voor n duidelijke dat de NAVO-jour gestalte zou gaan aanpakken?
Bunel: september 1998. Ik ontmoette de eerste secretaris van de Joegoslavische diplomatieke vertegenwoordiging op 23 juli en 1 oktober. Voor 23 juli was er nog geen besissing genomen. Maar de Amerikanen waren al wel bezig met het ontwikkelen van een aanvulsplan. Direct na mijn terugkomst van vakante werd me dit duidelijk. Een officier zei me letterlijk: 'De Amerikanen willen kost wat kost Joegoslavië aanvullen' en 'We gaan een nieuwe catastrofe regeren'.

Konkret: denkt u dat de Franse regering u 'opgevoerd' heeft?
Bunel: ja. De Franse minister van Defensie zei dat had meegenomen, mochten ze niet aannemen.

Konkret: maar de Amerikanen willen dit niet.
Bunel: nee. Zij hadden Milosevic nodig op een overwinning nodig op een minste één dictator. Met Saddam Hussein was het niet gelukt. Daarom moest deze keer de Amerikaanse militaire

Konkret: dit gebeurde op 24 maart 1999. Maar in oktober 1998 ging Milosevic akkoord met de terugtrekking uit Kosovo. Was dit het resultaat van de informatie die u heeft overhandigd?
Bunel: Milanovic heeft in oktober verschillende malen naar mijn kantoor gebeld, maar kreeg me niet te pakken. Dus hij moest hebben geweten dat ik niet langer in functie was en dat de informatie die ik hem had gegeven een zekere betrouwbaarheid had.

Konkret: de Chinese ambassade wordt in de oorlog gebouwd.
Bunel: ja. De ambassade werd gesticht door vijf lasser-gelade raketen, vijf Wanner het slechts een enkele Tomahawk was geweest, dan zou je kunnen geloven in een vergissing omdat die niet de precisiere raketen. Ik heb in de Golfloorlog gezien hoe de Amerikanen

Konkret: hoe werd dit gebouwd?
Bunel: in het schandaal over het islamistisch terroristisch kamp in Pogorelica bijvoorbeeld. Onze operatie tegen het kamp werd verraden. Iemand moest ze hebben geïnformeerd. En zonder het met absolute zekerheid te weten, wijst alles in de richting van de

Konkret: u spreekt niet van oorlogsmisdaden van de NAVO, maar van de NAVO. Waarom maakt u dit verschil?
Bunel: vanaf 1989 hebben we grote fouten gemaakt op de Balkan. Eerst hebben we Milosevic getolereerd. Toen - en daarvoor is Duitsland verantwoordelijk - hebben we het uitvervalen van Joegoslavië toegestaan door de erkenning van Kroatië en Slovenië. Kanselier Kohl beoelende een nieuwe 'Ospolitiek'. Daarom spreek ik van oorlogsmisdaden 'in de NAVO' en niet van oorlogsmisdaden 'van de NAVO'. De NAVO is slechts een organisatie met civiel en militair personeel. Zij die oorlogsmisdaden hebben begaan, zijn de mensen die regeren.

20-8-2000

NAVVO-Vertrader

Wolke van zegt: ik heb nu geen functie
je contact heb met anderen -> Kulturele

Surro: Als jullie
ALBRIJN

WALLEN WAS
president van de
ALBRIJN
OOR ANDELIJN
publiek door het
vertoonde

Chik vest dat
in contact met
den

Als jullie was
Trek in de sl
& bevindt de
dageel
jullie
in het

T Euker
Stevens van
Dan NATO
Als jullie was
als een NATO

Afscheid van de blaarkoppen

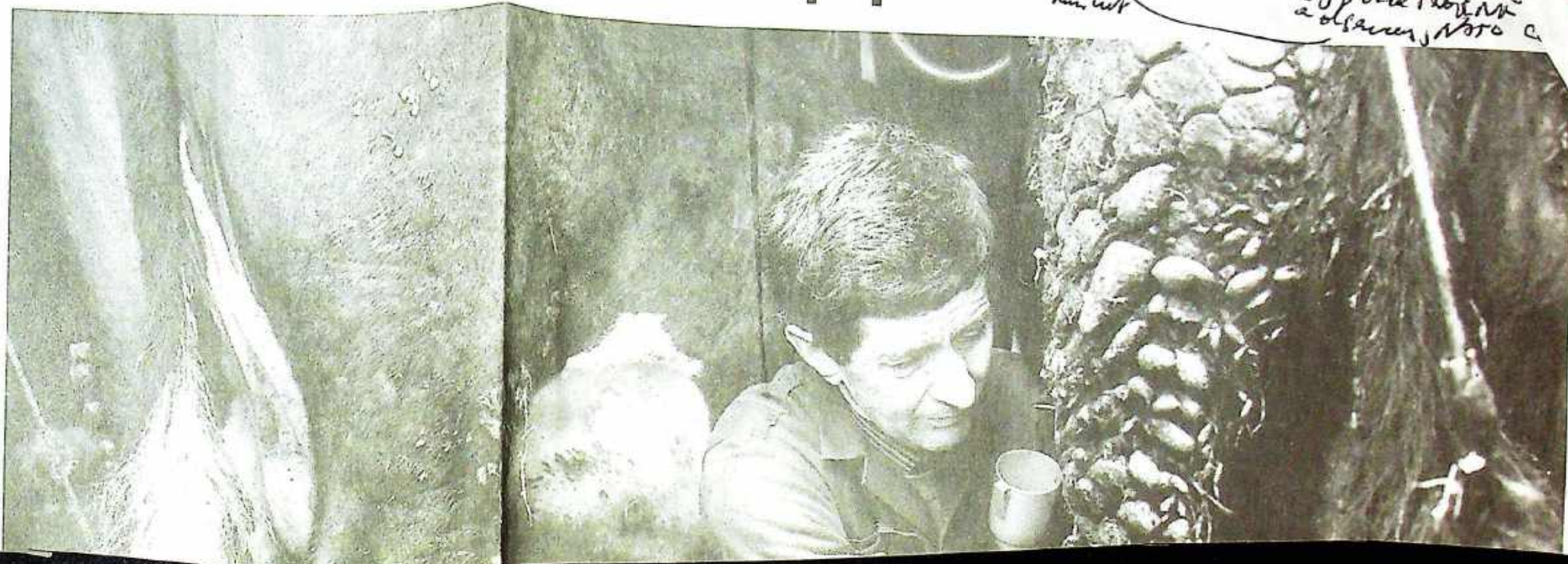
Cees nam zijn ontbijtbord uit de keukenkast en schoof in het schoolbankje dat ze aan het hoofd van de tafel hebben staan. Hij keek wat er op zijn boterhammen zat om te zien met welke hij zou beginnen. Toen liep Gré op hem af. Ze gaf hem een zoen. Ze zei: „Nou moet ik je toch feliciteren, dat je alles tot een goed einde hebt gebracht.”

Dat was het moment. De koeien stonden nog op stal, de melkrijder moest nog komen, maar op dat moment viel het doek. Weer was er een boer mee opgehouden, weer een bedrijf beëindigd. Op dat moment had iedereen even moeite met zijn tranen.

Al zolang ik bij deze mensen over de vloer kwam stond vast dat het zo zou aflopen. Er was een zoon, er was een dochter, maar een opvolger was er niet. Cees dreef de boerderij dan ook zoals het hem zinde, wars van de mode. De koeien nog in een grupstal, een tractor

De laatste
dagen van een
Woerdense
veehouder

Er is een zoon, er is
een dochter, maar een

Dit is de
Nederlands
WALLEN
2000
HAB
Dag de
Gewest
Uit
Ged
P
i
Z
The

Joegoslavië vindt kritiek Nederland 'onbegrijpelijk'

Door onze diplomatiek redacteur DEN HAAG, 23 AUG. De Nederlandse kritiek op de behandeling van de vier van terrorisme verdachte Nederlanders in Joegoslavië is „onbegrijpelijk en onacceptabel”, met de vier mannen is niets ergs gebeurd.” Dit heeft de Joegoslavische minister van Justitie, Janković, gisteravond gezegd in een gesprek met het NOS-Journaal. Janković legde in het interview een verband met de NAVO-luchtacties van vorig jaar tijdens de Kosovo-crisis door te zeggen: „Ik denk dat het Nederlandse volk anders had moeten reageren toen wij gebombardeerd werden.” Janković verwacht dat het proces tegen de vier Nederlanders over enkele weken zal beginnen en zei daarover: „De zaak tegen de Nederlanders duurt veel korter dan die tegen de Serviërs bij het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag, dat we trouwens niet accepteren.” Minister Janković toonde zich niet onder de indruk van verklaringen van de advocaten van de vier dat zij hun bekentenis alleen maar hebben afgelegd omdat zij door de politie werden geslagen en omdat voor een bekentenis

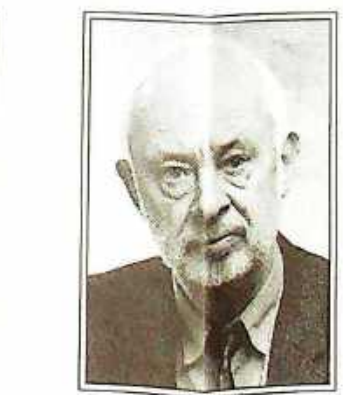
vrijlating zou zijn beloofd. „Wat de advocaten zeggen horen we iedere dag van iedereen die in de gevangenis zit”, zei hij. Volgens de advocaten van de vier is het vooronderzoek gisteren afgesloten en vormen de eerder vertoonde videoband met bekentnissen en de verzameling mensen die zij bij zich hadden de voornaamste bewijsmiddelen. Eén van de advocaten, Jovanović, wilde in de NOS-uitzending overigens niet uitsluiten dat de rechters onder politieke druk staan om tot een veroordeling te komen: „U weet hoe de situatie hier is en wat er een jaar geleden is gebeurd, dat kan misschien allemaal van invloed zijn”, aldus Jovanović. De Nederlandse zaakgelastigde in Belgrado, Klompenhouwer, heeft de arrestanten De Rie, Zeitsen, Van Iersel en Van Schaik gisteren voor de tweede keer bezocht. Na een twee uur durend gesprek was zijn indruk dat het „ietsje beter gaat” en dat zij minder angstig zijn dan een week geleden. De vier Nederlandse gevangenen hebben intussen geld voor inkopen gekregen van de Nederlandse ambassade.

BUITENLAND
20-6-2000
Radio Bosnische
Serviërs bestudeerd
NEDERLAND In het proces tegen de Bosnisch-Servische generaal Krstic is het Joegoslavië-Tribunaal gisteren begonnen met de bestudering van de radiocommunicatie van het Bosnisch-Servische leger voor, tijdens en na de val van Srebrenica. Het radioverkeer van de Bosnische Serviërs werd afgeluisterd door het Bosnische regeringsleger. In de zaak-Krstic vindt vandaag het kruisverhoor van V. Krstic plaats. Hij staat sinds maart als eerste verdachte voor het VN-hof in Den Haag terecht wegens genocide na de val van Srebrenica. (ANP)

De ondergang van de Koersk hoort, zoals alle ongelukken waarbij mensen onbereikbaar zijn opgesloten en gedoemd langzaam te sterven, tot de verschrikkelijkste drama's die we ons kunnen voorstellen. De manier waarop het door de Russische autoriteiten is behandeld, doet regelrecht denken aan de duisterste tijd van de Koude Oorlog. Paranoïde geheimhouding, het afweren van buitenlandse hulp, het consequent liegen tegen het eigen publiek; het is het soort gedrag waaraan een dictatuur zich laat herkennen. Maar Rusland is geen dictatuur meer. Journalisten uit het Westen kwamen naar de marinebasis en ondervroegen voor de televisie verantwoordelijke en verbitterde familieleden. Toch bleef de regering in Moskou liegen en zij probeert ook nu nog een andere draai aan de ramp te geven. Menselijkerwijs gesproken getuigt het van minachting voor de burgers, politiek is het contraproductief. Waarom doen ze het? In de laatste jaren van de Koude Oorlog, toen het onder het bewind van Gorbatsjov steeds duidelijker werd dat de Sovjet-Unie het niet lang meer zou maken, werd in het Westen het debat gevoerd over de vraag, hoe de strijd tot een vreedzaam einde moest worden gebracht; wat aan deze kant moest worden gedaan om te bevorderen dat de supermacht 'een zachte landing' zou maken. Al vlug daarna bleek dat het Westen er niet veel aan hoefde te doen. Het Sovjet-blok ontmantelde zichzelf. De versnelde eindfase met de val van de Muur als besluit, heeft nog geen drie maanden in beslag genomen. Dat is nu elf jaar geleden. Ongeveer een jaar voor de val van de

De ruïnes bewegen

Muur was ik op een vergadering waar politici, zakenmensen en journalisten uit beide kampen in vrije uitwisseling hun denkbeelden over wederzijdse toenadering formuleerden. Zo heette het in het jargon van die tijd. Helmut Schmidt, ex-bondskanselier, voerde het woord. Maakt u zich geen illusies, zei hij. Wat zich in vier generaties heeft vastgesteld, is niet binnen een paar jaar verdwenen. Daar zijn ook generaties voor nodig. En dan komen de andere problemen, de verwaarlozing van volksgezondheid en techniek, de vervuiling van de bodem. In de DDR zit het vuil dertig meter diep. Men vond daar toen dat Schmidt het te somber zag. De overgangstijd was van beide kanten niet zonder illusies. In het Westen werd verder gepraat over de manier waarop het 'vredesdividend' het best kon worden gebruikt; de nieuwe en vernieuwde staten in het Oosten maakten zich met uiteenlopend succes de regels van de democratie eigen en kregen in het bijzonder uit Washington de raad, zich 'open te stellen voor de vrije markt'. En toen gebeurde in menig opzicht iets anders. Terwijl Rusland van crisis naar crisis strompelde, twee oorlogen in Tsjetsjenië voerde en zijn economie zag uitgeleverd aan een corrupte, oudkapitalistische oligarchie of een maffia, begon het Westen aan een bloeitijd die zijn weerga niet kent. We kunnen onze politieke leiders niet verwijten dat ze de vroegere tegenstan-

H.J.A. Hofland

ontdekt. Het is altijd nodig dat iets op opzienbarende manier mis gaat. Door de ramp met de Koersk is „misschien een doorbraak geforceerd voor nauwere samenwerking tussen Rusland en het Westen”, schrijft generaal-majoor b.d. Kees Homan in deze krant van maandag. Het gaat dan om de ontmanteling van kernreactoren en kernwapens in de 'overtollige 170 nucleaire onderzeeboten.' De Russische ruïnes uit de Koude Oorlog zijn niet de enige. Bondskanselier Gerhard Schröder maakt op het ogenblik een reis door eigen land, dat wil zeggen: de Länder die vroeger de DDR vormden. Der Spiegel beeldt hem op het omslag af als een ouderwetse ontdekkingsreiziger. Het is een politiek-therapeutische expeditie naar streken waar de bevolking zich nog niet aan de economische beschaving van de vrije markt heeft kunnen aanpassen. De werkloosheid neemt er onevenredig traag af, jongeren zoeken hun toekomst in het Westen en het neonazisme bloeit. Dat is niet nieuw. De recente toename van het rechts-extremistisch geweld en het verschijnen van neonazistische organisaties op straat, alsof dat genormaliseerd is, hebben tenslotte het alarmerend effect dat de politiek en publieke opinie misschien de overtuiging zal geven 'dat er iets moet gebeuren'. Gisteren is het proces tegen drie jonge moordenaars begonnen. Met de derde ruïne uit de Koude Oorlog zijn we inmiddels zeer vertrouwd: het

voormalig Joegoslavië. Onder de uitzonderlijke verhoudingen die daar nu eenmaal heersen, handhaaft zich een kloon van het oude type dat elf jaar geleden in de rest van Europa voorgoed verdwenen leek te zijn. Zijn overjarige aanwezigheid is het resultaat van het bekende treurspel van aarzelingen en vergissingen. Doordat vier Nederlanders zijn gearresteerd, en binnenkort op orthodox communistische manier terecht zullen staan, is hier de publieke aandacht wat sterker op deze farce geconcentreerd. Ook dat komt al betrekkelijk laat. Het lijkt me niet onwaarschijnlijk dat ons ministerie van Buitenlandse Zaken dit 'incident' in het begin wat heeft onderschat, tenzij de demarches in Moskou en bij de bondgenoten geheim zijn gehouden. Dat zal dan later blijken. Het scenario waaraan Milošević nu is begonnen en waarvan deze en andere arrestaties een klein onderdeel zijn, doet iedere dag meer vermoeden dat het uitdraait op voortgezet Europees onheil. Democratieën worden laat wakker omdat ze de redelijkheid waardoor ze zelf bestaan, ook aan hun vijanden toeschrijven en omdat ze pas op het laatste ogenblik bereid zijn hun comfort op te offeren. Anders zouden ze niet bestaan; het is de tekortkoming die in hun kracht zit opgesloten. Sinds het einde van de Koude Oorlog is dit tekort groter geworden. Het Westen ontwikkelt zich van een politieke tot een economische beschaving. Het raakt zijn politiek instinct en voorstellingsvermogen kwijt. Soms wordt het verrast, als een ruïne gaat bewegen. Dan zien we reality tv, de schokkende beelden, en, wie weet, komt het nog eens tot een humanitaire oorlog.

...aan ge er en aan twee adviescommissies gevraagd hem advies te geven „over de vraag hoe het vermogen vergroot kan worden een einde te maken aan groot-schalige schendingen van mensenrechten in een bepaald land”. Met andere woorden: aan welke voorwaarden moet een humanitaire interventie voldoen?

Eerst: wat wordt onder humanitaire interventie verstaan? Kort gezegd: dat is gewapende interventie, *zonder voorafgaande machtiging van de Veiligheidsraad*, in een staat waarin grootschalige, ernstige schendingen van mensenrechten plaatsvinden. De oorlog om Kosovo is een voorbeeld van zo'n interventie.

De twee commissies – de Commissie Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken en de Adviesraad Internationale Vraagstukken – hebben met bewonderenswaardige spoed een advies van een pagina of veertig uitgebracht. Maar of Van Aartsen, die al eerder getoond had zeer geporteerd te zijn voor het beginsel van humanitaire interventie, er blij mee zal zijn?

De commissies menen dat het internationale recht voor humanitaire interventie „thans geen rechtsgrondslag biedt en dat een dergelijke rechtsgrondslag zich ook nog niet ontwikkelt”. Niettemin achten zij voldoende redenen aanwezig om, in afwachting van zo'n rechtsgrondslag, „humanitaire interventies in extreme gevallen en bij wijze van 'nooduitgang' toelaatbaar te achten”.

Humanitaire interventie blijft dus

19-5-2000

voorlopig een zaak van een beslissing *ad hoc*, en dan nog 'in extreme gevallen' (wat ruimte laat voor eideloze interpretatiegeschillen). Ook maken de commissies zich geen illusies over de steun die het begrip zal krijgen: er mag worden verondersteld „dat veruit de meeste VN-lidstaten voor internationaal gewapend ingrijpen verre de voorkeur geven aan de ondubbelzinnige rechtsgrond en de krachtige politieke basis van een mandaat van de Veiligheidsraad”.

Minister Van Aartsen, die al geweigerd heeft een bijna Kamerbreed aanvaarde motie uit te voeren waarin van hem geëist werd te pleiten voor schorsing van Rusland als lid van de Raad van Europa wegens schending van mensenrechten in Tsjetsjenië, zal, in het licht van dit advies, moeite hebben dit – overigens gerechtvaardigde – standpunt te verzoenen met een geestdrift voor humanitaire interventie, die immers veel krassere maatregelen inhoudt dan alleen maar schorsing.

Intussen heeft één lid van de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken, een nog veel sceptischer geluid over humanitaire interventie laten horen dan beide commissies samen konden doen zonder de gewenste consensus te doorbreken. We mogen dus aannemen

Het hek raakt van de dam

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

dat die scepsis, zij het minder uitgesproken, gedeeld werd door meer leden van beide commissies.

Dat ene lid is dr. J.N. Schrijver, hoogleraar volkenrecht aan de Vrije Universiteit, die in een artikel in de *Internationale Spectator* van mei uiting geeft aan die scepsis. De ondertitel van zijn artikel, 'Het hek raakt van de dam', spreekt op

zichzelf al boekdelen. Enkele citaten uit dit artikel:

„In 1945 is het geweldmonopolie in de internationale betrekkingen met nadruk bij de VN gelegd [...]. Echt overtuigende argumenten om op dit punt het VN-Handvest ten gronde te wijzigen en de humanitaire interventie uitdrukkelijk te erkennen als nieuwe mogelijkheid van 'eigenrichting' in de internationale betrekkingen ter bescherming van de rechten van de mens, zijn nog niet gehoord.”

In zijn artikel is Schrijver dus onverbloemder dan het advies dat hij mede ondertekend heeft. Het advies immers zegt voorzichtig dat humanitaire interventie „thans geen rechtsgrondslag” heeft en dat zo'n rechtsgrondslag „zich ook nog niet ontwikkelt”. Schrijver zegt vierkant: „echt overtuigende argumenten” om een andere rechtsgrondslag dan die van de VN te vinden, heb ik nog niet gehoord.

Als, zo zegt hij, de NAVO, de EU of afzonderlijke grote Westerse landen, om niet te spreken van regionale organisaties, *ad hoc*-coalities en afzonderlijke landen in het Oosten en Zuiden, het recht krijgen „te bepalen of er wel of niet gewapend ingegrepen moet worden”, dan raakt het hek van de dam.

Vooralsnog blijven nationale staten „de belangrijkste bestuurslaag op inter-

nationaal niveau, en misschien is dat maar goed ook. Zij zijn het bijvoorbeeld die de verdragen op het terrein van de rechten van de mens moeten ratificeren en ten uitvoer brengen. [...] Soevereiniteit is dus al lang niet meer louter een beginsel waaruit allerlei rechten van staten voortvloeien, maar fungeert ook in toenemende mate als bron van verantwoordelijkheid, toerekenbaarheid en als basis van internationale samenwerking.

„Soevereiniteit, aldus gezien als een organisatiebeginsel ter realisering van internationaal overeengekomen doelstellingen en normen en waarden, staat dus in het geheel niet haaks op humaniteit. Integendeel, het soevereiniteitsbeginsel is zelfs onmisbaar bij de verwezenlijking van de universele waarde humaniteit.”

Dat is andere taal dan koningin Beatrix in haar laatste kerstrede bezigde, toen zij – we mogen aannemen: met ministeriële instemming – het „een van de meest hoopgevende ontwikkelingen in onze tijd” noemde dat, terwijl „aanvankelijk nationale soevereiniteit een onaanvaardbaar begrip” was, „nu [...] internationaal aanvaarde normen meer en meer gewicht” winnen.

Zeker, de soevereiniteit van de nationale staten raakt steeds meer uitgehold, althans in Europa, maar rechtens vormen zij nog steeds de belangrijkste bestuurslaag op internationaal niveau. Wordt aan die rechtsgrondslag gemord, dan raakt inderdaad het hek van de dam. Laten we geen oude schoenen weggoien voordat we nieuwe hebben.

Arrestatie vier heeft mogelijk politiek tintje

27-4-2000

Van onze verslaggeefster
AMSTERDAM – De Servische minister Jankovic van justitie vindt de houding van Nederland inzake de arrestatie van de vier van terrorisme verdachte Nederlanders 'onbegrijpelijk' en 'onacceptabel'. Dat zei hij in het NOS Journaal.

„De zaak tegen de Nederlanders duurt veel korter dan die tegen de Serviërs bij het Joegoslavië-Tribu-

naal in Den Haag, dat wij trouwens niet accepteren.” Jankovic ontkende dat de Vier van Belgrado door de politie zijn gemarteld. „Advocaten zeggen zoveel.” Jankovic sneerde: „Ik denk dat het Nederlandse volk anders had moeten reageren toen wij gebombardeed werden. Met de vier mannen is niets ergs gebeurd.”

De uitspraken van de Joegoslavische minister wijzen erop dat de arrestatie van de vier mogelijk

een politiekere zaak is dan de Serviërs tot nog toe toegaven.

De vier arrestanten maken het overigens goed. Gisteren bezocht de Nederlandse zaakgelastigde in Belgrado Ger de Rie, Sander Zeitsen, Bas van Schaik en Jeroen van Iersel voor de tweede keer. Diplomaat Klompenhouwer sprak twee uur afzonderlijk met de mannen. Zij maakten een opgewektere indruk dan een week geleden, liet het ministerie van buitenlandse

zaken weten. Met geld van de Nederlandse ambassade hebben ze inkopen kunnen doen in de gevangeniswinkel.

Ook voor het overige worden ze, zeggen ze zelf, op dit moment correct behandeld. Vandaag krijgen ze bezoek van hun advocaat, binnenkort zullen ze ook post ontvangen. Familieleden die naar Joegoslavië willen afreizen krijgen vandaag te horen of ze visa krijgen.

n.h.van.holst

From: Herman de Tollenaere <hermantl@stad.dsl.nl>
To: <office@globalreflexion.org>
Sent: donderdag 11 mei 2000 12:52
Subject: Roma refugees protest against officials [fwd]

[small spelling corrections made]

STATEMENT

On 12.04.2000 round humanitarian meeting was held between the representatives of the Roma refugees from Kosovo and the political leaders of the Albanians, where you, Mr.McNamara, took part also. A declaration with 8 points was brought on that meeting. One of those 8 points is the coming back of all Roma who have to take the responsibility for the mistakes i.e. the blame and not the whole nation (collective mistake). We, the Roma refugees from Kosovo, are included in these terms; we send the following protest to you, Mr.McNamara.

- As first we protest to the very title of the dialogue between the Roma representatives from Kosovo and the political leaders from Kosovo. It is called the round humanitarian meeting, but issues of political nature are being considered i.e. the further survival and life of the Roma population in Kosovo. Therefore the suspicion of the Roma refugees from Kosovo is justified, is UNHCR a humanitarian or political organization, or both.
- We protest because of the intention of taking back all Roma refugees mentioned in the declaration. We do not know whether Mr.McNamara was acquainted with the statement of Mrs.Sadako Ogata in front of the Macedonian Parliament where she said:

"There is no way back for Roma and the Serbs to Kosovo in this moment. The problems of refugees are being treated according to the well known system of UNHCR i.e. one part succumbs to repatriation, the second the refugees are and the third part to leaving in third countries."

According to this, there is no way back, and as the situation avows, there won't be in the near future because none can afford safety.

- We protest to the representatives of the Roma in Kosovo in the future not to talk in the name of the refugees but in their own because the momentary political representatives from Kosovo are not adequate for that.
- We also protest because of your statement on the number of the refugees who have left Kosovo. With the number of Roma who left Kosovo. With the number of Roma refugees has been manipulated since the Second World War until today and after last exodus.
- We also protest that singular persons have to take the blame, for what? If the collective mistake of the whole nation is being taken off which led to ethnic cleansing in Kosovo then shouldn't somebody take the blame, in this case it is known who is it because the whole world knows that Roma people in Kosovo have suffered genocide. We also remind Mr.McNamara of this latest statements when he said that there is no conditions for taking back 25.000 Serbs in Kosovo though Washington is insisting on that, and the statement with reference to the coming back of the refugees from Germany and Switzerland, that the overdensity in Kosovo will be increased for 10%, and what's gonna happen if all of the refugees come back.
- On the other page is the subscriber of the declaration and the continuing of the humanitarian dialogues with political background which leads us, the Roma refugees from Kosovo to interesting thinking over the whole problem.

For much better understanding Roma refugees from Kosovo in Macedonia.

Please, send us quick answer with your attitude about this.

To the temporary administration of UN in Kosovo and the Mutual Listing Team

On the meeting held on 13.04.2000 in the rooms of of OSCE on the initiative of the Roma refugees from Kosovo the question of possible voters registration for the following local elections in Kosovo was raised. Information about how and where the Voters registration can be done was given by Mr.N.Gheorgi representatives for Roma and Sinti Issues in OSCE. According to that information, it can be seen that on December 10, 1999 a Mutual Survey Team was made by B.Kouchner-the Special Representative of UN, the ambassador Daan Everts-chief of the OSCE Mission in Kosovo.

The aim of the treaty is the second pole civil administration and the third pole (construction of the institutions) to gather the power and introduce survey. Team with the aim of mutual planning, financing and introducing mutual survey of the civil and voting population, including the list of people from Kosovo, outside Kosovo through the International Organization for Migration (IOM) in order to procure legal elections. The voting registration of order to procure legal elections. The voting registration of those who are not living in Kosovo will be done by post or personally. Until the so needed Memorandum of understanding is not introduced by the relevant authorities the registration centers will be set up in Serbia according to the rules of Montenegro, Albania and Macedonia.

Basing on these information we, Roma refugees from Kosovo in Macedonian are sending the following PROTEST to the mutual survey team because we are directly included in the problemacy.

First: Why the mutual survey team was created when the situation in Kosovo is not good, and will there be any effect?

Second: If the survey of the Roma had already started, which is indispensable for the local elections, why the Yugoslav Gov. wasn't contacted? They have detailed information about the whole population in Kosovo and now it's getting clear NAD logic that needs the new lists?

Third: Who is going to make the survey of the Roma population, the Roma refugees from Kosovo now in Serbia, if we know the fact that the biggest concentration of Roma refugees from Kosovo is exactly in Serbia. The answer on this question was not received from the representatives of IOM who have sent us to you. (Z.P.T.)

Forth: When will the governments set up that Memorandum of Understanding because with this survey the questions about Kosovo as an integrating part of SRJ are raised.

Therefore we, Roma from Kosovo in Macedonia, proclaim an energetic protest to ZPT because Roma as a nation that suffered genocide in Kosovo don't want to be involved in some dirty political games because if there is a chance for local elections, for whom to be when it is known that final desperate efforts have been done and are still being for organizing the Roma but there are no conditions for that, especially not now.

Question to the International Community:

What is going to happen with the Roma refugees from Kosovo in the near future?

Roma Refugees from Kosovo in Macedonia.

Asmet Elezovski board member of Roma Nacional Congress

Tel.fax: ++38990127558

Email:drom@soros.org.mk

Asmet@romanacionalcongress.org

RCC"DROM"Kumanovo

SFIFT: STOB MK 2x

40100-623-79

Herman de Tollenaere

My Internet site on Asian history and "new" religions:

<http://stad.dsl.nl/~hermantl/>

See also SIMPOS, information on occult tendencies' impact on society:

<http://www.stelling.nl/simpos/simpoeng.htm>

Frans, Deense en Britse NAVO-troepen trokken in de nacht van 13 op 14 augustus het Servische deel van Mitrovica in Kosovo binnen. De KFOR-macht wilde met deze actie haar gezag in het voornamelijk door Serviërs bewoonde gedeelte van de stad herstellen, luidde de officiële berichtgeving in de pro-westerse media. Een andere officiële reden voor de actie was dat de loodvervuiling in de loodsmeesterij Zveca de laatste tijd gevaarlijk toegenomen zou zijn.

Manifestaties zullen er niet door verrast zijn. In het vorige nummer op blz 14 was reeds te lezen wat de plannen van de 'internationale gemeenschap' waren: "De aarzelingen in het strategische document van de ICG aan Koudner zijn een belastend voorbeeld van de balkanopolitiek in het belang van het internationale grootkapitaal: "UNMIK en KFOR moeten", aldus de ICG, "een snelle en onduidelijke overname van het Treпча-complex uitvoeren, inclusief de definitieve sluiting van de milieubelastende installaties van Zveca." Commentaar van Diana Johnstone: "Het enige wat in werkelijkheid niet deugt aan Zveca is, dat de installatie door Servië geëxploiteerd wordt en winsten oplevert voor Joegoslavië." En ze vervolgt: "... in het door de ICG geopperde "plan van te nemen maatregelen" wordt geadviseerd, "een Zveca-team van een milieubelastingrapport" te voorzien, de toestand van de outillage te melden en op grond hiervan "te adviseren, welke maatregelen getroffen moeten worden ..."

Gevaar voor het milieu moeten dus het voorwendsel zijn om Zveca te sluiten en de laatste Serviërs in Kosovo elke bestaansgrond te ontnemen. Maar "Stari Trig, één van de meest winstgevend mijnen van Europa, moet weer winstgevend worden en moet de hoogste prioriteit van investeerders krijgen, die er belang

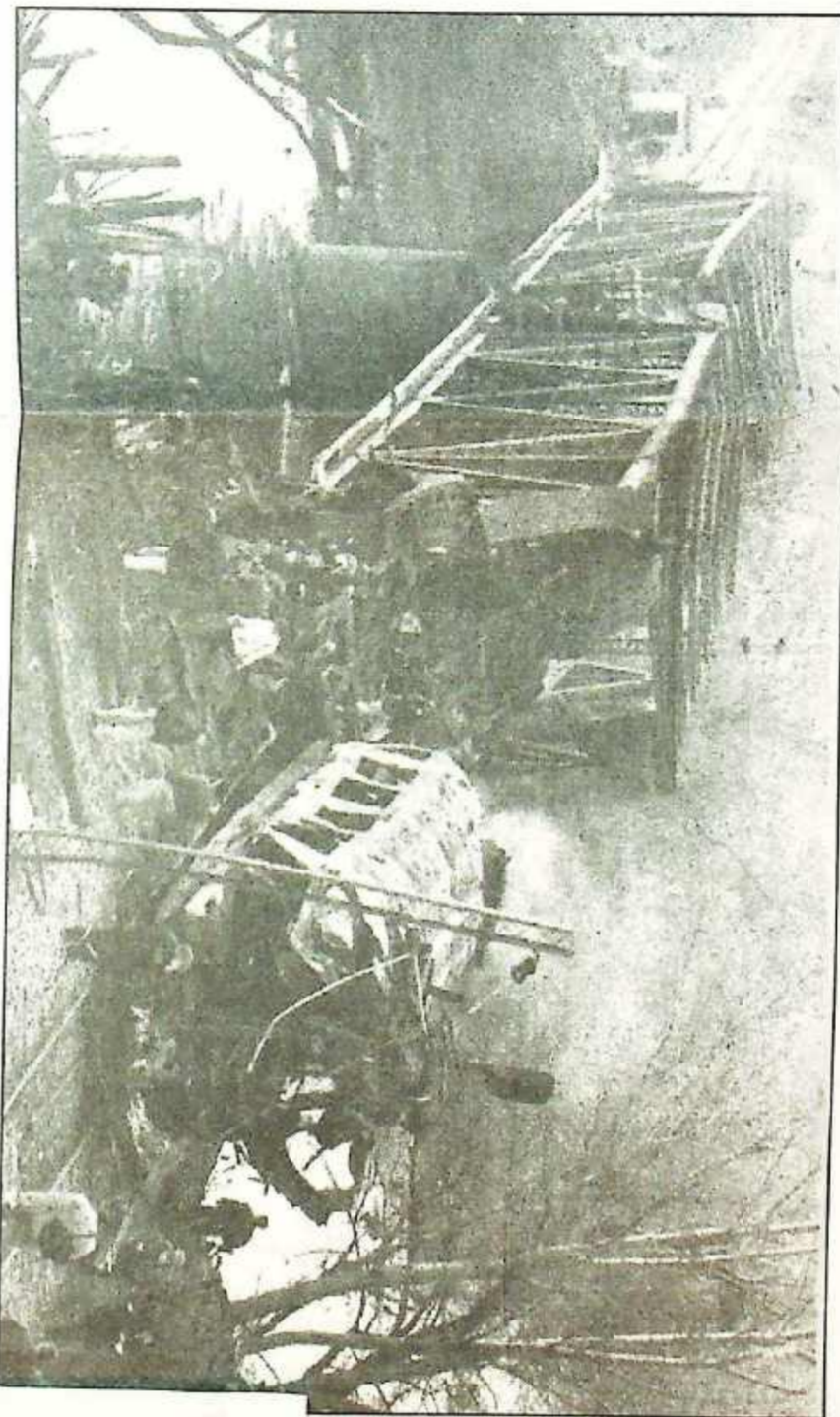
grond direct te beïnvloeden. Als Milošević had besloten om de bombardementen uit te zetten, dan was het heel goed mogelijk geweest dat de NAVO hetzelfde had gedaan als in 1998 in Irak: een paar dagen bombarderen, verklaren dat je gewonnen hebt en weer vertrekken.

"Alleen omdat de Serviërs aan een complete 'etnische zuivering' van Kosovo begonnen, en de halve bevolking op treinen het land uit stuurden, is dat niet gebeurd. Hierdoor kreeg de NAVO steun van de publieke opinie voor wat nu een humanitaire oorlog werd genoemd. Maar had Milošević niet besloten tot die massale operatie in Kosovo, dan was de kans groot dat de NAVO na een paar dagen was vertrokken en dan had ze de strijd dus eigenlijk verloren."

Daalder heeft weinig begrip voor klachten uit Den Haag dat Nederland tijdens de oorlog te weinig betrokken werd bij de selectie van de doelen van de luchtaanvallen. "Frankrijk, Engeland en Amerika hebben binnen de NAVO het recht gekregen om bepaalde doelen te herzien, er hun veto over uit te spreken. Hadden de andere zestien lidstaten dat recht ook moeten krijgen? Zonder die drie grote landen had de oorlog niet gevoerd kunnen worden, en zeker niet zonder Amerika. Maar zonder Nederland wel. Niet iedereen heeft nu eenmaal evenveel invloed. Overigens is er geen enkel doel aangevallen dat niet behoorde tot de categorieën die door alle lidstaten zijn goedgekeurd."

De Amerikaanse militaire top in het Pentagon is volgens Daalder "altijd tegen deze oorlog geweest". En daar heeft NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark, die vorige maand vervroegd werd afgevoerd, de prijs voor moeten betalen. "Clark heeft hard gevochten om deze oorlog zo goed mogelijk uit te voeren en daarvoor heeft hij alle middelen gebruikt. Met zijn NAVO-pet op, en via de Britse premier Blair, heeft hij de Amerikanen onder druk gezet om de strijd op te voeren. Binnen het Pentagon zegt men: dat hoort niet. Met zijn Amerikaanse pet op belde Clark niet alleen dagelijks met het Pentagon, maar los daarvan ook met Veiligheidsadviseur Berger. Dat waardeerden zijn bazen in het Pentagon evenmin."

Dit is het laatste artikel van Jaard Eijssvoogel als correspondent in Washington.

bij hebben om Kosovo weer op de been te helpen" (einde citaat)

zich verzet hebben tegen deze annexatie geboeid afgevoerd werden naar het administratiegebouw van de Treпча-mijnen. Niet op Servisch, maar op bezet Kosovaars gebied dus. Kortweg gezegd: als krijgsgenangenen. Zij verdedigden Servisch eigendom, volgens de grondwet, hun eigendom!

Dat deze actie niet als louter humanitaire geboekstaafd kan worden, wat dat dan ook betekenen mag, moet ook voor de 'groenen' toch wel duidelijk zijn uit het gegeven dat in dezelfde actie ook de zender Radio S, die uitzendt in de Servische taal, door Pakistaanse KFOR-troepen werd overvallen en dat delen van de apparatuur werden meegenomen.

Het NAVO-mes snijdt aan vele kanten. Het snijdt groen, onder supervisie van Die Grünen, Ecolo en Groenlinks, om er maar enkele te noemen. Het snijdt roze-rood onder supervisie van Blair, Robertson, Solana, Schröder, Jospin en Kok. Het snijdt blauw bij de massa van de liberalen. Het snijdt alleen in het extreem-rechts. Maar het snijdt alleen in het voordeel van de grote sponsors van de oorlog, het wapenkapitaal, het financierskapitaal en de allergrootste multi-nationals. De rest van de mensheid raakt steeds verder van een rechtvaardige wereld afgesneden.

Nicole Lucas

'In VS geen consensus over rol in Kosovo'

Het is heel zorgwekkend dat in de VS geen consensus bestaat over de Amerikaanse rol in Kosovo, vindt Ivo Daalder, onderzoeker bij de Brookings Institution.

Door onze correspondent
JUARD EIJSSVOOGEL
WASHINGTON, 17 JUNI. Ruim een jaar na het einde van de oorlog over Kosovo bestaat er in Washington nog altijd geen consensus over het gebied van internationale zaken. En dat is heel zorgwekkend, zegt Ivo Daalder, onderzoeker van de Brookings Institution, een denktank in Washington.

De in Nederland geboren Daalder (1960) is in de Verenigde Staten een gerespecteerd deskundige op het gebied van internationale zaken. In de eerste regering-Clinton was hij directeur Europese Zaken in de Nationale Veiligheidsraad (1995-1996). Hij schreef een aantal boeken, waaronder (samen met Michael O'Hanlon) Winning Ugly; Nato's War to Save Kosovo, dat deze maand verscheen.

Het scheelde maar weinig of het Congres had vorige maand voor terugtrekking van alle Amerikaanse troepen uit Kosovo gestemd. "In het Congres lijken velen te denken dat wij, de Amerikanen, daar troepen hebben en de Europeanen niet", zegt Daalder. "Als dat waar was zou ik begrip hebben voor de gevoelens in het Congres. Maar Europa levert 80 tot 85 procent van de troepen en betaalt 85 tot 90 procent van de kosten. Binnen het Congres bestaat daar maar weinig respect voor."

Hoe komt dat? Willen de Amerikanen de Europese bijdrage niet zien? Doet Europa te weinig om er de aandacht op te vestigen? Volgens Daalder is het probleem in de eerste plaats politiek. "Er woedt hier een debat tussen de Republikeinse leiders in het Congres en de Democratische regering over de Amerikaanse rol in situaties waar in wezen geen nationaal belang op het spel staat. In zo'n debat wordt ieder argument aangegrepen, zoals nu dat de bondgenoten niet genoeg doen. Maar daarnaast is het ook een gebrek aan informatie in het Congres: men leest gewoon geen kranten."

Daalder denkt dat er een reële kans is dat de volksvertegenwoordiging alsnog voor terugtrekking

uit Kosovo stemt: in het Huis van Afgevaardigden bestaat er al een meerderheid voor, in de Senaat hoeven maar drie senatoren van mening te veranderen. "Als dat gebeurt kan in Europa de stemming ontstaan dat de bondgenoten Amerika niet meer kunnen vertrouwen. Het zou de geloofwaardigheid van de internationale missie in Kosovo ondergraven. Het zou de extremisten zowel in Kosovo als in Servië in de kaart spelen. En het zou voor een deel te wijten zijn aan de regering-Clinton, zich nooit sterk heeft gemaakt voor een langdurig verblijf op de Balkan. Het Witte Huis heeft er nooit genoeg politiek kapitaal in geïnvesteerd."

Daalder gelooft dat de Verenigde Staten de oorlog wellicht hadden kunnen voorkomen, als ze in een vroeg stadium duidelijk hadden gemaakt dat ze bereid waren om gewapend in te grijpen. "Het grote probleem met voormalig Joeslavië is steeds geweest dat noch de Serviërs noch hun potentiële slachtoffers wisten wat Amerika en de NAVO zouden doen als het fout ging. In Bosnië duurde het drie jaar voor dat duidelijk werd. In Kosovo anderhalf jaar. En nu speelt de vraag voor Montenegro. "Uiteindelijk hebben we steeds

ingegrepen en ik denk dat het goed zou zijn om Milošević eraan te herinneren dat we dat weer zullen doen. En dat we deze keer zullen doorgaan tot er een ander regime in Belgrado zit. Maar helaas is van dat soort zelfverzekerdheid nog weinig te merken. Men neemt nu eenmaal liever geen risico's."

In de Nationale Veiligheidsraad heeft Daalder van nabij meegeemaakt dat de regering alleen besluiten neemt als de nood zo hoog

gestegen is dat er absoluut iets moet gebeuren. "Er is altijd zoveel in de wereld aan de hand. Sandy Berger [de Nationale Veiligheidsadviseur, red.] vertelde altijd het verhaal dat hij een aantal bakjes op zijn bureau had staan: Urgent, Heel Urgent en Vereist Onmiddellijke Aandacht. In dat eerste bakje zaten altijd de grote problemen, maar daar kwam je nooit aan toe. "Iedereen wist dat Kosovo een probleem kon worden, en een groot probleem. Maar het is heel moeilijk om de aandacht van mensen op het hoogste niveau te krijgen voor kwesties die misschien pas over een paar maanden gaan spelen. De onmiddellijke crisis verdringt het belangrijke probleem. Dat ligt in de aard van regeringen en bureaucratieën."

Toen de NAVO eenmaal had besloten tot luchtaanvallen maakte te een grote misrekening, stelt Daalder, door ervan uit te gaan dat Milošević na een paar dagen bombarderen wel zou inbinden en terugkeren naar de onderhandelingsstafel. Toen dat niet gebeurde hadden de bondgenoten geen 'plan-B', geen uitgewerkt alternatief. "De hele strategie van de NAVO was er op gericht om Milošević psychologisch onder druk te zetten, niet om de situatie op de

SITES / Oorlogsmisdadigers vangen is lucratief

31 AUG 2000

Het is de moderne variant op de posters 'Wanted: dead or alive'. Op de website met de wat curieuze naam www.heroes.net looft de Amerikaans regering grote beloningen uit voor de vangst (moord wordt niet meer gepropageerd) van de hedendaagse boeven.

Terroristen, criminelen en oorlogsmisdadigers kunnen voor veel geld worden uitgeleverd aan de CIA. Er staan grote bedragen op de hoofden van terroristen uit Algerije, Irak en Afghanistan. Er wordt geld uitgelooft voor de moordenaars van Amerikaanse diplomaten in Pakistan en de ontvoerders van drie Amerika-

nen in Libanon. En ook degenen die informatie kunnen verschaffen over terroristische activiteiten in Griekenland - waar de afgelopen 22 jaar vier Amerikanen het slachtoffer werden van nog altijd onopgehelderde aanslagen - kunnen een aardige bedrag tegemoet zien.

De beloningen kunnen oplopen tot 5 miljoen dollar, afhankelijk natuurlijk van het belang van de informatie. Informanten kunnen bovendien, zo belooft de website, rekenen op bescherming. Wie gevaar loopt door zijn onthullingen krijgt desnoods een nieuwe identiteit. Zoals de

man uit een Oost-Aziatisch land die tijdens de Golfoorlog naar voren kwam met gegevens over terroristische aanslagen die op het punt stonden te worden uitgevoerd. Hij en zijn familie zijn ergens veilig ondergebracht en 'naar behoren beloofd'.

Zeer gewild is Osama bin Laden, leider van een 'internationale criminele samenzwering', aldus Amerika. Hij wordt o.a. gezocht wegens zijn vermeende aandeel in de bomaanslagen op de Amerikaanse ambassades in Tanzania en Kenia op 7 augustus 1998, waarbij 224 doden vielen. Ook de Joegoslavische presi-

dent Slobodan Milošević (op wie de vier Nederlanders die vorige maand in Joegoslavië werden gearresteerd het zouden hebben gemunt), de voormalig Bosnisch-Servische leiders Radovan Karadzic en diens legerleider Ratko Mladic bevinden zich in dit illustere gezelschap. Op hun hoofd staan eveneens maximaal vijf miljoen dollar. Of de journalist van The Guardian die in juni het adres van Mladic wist te achterhalen en publiceerde daarmee zijn bankrekening wist te spekken is niet bekend. Tot een arrestatie heeft het overigens nog niet geleid. Hoeveel effect dergelijke

beloningen hebben is onduidelijk. Opmerkelijk is echter wel dat in Servië vorige week een aantal Serviërs in staat van beschuldiging is gesteld omdat ze in 1998 Stevan Todorovic zouden hebben ontvoerd. Deze Bosnische Serviër, voormalig politiechef in Bosanska Samac, is door het Joegoslavië-tribunaal beschuldigd van oorlogsmisdaden. De verdachten zouden hem in Rudine, in het westen van Servië, hebben ontvoerd, en naar Bosnië gebracht, waar hij door Sfor werd opgepakt. Ze zouden daarvoor goed beloofd zijn.

Osama bin Laden

werk gesteld om de vier gevangenen Nederlandse terroristen af te schilderen als

Nederlandse terroristen gearresteerd in Joegoslavië

avontuurlijke amateurs of in het beste geval premiejagers. Elke schijn van georganiseerd optreden in dienst van westerse organisaties proberen Nederlandse regering en media te verdoezelen.

Het zou gaan om gewone Nederlandse jongens die wel van een avontuurtje houden. De feiten wijzen echter op het tegendeel. Zou er geen verband bestaan met de arrestatie van twee Britten en twee Canadezen, een paar dagen later, die, opgeleid door de SAS, politieagenten in Montenegro trainen?

Op maandag 31 juli maakte de Joegoslavische minister van Informatie, Goran Matic, bekend dat veiligheidstroepen vier Nederlandse 'special force troops' hadden gearresteerd die naar Joegoslavië waren gekomen met de taak om president Milosevic te vermoorden. De vier waren gevangengenomen toen zij, komende van Montenegro, de grens met Servië via de bezette provincie Kosovo wilden oversteken.

Een van de vier verklaarde een professionele militair te zijn. Dit werd in Nederland onmiddellijk gebagatelliseerd. Elke vorm van georganiseerd optreden wordt zoveel mogelijk weggemoffeld. Zij verklaarden allen door de Britse SAS te zijn getraind om subversieve operaties uit te voeren en om moorden te plegen en beschikten over grote hoeveelheden wapens en uitrustingen. Zij vertelden van plan te zijn geweest om Milosevic te vermoorden of terroristische acties op Joegoslavisch grondgebied te plegen.

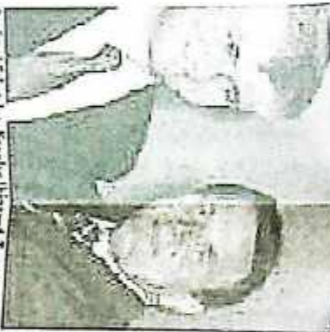
Matic zei dat de vier het ex-Joegoslavische grondgebied verschillende keren hadden bezocht, zoals uit hun paspoorten bleek. Volgens het Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken gaat het om Gerde Rie (31), Sander Zeitse (27), Jeroen van Iersel (28) en Bas van Schaik (31). De Rie zou in 1989 in dienst geweest zijn als korporaal. Volgens de anti-fascistische onderzoeksgroep, Kafka, stond De Rie in 1995 op de ledenlijst van de extreem-rechtse, inmiddels verboden, CP'86. Deze partij was openlijk voor racisme, geweld en voerde openlijk propaganda voor nazis als Hitler en Hess. Eerder stuurde deze partij Nederlandse vrijwilligers naar Joegoslavië om in extreem-rechtse Kroatische eenheden mee te vechten tegen de Serven in Kroatië en Bosnië.

Matic wees op het feit dat de Montenegrijnse politie wordt getraind door Groot-Brittannië. "De waarheid is dat de Engelsen een deel van de training van het Montenegrijnse speciale leger verzorgen, terwijl de minister van Binnenlandse Zaken van Montenegro, ondanks alle officiële vredelievende ver-

INTERNATIONALE TRIBUNALE ÜBER DEN ... SCHELVLDIG!

wegen Kriegsverbrechen und Verbrechen gegen die Menschlichkeit

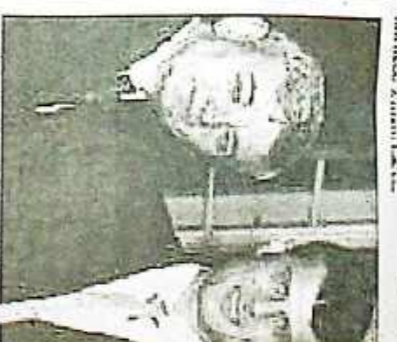
Die internationalen Tribunalen, die im Herbst 1994 in Den Haag werden eingerichtet, sind ein wichtiger Schritt in der Bekämpfung der Kriegsverbrechen und der Verbrechen gegen die Menschlichkeit. Die Tribunalen werden die Täter der Kriegsverbrechen und der Verbrechen gegen die Menschlichkeit identifizieren und bestrafen. Die Tribunalen werden die Täter der Kriegsverbrechen und der Verbrechen gegen die Menschlichkeit identifizieren und bestrafen. Die Tribunalen werden die Täter der Kriegsverbrechen und der Verbrechen gegen die Menschlichkeit identifizieren und bestrafen.

Portrait of a man in a suit, likely a political figure mentioned in the text.

Portrait of a man in a suit, likely a political figure mentioned in the text.

Portrait of a man in a suit, likely a political figure mentioned in the text.

NAVO-KRIEG GEGEN JUGOSLAWIEN

Het lijkt erop dat er sprake is van het creëren van nieuwe verhevigde spanningen rond Montenegro, eerder dan het zou gaan om Joegoslavische propaganda in verband met de verkiezingen. Het Westen is bewust en georganiseerd bezig om Montenegro ook los te wrikken uit de Federatie. In dat klimaat passen ook extreem-rechte lieden, zoals De Rie. Hoe de work precies in de steel zal blijken te zitten, zal tijdens de rechtszaak tegen de vier wel duidelijker worden.

EU wil Joegoslavische oorlog kunnen herhalen

Door Brian Denny

De drang om één Europees militair-industrieel complex te vormen heeft zich in zo'n tempo land begin vorige maand zelfverzekerd genoeg was om te eisen dat Spanje haar plannen staakt om haar belangrijkste wapenfabriek aan de VS te ver-

koop. Madrid heeft er in principe mee ingestemd om het staatsbedrijf Empresa Nacional Santa Barbara te verkopen aan het Amerikaanse bedrijf General Dynamics.

Hoe dan ook, de Duitse minister van Defensie Rudolf Scharping, haastte zich naar Spanje om hen te overtuigen van hun verkeerde handwijze en zich te gedragen als koop aan de VS te blokkeren. Zoals

'goede Europeanen' en het bedrijf te verkopen aan het Duitse Krauss-Maffei. Berlijn heeft Santa Barbara nodig om het Frans-Duits gedomineerde Europeaan Aeronautics Defence Company (EADS), waarvan de aandelen sinds 10 juli op de beurs van Frankfurt verhandeld worden te versterken. Duitsland zou wel eens gebruik kunnen maken van haar economische spierkracht om van Spanje te krijgen wat zij wil.

NAV0 secretaris-generaal George Robertson eiste begin juli dat de militaire uitgaven in het gehele continent verhoogd worden, zodat het voor Europa mogelijk wordt "een oorlog zoals in Kosovo te herhalen."

De toekomst van de EADS werd versterkt toen de Duitse staatssecretaris van Defensie, Walther Stuetzle, aankondigde dat Duitsland, Frankrijk, Italië en Nederland begin juli 366 NH90 militaire transporthelikopters hebben besteld voor een bedrag van ongeveer zes miljard dollar. Duitsland en Frankrijk zijn in juni ook overeengekomen om samen te werken aan het Galileo spionage-satellietstelsel, dat een eind zou kunnen maken aan hun afhankelijkheid van de militaire inlichtingendienst van de VS.

Lees verder hiernaast

Het mijnencomplex in Trepca

Kosovo: Solidariteit met Joegoslavië tegen de onteigeningsplannen door de 'internationale gemeenschap' (deel 2)

Door Klaus von Raussendorff ()*

24 Aug 2000

De vraag wat er gaat gebeuren met het Trepca-mijnbouwcomplex (lood, zink, cadmium, zilver, goud) en het erbij horende industrie-complex, is van groot belang voor de levensvatbaarheid van de Federale Republiek Joegoslavië en voor het realiseren van een multi-etnische autonomie van de provincies Kosovo en Metohija. Stari Trg maakt ook deel uit van het complex, een van de rijkste mijnen van Europa, de allerrijkste op de Balkan. De aanval van het Westen is inmiddels begonnen!

ter voor de verkiezingen genomen worden, dan behoeven ze niet nadelig te zijn, en kunnen ze binnen elke soort strategie voor het afzetten van Milosevic gebruikt worden."

M.a.w. de internationale gemeenschap is van plan Trepca over te nemen, wie er ook de baas is in Belgrado. Het is handiger de zaken aan te pakken, zolang Milosevic er nog is, zodat de 'progressieve, democratische' oppositie, die naar het Westen lonkt, kan beweren, dat het de schuld is van Milosevic!

Hoe Grieks en Frans kapitaal, dat met Joegoslavië samenwerkt, door UNMIK aan de dijk moet worden gezet

Over de huidige bezitsverhoudingen kunnen we in het ICG-document het volgende lezen: "UNMIK is ervan overtuigd, dat de rechtspositie de volgende is: Trepca is voor 66 procent deel van het Servische ontwikkelingsfonds, voor 27 procent eigendom van de staat, voor 2,5 procent van de Jugobanka, voor 2,5 procent van de fa: Progress en de Beobanka en voor 2 procent van het Servische elektriciteitsbedrijf." Voorzover dus Trepca "in zijn geheel staatseigendom is", denkt UNMIK het "mandaat" van de VN-Veilighedsraad te hebben om heel Joegoslavië van z'n eigendommen te mogen beroven. Maar daarnaast bestaan er ook nog privé-aanspraken: In juli 1999 meldde zich de heer Jean-Pierre Rozan van de Franse maatschappij Société Commerciale de Métaux et de Minéraux

(SCMM) en claimde 2,8 procent aan eigendom van Trepca. Ook doet de Griekse firma Mytileneos Holding SA mee. Deze heeft de erts in Trepca, vooral lood en zink, sinds december 1995 geëxploiteerd. In februari 1998 ondertekende Mytileneos een verdrag voor zeven jaar met een investerings- en handelswaarde ter grootte van 1 miljard VS-dollar.

Mytileneos heeft beweerd, aldus de ICG, "Trepca, samen met een groot hotel in Belgrado en andere ondernemingen, is van ons". Maar om ook andere rechten af te kunnen wikkelen heeft de ICG nog een andere oplossing - die doet denken aan de Duitse Treuhand-praktijken voor het verkwaselen van eigendom van het gehele volk - bij de hand: "Er zou een arbiter (court of adjudication) inzake wettige aanspraken moeten worden benoemd, zodat de plaatselijke situatie niet gaat stagneren of zich onafhankelijk gaat ontwikkelen." Op die manier, volgens de ICG, kan een probleem met SCMM "moeiteloos vermeden worden". Maar Mytileneos dat is een veel "zwaarder probleem", omdat dit "een solide firma is met internationale ervaring in het zakendoen en vele internationale partners", die "nauwe banden onderhoudt met de Griekse regering". Maar dat moet geen probleem zijn: "Eerst moet UNMIK een personeelsbestand opbouwen om de algehele leiding over Trepca over te kunnen nemen ...", en wel "vóór de verkiezingen in Servië!"

Hoe Duitse vakbondsmensen moeten worden overgehaald om 'Kosovaarse' aanspraken op Trepca en de vraag naar 'onafhankelijkheid' van Kosovo te ondersteunen

Hoe de poging tot het vinden van een oplossing van het probleem van de "internationale gemeenschap" met SCMM en Mityleneos hier in het land moet worden begeleid, is te lezen in het essay van Max Brym, "vrije journalist uit München". Titel: "In Mitrovica is de oorlog nog niet over". Dit gaat niet over het organiseren van de verdrijving van tenminste 200.000 merendeels Servische bewoners uit Kosovo door het UCK met de hulp van UNMIK en KFOR, niet over het nog steeds aan de gang zijn van getreiter en terroriseren van Serviërs en UCK-tegenstanders, maar over de dood van acht Albanen en het verdrijven van 50 Albanese families uit het 'Servische' deel van Mitrovica, één van de laatst overgebleven Servische getto's in het bijna geheel van 'Serviërs vrij' gemaakte Kosovo. Brym beschrijft Mytileneos als markt-aanvoerder voor zink en lood op de gehele Balkan. Het concern zit midden in de Joegoslavische handel in investeringen, heeft de beschikking over 30 procent van de aandelen in de Vecic-bank en is mede-eigenaar van de Joegoslavische Telecom. Mytileneos past dus niet zo helemaal in het scenario van het handelsembargo, waarmee de 'humanitaire' interventionisten Joegoslavië willen uithongeren en tot opstand dwingen. Dat zal Brym een zorg zijn; wel maakt hij zich druk over het feit, dat NAVO en UNMIK niet allang hebben afgerekend met zulke buitenbeentjes als Mytileneos. Hij schrijft: "Het protectoraatsbestuur van de VN accepteert natuurlijk privé-eigendom in productiemiddelen, alleen hebben die lui problemen met

het vinden van de echte eigenaren. De NAVO-bezetting en de Joegoslavische regering zijn het er wel over eens, dat Trepca in ieder geval niet van de arbeiders is. "De onafhankelijke mijnbouwvakbond Trepca vindt, dat het complex eigendom is van de arbeiders (!) conform de Joegoslavische grondwet (!).

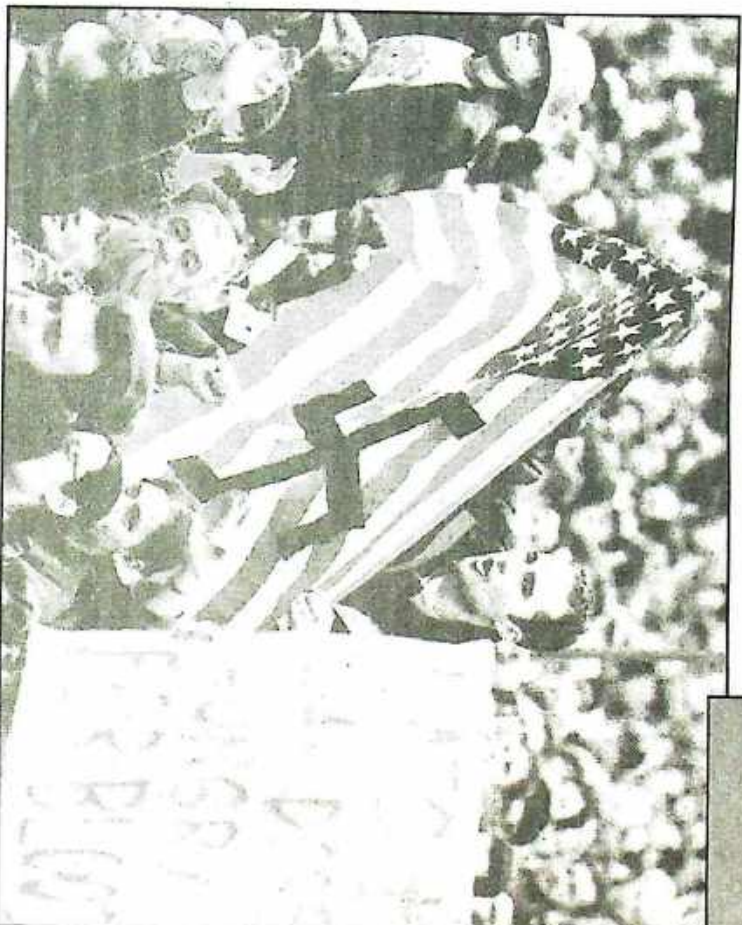
Iedere vordering door privépersonen wordt nietig verklaard. Onafhankelijkheid (!) van Kosovo zonder het Trepca-complex vinden zij onacceptabel. Nu is een 'Kosovo, onafhankelijk' van de rest van Joegoslavië precies dat, wat de 'internationale gemeenschap' dwars tegen de VN-afspraken en het volkenrecht in met geweld wil doorzetten. Hoe dit juist het gesjacher om Trepca vergemakkelijkt, valt te lezen in het ICG-document. Fischer wil het Kosovo-probleem, "zoals het Duitse probleem", dus via een van Duitsland afhankelijk 'Groot-Albanië', oplossen (dat hebben we al een keer gehad). Scharping wil de Bundeswehr binnenkort in Kosovo stationeren. In een dergelijk 'onafhankelijk' Kosovo onder Duits gezag wordt zelfbestuur van de arbeiders een onwerkelijke droom. Alleen op grond van het Joegoslavisch staatseigendom hadden de arbeiders in hun bedrijven (en in de maatschappij) enige invloed en ook nu nog hebben in Joegoslavië de arbeiders meer rechten dan elders in Oost-Europa. Niet voor niets was in Joegoslavië in de laatste jaren de economische groei, ondanks oorlog, sancties en politieke interventie van buiten, hoger dan de gemiddelde in de andere Oost-Europese landen.

(wordt vervolgd)

Van: Klaus von Raussendorff, Unse-re Zeit - krant van de DKP - 16 juni 2000. Vert. Toos Plug

...het Westen van Servië bevindt zich een gebied, waar de realiteit van de dagelijkse omgang tussen Serviërs en moslims de propaganda-oorlog van de westerse media compleet onderuit haalt. Een korte discussie met de burgemeester van Pribojska Banja, Desimir Cirkovic, levert interessante informatie op.

Door Annabelle Schouten

Raska: het volgende slachtoffer van NAVO-agressie?

Eeuwenlang hebben machtige landen kleine staten tegen elkaar uitgespeeld omwille van hun eigen belangen. Joegoslavië is al aan enkele agressieve imperialisten onderworpen geweest en heeft ze allemaal verslagen. De huidige kolonisten zijn sluw en presenteren zichzelf als vredesstichters en voorstanders van democratie. Maar in plaats van de situatie te verbeteren deelt de Nieuwe Wereld Orde, onder leiding van de Verenigde Staten en Duitsland in de NAVO, opstandige staten, zoals de Joegoslavische Federatie, op. Zo zijn achtereenvolgens Slovenië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina illegaal afgescheiden van de republiek. En momenteel regeert de drugs- en wapenmafia over Kosovo met stille goedkeuring van KFOR-troepen, de bezettingsmacht van de 'internationale gemeenschap'.

gebeurde ook in Kosovo, waar 'Kosovaren' uitsluitend Albanen bleken te zijn.

Hoe zit het met de verhalen over haat en rijd tussen de Serviërs en de moslims, die respectievelijk 66 en 20 procent van de bevolking uitmaken? "Er is nog nooit een ernstig conflict of incident geweest. De mensen leven in harmonie met elkaar en respecteren elkaars religie en tradities", legt burgemeester Cirkovic uit. "Het is wel belangrijk om te weten dat de Servische moslims uit deze regio ooit christelijk-orthodoxe Serviërs waren, die zich bekeerd hebben tot de Islam. Ze spreken ook geen Turks, alleen Servisch."

In Raska wonen de Serviërs en moslims dus in vrede samen en bestaat een burgeroorlog tussen beiden bij elkaar alleen in de plannen van het Pentagon, 's wereld grootste en meest dominante militaire denktank. Ze betrekken elkaar namelijk bij verscheidene activiteiten en nodigen iedereen ongeacht religie uit voor allerlei acties.

"Vandaag (23 juli) bijvoorbeeld was een moslim aanwezig bij de lunch van alle delegaties van het Internationaal Kamp van de Vriendschap in Sirogojno. De maatlijn, die geheel gesponsord en voorbereid was door een moslimbedrijf uit het district, had als gasttevens een Servisch-orthodoxe bisschop. Dit doet zich ook visa-versa voor. Persoon-

lijk ben ik verschillende keren uitgenodigd. De moslims zijn mijn beste vrienden."

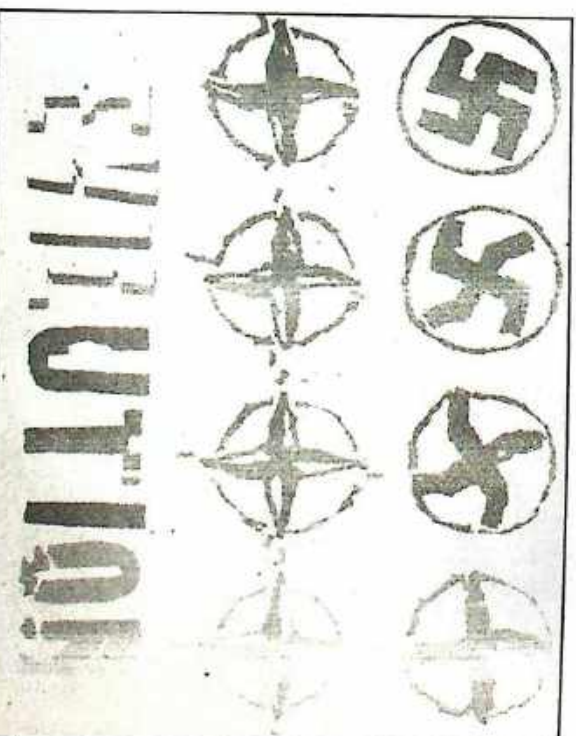
In de gemeenteraad van Pribojska Banja heeft de Socialistische Partij van Servië de meeste invloed. Om de samenwerking tussen alle nationaliteiten te bevorderen en plaatselijke ontwikkelingen in het oog te houden deelt de partij zijn macht met de Nationalistische Moslimpartij, de Joegoslavische Partij en de Servische Radicale Partij. "Natuurlijk tref je bij zowel de Serviërs als bij de moslims extremisten aan, maar die zijn gelukkig in de minderheid."

Heeft Raska wellicht ook vluchtelingen opgevangen tijdens de zogenaamde burgeroorlogen? "Het hotel van dit dorp dient om de mensen, die alles moesten achterlaten vanwege oorlogsgeweld, te her-

bergen. Veel meer moslims dan Serviërs zijn uit Bosnië-Herzegovina hierheen gevlucht, evenals moslims uit Kosovo. Daarnaast hebben Serviërs uit Krajina, die verjaagd zijn door Kroatische nationalistten, hier onderdak en bescherming gekregen."

Tijdens de NAVO-bombardementen heerste een solidariteit tussen alle inwoners van Raska. De gemeenschap stond achter haar land dat meedogenloos aangevallen werd door het militaire instrument van het IMF en de Wereldbank. Iedereen hielp elkaar door deze moeilijke periode heen. De bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog door Duitse, Italiaanse, Hongaarse en Kroatische fascistten stimuleerde eveneens een harmonie onder de bevolking, hoewel toen alleen Serviërs dit gebied bewoonden. Cirkovic haalt een voorbeeld aan: "In de heuvels rond Pribojska Banja, dat met alle mogelijke middelen en verscheidene legers verdedigd werd, paktten de Setniks 40 moslims op. De burgers besloten daarop actie te ondernemen en eisten het vertrek van deze terroristische groep." Hun vrijheid was gewaarborgd.

Kortom, de mensen van Raska hebben gezamenlijk veel doorstaan tegen buitenlandse indringers. Hun verleden heeft de sfeer van wederzijdse solidariteit en vriendschap versterkt. Economische redenen genoeg voor het Westen om onenigheid te zaaien, maar dat is tot op heden niet gelukt in dit gebied. Alvorens echter over te gaan tot bewapening van separatisten zal het in ieder geval zoals gebruikelijk het startsignaal voor oorlog geven in de media.

Eén van de volgende prooiën in NAVO-klauwen zou Raska kunnen zijn. Psychologische voorbereiding voor een eventuele interventie heeft al plaatsgevonden in de westerse media, die deze streek 'Sanjak' noemen. Tijdens de Turkse overheersing in Joegoslavië betekende deze aanduiding gewoon 'provincie'. Hetzelfde proces van naamswerving speelde zich af vóór het begin van de oorlog in Bosnië-Herzegovina. Het werd voorgesteld als een grondgebied bestemd voor moslims. Dat

NAVO-aanval op Noord-Mitrovica aanzet tot nieuwe oorlog

24 Augustus 1999

Op maandagochtend 14 augustus jl. bezetten eenheden van NAVO-troepen Noord-Mitrovica, het enige nog overgebleven multi-etnische deel van Kosovo. In Noord-Mitrovica leven duizenden Serviërs, zigeuners, Slavische moslims en anderen, verdreven uit de rest van Kosovo, zij aan zij met de lokale Serviërs, Albanezen en andere bevolkingsgroepen. De bevolking verdedigde het gebied door middel van geweldloze massa-acties tegen mishandelingen/misstanden door de VN-politie en wrede gewapende aanvallen door troepen van het UCK, dat probeert de macht in het gebied te grijpen.

Lees verder op pagina 3

is Bush juni-
eperkt hun
zich 'keizer-
nen. Achte-
ir voren met
e arrestatie-
resident van
. Hoe arres-
in een ander
, heeft 'de
een kleiner
ama, zoge-
resident te
e, compleet
zucht. Het
hersen.

Lieberman
Bush juni-
Mitrovica
n zeer dui-
nse geves-
et klaar is
willen de

Het is dat ier

en de VN elders in Kosovo geïn-
stalleerd hebben (2) en
b) het stationeren van NAVO-troep-
pen zo dicht mogelijk bij de
bestuurlijke grens tussen Kosovo
en Centraal-Servië, een gebied dat
maandenlang getroffen werd
door aanvallen van gevormtig-
de NAVO-troepen van het UCK-
type.(3)

aanval laten escaleren. De Ser-
viërs, gedurende een eeuw het
obstakel voor de imperialistische
verovering van de strategische
Balkan, moeten als politieke,
samenhangende kracht vernietigd
worden.

plegen, en b) incidenten
ken om een NAVO-inter-
'rechtvaardigen'.

Onlangs heeft Al Gore bekendge-
maakt dat senator Joseph Lieber-
man zijn tweede man zal zijn als
kandidaat-vice president. Dit is
dezelfde Lieberman die zei, terwijl
hij in Washington aanwezig was
bij een bijeenkomst ten gunste
van de oorlog, vorig jaar april:
"De VS en het Kosovo 'Bevrijdings'
Leger (UCK) staan voor dezelfde
waarden en principes... Vechten
voor het UCK is vechten voor men-
schenrechten en Amerikaanse waar-
den." (Washington Post, 28 april
1999)

Door het sturen van Britse en
Franse troepen voor de verovering
van Noord-Mitrovica, hebben de
Verenigde Staten nu NAVO-troep-
pen dichtbij de bestuurlijke grens
met Centraal-Servië gestatio-
neerd. Dit kan het makkelijker
maken voor NAVO-troepen (na-
dat een passende provocatie is
gecreëerd) om Servië aan te vallen
vanuit het zuiden. En, tegelijker-
tijd, provocatie-acties te onder-
steunen van het zwakke, door
gangsters geleide collaborateurs-
regime in Montenegro, waar Brit-
se SAS (Special Forces) sinds kort al
het schorem dat zij bij elkaar kun-
nen krijgen (zij noemen het een
politiemacht) trainen, om ingezet
te worden als provocateurs, met
als doel: a) moordaanslagen op
Joegoslavische functionarissen

Het verhaal wil, volgens
stelling van zaken door c
dat het Milosevic is die Mi
ro en Mitrovica wil destai
enz. enz. Dit verhaal is op
ste gezicht al belachelijk.
ze soms dat wij gek zijn?
we een stripverhalenversi-
wereldpolitiek accepteren
Milosevic de rol speelt va
Slechterik' tegenover de V
'Super Goeierik', waarin d
Slechterik' absurde, zelfde
ve dingen doet, met al
reden een onbedwingbare
aardigheid.

Kortgeleden heeft George Bush
aangekondigd dat hij, als hij ver-
kozen wordt, onmiddellijk een
arrestatiebevel zal uitvaardigen

In werkelijkheid is het Joet
(haar volk én haar regeri
geleden heeft onder de wi
niet te rechtvaardigen aa
door de NAVO. Het was Jo
vië dat geprobeerd heeft,
gaand aan de bombardier

3-aanval op Noord-Mitrovica aanzet tot nieuwe oorlog

Vervolg van pagina 1

Van de redactie buitenland

eze volksbeweging maakte de NAVO-'humanitaire' woedend; en daar de invasie afgelopen naandag door Franse en Britse NAVO-troepen.

Het excuus: het 'geweld' (dat wil zeggen, de ongewapende, geweldloze volksbeweging) in bedwang houden, en, nota bene, de vervuiling bij een erts-smelterij te beperken. Verbazingwekkend! Dezelfde NAVO die duizenden dodelijke clusterbommen op de kinderen van Kosovo heeft gegooid, dezelfde NAVO, die, zoals prof. Chossudovsky heeft bewezen, opzettelijk een milieuramp heeft veroorzaakt in Pancevo (1), maakt zich nu zorgen over een smelterij.

Deze verzinsels zijn een belediging voor ons verstand. De werkelijke doelen van de NAVO zijn:

a) het vernietigen van het verzet tegen UCK-fascisme, dat de NAVO en de VN elders in Kosovo geïnstalleerd hebben (2) en b) het stationeren van NAVO-troepen zo dicht mogelijk bij de bestuurlijke grens tussen Kosovo en Centraal-Servië, een gebied dat maandenlang getroffen werd door aanvallen van gevormachtigde NAVO-troepen van het UCK-type.(3)

Onlangs heeft Al Gore bekendgemaakt dat senator Joseph Lieberman zijn tweede man zal zijn als kandidaat-vice president. Dit is dezelfde Lieberman die zei, terwijl hij in Washington aanwezig was bij een bijeenkomst ten gunste van de oorlog, vorig jaar april: "De VS en het Kosovo 'Bevrijdings' Leger (UCK) staan voor dezelfde waarden en principes... Vechten voor het UCK is vechten voor mensenrechten en Amerikaanse waarden." (Washington Post, 28 april 1999)

Kortgeleden heeft George Bush aangekondigd dat hij, als hij verkozen wordt, onmiddellijk een arrestatiebevel zal uitvaardigen

tegen de Joegoslavische president Milosevic. Het is verbazingwekkend hoe achteloos deze mannen, zelfs een halve gare als Bush junior, ongeacht hoe beperkt hun capaciteiten ook zijn, zich 'keizerlijke rechten' toe-eigenen. Achteloos komt Bush jr. naar voren met zijn dreigement tot de arrestatie - arrestatie? - van de president van een soevereine staat. Hoe arresteer je de president van een ander land? Geen probleem, heeft 'de grote vader' niet ooit een kleiner land vermorzeld, Panama, zogenaamd om diens president te arresteren? Dit is Rome, compleet met wreedheid en hebzucht. Het enige dat ontbreekt zijn hersenen.

De aankondiging van Lieberman en het dreigement van Bush junior, evenals de aanval op Mitrovica op 14 augustus jl., maken zeer duidelijk dat de Amerikaanse gevestigde orde nog lang niet klaar is met Joe-goslavië. De VS willen de aanval laten escaleren. De Serviërs, gedurende een eeuw het obstakel voor de imperialistische verovering van de strategische Balkan, moeten als politieke, samenhangende kracht vernietigd worden.

Door het sturen van Britse en Franse troepen voor de verovering van Noord-Mitrovica, hebben de Verenigde Staten nu NAVO-troepen dichtbij de bestuurlijke grens met Centraal-Servië gestationeerd. Dit kan het makkelijker maken voor NAVO-troepen (nadat een passende provocatie is gecreëerd) om Servië aan te vallen vanuit het zuiden. En, tegelijkertijd, provocatie-acties te ondersteunen van het zwakke, door gangsters geleide collaborateursregime in Montenegro, waar Britse SAS (Special Forces) sinds kort al het schouwen dat zij bij elkaar kunnen krijgen (zij noemen het een politiemacht) trainen, om ingezet te worden als provocateurs, met als doel: a) moordaanslagen op Joegoslavische functionarissen

plegen, en b) incidenten veroorzaken om een NAVO-interventie te 'rechtvaardigen'.

Het verhaal wil, volgens de voorstelling van zaken door de NAVO, dat het Milosevic is die Montenegro en Mitrovica wil destabiliseren, enz. enz. Dit verhaal is op het eerste gezicht al belachelijk. Denken ze soms dat wij gek zijn? Moeten we een stripverhalenversie van de wereldpolitiek accepteren, waarin Milosevic de rol speelt van 'Super Slechterik' tegenover de VS als de 'Super Goeierik', waarin de 'Super Slechterik' absurde, zelfdestructieve dingen doet, met als enige reden een onbedwingbare kwaadaardigheid.

In werkelijkheid is het Joegoslavië (haar volk én haar regering) dat geleden heeft onder de wrede en niet te rechtvaardigen aanvallen door de NAVO. Het was Joegoslavië dat geprobeerd heeft, voorafgaand aan de bombardementen

van vorig jaar, een vredesakkoord overeen te komen. En het was de NAVO dat Joegoslavië een overeenkomst voorschotelde (dat de bezetting van geheel Joegoslavië door NAVO-troepen gelegaliseerd zou hebben!) - een voorstel dat bewust dusdanig opgesteld was dat vooraf vaststond dat Joegoslavië het wel moest verwerpen. Het was alleen Joegoslavië wiens parlement daadwerkelijk gediscussieerd heeft over dit (anti-)vredesvoorstel. In geen enkele van de NAVO-'democratieën' heeft een

stemming plaatsgevonden, noch door middel van een referendum noch in hun parlementen, voorafgaand aan de start van de meedogenloze, 78 dagen durende, bombardementen op Joegoslavische burgers en infrastructuur en de daarop volgende invasie en etnische zuivering in Kosovo.

Wij proberen nu direct informatie vanuit Mitrovica te krijgen. Alles wat we te weten komen zullen we zo snel mogelijk verspreiden.

bron: www.tenc.net [EMPEROR'S CLOTHES]

1) 'NAVO heeft opzettelijk milieuramp veroorzaakt in Joegoslavië', door prof. Michel Chossudovsky, op

<http://emperorsclothes.com/articles/chuss/willful.htm>.

2) 'Red de families: de vrouwen van Orahovac spreken' op <http://www.emperors-clothes.com/misc/savethe.htm>.

3) Voor informatie over de gevormachtigde NAVO-aanvallen op Centraal-Servië, kijk naar: 'Bogging the mind department - Report from a UN Website'

Op: <http://emperors-clothes.com/articles/kilibarda/bogging.htm>.

En kijk ook naar: 'Terrorism in southern "Serbia Proper"' op:

<http://emperors-clothes.com/news/fighting.htm>

Vertaling: J. Bernaven

De jacht op Karadzic en Mladic

April 2000

Minister Van Aartsen ondersteunt de oproep tot internationale actie van Carla del Ponte, openbaar aanklager van het Joegoslavië Tribunaal. Del Ponte drong er bij de NAVO op aan actie-
ver naar oorlogsmisdadigers te zoeken.

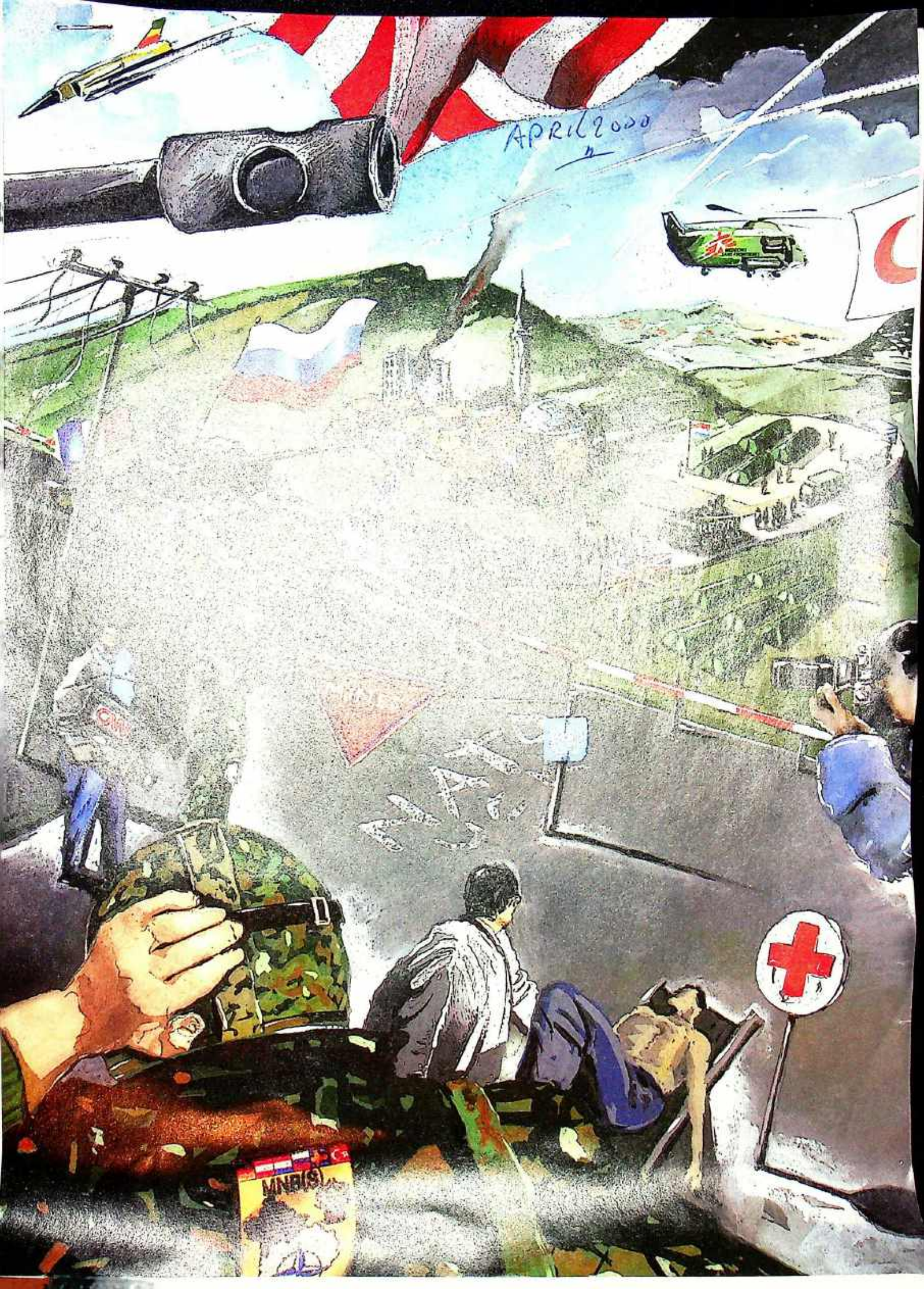
Naar aanleiding van vragen van de kamerleden Koenders en Valk (PvdA) schreef Van Aartsen een brief aan de Tweede Kamer. Hierin stelt de minister van Buitenlandse Zaken dat hij binnen de NAVO meermaals heeft benadrukt, dat de internationale troepenmacht in Bosnië (SFOR) extra aandacht moet geven aan de arrestatie van oorlogsmisdadigers, in het bijzonder van Mladic

en Karadzic. 'Karadzic heeft al lange tijd geen vaste verblijfplaats meer. Omringd door gewapende lijfwachten reist hij van de ene naar de andere schuilplaats. Ook over de schuilplaats van Mladic bestaat onzekerheid', aldus Van Aartsen.

Maar dat is niet het enige dat het moeilijk maakt om tot arrestatie over te gaan. 'Bij het aanhouden van verdachten kijkt SFOR naar

Carla del Ponte (foto: ANP)

APRIL 2000

Kakofonie in Kosovo

Tekst: Arik van den Berg

'Humanitaire interventie' noemden westerse politici het militair ingrijpen vorig jaar in Kosovo. Dit, maar ook het sterk toegenomen aantal vredesmissies, laat zien dat staten zich steeds meer bemoeien met de problemen van andere landen. Voor de internationale gemeenschap heeft deze toegenomen betrokkenheid grote gevolgen. Hulpverleners van bijvoorbeeld Artsen zonder Grenzen of het Rode Kruis krijgen in hun werk steeds vaker te maken met soldaten van vredes- of 'interventiemissies'. Op de Balkan lopen 'humanitaire' en militairen elkaar regelmatig tegen het lijf en soms voor de voeten. Binnenkort verschijnt het advies 'humanitaire interventie' van de Adviesraad Internationale Vraagstukken. IS geeft een schot voor de boeg.

En nieuwe wereldorde', kondigde de toenmalige Amerikaanse president Bush aan, na de val van de muur in 1989. ~~Even~~ Iven leek het erop dat die er zou komen. In januari 1991 trok een internationale coalitie onder mandaat van de Verenigde Naties (VN) ten strijde tegen Irak, dat ruim vijf maanden eerder Koeweit had ingelijfd. Opvallend was de overeenstemming tussen de oude aanwijzenden uit Oost en West.

Zouden de idealen van de Verenigde Naties eindelijk de kans krijgen om uit te groeien tot realiteit? De volkerenorganisatie was veertig jaar lang vrijwel verlamd geweest door de Oost-Westtegenstelling. Tijdens de Koude Oorlog bleef de invloed van de VN daardoor beperkt. Tot 1989 was de organisatie betrokken bij vijftien vredesmissies. Eind 1999 was het aantal missies toegenomen tot 53. De stijgende populariteit van VN-missies blijkt ook uit de Nederlandse bijdragen aan VN-vredesmacht. Betaalde Nederland in 1985 zeven miljoen gulden, in 1994, het topjaar van de VN-missies, was de teller opgelopen tot bijna vierhonderd miljoen gulden.

De euforie over de nieuwe wereldorde bleek slechts van korte duur. Al in 1996 boetten de VN-operaties aan populariteit in. De vredesmissie in Somalië was uitgelopen op een regelrechte mislukking. Wat oorspronkelijk bedoeld was als een noodhulpoperatie, draaide uit op een regelrechte confrontatie tussen blauwhelmen en lokale Somalische clans. In Bosnië-Herzegovina bleek UNPROFOR met een verkeerd mandaat in zijn maag te zitten. Oorspronkelijk moest deze vredesmacht alleen het leveren van noodhulp mogelijk maken, en niet de bloedige burgeroorlog beëindigen. Met de instelling van 'veilige gebieden' wekte de VN bij de burgerbevolking de verwachting dat blauwhelmen de vrede desnoods zouden afdwingen. Met name in Srebrenica bleek dat blauwhelmen deze verwachtingen niet konden waarmaken. Vrede handhaven of vrede afdwingen? Dat was de vraag die de internationale politiek niet kon of wilde beantwoorden. Hoofdstuk zeven van het Handvest van de Verenigde Naties biedt de VN-Veiligheidsraad de mogelijkheid om dwang, zoals sancties en desnoods militair geweld, te gebruiken om agressie, verstoringen of bedreigingen van de wereldvrede tegen te gaan.

Hikken

"We hikken aan tegen het daadwerkelijk uitvoeren van dit hoofdstuk", constateert Jan Geert Siccama, adviseur strategische beleidsplanning op het ministerie van Buitenlandse Zaken. "Tot nu toe 'zweven' de VN-vredesoperaties een beetje tussen hoofdstuk zes (vreedzame oplossing van geschillen) en hoofdstuk zeven van het Handvest. De tweede secretaris-generaal van de VN, Dag Hammarskjöld, sprak dan ook van hoofdstuk 'zes-en-een-half'. Een ongeschreven hoofdstuk."

Dat geldt ook voor conflictpreventie. In 1994 zagen blauwhelmen in Rwanda het onheil naderen. Ze trokken aan de bel bij de VN in New

York, maar in plaats van versterkt, werden de blauwhelmen teruggetrokken. In Burundi kwam een jaar later een preventieve VN-vredesmacht niet van de grond. Burundi zag het als een inmenging in binnenlandse aangelegenheden.

"Het principe van staatssoevereiniteit verliest aan waarde", constateert Siccama. "Als een land de mensenrechten van haar burgers niet kan garanderen, dan kan dat tegenwoordig leiden tot ingrijpen van buitenaf. Er is sprake van een verselving. Grote schendingen van de mensenrechten kunnen worden gezien als een bedreiging voor de wereldvrede. Dat hebben we in Kosovo gezien. De NAVO voerde dit argument aan als een reden voor de 'humanitaire interventie'. Het is nog te vroeg om te zeggen of dit een nieuwe trend wordt. Maar preventieve stationering van troepen zonder instemming van het betrokken land is voorlopig nog een stap te ver."

Het lijkt erop dat de wereld een stuk onveiliger is geworden. De kranten staan bol van de oorlogen. Maar daar is volgens Siccama geen sprake van. "Het aantal burgeroorlogen is na de Koude Oorlog juist afgenomen. Pas sinds 1997 neemt dit weer toe. Wel vervaagt de grens tussen internationale en nationale conflicten." Zo woedt in Congo sinds augustus 1998 een burgeroorlog waar veel buurlanden zich in mengen. "Conflicten lijken zich meer en meer als een olievliek te verspreiden", merkt Siccama op. "Het onderscheid tussen oorlog en vrede vervaagt. Vaak is een land gedeeltelijk in oorlog en gedeeltelijk in vrede."

Bombarderen

Het einde van de Koude Oorlog heeft grote gevolgen voor de krijgsmacht. De dreiging uit het Oosten is voorbij. Nederland heeft de opkomstplicht voor onbepaalde tijd opgeschort. De Prioriteitennota van oud-minister van Defensie Relus ter Beek geeft militairen een andere rol. De eerste taak van de krijgsmacht blijft de verdediging van het eigen grondgebied, maar met crisisbeheersing komt er een tweede taak bij. Nederlandse militairen hebben sinds 1993 deelgenomen aan vredesoperaties in onder meer Albanië, Angola, Cyprus, Irak, Moldavië en het voormalig Joegoslavië.

Op internationaal niveau lijkt de NAVO na het verdwijnen van het Warschaupact werkloos. Op haar vijftigste verjaardag herzielt de alliantie haar strategie. Op 24 maart 1999, wanneer tien NAVO-landen doelen in Joegoslavië bombarderen, wordt dat duidelijk. Ze willen de Joegoslavische president Milošević ervan overtuigen dat hij het

land	1989	1998	
Bulgarije	100	66	(-34)
Kroatië	100	78	(-22)
Macedonië	100	91	(-9)
Roemenie	100	76	(-24)
Slovenië	100	104	(+4)
Joegoslavië	100	52	(-48)

Soortenstaande indexcijfers geven aan hoe het de Balkan-economieën is vergaan sinds 1989. Alleen Slovenië kent tot en met 1998 een bescheiden groei van vier procent. De Joegoslavische economie was vóór de Kosovo-crisis al vrijwel gehalveerd.

Bron: Weens Internationaal Instituut voor Economische Studies

geweld tegen het Albanees-Kosovaarse deel van zijn bevolking moet stoppen. 'Humanitaire interventie' noemen de westerse regeringsleiders de NAVO-actie. Zonder uitdrukkelijk mandaat van de Verenigde Naties en buiten de eigen grenzen, treedt de verdragsorganisatie met geweld op. Na bijna tachtig dagen bombarderen bindt Milošević in. Het Joegoslavische leger, politie en paramilitaire eenheden verlieten Kosovo. De internationale troepenmacht werd, geleid door de NAVO, trekt Kosovo binnen met als belangrijkste taak het toezien op het staakt-het-vuren. Ook bij meer klassieke VN-vredesoperaties zoals op Cyprus of aan de bestandslijn tussen India en Pakistan is dat de belangrijkste opdracht. Militairen houden de strijdende partijen uit elkaar en zien toe op een staakt-het-vuren. Eventueel helpen ze bij het uitwisselen van gevangenen, gewonden en doden. Diplomaten proberen ondertussen de partijen met elkaar in gesprek te brengen en helpen met het zoeken naar oplossingen.

Het mandaat van de crisisbeheersingsoperaties die vorig jaar in Kosovo en op Oost-Timor van start gingen, ziet er beduidend anders uit. De militairen zien daar niet alleen toe op een staakt het vuren, maar zamelen ook wapens in, beveiligen hulptransporten en betuigen geweld en intimidatie tussen verschillende bevolkingsgroepen. Verder hebben de militairen een tweede taak: het verlenen van assistentie aan de bevolking. Zo helpen soldaten bij het herstellen van wegen en bruggen, het bewoonbaar maken van huizen en het distribueren van voedsel. Hiermee begeven de militairen zich op het terrein van hulporganisaties.

Het mandaat van de crisisbeheersingsoperaties die vorig jaar in Kosovo en op Oost-Timor van start gingen, ziet er beduidend anders uit. De militairen zien daar niet alleen toe op een staakt het vuren, maar zamelen ook wapens in, beveiligen hulptransporten en betuigen geweld en intimidatie tussen verschillende bevolkingsgroepen. Verder hebben de militairen een tweede taak: het verlenen van assistentie aan de bevolking. Zo helpen soldaten bij het herstellen van wegen en bruggen, het bewoonbaar maken van huizen en het distribueren van voedsel. Hiermee begeven de militairen zich op het terrein van hulporganisaties.

Privatisering

Ook particuliere hulporganisaties of NGO's spelen sinds de val van de muur een belangrijkere rol in crisisgebieden. De afgelopen tien jaar zijn NGO's 'big business' geworden. Zonder winst-oogmerk zet de humanitaire wereld miljoenen om. Sinds de jaren tachtig, met acties als 'Eén voor Afrika' en popconcerten voor goede doelen, is 'humanitair' hoog op de agenda komen te staan. Een andere reden voor de enorme toename van het aantal NGO's, is de privatisering die veel westerse regeringen doorvoeren. Steeds meer projecten worden uitbesteed, ook door de Nederlandse regering. Memisa komt bijvoor-

beeld met een projectvoorstel om de door een aardbeving getroffen burgers in Colombia te helpen bij het herstel van drinkwatervoorziening. Afhankelijk van het voorstel stelt het ministerie van Buitenlandse Zaken al dan niet geld beschikbaar. Tenminste, zo gaat dat bij 'traditionele' noodsituaties als natuurrampen.

Bij een oorlogssituatie zoals in Kosovo steken nieuwe problemen de kop op. Tijdens de Kosovo-crisis koos Artsen zonder Grenzen ervoor om geen donaties aan te nemen van regeringen van NAVO-landen die immers militair betrokken waren bij het conflict. Geld voor de operaties van de medische hulporganisatie kwam grotendeels van burgers. Volgens Austen Davis en Maarten de Kulve van Artsen zonder Grenzen is daar een goede reden voor. Het houdt de organisatie onafhankelijk. Onafhankelijkheid van regeringen betekent wel meer afhankelijkheid van de goedgeefers van burgers, wat ertoe kan leiden dat hulporganisaties met elkaar gaan concurreren om media-aandacht en - in het verlengde daarvan - donorgeld. Om te voorkomen dat hulporganisaties meer beloven dan ze waar kunnen maken en om de kwaliteit van NGO's op peil te houden, heeft het Rode Kruis in 1995 gedragsregels (zie kader 'internationale omgangsvormen') opgesteld. Deze 'gedragscode' stelt onder meer dat NGO's verantwoordelijk zijn aan de mensen die ze willen helpen en aan de degenen van wie ze geld accepteren. "Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken geeft alleen geld voor noodhulp aan NGO's wanneer ze zich houden aan de gedragscode", aldus Pim Kraan van de afdeling noodhulp. Bovendien richtten Nederlandse noodhulp-NGO's de 'Samenwerkende Hulporganisaties' op om concurrentie te voorkomen.

Haven

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een coördinerende rol bij de humanitaire inzet van defensie-eenheden. Zo bepaalt de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in overleg met de minister van Buitenlandse Zaken en andere collega's of het in 1996 opgerichte militaire noodhulpverkenningsteam wordt ingezet. Dit team moet de situatie ter plekke beoordelen vóórdat de feitelijke hulpverlening op gang komt.

Toen in het voorjaar van 1999 Albanië en Macedonië de grote stroom vluchtelingen niet meer aankonden, hebben de toch al aanwezige NAVO-militairen de lokale overheden en internationale organisaties ondersteund. Onder de naam 'operatie Allied Harbour' zetten (ook Nederlandse) militairen vluchtelingenkampen op. Ze vervoerden vluchtelingen naar opvangkampen elders in Albanië en verzorgden het transport van hulpgoederen en voedsel.

'Een zuiver humanitaire hulpoperatie in Albanië onder leiding van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR', noemde de NAVO deze militaire steun. Artsen zonder Grenzen was daar niet gelukkig mee. Op een persconferentie in de Macedonische hoofdstad Skopje zei een woordvoerder: "De NAVO is een militaire organisatie die op dit

S.O.S.

Wie op te bellen in geval van hoge internationale nood?

Voordelen krijgsmacht

- Goede logistieke organisatie
- Duidelijke hiërarchische structuur
- Afschrikwekkende functie (geweldsmonopolie)

Voordelen NGO's

- Weinig bureaucratie
- Maken vaak gebruik van lokale netwerken
- Zeer specialistisch
- Goedkoop
- Flexibel
- Snel inzetbaar
- Vaak als onpartijdig gezien

Voordelen internationale organisaties

- Grootschalig
- Professioneel
- Ervaring met coördineren
- Internationaal mandaat

Nadelen krijgsmacht

- Duur
- Vaak gezien als partijdig
- De politiek besluit over inzet
- Geen lokale aansluiting

Nadelen NGO's

- Zeer specialistisch (fragmentarisch)
- Onduidelijke structuur
- Veel soorten en maten
- Sommige NGO's werken met een politieke agenda
- Afhankelijk van donaties en publieke bekendheid

Nadelen internationale organisaties

- Bureaucratisch
- Geldgebrek
- Afhankelijk van internationale consensus

moment betrokken is in het conflict (...) De NAVO is niet verantwoordelijk voor humanitaire hulp aan vluchtelingen, noch in staat om die te coördineren, en dat zou ook niet zo moeten zijn. Bescherming van en hulp aan vluchtelingen is een verantwoordelijkheid van de UNHCR." De angst dat de scheidslijn tussen militaire en humanitaire acties verloren gaat, is de belangrijkste reden voor de kritiek van de NGO's. "De militairen waren om een andere reden in het gebied aanwezig", aldus Davis en Te Kulve.

Onpartijdig

Ook het Rode Kruis is voorzichtig in samenwerking met militairen. Hanneke van Sambeek, beleidsmedewerker humanitair oorlogsrecht bij de Nederlandse vereniging: "Als er geen sprake is van een conflict, maar bijvoorbeeld van een natuurramp, dan is civiel-militaire samenwerking heel goed mogelijk. Maar tijdens een conflict wordt er wat ons betreft niet met militairen samengewerkt. Ook niet met militairen van een VN-vredesmacht." In Somalië moesten vrijwel alle hulporganisaties vertrekken toen de VN-militairen zich terugtrok-

Internationale omgangsvormen

De door het Rode Kruis opgestelde gedragscode voor NGO's komt neer op de volgende punten:

- 1 De humanitaire verplichting komt op de eerste plaats.
- 2 Hulp wordt gegeven zonder te kijken naar afkomst, geloof of nationaliteit en op basis van de behoefte aan hulp.
- 3 Hulp wordt niet gebruikt om een politiek of religieus standpunt te verspreiden.
- 4 Er wordt naar gestreefd om niet op te treden als instrumenten voor de buitenlandse politiek van regeringen.
- 5 Culturen en gewoontes worden gerespecteerd.
- 6 Geprobeerd wordt lokale structuren te gebruiken bij het verlenen van hulp.
- 7 Er worden mensen gezocht om ontvangst te helpen bij de oprichting van de hulp.
- 8 Hulp moet te allen tijde voorzien in de noodzakelijke levensbehoeften van de bevolking.
- 9 Verantwoordelijkheid wordt afgelegd aan de ontvangende en donerende, te beschouwen van samen worden gezien als waardige mensen, niet als koploper gevreesd.

De gedragscode is te zien op www.icrc.org (klik op 'publicaties').

ken. Het Internationale Rode Kruis mocht blijven. Zij had geen gebruik gemaakt van de door de internationale vredesmacht aangeboden beveiliging en daardoor haar onpartijdigheid behouden. Afgelopen jaar stond het Rode Kruis voor een dilemma: was er in Albanië en Macedonië nu wel of geen conflict? Er was in elk geval een grote kans op het uitbreken van een conflict. De oorlog in Kosovo kon overslaan. Tegelijkertijd had niemand kunnen voorspellen dat de toestroom van vluchtelingen zo groot zou zijn. Samenwerking was mogelijk, oordeelde het Rode Kruis. Zo heeft het Nederlandse korps mariniers in de Albanese havenstad Vlora het Nederlandse Rode Kruis geholpen met het opzetten van een tentenkamp. "Maar op het moment dat de NAVO-militairen ook in Albanië betrokken zouden raken bij gevechten, zouden we de samenwerking met het Rode Kruis onmiddellijk beëindigen", zegt kolonel Cobelens, werkzaam op het Defensie Crisis Beheersing Centrum. "Dat was de afspraak."

"De afspraak tussen militairen en Nederlandse Rode Kruis ging nog iets verder", vult Van Sambeek van het Rode Kruis aan. Zolang er militairen aan het werk waren, hingen er geen Rode Kruis-afbeeldingen in het kamp en vond er een duidelijke - voor de lokale bevolking en media zichtbare - overdracht plaats. "Zulke dingen zijn soms heel moeilijk uit te leggen aan militairen. We willen ons neutrale imago niet in gevaar brengen. Verderop, over de grens in Kosovo, moeten je collega's hun werk ook kunnen voortzetten."

Afvallig

De samenwerking van de NAVO met humanitaire organisaties op de Balkan is onderzocht door Ted van Baarda, directeur van Humanitarian Law Consultancy. Begin februari verschenen de bevindingen van hem en collega-onderzoekers Larry Minear en Marc Sommers in het

boek 'NATO and Humanitarian Action in the Kosovo crisis'. "Er had in Macedonië een neutralere partner voor humanitaire hulp kunnen zijn: de preventieve VN-vredesmacht UNPREDEP", zegt van Baarda. Maar juist op het moment dat de spanningen opnieuw opliepen, en de Veiligheidsraad over een verlenging van het mandaat zou beslissen, sprak China een veto uit over de missie. Als officiële reden voor het stopzetten van de VN-macht, gaf China dat 'de situatie voldoende verbeterd was'. Daar komt bij dat de Chinezen niet blij waren met het Macedonische besluit om de 'afvallige Chinese provincie' Taiwan als soevereine staat te erkennen. Van Baarda: "Er was dus geen relatief onpartijdige VN-vredesmacht die assistentie kon verlenen. Alleen al door het Chinese veto stond de VN buitenspel. Daarbij onderschatte VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR het aantal mensen dat uit Kosovo naar Albanië en Macedonië zou vluchten. De organisatie had plannen klaarliggen voor de opvang van twintig tot dertigduizend vluchtelingen, maximaal vijftigduizend." In de publicatie wijst Van Baarda er op dat UNHCR niet de enige organisatie was die het aantal vluchtelingen onderschatte: "Zelfs de NAVO had de massale exodus van 850.000 vluchtelingen binnen twee weken niet verwacht."

In theorie had de UNHCR-vlag moeten wapperen boven vluchtelingenkampen (foto: ANP)

Ongekende luxe

De conclusie van zowel Artsen zonder Grenzen als Van Baarda komt op hetzelfde neer. Officieel coördineerde de UNHCR de hulpoperatie. De realiteit was anders. Ondanks dat NAVO was machtiger dan de 'baas' en had de rouwvries stevig in handen. De vluchtelingenorganisatie kon de achtertuin niet meer inhelen.

Dit had niet alleen gevolgen voor de neutraliteit van de humanitaire hulpverlening. In de Albanese plaats Kukës versochten vier Italiaans kamp, verderop nog een Arabisch kamp, elders in Albanië stampten weer andere Italiaanse kampen tik de grond. Ook in Macedonië bouwden militairen uit verschillende landen volgens eigen standaarden kampen. Resultaat: de vluchtelingen verlieten van 'zoortevoudig' tot 'ongekend luxe'.

De verschillende nationale verenigingen van het Rode Kruis werkten vaak samen met hun eigen nationale legers. Niet allemaal op dezelfde manier. Adviseur Internationale Zaken van het Rode Kruis Jaap Timmer geeft een voorbeeld: "Het Oostenrijkse Rode Kruis werkte veel intensiever samen met het Oostenrijkse leger dan wij met het Nederlandse. Dat komt denk ik door een andere, traditionelere opvatting over ons werk. Vroeger trok het Rode Kruis achter het nationale leger aan om de geneeskundige troepen te ondersteunen. Volgens ons was deze traditionele rol van het Rode Kruis hier niet van toepassing. Er was sprake van een totaal andere situatie. Wij ving vluchtelingen op van een conflict dat over de grens plaatsvond."

Fantastisch

Jaap Timmer vindt, dat er vooral in het begin, te veel bilateraal gewerkt is. "De massale aanwezigheid van de media heeft daar ook aan bijgedragen. De organisaties en de kampen in het gebied waren extreem zichtbaar, soms zelfs voorzien van een nationale vlag. Regeringen wilden graag laten zien dat ze iets aan het probleem deden. Toegegeven, veel mensen hebben ook keihard gewerkt."

"Er zijn fantastische inspanningen verricht", beaamt Van Baarda. "Medewerkers van ambassades hebben zich de benen uit het lijf gelopen voor douane-toestemming, groen licht voor de import van hulpgoederen, visa voor hulpverleners, et cetera." De NAVO-landen hebben legereenheden ingezet om tentenkampen te bouwen. Stuk voor stuk werkten die eenheden redelijk efficiënt. "Maar het had allemaal nog veel efficiënter gekund", zegt Van Baarda. "Samen. Multilateraal."

Nood breekt wet? "Er was wel nood, maar geen wet", zegt Van Baarda, doelend op het gebrek aan afspraken tussen de verschillende internationale organisaties. "Van april tot juli is er een hoogoplopende ruzie geweest tussen de NAVO en de UNHCR over de samenwerking." De onderzoeker slaat met zijn vuist op de tafel. "Het is toch ongelofelijk, de NAVO had wel plannen voor de militaire operatie tegen Joegoslavië, maar humanitair..." Ook andere organisaties

In de Balkan-notitie (<http://www.minbuza.nl/actualiteit/kamervragen/archief/610DEU.html>) van het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt het Nederlandse beleid uit de doeken gedaan. Humanitaire hulp en ondersteuning van de wederopbouw in Zuid-Oost Europa zijn belangrijke punten van aandacht. Informatie over de Franse militaire en humanitaire interventie is beschikbaar in een uitvoerig dossier (<http://www.diplomatie.fr/actual/dossiers/kosovo/kosovo.html>). Ook het Duitse Ministerie van Buitenlandse Zaken presenteert een dossier (http://www.auswaertiges-amt.de/6_archiv/inf_kos/stabili/index.htm), dat met name ingaat op het Stabiliteitspact voor Zuid-Oost Europa, dat werd gesloten in juni 1999.

Op de website van de Noord Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO - <http://www.nato.int/kosovo/all-frce.htm>) staat informatie over 'Operation Allied Force'. Bovendien schetst de site achtergronden van het conflict in Kosovo, feitelijke gegevens, dagelijkse briefings, foto's en videomateriaal. KFOR, de NATO Kosovo Force, beschikt over een eigen website met zelfs een Multimedia Gallery. De pagina met links (<http://www.kforonline.com/links/default.htm>) geeft onder andere toegang tot informatieve sites zowel in de regio als elders, en naar de websites van humanitaire organisaties.

(http://www.kforonline.com/links/aid_links.htm). De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OSCE - <http://www.osce.org>), opgezet in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties publiceert niet alleen een handboek online, (<http://www.osce.org/publications/handbook/index.htm>), maar ook andere documenten zoals over de mensenrechtensituatie in Kosovo (<http://www.osce.org/press/pressreports/br/index.htm>).

De Europese Commissie en de Wereldbank beheren een website (<http://www.wbseceop.org>) ter ondersteuning van hun gezamenlijke activiteiten op het gebied van wederopbouw en ontwikkeling van Zuid-Oost Europa. Het programma heeft tot doel hulp van donoren te coördineren en de betrokken landen toegang tot externe financiering te geven.

De Verenigde Naties presenteren de vredesoperaties (<http://www.un.org/peace/>) in een helder overzicht, inclusief het rapport over de val van Srebrenica (<http://www.un.org/peace/srebrenica.pdf>). De UN-mission in Kosovo (UNMIK) geeft onder meer actueel nieuws, maar brengt ook informatie over de activiteiten van de Veiligheidsraad, de Algemene Vergadering en andere onderdelen van de Verenigde Naties. Een groot deel van deze informatie is beschikbaar in Frans, Spaans en Russisch. UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN (<http://www.unhcr.ch/>) publiceerde recent een evaluatie over haar acties in Kosovo (<http://www.unhcr.ch/evaluate/kosovo/toc.htm>). In het rapport wordt kritisch gekeken naar de kwaliteit van eigen optreden, de coördinatie met andere organisaties en militairen. Onder de vele humanitaire organisaties publiceren onder meer Save the Children (<http://www.savethechildren.org/kosovo/index.html>), Artsen zonder Grenzen (http://www.msf.org/publications/activ_rep/1999/europe/kosovo_mont.htm), en Amnesty International (<http://www.amnesty.org/ailib/intcam/kosovo/index.html>) informatie over de Kosovo-crisis.

Jaques van Laar
Redacteur Euforic
Info@euforic.nl
(<http://www.euforic.org>)

Nederland en crisisgebieden

Alle ontwikkelingslanden of landen in transitie (Oost-Europa en de voormalige Sovjet-Unie) kunnen in geval van noodsituaties rekenen op humanitaire hulp uit Nederland. Hierbij hoort ook een eerste aanzet tot wederopbouw en vredesopbouw. Minister Herfkens wil echter wel een duidelijker scheiding aanbrengen tussen humanitaire hulp en structurele bilaterale hulp. Het één leidt niet automatisch tot het ander.

maakt hij dit verwijt. "Er is domweg geen contact geweest tussen bijvoorbeeld Artsen zonder Grenzen-België en de NAVO terwijl hun hoofdkwartieren nog geen tien kilometer uit elkaar liggen."

"Dat contact is ook helemaal niet nodig", menen Austen Davis en Maarten te Kulve van Artsen zonder Grenzen. "Hadden we de plannen van de NAVO van tevoren mogen inzien, dan waren we medeplichtig geworden. Bovendien láát de verdragsorganisatie haar plannen niet inzien. Logistiek konden we het ook aan. We hoefden alleen maar toegang te krijgen tot de vluchtelingenkampen. Daarvoor was toestemming van de Macedonische autoriteiten nodig. Maar die hadden er belang bij de situatie eerst te laten verergeren, waardoor hulp van NAVO-militairen noodzakelijk werd." (Macedonië en Albanië willen dolgraag bij de NAVO, AvdB.) Artsen zonder Grenzen waarschuwde tijdens de crisis al voor schending van het principe dat bescherming van en hulp aan vluchtelingen tot de verantwoordelijkheid behoort van de UNHCR. De VN-vluchtelingenorganisatie is daarvoor officieel in het leven geroepen. "De NAVO had er echter belang bij hulp te verlenen aan de vluchtelingen", merken Austen Davis en Maarten te Kulve op. "Vooral vanwege de sterke anti-NAVO stemming onder de bevolking van Macedonië. Maar ook omdat de vluchtelingen bij een grondoorlog letterlijk in de weg stonden."

Exodus

De medewerkers van Artsen zonder Grenzen stellen dat UNHCR het geld en de mankracht moet krijgen om haar mandaat (hulpverlening aan de vluchtelingen) goed te kunnen uitvoeren. Anderen, onder wie kolonel Cobelens, redeneren andersom: "Als het er naar uitziet dat de UNHCR het niet aankan, dan moet je ook niet via die organisatie werken, maar zelf iets doen."

Michael Elmquist, chef van de eenheid civiel-militaire samenwerking van de afdeling noodhulp van de Verenigde Naties (OCHA) ziet een verschuiving. Weg van het idee van een 'leidende organisatie', een rol die de UNHCR in Kosovo officieel vervulde, naar een meer coördinerende rol zoals OCHA momenteel vervult op Oost-Timor. "De VN-organisaties realiseren zich dat donoren geen geld willen geven aan ongecoördineerde programma's."

Onderzocht Van Baarda de samenwerking van de NAVO met humanitaire organisaties tijdens de Kosovo-crisis, de Verenigde Naties hebben de rol van de UNHCR bij de opvang van vluchtelingen tegen het licht gehouden. Uit het rapport 'The Kosovo Refugee Crisis: UNHCR's preparedness and respons' blijkt dat de organisatie veel sneller had moeten reageren en veel meer mensen had moeten sturen om

Duizenden Albanezen uit Kosovo zochten in november 1998 hun toevlucht in Pristina, nadat Joegoslavische troepen hun dorpen vernietigden (ANP)

de opvang te organiseren. Als oorzaken voor de gemaakte fouten noemt het VN-onderzoek inefficiënte besluitvorming en geldgebrek. Verder was sprake van een uitzonderlijke situatie. De onverwacht grote exodus van Kosovaren en het optreden van de NAVO en een aantal van haar lidstaten bemoeilijkten het werk ernstig. 'Vluchtelingen werden al gauw een belangrijk instrument van oorlogsdiplomatie. Sommige landen 'concurrerden' met UNHCR door eigen vluchtelingenkampen op te zetten', zo meldt het VN-rapport. Op dit punt komt het VN-onderzoek overeen met dat van Van Baarda.

Overlappen

Militairen op vredesmissie hebben als primaire taak het zorgen voor vrede en veiligheid. Daarbij doen ze ook aan 'het nemen van vertrouwenwekkende maatregelen', zoals het ruimen van mijnen bij scholen, het repareren van wegen en bruggen of het winterklaar maken van huizen.

De Nederlandse landmacht zorgt tot op de dag van vandaag voor veiligheid in en rond de stad Orahovac in Kosovo. Terwijl de veldartillerie zich buigt over deze primaire taak, is het humanitaire werk voor het geniehulpbataljon; de bruggen- en wegenbouwers onder de militairen. De genisten kregen hiervoor geld van minister Herfkens. Waar het Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen vre-

Jongeren verwelkomen KFOR-troepen die op weg zijn naar Kosovo (april 1999).

zen voor een vervaging van de grenzen tussen 'humanitair' en 'militair', zien andere NGO's het humanitaire werk dat militairen verrichten als onwelkome of oneerlijke concurrentie. "Dat probleem is niet helemaal oplosbaar", zegt kolonel Cobelens. "Militairen zijn in de meeste gevallen het eerst aanwezig. Vaak komen de NGO's pas een gebied in, als het er veilig is. Zouden wij niet voor veiligheid zorgen, dan kunnen zij niet werken. Natuurlijk proberen we activiteiten zo snel mogelijk af te bouwen en over te dragen aan NGO's of lokale ondernemingen."

Een duidelijk tijdstip waarop militairen hun activiteiten moeten overdragen is er niet. Bovendien is de grens tussen 'militaire' en 'humanitaire' werkzaamheden niet altijd even eenvoudig te trekken. Waar valt bijvoorbeeld het repareren van bruggen of het opruimen van explosieven onder? Soms is dat een militaire aangelegenheid, soms een humanitaire. Cobelens: "Onze werkzaamheden overlappen gedeeltelijk, maar voor het grootste deel vullen militairen en NGO's elkaar aan. We zijn complementair."

Grenzeloos

In de toekomst zullen militairen en burgerorganisaties in crisisgebieden meer samenwerken. Kolonel Cobelens laat zich inspireren door het Amerikaanse leger: "Dat leger kent een aparte afdeling voor civiel-militaire samenwerking, die vooral met NGO's werkt." Ook in Nederland lijkt het die kant op te gaan. Een ander teken van toenemende samenwerking is een convenant met het Nederlandse Rode Kruis. Cobelens: "Het is alleen nog even afwachten of het bij een wederzijds goedbedoeld praatje blijft, of dat het ook tot daadwerkelijke samenwerking komt zoals in Albanië."

Artsen zonder Grenzen vindt dat militairen zich zoveel mogelijk moeten concentreren op de zorg voor vrede en veiligheid. "Dan kunnen wij ons werk doen." Kortom, wat de grenzeloze Artsen betreft voeren NGO's en VN-organisaties het humanitaire werk uit, tenzij ze expliciet om hulp vragen.

Michael Elmquist van OCHA denkt dat militairen steeds meer betrokken zullen raken bij humanitaire operaties. "Maar ze moeten erkennen dat ze een ondersteunende rol hebben. Civiel-militaire samenwerking zal deel gaan uitmaken van de levensloop van militaire officieren, tegelijkertijd zullen de 'humanitarians' (humanitaire hulporganisaties, AvdB) steeds meer getraind raken in het omgaan met militairen." Elmquist is niet helemaal positief over die samenwerking: "Op basis van de ervaring van de afgelopen tien jaar zullen we steeds dezelfde lessen blijven leren, want de militaire leiding wordt snel afgelost door onervaren opvolgers."

"Dit probleem zou je kunnen oplossen door ervaren militairen vaker uit te zenden", zegt Van Baarda. "Maar dat staat weer haaks op de voorstellen die minister De Grave doet in zijn Defensienota. Bovendien vinden de vakbonden nu al, dat militairen te vaak worden uitgezonden. Een andere mogelijkheid is de oprichting van internationale legers. De Denen hebben hiertoe het initiatief genomen met een snel inzetbare brigade voor VN-doeleinden." Deze brigade staat op dit moment onder commando van een Nederlandse brigadegeneraal.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken gaf opdracht voor onderzoek naar de samenwerking tussen NAVO en humanitaire organisaties op de Balkan. In het boek 'NATO and humanitarian action in the Kosovo crisis' staan de bevindingen van de onderzoekers. Het boek is te bestellen bij Humanitarian Law Consultancy, Mauritskade 25, 2514 HD Den Haag, tel.: 070-3614370, fax: 070-3653097, prijs: f 20,- (inclusief portokosten). De publicatie is ook te vinden op internet: www.brown.edu/Departments/Watson_Institute/H_W/publications/op36.html

“Geld of chaos”

Tekst: Minka Nijhuis; foto's: Jan Banning

Na vierentwintig jaar bezetting is de wederopbouw van Oost-Timor begonnen. In een overgangsperiode van ruim twee jaar bereidt het vernielde land zich voor op definitieve onafhankelijkheid. Tot die tijd staat het land onder VN-bestuur. UNTAET (United Nations Transitional Authority for East Timor) werkt samen met een vijftienkoppige, grotendeels Timorese, raad die participeert in de besluitvorming. Ze werken aan een dringzame lijst onderwerpen op het gebied van taal, munteenheid, ambtenaarsapparaat, wetgeving, belastingstelsel, immigratie en douane-procedures. Bis ar eerst moet het land weer bewoonbaar worden gemaakt.

De eerste aanblik van Oost-Timor is schokkend. Vanuit de lucht lijkt het alsof er overal in het landschap sigarettenpeuken zijn uitgedrukt. Toen op vier september 1999 bleek dat 78,5 procent van de kiezers het autonomievoorstel van Indonesië had afgewezen, legden milities en Indonesische soldaten uit wraak het land in de as.

Van dichtbij komt er leven in het landschap. Temidden van uitgebrande karkassen, bieden kraampjes fruit, groenten, koffie en biscuits aan. Hier en daar worden winkels en restaurantjes opgeknapt. Taxi's en bussen

rijden weer. De internationale gemeenschap is nadrukkelijk aanwezig. Een onophoudelijke stroom Japanse landcruisiers, Portugese ambulances en Thrifty huurauto's rijdt door de straten. Overal patrouilleren gewapende buitenlandse soldaten.

Gusmao

Tientallen internationale NGO's en humanitaire organisaties van de VN zijn druk bezig met hulpverlening. Het land is zo vernield dat vrijwel alle voorzieningen van de grond af moeten worden opgebouwd. Kennis en

De eerste aanblik van Oost-Timor is schokkend

Ambassade mag op bezoek bij vier in Joegoslavië

Van onze Rotterdamse redactie
DEN HAAG, donderdag
 Nederlandse ambasademedewerkers in Belgrado mogen op korte termijn op bezoek bij de vier landgenoten die in Joegoslavië vastzitten.

Die toezegging heeft de tijdelijk zaakgelastigde van Joegoslavië in ons land, V. Novacovic, gisteren gedaan tijdens een onderhoud op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag. Dit nadat hij op het departement op het matje was geroepen.

Novacovic had een dag eerder nauwelijks inhoudelijk op vragen van Buitenlandse Zaken willen reageren. Volgens een woordvoerder van het ministerie had de Joegoslaaf duidelijk contact met zijn regering in Belgrado gehad.

Gotfried de Rie (31), Jeroen van Iersel (28), Bas van Schaik (31) en Sander Zeitsen (29) zijn opgepakt nadat ze illegaal de grens van Montenegro naar Servië waren overgestoken. „Met illegale grenspassage wordt bedoeld dat ze geen visum in hun paspoort hadden. Voor Montenegro is dat ook niet nodig, voor Servië wel”, aldus de zeggman van Buitenlandse Zaken.

Overigens bleef de Joegoslavische zaakgelastigde vaag over de vraag waarom de mannen nu al twee weken worden vastgehouden. Hij liet slechts weten dat de affaire niet als een politieke, maar als een juridische zaak zal worden afgehandeld.

Vragen

Na het onderhoud op het ministerie kreeg Novacovic vier dringende vragen mee. Nederland wil weten hoe de aanklacht luidt, waar en onder welke omstandigheden de gedetineerden worden vastgehouden, wanneer en onder welke omstandigheden ze zijn gearresteerd en ten slotte welke juridische procedures zullen worden gevolgd.

De vader van Bas van Schaik uit het Limburgse Velden heeft gisteren een visum bij de ambassade van Joegoslavië aangevraagd: „Ik wil zo snel mogelijk bij Bas op bezoek.” Verder heeft hij de hulp van het Amerikaanse consulaat ingeroepen om zijn zoon vrij te krijgen.

Flugschriften

De burens van Gotfried de Rie uit Middenbeemster gaan een actie onder liefhebbers van klassieke Amerikaanse sleeën houden. De Rie rijdt in zo'n wagen en bezoekt samen met zijn burens regelmatig oldtimer-bijeenkomsten. Buurvrouw Marina Christofoli gaat vanaf zaterdag flugschriften onder liefhebbers van deze auto's uitdelen, met het verzoek deze ondertekend naar Buitenlandse Zaken op te sturen.

HOLLANDS MOORDCOMPLOT

MILITAIRES TUSSEN HUMANITAIRE HULP EN INTERNATIONAAL RECHT

Genie geeft Tribunaal tanden

Kosovo is één jaar na de veelbesproken 'humanitaire interventie' een verwoeste provincie in wederopbouw. Vredesmacht KFOR bewaakt er niet alleen de vrede en veiligheid, maar buigt zich ook over humanitaire hulp. Nederlandse militairen zetten zich bovendien in voor een minder zichtbaar doel: de internationale rechtsorde.

Voor hulp bij de reparatie van beschadigde huizen en de bouw van noodwoningen stelde minister Herfkens voor Ontwikkelingssamenwerking een kleine twee miljoen gulden beschikbaar. In samenwerking met organisaties als het 'International Rescue Committee' en 'Dorkas' bouwen Nederlandse genisten een kleine honderd houten noodwoningen. Ook onderzoekers van het Joegoslavië Tribunaal kunnen rekenen op hulp van de genie. Zo verbouwen militairen op verzoek van het Tribunaal een aangekochte fabriekshal in de Kosovaarse plaats Orahovac. Ze

maken de hal geschikt voor zogeheten forensisch onderzoek; aan de hand van röntgenfoto's, kleding, kogels en botbreuken zullen pathologen er proberen doden te identificeren. Op deze wijze hopen ze ondermeer vast te stellen welke misdaden door wie zijn gepleegd. Het Tribunaal heeft deze bewijzen nodig om verdachten op te pakken. Omdat er nog genoeg mensen

rondlopen die er belang bij hebben dat de waarheid niet boven water komt, waken de genisten eveneens over de veiligheid van de onderzoekers. Zo ontleent een omheining nieuwsgierigen het zicht en beveiligen militairen hal en medewerkers. Begin deze zomer nemen Duitse KFOR-militairen de beveiliging over.

Alrik van den Berg

Op pagina's 30 tot en met 37 uitgebreid aandacht voor de humanitaire interventie in Kosovo

Nederland stelde twee miljoen gulden beschikbaar voor noodwoningen in Kosovo (foto: ANP)

Bizarre poging tot kidnapping president Milosevic

BELGRADO/DEN HAAG — De Joegoslavische autoriteiten zeggen eerder deze maand vier Nederlanders te hebben opgepakt. Ze zouden plannen hebben gehad president Milosevic te ontvoeren of te vermoorden. De vier zijn aan de grens tussen Montenegro en Servië aangehouden, zei de Joegoslavische minister van Informatie, Goran Matic, gisteren in Belgrado.

Zijn ministerie vertoonde beelden waarop twee van de vier in het Engels, met een Nederlands accent, een verklaring afleggen. Een man, Johannes van Iersel geheten, zegt daarin over Milosevic: „Als we hem waren tegengekomen hadden we hem in een skibox gestopt boven op het dak van een auto en waren we zo het land uitgereden.” Een tweede zegt dat het plan was „de president te ontvoeren en te vermoorden, hem te onthoofden en dan het hoofd in een doos naar huis te sturen”. Het is onduidelijk of de mannen vrijuit konden spreken.

Een zegt dat hij soldaat eerste klas is en lid van een speciaal team. Hij noemt zijn registratienummer. Het ministerie van Defensie in Den Haag bevestigt dat de man met dat registratienummer soldaat eerste klas Johannes de Rie (30) uit Purmerend is, die in 1989 opkwam voor zijn militaire dienstplicht.

Van de anderen (behalve Johannes van Iersel, omschreven als 'Sarordijan Tjetje' en 'Jan van Stajk') heeft Defensie de identiteit nog niet kunnen controleren. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft nog niets vernomen vanuit Belgrado.

Volgens Matic hebben de vier bekend dat zij Milosevic wilden vermoorden of 'andere terroristische activiteiten' wilden ondernemen. Ze deden zich volgens Matic voor als amateurs, maar zijn het in feite beroepsmoordenaars die door westerse veiligheidsdiensten gestuurd waren. Volgens Matic zijn ze getraind door de Britse SAS-commando's. In hun bagage vonden de Joegoslaven de SAS-Survival guide.

Matic zei dat de vier een Servische prominent wilden ontvoeren om over te dragen aan president Clinton tijdens de G8-top die van 21 tot 23 juli in Okinawa in Japan werd gehouden. „De vier zijn gearresteerd op het grondgebied van de federale republiek Joegoslavië, net voor het begin van de top in Okinawa”, aldus Matic.

De VS hebben een beloning uitgelooft van 5 miljoen dollar voor informatie die leidt tot de arrestatie van de Joegoslavische president Milosevic, de vroegere nisch-Servische president Slobodan Milosevic, zic of diens legerleider. (ANP/RTT)

Geweld Kosovo

PRISTINA, 13 JULI. In Decani in Kosovo is gisteren een medewerker van de ex-guerrillacheef en politicus Ramush Haradinaj vermoord. Haradinaj, oud-ondercommandant van het Kosovo Bevrijdingsleger UCK en nu leider van een politieke partij, werd zelf van onlangs zwaargewond bij een vuurgevecht. Op de grens met Servië werden gisteren een Servische priester en twee monniken gewond. De aanslag was vermoedelijk het werk van kosovo-Albanese extremisten. (AFP)

Kroatische krant: laat Servië met rust

Aug 2000

Kroatische krant: laat Servië met rust

Aug 2000

ZAGREB - Kroatie is niet gemachtigd om de situatie in Joegoslavië te reguleren, omdat dit gedaan moet worden door de bevolking van dat land waar Kroatie zichzelf negatief profileert door partij te kiezen voor één kant en oppositie te voeren tegen de andere kant, aldus het commentaar in het Kroatische dagblad 'Večernji List' met als titel 'We moeten Servië met rust laten'. Met betrekking tot de twee politieke opties in Montenegro, waarvan er één expliciet tegen de federale regering in Belgrado is, vraagt de auteur zich af in wiens gunst Kroatie probeert te komen door openlijk partij te kiezen voor de ene helft van de Montenegrijse bevolking ten koste van de andere helft. De krant roept in herinnering dat Kroatische diplomatieke betrekkingen met Joegoslavië heeft, dat de twee landen elkaars bestaan hebben erkend en dat er bepaalde vormen van samenwerking tussen beide landen bestaan. 'Večernji List', dat de grootste oplage in Zagreb heeft, beschrijft het als een "krankzinnige en dubbelhartige inmenging in de interne aangelegenheden van een land dat ons niet rust heeft gelaten". De krant vindt dat Rusland en China niet bemisp mogen worden voor hun standpunt ten opzichte van Belgrado dat duidelijk afwijkt van dat van sommige westerse landen. "Het Westen is wel vol lof over ons, maar ons wacht de zware last om de rente op de leningen die het rijk Westen ons heeft gegeven, terug te betalen", waarschuwt de krant. Volgens de krant moet Kroatie zich tot Joegoslavië wenden "ongeacht wie er aan de macht is", omdat daar een goede afzetmarkt voor Kroatische producten is. De krant stelt verder dat Kroatie moet ophouden "niet pretenderen voor anderen een voorbeeld van democratie te zijn" en snel betere relaties moet aanknopen met Servië. Het standpunt van 'Večernji List' over Servië en Joegoslavië is zeer ongebruikelijk in Kroatie en wijkt af van het officiële politieke standpunt. (Trouw)

ZAGREB - Kroatie is niet gemachtigd om de situatie in Joegoslavië te reguleren, omdat dit gedaan moet worden door de bevolking van dat land waar Kroatie zichzelf negatief profileert door partij te kiezen voor één kant en oppositie te voeren tegen de andere kant, aldus het commentaar in het Kroatische dagblad 'Večernji List' met als titel 'We moeten Servië met rust laten'. Met betrekking tot de twee politieke opties in Montenegro, waarvan er één expliciet tegen de federale regering in Belgrado is, vraagt de auteur zich af in wiens gunst Kroatie probeert te komen door openlijk partij te kiezen voor de ene helft van de Montenegrijse bevolking ten koste van de andere helft. De krant roept in herinnering dat Kroatische diplomatieke betrekkingen met Joegoslavië heeft, dat de twee landen elkaars bestaan hebben erkend en dat er bepaalde vormen van samenwerking tussen beide landen bestaan. 'Večernji List', dat de grootste oplage in Zagreb heeft, beschrijft het als een "krankzinnige en dubbelhartige inmenging in de interne aangelegenheden van een land dat ons niet rust heeft gelaten". De krant vindt dat Rusland en China niet bemisp mogen worden voor hun standpunt ten opzichte van Belgrado dat duidelijk afwijkt van dat van sommige westerse landen. "Het Westen is wel vol lof over ons, maar ons wacht de zware last om de rente op de leningen die het rijk Westen ons heeft gegeven, terug te betalen", waarschuwt de krant. Volgens de krant moet Kroatie zich tot Joegoslavië wenden "ongeacht wie er aan de macht is", omdat daar een goede afzetmarkt voor Kroatische producten is. De krant stelt verder dat Kroatie moet ophouden "niet pretenderen voor anderen een voorbeeld van democratie te zijn" en snel betere relaties moet aanknopen met Servië. Het standpunt van 'Večernji List' over Servië en Joegoslavië is zeer ongebruikelijk in Kroatie en wijkt af van het officiële politieke standpunt. (Trouw)

„We schrokken enorm toen we de Joegoslavische tv-beelden van Ger zagen”, zeggen de burens en beste vrienden van Ger de Rie, Gino en Marina Christofoli in Middenbeemster.

FOTO: EMIEL VAN LINT

Buren 'Joego-terrorist' verbijsterd 'GER DOET GEEN VLIEG KWAAD'

Van onze verslaggevers

MIDDENBEEEMSTER/BEVERWIJK, dinsdag

De Nederlandse autoriteiten zeggen vooralsnog in het duister te tasten over de achtergronden van de vier mannen die het op de Joegoslavische president Slobodan Milosevic zouden hebben voorzien.

Ze hebben geen verklaring voor de bijna gretige wijze waarop twee van deze mannen hun wilde plan voor de Joegoslavische televisie vertelden.

Waar de Joegoslavische minister van Informatie heeft verklaard dat het viertal voor de militaire inlichtingendienst van een NAVO-lidstaat werkt, zegt een insider, die van 'wilde avonturiers' spreekt, dat de mannen bij de Nederlandse veiligheidsdienst BVD, niet bekend zijn.

In de woonbuurt van de 29-jarige Gotfried de Rie, onder plaatsgenoten in Middenbeemster beter bekend als Ger, is het nieuws van zijn arrestatie ingeslagen als een bom. De alleenstaande automonteur geldt in de buurt als een uiterst vriendelijke, behulpzame vent.

Zijn burens en beste vrienden Gino Christofoli en zijn vrouw Marina zijn ten einde raad. Ze 'schrokken enorm' toen ze het nieuws vandaag hoorden en hun 'buur' op het NOS-journaal als terrorist opgevoerd zagen.

Ze herkennen hem direkt, maar ook weer niet goed. „Ger zag er niet goed uit en het verhaal dat hij vertelde wekte bij ons verbijstering en puur ongelooft op.

Onder druk

„De bekentenissen van die jongens moeten onder druk zijn afgelegd. Er zit in Ger geen greintje kwaad. Daar komt nog bij dat je het verhaal dat ze daar vertelden niet kunt bedenken. Dat moet voor ze bedacht zijn. Zoals die jongens daar in beeld waren: het was net een stel 12-jarigen. Wie bedenkt het nou om iemand te kidnappen en hem vervolgens boven op je dak in een skibox naar Nederland te rijden. Dat zou niet bij Ger opkomen.”

Gino, Marina en Ger trokken veel met elkaar op, omdat ze enorme passie delen voor Amerikaanse auto's. Ze rijden

▶ **VERVOLG
VAN PAGINA**

Premiejagers

Op de film zegt de als Johannes van Iersel geïdentificeerde Nederlander, dat hij met zijn vrienden op zoek was naar een van de door het tribunaal aangeklaagden.

Skibox

Over Milosevic zei Van Iersel, dat „als we hem te pakken kregen, stopten we hem in een skibox en reden hem het land uit.” Hij erkende ook, dat mocht de ontvoering mislukken er plannen waren om Milosevic te doden, te onthoofden, en het hoofd naar Den Haag te sturen.

„We hebben allemaal normale banen en in de weekeinde trekken we onze uniformen aan”, zei Van Iersel in het Engels met een Nederlandse accent. Volgens hem bestaan er meer van dit soort groepen op de Balkan.

De Joegoslavische minister van Informatie, Goran Matic, had een andere lezing, toen hij gisteren een persconferentie gaf. Hij beweerde dat de vier Nederlanders door de speciale Britse troepen, SAS, zijn opgeleid. Matic staaft die bewering met het tonen van het materiaal van de Nederlanders, waartoe ook een handboekje van SAS behoort. Dit boek is echter normaal in iedere boekhandel verkrijgbaar, ook in ons land.

Servisch hoofd

De vier Nederlanders zouden volgens Matic 'een Servisch hoofd' hebben willen aanbieden aan de Amerikaanse president Bill Clinton op de op 8 juli gehouden top van de G-8 in Japan. De mannen werden gearresteerd toen zij vanuit Montenegro probeerden via Servisch gebied Kosovo binnen te komen. Waar zij zich nu bevinden is onduidelijk, maar aangenomen wordt dat zij zijn overgebracht naar Belgrado.

Joegoslavië beschuldigt geregeld westerse bezoekers van spionage. Eerder dit jaar beweerde Matic een Frans spionagenet te hebben opgerold, maar het is niet eerder voorgekomen dat er Nederlanders zijn opgepakt, die bovendien kennelijk rondliepen in militair

...staten in de lande af. Ger is monteur bij een restauratiebedrijf van Mercedesen in Purden handjes, altijd behulpzaam en een fanatieke werker," aldus zijn maatje Gino.

Gehuurde Citroën

Gino en zijn vrouw vonden het al gek dat hun vriend afgelopen weekende niet thuis was gekomen omdat hij gisteren weer moest beginnen. Veertien dagen geleden verrok Ger samen met zijn drie vrienden in een gehuurde Citroën voor een vakantiereis naar de Balkan. Ook de reusachtige Dogo Argentino van een van hen reisde mee. Over het lot van de hond is tot op heden niets bekend.

Ger was een jaar geleden een week lang op de Balkan. „Nu wilde hij wat langer weg-blijven”, zo weet Christofoli.

Op de voordeur van de 28-jarige Jeroen van Iersel, een andere vermeende kidnapper prijkt een sticker: „Mensen die huisvredebreuk plegen zullen worden neergeschoten. Zij die dat overleven krijgen een genadeschot.”

De familie van Jeroen verzamelde zich gisteren in zijn woning. Zus Monique: „Wij wisten niet beter dan dat Jeroen met een stel vrienden uit Heemskerk op vakantie was in Oostenrijk. Hij zou eigenlijk al begin deze week teruggekomen zijn. We zaten eigenlijk op hem te wachten en we vonden het al zo vreemd dat we de afgelopen weken taal noch teken van hem hebben vernomen.”

Driedelig pak

Jeroen liet zich in de buurt op geheel verschillende manieren zien. Een buurman: „Zo liep hij in een driedelig pak rond, zo zag je hem in legerplunje rondbanjeren.”

De buurtgenoten van Ger de Rie willen hem heelhuids en gezond terug. „Wij houden het ministerie van Buitenlandse Zaken voor zijn welzijn en dat van zijn vrienden verantwoordelijk.” Intussen vragen zij zich af hoe ze hulp kunnen bieden en juridische bijstand kunnen regelen.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken geeft de Nederlandse vertegenwoordiging in Belgrado opdracht de vier man zo snel mogelijk te bezoeken.

De Joegoslaven wilden gisteren overigens geen verdere details verstrekken van de arrestaties.

Overigens zijn er tijdens de diverse Balkanoorlogen in het afgelopen decennium geregeld westerse huurlingen en gelukszoekers opgedoken, die meevochten aan Bosnische of Kroatische zijde tegen de Serviërs. Onder hen bevonden zich ook enkele Nederlanders, maar kennelijk niet de vier die nu zijn opgepakt.

■ Brian Kuipers in zijn leeggevoerde winkel. Die moeten zijn ervan. Het betaalt met 500

WIT

of 500 trouw
its naatatele

NE
EN

BESTAM

boek

voor mortu

Drie van de vier Nederlanders die in Joegoslavië zijn opgepakt. Volgens de Joegoslaven, die de namen fonetisch hebben genoteerd, gaat het om Jan van Sjaik, Gottfried de Rie en Sandor Tjetje (vnr).

Buza tast in het duister

Van onze parlementaire redactie
DEN HAAG, dinsdag
Het ministerie van Buitenlandse Zaken tastte gisteravond nog steeds volledig in het duister over de vier Nederlanders.
Pogingen van de ambassade in Belgrade om bij verschillende ministeries opheldering te krijgen bleven zonder resultaat.
Ook de Joegoslavische ambassade in Den Haag wist van niets.
Stomme
„We willen ze graag opzoeken om hun verhaal te horen, maar de Joegoslaven spelen tot nu toe stomme”, aldus een woordvoerder van het ministerie. Buitenlandse Zaken wist gisteravond zelfs nog niet met zekerheid dat het bij al vier de mannen om Nederlanders gaat. Bij het ministerie is met verbazing gereageerd op het verhaal van het viertal, dat zij op weg zouden zijn naar het Nederlandse bataljon in Kosovo.
Sinds vorige maand zijn er namelijk in Kosovo geen Nederlandse militairen meer gelegerd.

Vier uit op kidnap

Van onze correspondent BOEDAPEST, dinsdag

Nederlanders zijn in Joegoslavië opgepakt, omdat zij vanouden zijn geweest president Slobodan Milosevic te ontvoeren uit te leveren aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. Een verlanglijstje zouden ook de Bosnisch-Servische generaal Ratko Mladic en de Servische leider Radovan Karadzic hebben gestaan.

Up \$5 Million Reward
Wanted
For crimes against humanity

Avonturiers
Het Joegoslavische ministerie van Informatie noemde hen gisteren agents in dienst van westerse geheime diensten. Niet-regeringsgezinde bronnen in Belgrado spraken echter van 'premiejagers' en 'avonturiers' en beweerden of de vier Nederlanders in opdracht van bijvoorbeeld de NAVO op jacht zouden zijn gegaan naar Milosevic.

Vijf miljoen dollar (ruim 11 miljoen gulden) looft de Amerikaanse regering uit voor arrestatie van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic, generaal Ratko Mladic en de Bosnisch-Servische politiek leider Radovan Karadzic. De drie zijn door het Joegoslavië-Tribunaal voor oorlogsmisdaden binnaal voor oorlogsmisdaden aangeklaagd. De poster hangt in de straten van Sarajevo.
FOTO: EPA

Hel gaat om Gottfried de Rie uit Purnorend, Jeroen van Lersel (28) uit Beverwijk, Jan van Schaik en Sandor Tjetje, van alkomstig uit Enschede en Oss. Over hun namen bestaat geen zekerheid, omdat het Joegoslavische ministerie van Informatie de spelling fonetisch heeft gemeld. Alleen over De Rie bestaat duidelijkheid. Volgens het ministerie van Defensie heeft hij tot augustus 1990 in het Nederlandse leger gediend als soldaat-administrateur.

Het lijkt erop dat het kwartel is aangelokt door een Amerikaanse premie van vijf miljoen dollar voor informatie die kan leiden tot de arrestatie van Milosevic, Mladic en Karadzic, alle drie aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden door het VN-tribunaal in Den Haag.

De vier gearresteerde Nederlanders hadden een groot arsenaal steekwapens bij zich. chietwapens wilde het viertal Joegoslavië kopen.
FOTO:RTL 4

Zie verder pag. 6 kol. 3

'Met dramaturgen bouw je geen land op'

11-3-2000

■ **Kosovo is nog altijd een oord van geweld. Niet verwondig om dan de economie weer tot leven te roepen. De internationale gemeenschap reikt de helpende hand, maar wat kun je doen in een land zonder regering, zonder rechtspraak en zonder banken? 'Met een onbetrouwbare partner wil niemand zaken doen.'**

Het lijkt een originele alstudeeropdracht voor econo-
mestudenten: bouw de economie op van een nieuw land. Het nieuwe land heet Kosovo, heeft de oppervlakte van een derde van Nederland en telt circa twee miljoen inwoners. Om de opdracht niet te makkelijk te maken, is een aantal handicaps ingehouwd: de elektriciteit valt een paar keer per dag uit, er is geen water, de telefoon werkt niet en de meeste kantoorgebouwen zijn verwoest. En dat zijn nog maar de kleine problemen.

De echte handicaps zijn het ontbreken van orde en veiligheid, van rechtspraak en banken; van enige zekerheid over de staatsrechtelijke toekomst van het nieuwe land. Want Kosovo is, bijna een jaar na de Navo-bombardementen, nog altijd een oord vol geweld. Een Albanees wordt gedood door een handgemaakt in zijn woonkamer, twee Serviers komen om bij een aanslag met een anti-tankraket op een bus. *Wrong time, wrong place*. Maar het schrikt buitenlandse investeerders bij voorbaat af.

Ook heeft Kosovo, een jaar na de Navo-bombardementen en acht maanden na de komst van de internationale gemeenschap, geen functionerend rechtssysteem. Daardoor worden de hoopgevoepen ruizes over het eigendomsrecht van de achtergelaten bedrijven niet opgelost. Dat blijkt catastrofaal voor de opbouw van de economie. Want van wie, bijvoorbeeld, is de cementfabriek? Van de Serviers die de afgelopen tien jaar de leiding hadden? Van de Albanese directeur, die gedwongen werd de leiding over te dragen aan dizelfde Serviers? Of is de fabriek een op communistische leest geschoerde staatsonderneming en behoort hij aan de Joegoslavische republiek en dus aan Milosevic?

Professor Muhamet Mustafa, adviseur van de Verenigde Naties in Kosovo, grinnikt. Het zou inderdaad een leuke opdracht zijn voor zijn studenten aan de universiteit van Pristina. Maar het is helaas de werkelijkheid. Tien jaar lang, sinds het aantreden van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic in 1989, is de economie van Kosovo leeggezogen, zegt Mustafa. 'De Serviers hebben onze bedrijven niet onderhouden, hebben nooit een dinar geïnvesteerd. De banken namen het spaargeld en deelden leningen uit in Servie. Van ons geld. Onze managers werden gedwongen samen te werken met Servische bedrijven, waarna ze de leiding uit handen moesten geven. De Serviers ver-

nietigden de lokale productie, sloten de Kosovaarse markt voor buitenstaanders en dreven toen de prijzen op.'

Nu ligt de economie op 'n gat. De paar grote fabrieken die er waren zijn tijdens de oorlog in Kosovo door de Navo gebombardeerd, vanwege de grote voorraden olie die door Servische militairen werden gebruikt om hun tanks en pantsers te laten rijden. De jeneverfabriek bij Prizren bijvoorbeeld, telt alleen nog een paar ingedroogde olieopslaganks. En de Serviers zijn gewichtig met mededeling van hun kennis en ervaring.

Dat bemoeilijkt de economische wederopbouw. De Albanen hebben geen idee van moderne bedrijfsvoering. Bij het Kosovaarse Bureau voor de Statistiek bijvoorbeeld, zijn medewerkers van de Europese Unie al op dat probleem gestuit. 'Ze willen gaag aan het werk, maar hebben geen ervaring met computers of een andere taal', schrijft de EU in de begroting voor Kosovo. 'Ingenieurs kwamen terecht op de simpelste lopen-debando's', bromt Mustafa. De rest zoekt zijn heil in de zwarte handel of vertrok naar het buitenland om te eindigen als pizzabakker in Zwitserland of staalbewerker in Duitsland.

Van de jonge generatie Albanen komt de oplossing ook niet. Met het uitzicht op gediplomeerde werkloosheid of een tweederangsbanantie trokken de studenten zich terug op studies naar, vooral, het Albanese cultuurgoed. Al snel droppen die studies van zelfmedelijden en navolstaanderij. Duizenden filosofen, dramaturgen, kunsthistorici, literatuurwetenschappers en pedagogen leverde de Albanese universiteit van Pristina het afgelopen decennium af. Maar met dramaturgen bouw je geen land op. 'Nu trekken rechtswet studies en economie weer aan', zegt professor Mustafa. 'Negenhonderd Albanen zijn in september aan een universitaire studie economie begonnen.' Met wiskunde, scheikunde en landbouwkunde blijft het aanmodderen.

Als minister van Economische en Financiële Zaken in de voorlopige 'regering' van de Verenigde Naties voor Kosovo is Stephan Lewarne een druk bezet man. Tijd voor een interview heeft hij alleen op zaterdagochtend om halfnegen.

Problemen zijn er om te worden opgelost, vindt de minister. De verouderde elektriciteits- en watercentrales 'krijgen we weer aan de gang'. Met het gebrek aan productiemogelijkheden 'valt het reuze mee'. Lewarne: 'Iedereen denkt

bij productie aan grote schoorstenen met veel rook, maar Kosovo is klein en zijn productie zal naveant klein zijn. De Albanen kunnen heus produceren, kijk eens naar de cementfabriek. Die draait alweer voor zo'n dertig procent.' En sinds kort, zegt hij tevreden, kijkt hij vanuit het 'regeringsgebouw' op de eerste, commerciële bank van Kosovo, de Micro Enterprise Bank (MEB). Mangementvaardigheden gaat hij de Albanese ondernemers via cursussen en bij-scholing bijbrengen. 'Je hebt heus geen MBA nodig om een bedrijf goed te leiden, dat is zo'n westerse opvatting.'

Ook de problemen met het eigendomsrecht (van wie is dit kantoor?) wil hij oplossen. Zo voeren de Verenigde Naties gesprekken over de omstreden Trepanmijnen in het noorden van Kosovo, een groot industrieel complex met vestigingen in Servie en Montenegro - 'met alle partijen'. Ook met de Servische autoriteiten? 'Met alle partijen', benadrukt Lewarne.

Is de opbouw van de Kosovaarse economie dan een peulenschil? Niet. De onduidelijke toekomstige status van Kosovo is volgens Lewarne het grootste probleem. Op papier zijn de VN-veiligheidsraad en Servie overeengekomen dat Kosovo een autonome provincie van Servie wordt. Het was de belangrijkste voorwaarde van Milosevic om zijn troepen terug te trekken. Maar in de praktijk pakt het anders uit. 'Is Kosovo straks onafhankelijk, is het een provincie van Servie of wordt het onderdeel van een Groot-Albanie', vraagt de minister zich af. 'De internationale gemeenschap trippelt op kousenroeven om die vraag heen.' Dat belemmert de economische wederopbouw, want niemand investeert met het risico dat die investering straks wordt geconfisqueerd door een foute regering in Belgrado of Tirana.

Onlangs brachten het VN-beheer in Kosovo, Urmik, en de Europese Unie, beiaast met de economische wederopbouw van de provincie, de begroting voor het jaar 2000 uit. Voor uitgaven is ruim 423 miljoen mark gereserveerd. (De Duitse mark is sinds enige tijd het officiële betaalmiddel in Kosovo.) Daarvan moet 53 procent komen uit binnenlandse opbrengsten als invoer-, omzet- en loonbelasting en 47 procent van de internationale gemeenschap. Donorgeld. De grootste uitgavenpost is onderwijs; dat slikt 28 procent op van de 423 miljoen. Sociale bijstand is goed voor 20 procent, evenals gezondheidszorg.

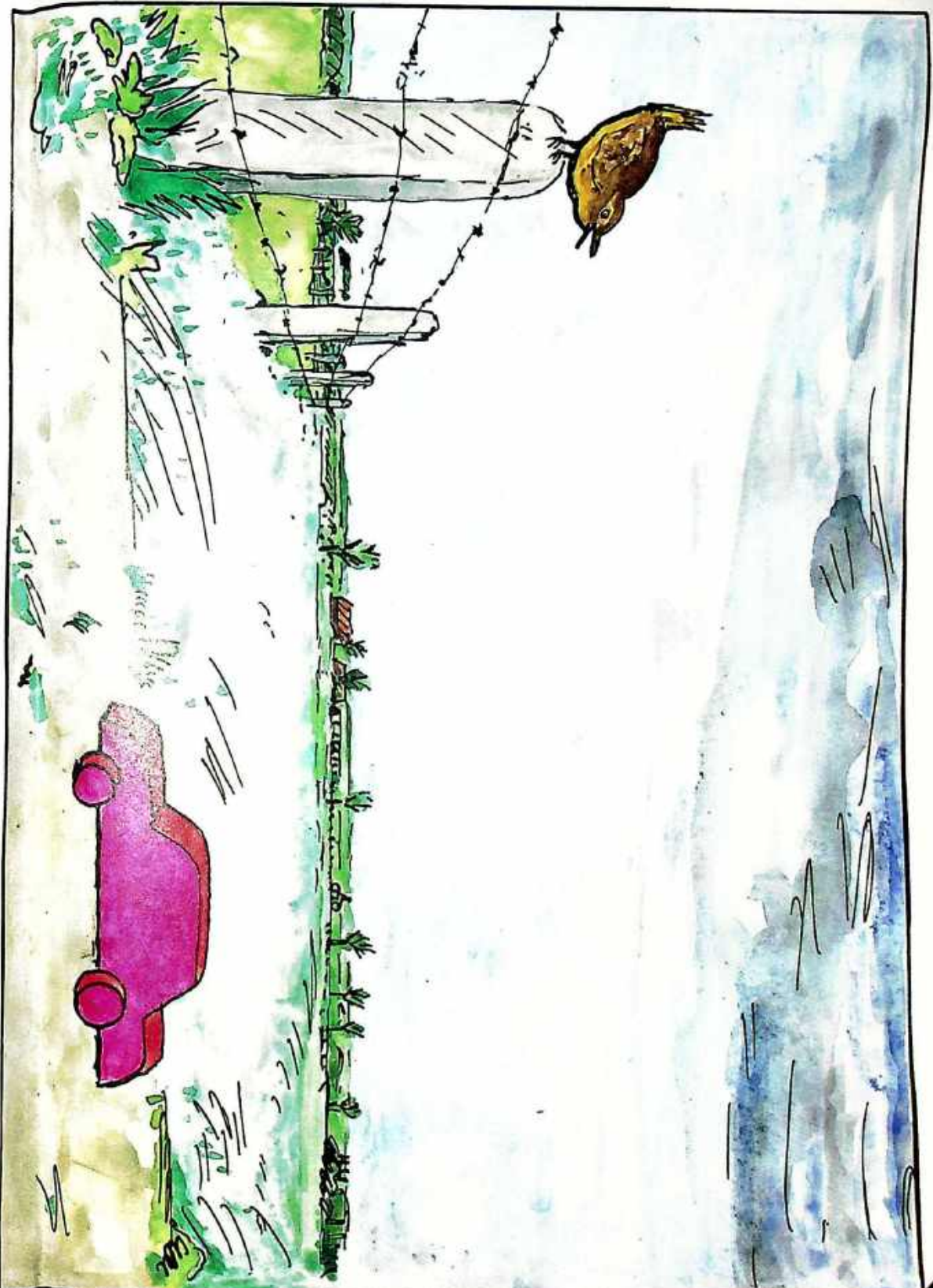
De inkomsten zijn vooralsnog onzeker. Het donorgeld hangt af van de welwillendheid van de internationale gemeenschap, maar de hoogste VN-bestuurder in Kosovo, Bernard Kouchner, verklaarde nog in december dat hij zich een 'bedelaar' voelde. Na afloop van een Navo-conferentie in Brussel riep hij uit: 'Zonder geld geen succes. Zonder geld geen

vertrouwen. Zonder geld geen nieuw begin van dagelijks leven?' Kouchner heeft, zegt hij, het dubbele van het toegezegde budget nodig.

Stephan Lewarne is duidelijk over de bijeenkomst van wereldleiders in Sarajevo, vorig jaar, over meer steun aan de Balkanlanden, het zogenaamde stabiliteitspact. *'Donor talk is cheap*. We moeten de geldgevers gewoon laten zien dat hun steun goed wordt besteed.' En dan is er weer dat optimisme: 'Ze blijven toch ook geld aan Rusland geven? Nou, dat is het ondoorzichtigste systeem dat ik ken!'

De belastingopbrengsten zijn evenmin zeker. Kosovo kent een grijze, deels zwarte economie. De smokkel met buurland Albanië tiert welig; sigaretten en drank worden gesmokkeld, maar ook het hout van hulporganisaties, bedoeld om vernielde huizen op te bouwen, verdwijnt naar Albanië en wordt daar verkocht tegen forse prijzen. Tegelijkertijd brengen smokkelars uit Albanië goedkope (maar kwalitatief slechter) hout naar Kosovo om te verkopen aan teruggekeerde vluchtelingen. De internationale gemeenschap kent

weinig zin had in eenzame achterhoede-gevechten in Helsinki. Op het allerlaatste moment was Van Aartsen ineens vrolijk voor een Europese interventiemacht. Maar weer te laat om er nog over te lezen in de Defensienota, die eind november verscheen en waarin er nog zinnigjes over wordt gesproken.

Bijna leek het of de minister leerde van zijn fouten, toen handhaving van de sancties tegen Servië op de agenda kwam. De scherpe waarnemer weet dat Van Aartsen, net zoals bij de EU-interventiemacht, pas op het laatste moment doorkreeg hoe de vlag erbij hing en gauw nog voor het meerderheidsstandpunt koos. Maar zijn hoge inzet - voortzetting van strafsancties - kan ook niemand zijn ontgaan.

Ook in de omgang met zijn ambtenaren - die er nauwelijks is - wil het maar niet dooien. 'Bij Landbouw was hij een departement met een smalle, overzichtelijke top gewend,' zegt een diplomaat. 'Bij ons op BZ zijn zoveel directies en ambassades, die kun je niet allemaal met een of twee oekazes in het jamaal met een of twee oekazes in het jamaal zetten.' 'Wie zijn dan wel zijn adviseurs? Een vraag die tot lang nadenken leidt. 'Zijn vrouw,' luidt het antwoord. Sommige ambtenaren miiden zijn kamer waarschijnlijk liever. Recent werd een stel op de kamer van de minister ontboden voor het bespreken van een ontwerproespraak. Omdat Van Aartsen

- zoals gebruikelijk - geen politieke instructies vooraf had gegeven, was het concept nogal blanco gebleven. Van Aartsen werd daarop zo woedend dat hij met pennen in hun richting begon te gooien.

Het allerlaatste ongenoegeen wekt Van Aartsens Oostenrijk-beleid. Eerst ging ons land een solo. Tervijl iedereen in de EU aan een veroordeling van de toen nog aanstaande ultrarechte regering werkte, zei Buitenlandse Zaken dat democratische landen zich niet met elkaars

De minister gooid met pennen naar een stel ambtenaren, zo woedend was hij

kabinetsformaties bemoeien. Een week later liep Nederland alweer in het gelid van de verzamelde EU. Weer een week later niet, toen Van Aartsen besloot naar Wenen te gaan ter gelegenheid van de opening van het Europese Waarnemingscentrum tegen Racisme en Vreemdelingenhaat. Zijn EU-collega's wilden daar niet bij zijn.

Allemaal kwesties van net verkeerd, precies te laat, fout getaxeerd. Maar *britenlandse* politiek, waarop Van Aartsens eigen criterium (performance waarop je algerenend moet worden) moeilijk toe te passen is.

Wat is de schade van een ongelukkig Indonesië-beleid? Van een reisje te veel naar Wenen? Van een stapje te weinig naar Brussel? Dat is moeilijk uit te rekenen.

Die rekening komt nu uitgerekend uit de hoek waar zij eens zo trots vandaan kwamen: de mest en de modder.

De afwikkeling van de varkenspest was volgens Brussel zo'n zootje onder Van Aartsen dat Nederland alsnog een boete van tweehonderdertwintig miljoen gulden krijgt. Dat had Nederland eind 1997 al

kunnen zien aankomen, toen een rapport van de Europese Commissie een waslijst aan fouten, halve maatregelen en fraudegevoeligheid in de Nederlandse bestrijding van de varkenspest had opgesteld. De reactie van Van Aartsen was, zie de eerste zin van dit stukje, enigszins in timing en uitvoering. Hij diskwalficeerde het rapport als 'flodderig en rommelig' en daarbij was het ook nog eens door een *Italiaan* geschreven.

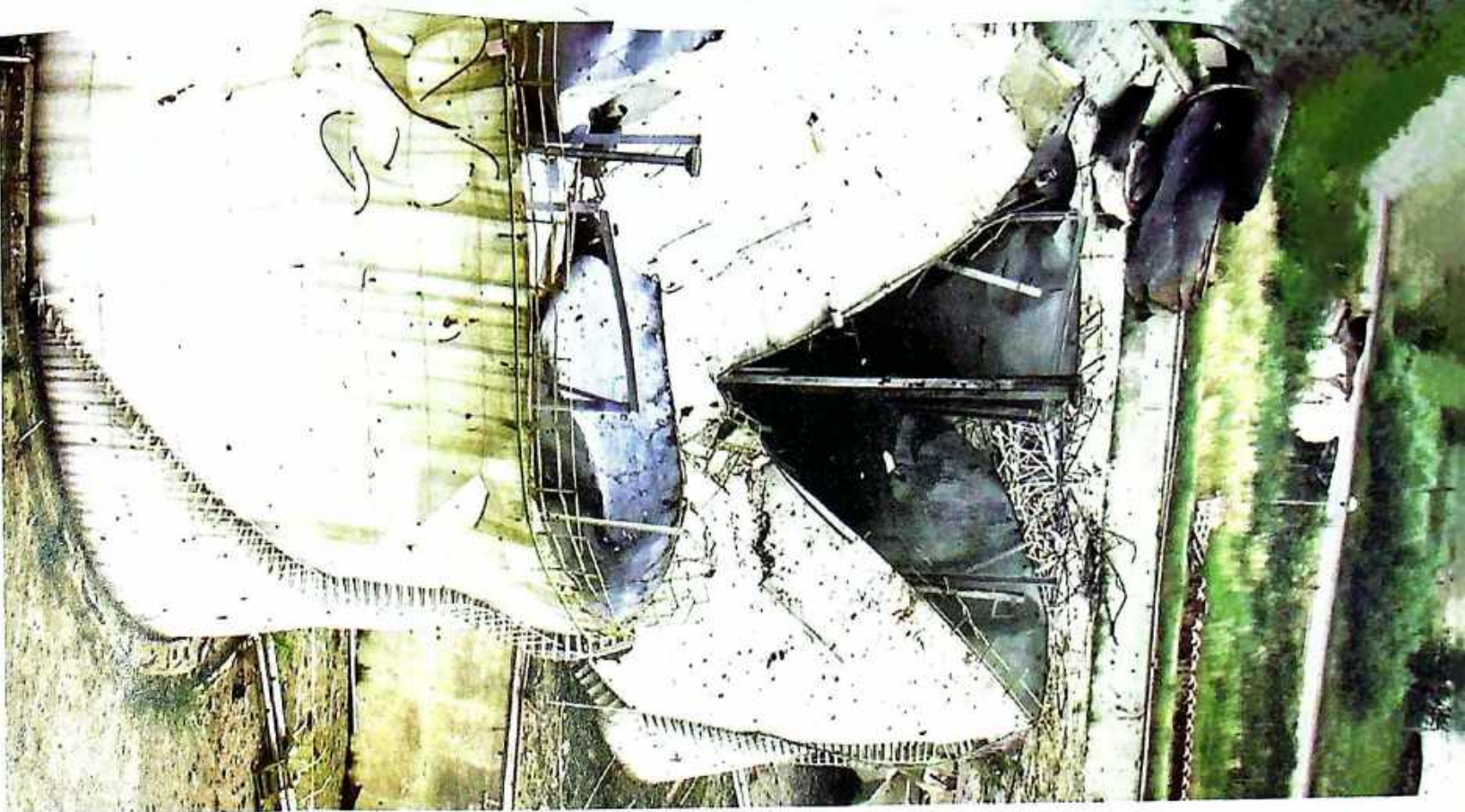
Pogingen van zijn huidige opvolger Brinkhorst om de schade beperkt te houden, hebben nu in Brussel gefaald. Door het mislukken van de Wet Her-

structurering Varkenshouders voor de rechter - ook daarvoor was Van Aartsen gewaarschuwd - zadelde hij zijn opvolgers op met een steeds duurdere wordend mestprobleem. Zo komt er bij de boete van de Europese Commissie nog eens bijna een miljard. Ook in dit opzicht is Nederland nog lang niet veilig voor Europese boeten. Onder Van Aartsen deed Nederland te weinig om te voldoen aan de Europese mitaarrichtlijn. Juist na zijn overstap naar Buitenlandse Zaken werd Nederland formeel in gebreke gesteld:

honderdzessten miljoen Nederlandse dierepoepen er zo op los dat de boeren per jaar veel meer dan de toegestane hoeveelheid strikstof op het land dumpen. Dat mag maar honderdzevening kilo per hectare zijn, Nederland zit ver boven

de tweehonderd kilo. En dat komt weer in ons water. Als Nederland daar niet snel iets aan doet, gaat dat volgens Europese ambtenaren tot een half miljoen gulden boete per dag leiden.

Het wordt de hoogste tijd om Van Aartsen nu aan de tand te voelen. Kan dat, als je van ministerspost genuld hebt? Dat moet hij nog maar eens navragen aan zijn partijgenoot Van Eekelen, die twaalf jaar geleden last kreeg met de Kamer over de nasleep van de paspoortenkweste. Die stonk een stuk minder.

Verwoeste olieopslagplaats bij Pristina

Rugova heeft inmiddels laten weten dat hij de fondsen wil gebruiken voor de wederopbouw van Kosovo. Maar zijn belangrijkste rival, Hashim Thaçi van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK), is daartegen. Hij vreest dat Rugova's politieke partij de Bukoshi-gelden zal gebruiken als campagne-stunt tijdens de komende verkiezingen. Intussen zijn de fondsen aardig geslonken. Een paar weken geleden stalen onbekenden 600.000 Bukoshi-marken uit de onofficiële Dardania-bank in Pristina.

Ondanks alle problemen gonst Kosovo van de bedrijvigheid. Overal zie je nieuwe cafés, pizzeria's en kiosken met illegale cd's. In de kleine winkels pullen de knarose en -groene emmers en afwasborstels uit de schappen, op straat verkopen tientallen mannen in leren jassen aansstekers, horloges, barbiepoppen en Ricky Martin-cd's.

Die explosie van activiteit ontstaat vooral dankzij de aanwezigheid van de internationale gemeenschap. Duizenden buitenlanders zijn neergestreken in de Servische provincie om te werken bij de Verenigde Naties, de OVSE of een van de tientallen hulporganisaties. Ze vormen een nieuwe markt, waarop de Albanen greig zijn ingesprongen. Schuil je familie bij elkaar in de keuken en verhuur de rest van het huis. Tegenwoordig brengt een etage in Pristina zeventienhonderd mark per maand op. Vroeger raakte je de ruimte niet eens voor driehonderd mark kwijt. Of brand een flink aantal cd's en kraak een verlaten Servisch winkeltje. Bij drie cd's krijgt de klant de vierde gratis. Kfor-soldaten zijn gek op de gekopieerde schijfjes, de nieuwste Santana kost maar vijf mark.

'De Albanese handelsgeest is gelukkig goed ontwikkeld,' concludeert de Nederlandse Koer Wasmus, manager bij de Micro Enterprise Bank. 'In Bosnië heeft, zo zeggen de mensen daar, de staat altijd voor hen gezorgd. Daar doet de bevolking vijf jaar na het einde van de oorlog niets dan afwachten. In Kosovo hebben de Albanen tenminste de afgelopen tien jaar gehandeld. Dat kunnen we goed merken.'

Kan een economie draaien op alleen handel, was de vraag. De ontwikkelings-economoom Wasmus schudt zijn hoofd. En zonder productie? Kosovo is te klein voor lokale productie. In een dag produceert een tandenborstelfabriek genoeg tandenborstels voor de hele Kosovaarse bevolking. Vervolgens moet de tandenborstelfabriek gaan exporteren. En dat is weer moeilijk in zo'n nieuw land.' Deze maand gaat de MEB, waarin een aantal buitenlandse banken zoals de Nederlandse Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden deelneemt, krediet verstrekken aan de talloze kleine ondernemers. De voorwaarden zijn uiterst mild: de ondernemer moet ervaring hebben in de branche en zijn zaak moet al winstgevend zijn.

De bank zoekt ook naar enige garantie, maar die behoort niet tot de vaste voorwaarden. Wasmus: 'We maken een afweging. O, de klant heeft een brommer, een televisie en zijn broer in Duitsland wil garant staan. Daar gaan we mee in zee. Betaalt hij niet, dan nemen we de brommer en de televisie mee.'

Ongeveer dertig miljoen mark heeft de MEB om uit te lenen. Een ingenieus systeem van lokale 'kredietmedewerkers'

moet voorkomen dat de coulaire voorwaarden worden misbruikt door Albanese ondernemers. De kredietmedewerkers zijn verantwoordelijk voor hun klant. Betaalt deze de lening niet (op tijd) af, dan levert de kredietmedewerker een deel van zijn salaris in. Na drie maanden mislukken kan de medewerker ander werk zoeken,' zegt Wasmus. Het systeem heeft zijn succes bezeen, zegt hij, eerst in Afrika, later in Rusland, Georgië, Bosnië en Albanië.

zitten.

De eerste voorwaarde, het eigen vermogen, is geen probleem. Er is geld zat in Kosovo. Onlangs trof de VN-politie bij de broer van UCK-leider Hashim Thaçi een miljoen mark aan, in gloednieuwe bankbiljetten. Natuurlijk, een uitzondering. Toch bezitten veel Albanen flinke sommen spaargeld, buitenland. Op het platteland heeft meer dan de helft van de gezinnen een zoon of een neef in het buitenland, bij de families in de steden ligt dat percentage nog hoger, blijkt uit onderzoek. Zij sturen iedere maand geld: de mannen met een verblijfsvergunning gemiddeld duizend mark, de illegalen met hun laagbetaalde baanjes nog altijd tweehonderd mark.

Een solide ondernemingsplan, de tweede voorwaarde, levert ook geen problemen op. Koer Wasmus heeft het ondernemingsplan van zijn bank in het Albanes laten vertalen en verspreid. De derde voorwaarde, een goede reputatie, blijkt de moeilijkste te zijn. 'We hebben geen aandeelhouders met een betrouwbare achtergrond aangetroffen,' klaagt een ingewijde.

Minister Stephan Lewarne ziet niets in al dat doemdenken. Waarom hebben we het niet over de toekomstige successen van Kosovo? Hij somt op. Een regering ontbreekt, want de Joegoslavische is verslagen en een Kosovaarse is nog niet gekozen. Lekker makkelijk, vindt Lewarne. 'Dan kunnen we corruptievrij beginnen.' De Duitse mark, die is ingevoerd als officieel betaalmiddel in Kosovo, zorgt voor 'stabiliteit'. De duizenden buitenlanders 'zwingelen de nieuwe economie aan'. En denk eens aan de constructie- en agro-industrie, zegt de minister, en aan de winning van zand en grind. 'Dat is de toekomst van Kosovo.' Maar de buitenlanders vertrekken op een gegeven ogenblik en een agro-industrie komt moeilijk van de grond, als niemand landbouwkunde wil studeren. En de Duitse munt mag dan gunstig zijn, ze houdt de binnenlandse prijzen hoog en maakt de toekomstige Kosovaarse export peperduur in vergelijking met zijn buurlanden.

Dat had een eerstejaars student economie kunnen verzinnen.

ST

Dit is het derde deel in een serie reportages over Kosovo. Deel 2, over het rechts-systeem, verscheen op 26 februari, het eerste deel, 'De multi-etnische droom', in het nummer van 19 februari.

haar pappenheimers. De Europese Unie schrijft in een 'strategie' voor de private sector: 'De Albanen hebben zich het afgelopen decennium omgevormd tot kleine ondernemers en handelaars. Er is een groot netwerk van handel, dat slechts voor een deel legaal is.'

Vanaf deze maand zal Umitk belasting heffen op hotels, restaurants en cafés. Zet een restauranthouder meer dan vijftienduizend mark per maand om, dan moet hij tien procent belasting betalen. Is zijn omzet lager, dan betaalt hij niets. Vierendertig Albanen zijn via een 'trigoureuze training van een week' opgeleid tot belastinginspecteur. Voor ons zit een van hen - hij kijkt hij niet. 'Schrijf mijn naam niet op.' 'Waarom niet?' 'Missionsen word ik bedreigd.' Door Albanese maffia of door Kosovaanse extremisten, die tegen iedere buitenlandse inmenging in hun Kosovo zijn.

De ongelukkige belastinginspecteur dreunt braaf zijn lesje op: 'De mensen willen belasting betalen, ze zijn blij dat ze kunnen bijdragen aan het nieuwe Kosovo.' Na iedere zin zoekt hij goedkeuring bij zijn Amerikaanse baas, die tijdens het interview niet van zijn zijde wijkt.

Professor Muhamet Mustafa had het nog zo afgeraden: voor geen geltsseert belastingstelsysteem in, maar laat alle Albanen direct betalen. 'Albanen zijn niet gewend belasting te betalen, ze hebben het Servische systeem zo veel mogelijk ontdoken. Nu hebben we een grieze economie, waar strikte wetten voor betrouwbare partner wil niemand zaken doen.'

Bij de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) hebben sommigen ook een hard hoofd in de belastingmoraal van de Kosovaren. 'Ze wilden geen belasting betalen aan een regime dat ze niet als het hunne beschouwden. Waarom zouden ze dan wel belasting betalen aan het VN-regime?'

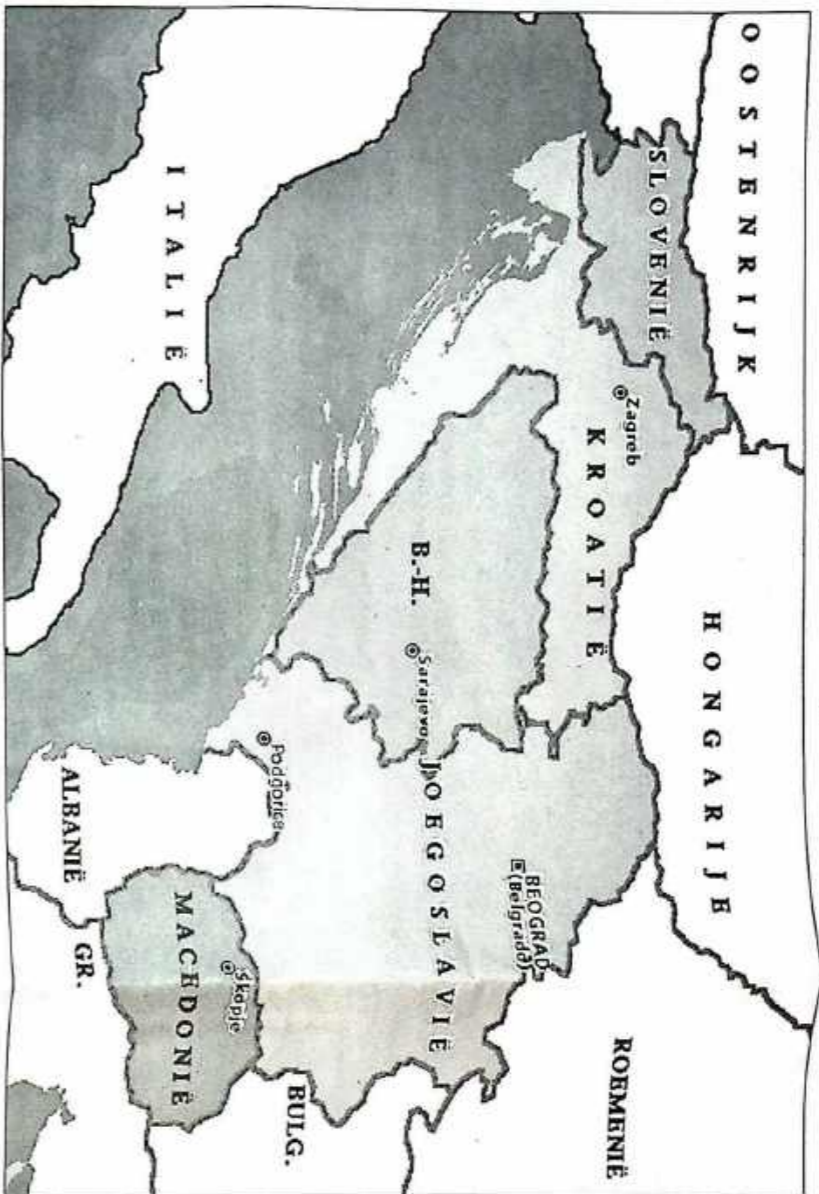
Toch hebben de Albanen tien jaar belasting betaald: aan de Kosovaarse regering in ballingschap, onder leiding van hun 'president' Ibrahim Rugova. Die belasting heette een 'vrijwillige bijdrage' en staat bekend onder de naam Bukoshipartij LDK die de gelden onderbracht op Zwitserse en Duitse bankrekeningen. Het zou om vele miljoenen guldens gaan.

Huidige Joegoslavië 1 zonder twijfel opvoert Federale Socialistische Republiek Joegoslavië

DOOR IVAN CUKALOVIĆ

Byzubs

Om extra politieke druk uit te oefenen trekken diplomatieke en politieke kringen het recht van de Federale Republiek Joegoslavië in twijfel om als opvolger op te treden van het voormalig Joegoslavië. De declaratie van de Federale Republiek Joegoslavië op 27 april 1992 is hierover duidelijk: "Door de continuïteit van voormalig Joegoslavië met betrekking tot het internationale recht, de politieke positie en de integriteit van staat te behouden, zal Joegoslavië de strikte naleving van alle internationale verplichtingen die door het voormalig Joegoslavië in het verleden zijn aangegaan waarborgen."

De analyse van de wettelijke status van Joegoslavië zal duidelijkheid geven over de wettelijke positie. De meeste landen van de internationale gemeenschap zien Joegoslavië als een continuüm van het voormalig Joegoslavië, terwijl de Verenigde Staten en sommige westerse landen dit bewijzen en vragen opwerpen over de positie van Joegoslavië in de Verenigde Naties en de onderhandelingen over de verdeling van de bezittingen van het voormalig Joegoslavië.

Theorie
Eerst moeten we een theoretisch onderscheid maken tussen opvolging en continuïteit. Opvolging is een instituut met betrekking tot veranderingen in territoriale soevereïteit waardoor een staat die een bepaald territorium heeft gewonnen de rechten en verplichtingen van die voormalige staat overneemt. Opvolging is dus een wettelijke gewoonte met als doel de consequenties van het oplossen van een land of het verkleinen van het territorium te verlichten en een oplossing te bieden voor kwesties als schulden, contracten, staatsgedommen en wettelijke verplichtingen ten opzichte van individuen. Van opvolging is sprake als twee landen samen opgaan in een nieuw land (zoals bijvoorbeeld de Syrië en Egypte in 1958 of Servië en Montenegro in 1918) of als een land wordt opgedeeld (zoals bijvoorbeeld het Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk in 1918, Noorwegen en Zweden in 1905, Pakistan en Bangladesh, de Sovjet-Unie en het GOS).

In tegenstelling tot opvolging, het reguleren van de rechtsgelegenheid van rechten en plichten van een staat die heeft opgehouden te bestaan, is continuïteit alleen rechtsgeldig als een staat die erkend is door het internationaal recht, getrouwd blijft aan alle geldende regelingen en zijn lidmaatschap van alle internationale organisaties na bepaalde territoriale veranderingen behoudt. Het is niet van belang hoe groot de territoriale teruggang is. Wel van belang is dat de identiteit van de staat niet beïnvloed wordt door de territoriale teruggang en dat de kern van de staat behouden blijft.

In de geschiedenis zijn veel voorbeelden van staten die hun integriteit en continuïteit behielden ondanks substantieel territoriaal verlies. Groot-Brittannië, Turkije en Frankrijk bleven als staat bestaan, zelfs nadat hun territorium behoorlijk geslonken was. Hetzelfde geldt voor Rusland, dat de continuïteit van de Sovjet-Unie voortzette.

Servië en Montenegro offenden hun soevereïteit op en droegen zo bij aan de vorming van Joegoslavië in 1918; zij zijn daarmee een voortzetting van het voormalig Joegoslavië, het Koninkrijk Joegoslavië en de staten van Serven, Kroaten en Slovenen.

Zelfs VS hebben de continuïteit van Joegoslavië feitelijk al erkend

Erkenning
Leden van de internationale gemeenschap hebben zowel de jure als de facto de continuïteit van Joegoslavië erkend. De voormalige Joegoslavische republieken, die het meest de continuïteit van Joegoslavië bewijzen, hebben Joegoslavië expliciet de jure erkend. Zo stelt artikel 5 van het contract tot normalisering van de betrekkingen tussen Joegoslavië en Kroatië, getekend op 23 augustus 1996 in Belgrado: "Het is een historisch feit dat Servië en Montenegro als onafhankelijke staten bestonden voordat Joegoslavië gevormd werd. Daarom erkent de republiek Kroatië de continuïteit van Joegoslavië met betrekking tot internationaal recht, met in gedachten dat Joegoslavië de positie van deze staten behoudt."

Hetzelfde formulering werd gebruikt in artikel 4 van het contract dat de betrekkingen tussen Joegoslavië en Macedonië regelt en dat getekend werd op 8 april 1996: "... de republiek Macedonië erkent de continuïteit van de Federale Republiek Joegoslavië..."

Paragraaf 1 van de gezamenlijke verklaring, getekend door president

Milosevic en president Izetbegovic in Parijs op 3 oktober 1996 luidt: "Bosnië-Herzegovina accepteert de continuïteit van Joegoslavië."

Sommige westerse landen hebben ook verklaringen afgelegd waarin de continuïteit van Joegoslavië wordt erkend. In een debat tussen Europese ministers van Buitenlandse Zaken in Brussel op 29 januari 1996, bedoeld om de kwestie van de formele erkenning van Joegoslavië op te lossen, zei de Franse minister Hervé

de Charrette dat Frankrijk nooit zijn diplomatieke betrekkingen met Belgrado had verbroken en daarom Belgrado niet hoefde te erkennen. "Dat is het standpunt van sommige landen van de Europese Unie, maar niet het officiële standpunt van de Franse regering."

In een commentaar op de besissing van de Franse regering om de diplomatieke betrekkingen met Joegoslavië naar het hoogste niveau te trekken zei de woordvoerder van de Franse minister van Buitenlandse Zaken op 22 februari 1996 dat "Frankrijk nooit de diplomatieke betrekkingen met Belgrado zou verbreken, omdat Frankrijk staten erkent en geen regeringen."

Bij het normaliseren van de Brits-Joegoslavische betrekkingen zond Malcolm Rifkind een boodschap naar de Joegoslavische president Zoran Ljilic waarin hij zei: "We hebben besloten de diplomatieke betrekkingen met Joegoslavië naar het hoogste niveau te trekken... we zullen getrouwd blijven aan alle geldige contracten en verdragen getekend door Groot-Brittannië en het voormalig Joegoslavië."

De Spaanse minister van Buitenlandse Zaken Carlos Westendorp zei op 16 maart 1996 na een bezoek aan Joegoslavië: "De erkenning van Joegoslavië is geen kwestie voor Spanje, omdat de diplomatieke betrekkingen tussen de twee landen nooit verbro-

ken werden."

Deze verklaringen geven op indirecte wijze de visie van de betrokken landen weer op de erkenning van Joegoslavië. Hoewel de continuïteit niet expliciet genoemd werd, is het feit dat ze diplomatieke betrekkingen bleven onderhouden en bereid waren om getrouwd te blijven aan de contracten die met voormalig Joegoslavië werden afgesloten, bewijs van een de facto erkenning. De Verenigde Staten, de grootste tegenstander van erkenning van Joegoslavië, erkenden Joegoslavië op eenzelfde manier. De Amerikaanse ambassade in Belgrado vroeg Joegoslavië in nota S-42, gedateerd op 5 mei 1998, namelijk om uitlevering van de ernstige Albanese Rifaat Elazj voor misdaden begaan in de Verenigde Staten. Dit verzoek was gebaseerd op het uitleveringsverdrag van 1901, getekend door het Koninkrijk van Servië en door de Verenigde Staten. Zo erkenden de Verenigde Staten de continuïteit van Joegoslavië als de kern van alle voorgaande Joegoslavische staten, zowel het voormalig Joegoslavië als het Koninkrijk van Servië.

Dit bevestigt de theorie en de praktijk van internationaal recht, die stellen dat territoriaal verlies geen effect heeft op de continuïteit van een staat zolang de kern behouden blijft. De continuïteit van Joegoslavië is, zoals we kunnen zien, wettelijk onbetwistbaar.

Politieke druk
Het volgende voorbeeld laat zien hoe deze kwestie gebruikt wordt om

politieke druk uit te oefenen op Joegoslavië. In paragraaf 297 van zijn rapport verklaart de secretaris-generaal van de Verenigde Naties de wettelijke positie van de Russische Federatie en Joegoslavië op de volgende manier: "Na de afscheiding van sommige delen van de Sovjet-Unie, die onafhankelijke staten werden, bleef de Sovjet-Unie (als de Russische Federatie) bestaan als opvolger en alle rechten en verplichtingen voortkomend uit contracten bleven rechtsgeldig. Hetzelfde geldt voor Joegoslavië (Servië en Montenegro), dat de opvolger blijft, ook al is een deel van het territorium van voormalig Joegoslavië afgescheiden."

De secretaris-generaal trok zeer roepsaardig een parallel tussen de wettelijke positie van de Russische Federatie en van Joegoslavië. Na interventie van een aantal landen conrigeerde de rechtskundig adviseur van de Verenigde Naties het rapport zo dat het gedeelte over Joegoslavië werd geschrapt, terwijl het gedeelte over de Russische Federatie bleef staan. Dit bewijst dat de secretaris-generaal en zijn rechtskundig adviseur niet immuun zijn voor politieke druk.

De meerderheid van landen uit Azië, Afrika, Latijns Amerika en Oost-Europa, evenals China, Rusland en India hebben wetten aangenomen waarin Joegoslavië de jure

dan wel de facto wordt erkend. In Latijns Amerika is Joegoslavië erkend door Cuba, Argentinië en Brazilië. De andere landen in die regio hebben Joegoslavië silenzieus erkend door het niveau van diplomatieke betrekkingen te handhaven of naar een hoger niveau te tillen of door verklaringen uit te geven die hun bereidheid bevestigen om de vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking met Joegoslavië te handhaven.

Consequenties

De wettelijke consequenties van continuïteit worden weergegeven door het feit dat Joegoslavië een voortzetting is van het voormalig Joegoslavië en dat het lidmaatschap van alle organisaties behouden blijft, terwijl alle internationale contracten getekend door het voormalig Joegoslavië van kracht blijven. Daarom is de eis dat Joegoslavië opnieuw haar lidmaatschap van de Verenigde Naties moet aanvragen, absurd. Zulke verzoeken zijn louter bedoeld om politieke druk uit te oefenen en hebben geen wettelijke grond, theoretisch of praktisch. De algemene vergadering van de Verenigde Naties heeft in resolutie 52/215 van 22 december 1997 de budgetquota van alle lidstaten voor de periode 1998-2000 bepaald, inclusief Joegoslavië. Dat is duidelijk bewijs van het Joegoslavische lidmaatschap van de Verenigde Naties. Ontkenning van deze status is een vorm van politieke manipulatie.

Het probleem van opvolging, i.e. de verdeling van de goederen en de voorraden harde valuta in het buitenland en het overnemen van de ambassadegebouwen zal opgelost moeten worden in onderhandelingen tussen de erfgemaken Joegoslavië als de voortzetting van het voormalig Joegoslavië en de republieken van het voormalig Joegoslavië met Arthur Watts als onderhandelaar. De Joegoslavische missie in New York heeft op 13 december 1999 een boodschap gestuurd aan de president van de Verenigde Naties om hem te informeren over de bereidheid van Joegoslavië om de onderhandelingen over de opvolging in overeenstemming met de internationale wetten voort te zetten, over de gezamenlijk verklaring Izetbegovic, getekend in Parijs op 3 oktober 1996, evenals over de contracten inzake het normaliseren van de betrekkingen tussen Joegoslavië en Kroatië en tussen Joegoslavië en Macedonië. In de boodschap zegt de missie dat het conceptakkoord van Arthur Watts acceptabel is en dat een akkoord spoedig bereikt zal worden als de onderhandelingen worden voortgezet.

De onderhandelingen zijn helaas nog niet voortgezet, omdat Watts nog geen nieuwe afspraak heeft gemaakt. Dit bevestigt dat de deelnemers aan de agressie tegen Joegoslavië helemaal niet geïnteresseerd zijn in het oplossen van de problemen, omdat zij door willen gaan met druk uitoefenen en ongetuimdere beschuldigingen tegen Joegoslavië uiten.

Ivan CukaloVIC is rechtskundig adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Federale Republiek Joegoslavië

Aly Lub's

DE NIEUWE WERELDORDE

In een serie artikelen over de internationale ontwikkeling in het tijdperk na de Koude Oorlog, wordt ingegaan op de verschillende facetten van een complex en niet ongevaarlijk proces. Hebben we te maken met losstaande gebeurtenissen of bestaat er een samenhang? Wie en wat zijn de drijvende krachten achter die ontwikkelingen en wat zijn hun uiteindelijke doelstellingen? Hoe zal dit zich vertalen in de dagelijkse realiteit en wat zullen de consequenties zijn voor onze levensomstandigheden? Vragen die voor een ieder die zich met vraagstukken van vrede en ontwikkeling bezighoudt, wezenlijk zijn.

Met het verdwijnen van de machtsblokken uit de Koude Oorlog is de wereld in een maalstroom van sociaal-economische veranderingen terechtgekomen. De winnaar van de Koude Oorlog - de Verenigde Staten van Amerika - zoekt naar nieuwe manieren om de wereld, naar hun model en onder hun leiding, te verenigen. De bestaande politieke, economische, militaire en culturele gebieden die onder hun invloed kwamen, passen niet in de plannen van de strategen van de Nieuwe Wereldorde. Zij zijn te klein en moeten daarom opgaan in grotere staatsverbanden. In een variant op de Europese eenwording wordt gestreefd naar een supranationale associatie van staten, die als model moet dienen voor grote delen van de wereld.

In zijn boek *Het Grote Schaakbord* maakt voormalig veiligheidsadviseur van president Carter, Zbigniew Brzezinski, duidelijk waar het voor de Verenigde Staten om gaat: Eurazi. Het gaat om het gebied dat Brzezinski ziet als de brug tussen Europa en Azië, dat ook wel de onderbuik van Azië genoemd wordt en dat enorme gas en olievoorraden herbergt. Maar Brzezinski is dan ook niet voor niets verbonden aan BP Amoco, dat grote belangen heeft in het gebied bij de Kaspische Zee. Het gaat om een gebied dat loopt van Bosnië, Albanië en Turkije in Europa, via Iran, Afghanistan, Pakistan in Centraal-Azië, tot aan Maleisië en Indonesië in het Verre Oosten, met als kenmerk dat het alle-

maal islamitische landen zijn. Europa en Azië, met hun economische, technologische en militaire vermogen, met hun natuurlijke en menselijke bronnen, zijn de belangrijkste concurrenten van de Verenigde Staten.

Historisch gezien kwamen alle vroegere wereldmachten uit deze continenten. In Azië zijn er buiten het nog steeds machtige Rusland, drie anderen belangrijke factoren: Japan als technologische supermacht en de twee meest bevolkte landen van de wereld, China en India, die door hun economische groei tot belangrijke machten op het continent uitgroeien.

In Europa en Azië leeft 75 procent van de wereldbevolking en beide continenten zijn goed voor 60 procent van het bruto nationaal product (bnp). Verder bevatten de continenten 75 procent van de wereld energievoorraden.¹ Deze totale macht overstijgt die van de Verenigde Staten.

Dit gegeven en de noodzaak om de condities te creëren die het de Verenigde Staten mogelijk moeten maken om de wereld te domineren, leidde tot de ontwikkeling van het strategisch project Eurazi. Uitgangspunt in de gedachtegang was dat de macht die Eurazi domineert,

invloed kan uitoefenen op twee van de meest productieve gebieden in de wereld, West-Europa en Oost-Azië. Tegelijkertijd kunnen daarbij het Midden-Oosten en Afrika onder controle worden gehouden.

Brzezinski schrijft: De uitkomst van de herverdeling van de macht in Eurazi zal van beslissende invloed zijn voor de Amerikaanse wereldhegemonie en het historische erfgoed.

Het Grote Schaakbord

Brzezinski beseft een lang en gecompliceerd proces is. Hij heeft daarbij twee fasen voor ogen: de eerste korte termijnfase van vijf jaar. In deze periode moeten de Verenigde Staten het pluralisme in het gebied niet alleen handhaven, maar zelfs versterken. De Verenigde Staten moeten voorkomen, via politiek manoeuvreren en diplomatiek manipuleren, dat er ongewenste coalities worden gesloten die een bedreiging kunnen vormen voor de Amerikaanse hegemonie. Daarom is Brzezinski van mening dat de eerste taak is een onstabiel Eurazi te handhaven. De huidige oorlogen van de Balkan tot aan de Kaspische Zee zijn daarvan het resultaat. Deze oorlogen lopen parallel aan de belangrijkste olie- en gaspijpleidingen.

De tweede fase van de Eurazi strategie behelst de creatie van strategisch inpasbare partners,

DOOR NICO VARKEVISSER

die volgens Brzezinski van belang zijn om bij te dragen aan een trans-Eurazisch veiligheidssysteem en natuurlijk om de Verenigde Staten te ontlasten van de enorme kosten van hun wereldhegemonie. Als belangrijkste spelers aan de westelijke rand van Eurazi ziet Brzezinski Duitsland en Frankrijk, terwijl volgens hem de Amerikaanse prioriteit de continuïteit van de expansie van het Europese bruggenhoofd moet zijn. In zijn ogen is Europa het Amerikaanse bruggenhoofd naar Eurazi, terwijl de NAVO de Amerikaanse militaire macht en politieke invloed op Europees grondgebied moet verzekeren. Volgens de Amerikanen moet Europa en de NAVO hun tenen niet te ver in Azië terugdringen.

De Verenigde Staten willen in feite Europa gebruiken als springplank naar Azië. Brzezinski zegt het als volgt: Amerika kan nu geen verenigd Europa maken, dat is voornamelijk de taak van Duitsland en Frankrijk. Echter, Amerika kan wel de vorming van een verenigd Europa verhinderen. Daarom moet het nauw met deze landen samenwerken want er zal geen Europa zonder deze landen zijn en er zal geen trans-Eurazisch veiligheidssysteem zijn zonder Europa.

de Staten is. Over een serieuze Europese bedreiging maakt hij zich geen zorgen. Ik denk niet dat de Europeanen, ondanks hun gepraat, veel zullen doen om de relatie te veranderen. Zij hebben niet de politieke wil, ze tonen geen bereidheid de noodzakelijke opofferingen te doen en ik verwacht geen belangrijke wijziging in de Amerikaans-Europese betrekkingen.

In de Amerikaanse Eurazi strategie zijn er twee fundamentele factoren die tegelijkertijd ook de twee meest onzekere zijn. De meest onzekere factor is Rusland. Brzezinski schrijft daarover: In het centrum van Eurazi, tussen het sterkere Europa en China, blijft een politiek zwart gat, totdat Rusland zichzelf ziet als een post-mogendheid. Hij benadrukt dat de toekomst van Rusland heel onzeker is en dat de vooruitzichten op een positieve evaluatie nu veel minder zijn geworden. Daarom moet Rusland in een breder Europees raamwerk opgaan, met als voorwaarde dat de onafhankelijkheid van de voormalige gebieden van de Sovjet-Unie wordt gegarandeerd. Volgens Brzezinski is het daarom van groot belang dat Europa zich uitbreidt tot de Baltische staten, Roemenië en Bulgarije, en in het bijzonder tot Oekraïne. De Amerikaanse strategen hebben daarbij verder geconcludeerd dat Rusland het beste in drie delen zou kunnen worden opgedeeld, ondergebracht in een los federatief verband: Europees Rusland, een Republiek Siberië en een Repu-

blic Verre Oosten. Rusland zou zo volgens de analisten minder vatbaar zijn voor imperiale ambities.

De andere factor is China. Volgens Amerikaanse strategen zal de macht van China in de nabije toekomst sterk toenemen, zowel economisch als politiek. Daarom is de Amerikaanse politiek erop gericht om de Chinees-Amerikaanse relaties zo goed mogelijk te bewaren. Een probleem daarbij is de kwestie van Taiwan. Voor de Amerikanen is dit een gebied van vitaal nationaal veiligheidsbelang terwijl niet verwacht kan worden dat China Taiwan zal opgeven. Ook met betrekking tot het opdelen van China zijn draaiboeken ontwikkeld. Vooral de ontwikkelde kuststreek, met als centrum Hongkong, wordt gezien als een potentieel gebied om zich los te maken van de rest van het land. Verder wordt gerekend dat de kwestie Tibet en de zich ontwikkelende islamitische beweging in West-China voor afscheidingen kunnen zorgen.

De plannenmakers van de Nieuwe Wereldorde hebben haast. En daar hebben ze alle redenen toe. De Amerikanen kunnen weliswaar Duitsland en Frankrijk de rol toebedelen als lokale politieagenten, maar of deze landen zich hiertoe willen beperken is geheel de vraag. Rusland bevindt zich in een proces van herstel van het centrale gezag en laat in haar buitenlandse politiek een nieuwe oriëntatie zien. De stormachtige ontwikkeling van China maakt

dat dit land zich tot een van de meest invloedrijke machten in Azië kan ontwikkelen.

Volgens de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) zal de wereldbevolking in 2020 uit zo'n acht miljard mensen bestaan. Daarvan zal slechts 11 procent in Europa en Amerika leven, in Azië en Afrika daarentegen zal 76 procent van de mensen leven. Op dat moment zal het bnp van de OESO-landen 49 procent bedragen (in 1995 was dat 61 procent), voor China wordt dit 17 procent, de Verenigde Staten 16,3 procent en de EU 15,7 procent. Volgens de verwachtingen zal het bnp van China, Brazilië, India, Indonesië en Rusland tezamen hoger zijn dan van de Verenigde Staten en de EU bij elkaar.

Daarom zijn de Verenigde Staten zo bezorgd om hun toekomst en zoeken strategen al gedurende een halve eeuw naar nieuwe ruimte. Een van hen, George Kenan, schreef al in 1948: Amerika bezit 50 procent van de rijkdommen in de wereld, maar heeft slechts 6 procent van de bevolking. Het is onze taak om deze bevoorrechte positie te handhaven. Om dat te kunnen doen, moeten we elk sentiment afwijzen. De dag dat we gedwongen worden om onze directe macht met geweld toe te passen, is niet ver weg. De woorden van Kenan in 1948 is de realiteit in 2000.

¹) Cijfers komen uit: *The aggression against Yugoslavia. Dr. Vojislav Micovic. Tanjug, Belgrado 2000*

Het pan-Slavisme krijgt vorm

Aug 2000

VAN ONZE VERSLAGGEVER

KIEV - De samenwerking tussen de Slavische volkeren in Oost-Europa - het pan-Slavisme - krijgt snel vorm. Twee jaar na de oprichting van het Internationaal Slavisch Comité in Praag is de beweging in de greep gekomen van het verzet tegen de NAVO-agressie tegen Joegoslavië. Inmiddels zijn een aantal tribunaal gehouden om te discussiëren over de verstroring van het internationaal recht en de oorlogsmisdrijven van westerse politici en militaire bevelhebbers.

In Oekraïne was Kyrilo Kovalchuk (25), lid van het nationale Slavische Comité, één van de organisatoren. Hij is wegens zijn activiteiten ontslagen als ambtenaar door de regering van Oekraïne, een trouwe 'partner of peace' van de NAVO. "Ze meenden dat mijn werk voor het Slavisch Comité niet in overeenstemming was met mijn werk bij de voorlichtingsdienst van de regering. Ik schreef persberichten, ook over de oorlog tegen Joegoslavië. Maar nu ben ik werkloos en heb ik geen inkomen meer."

Maar Kovalchuk kan nu wel meer tijd vrij maken voor het Slavisch Comité in Oekraïne dat in mei 1999 is opgericht en in korte tijd al zo'n drieduizend leden heeft geworven. "Natuurlijk, onze organisatie is nog erg jong en we hebben weinig ervaring. Maar we hebben toch al heel wat tot stand gebracht."

Het belangrijkste doel van het Internationaal Slavisch Comité is het ijzer smeden tussen de verschillende belangen van de Slavische volkeren. "We praten over politiek, economie, cultuur en nog veel meer. Maar we zijn niet verbonden aan een politieke partij", onderstreept Kovalchuk.

De meeste leden in Oekraïne zijn volgens hem echter lid van de Socialistische Partij.

Hulp

Toen de NAVO met de bombardementen op Joegoslavië begon, kwamen alle Slavische delegaties bij elkaar in Moskou. Zij vormden een Internationaal Slavisch Tribunaal voor de misdrijven van de NAVO. Kovalchuk: "Het ging ons erom de wereld te laten zien wat er werkelijk in Joegoslavië gebeurde. Maar we wilden ook contacten leggen en humanitaire hulp aan de mensen in Joegoslavië geven."

De Russische stad Jaroslav was op 14 december 1999 het decor voor het eerste echte tribunaal. Het behandelde het internationale recht en de wijze waarop de NAVO dat aan zijn laars had gelapt. Het tweede werd georganiseerd door het Slavisch Comité in Oekraïne. Ditmaal kwamen ook vertegenwoordigers uit Duitsland en de Verenigde Staten om te debatteren over de misdaden tegen de vrede.

"Veel belangrijke politici kwamen opdagen en we kregen veel aandacht van de media." Kovalchuk laat een voorpagina van het dagblad Kiev Nieuws zien. Het groot-

ste artikel is een interview met Bill Doaris en Lara Krete van het International Action Center in New York. De kop luidt: 'Amerikanen dromen ervan NAVO te verslaan'.

Nieuwe brug

Een jaar na het begin van de bombardementen op Joegoslavië was het startpunt voor het derde Slavische tribunaal, in Belgrado ditmaal. Kovalchuk was er weer bij. "Opnieuw waren er meer mensen uit de hele wereld. Nieuwe afgevaardigden kwamen uit Afghanistan, Mexico, Georgië en Canada. We maakten veel uitstapjes om de schade te bekijken die de NAVO een jaar eerder had veroorzaakt. Zo gingen we ook naar de Vojvodina waar we spraken met de voorzitter van de Socialistische Partij, Bosko Perosovic. Twee weken later was hij vermoord. De nieuwe brug in Novi Sad draagt nu zijn naam. Dat maakt wel indruk."

Het Tribunaal van Belgrado verdiepte zich in de misdrijven van politici en militaire bevelhebbers en daarna ging de karavaan verder naar Berlijn. Kovalchuk had heel graag ook het slottribunaal van het International Action Center in New York bijgewoond, maar hij kreeg geen visum.

Geen verklaringen

"Maar we houden ons echt niet alleen met de NAVO bezig hoor", verzucht Kovalchuk. Zo hield het Slavisch Comité in Oekraïne in juli een studiebijeenkomst over landbouw waar vertegenwoordi-

gers uit alle Slavische landen aanwezig waren. "Zo leren we van elkaar. Momenteel organiseren we een festival voor de Slavische jeugd dat van 5 tot met 9 september in Joegoslavië wordt gehouden."

Maar de oorlog tegen Joegoslavië beroert de gemoeden nog altijd het meest. De regering van Oekraïne zit in een lastig pakket omdat ze de financiële steun uit het Westen nu eenmaal niet kan missen. Kovalchuk: "Daarom heeft onze regering geen enkele verklaring over de oorlog afgelegd - voor noch tegen. De enige goede daad was het beren van de Joegoslavische vliegtuigen en het verstrekken van wat humanitaire hulp."

De publieke opinie in Oekraïne is echter duidelijk. Kovalchuk: "De berichtgeving in de media was hier veel objectiever dan in het Westen. Veel Oekraïners kijken naar de Russische televisie. Daarom begrepen de mensen veel beter wat er echt in Joegoslavië gebeurde. Op dat moment was 75 procent van de bevolking tegen de NAVO."

Solana richtte zijn rapport op twee hoofdzaken: EU-samenwerking met de NAVO en de invoeging van die Europese NAVO-leden die niet tot de EU behoren. Hij benadrukt dat de relatie tussen de EU en de NAVO een gelijkwaardige moet zijn. Zijn woordkeuze, "gelijke rechten" voor beide organisaties, impliceert twee dingen: een grotere kloof binnen de NAVO, waarin de Verenigde Staten traditioneel de toon zetten en een nieuw concept voor de EU als militaire entiteit, naast de reeds bestaande economische en politieke.

Regeringsleiders EU broeden onafhankelijke militaire entiteit

VAN DE REDACTIE

Aug 2000

De bijeenkomst van de leiders van de landen in de Europese Unie, afgelopen juni, begon met een rapportage over de status van het Verdrag voor de Mensenrechten. Harde onderhandelingen werden gevoerd over een nieuw type belastingen en onverwacht kwam daarbij het drama van de 58 door verstikking omgekomen vluchtelingen in een container van een Nederlandse vrachtwagen. De media aandacht was groot. Een prima gelegenheid voor staatshoofden om zich te profileren. Het werkelijke hoofdpunt van de tweedaagse bijeenkomst in het Portugese Santa Maria da Feira was het verder ontwikkelen van een Europese veiligheidspolitiek (ESVP).

Zes maanden geleden waren de regeringsleiders in Helsinki bijeengekomen en besloten ze tot de oprichting van een interventiemacht van zestigduizend man sterk in 2003. De eenheid onder onafhankelijk Europees commando moet binnen een periode van zestig dagen kunnen worden gemobiliseerd en tenminste gedurende een jaar operationeel kunnen zijn. Geen enkel ander Europees project is met zoveel voortvarendheid aangepakt.

Voormalig secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, bereidde de bijeenkomst voor in zijn huidige hoedanigheid als hoofd Europese Buitenlandse- en Veiligheidspolitiek. Hij vertelde journalisten dat de vooruitgang op dit gebied "met lichtsnelheid plaatsvindt in plaats van met de gebruikelijke slakkengang". Solana meldde dat een interim-comité voor politieke veiligheidsvraagstukken en een panel van Europese militairen aan de slag zijn gegaan. Tijdens de volgende top die eind van dit jaar in Nice gehouden zal worden, zal de politieke en militaire organisatie ontstaan uit deze groepen.

Solana richtte zijn rapport op twee hoofdzaken: EU-samenwerking met de NAVO en de invoeging van die Europese NAVO-leden die niet tot de EU behoren. Hij benadrukt dat de relatie tussen de EU en de NAVO een gelijkwaardige moet zijn. Zijn woordkeuze, "gelijke rechten" voor beide organisaties, impliceert twee dingen: een grotere kloof binnen de NAVO, waarin de Verenigde Staten traditioneel de toon zetten en een nieuw concept voor de EU als militaire entiteit, naast de reeds bestaande economische en politieke.

EU-NAVO

De relatie EU-NAVO kwam tijdens de vorige top uitgebreid aan de orde. Uiteindelijk werd er overeenstemming bereikt over de volgende formulering: consultatie en samenwerking tussen de EU en NAVO zal plaatsvinden met "volledig respect voor de autonomie van het besluitvormingsproces binnen de EU".

Deze formulering is zelfs nog duidelijker in het eindverslag van de bijeenkomst. De "Conclusie van de voorzitter" houdt in dat "absolute prioriteit zal worden gegeven aan pogingen van de EU haar eigen veiligheidsvraagstukken op te lossen, voor wat betreft fysieke en persoonlijke veiligheid alsook de ontwikkeling van een EU-veiligheidsovereenkomst. Op deze basis zal de EU een dialoog met de NAVO starten." In diplomatieke taal zijn dat scherpe woorden. Ondanks de toenemende Europese onafhankelijkheid zijn de Europese belangen nog niet eerder omschreven als absolute prioriteit boven die van het Atlantische pact.

De huidige spanningen in de transatlantische relatie kwamen aan het licht in een artikel in de Frankfurter Allgemeine Zeitung dat ging over de verschillende concepten ten aanzien van Europese veiligheids- en defensiepolitiek. Dat krant schrijft dat de vraag of de EU in de toekomst minder afhankelijk moet worden van bescherming van de Verenigde Staten of niet, een onbeantwoorde vraag is die tot veel spanningen binnen de NAVO leidde. Een 'Atlantische' en een 'Gaulistische' vorm voor de Europese politiek sluiten elkaar uit. De krant schrijft verder dat ter ondersteuning van de Atlantische

visie de Verenigde Staten en secretaris-generaal van de NAVO, George Robertson, een drietal sleutelwoorden naar voren hebben geschoven: verbetering, complexiteit en ondeelbaarheid.

Atlantische visie

'Verbetering' betekent dat Europese inspanningen voor bewapening ten dienste zouden moeten staan van de NAVO. Het 'Defence Capabilities Initiative' (DCI), door de NAVO geformuleerd, is de mediat. DCI zou de samenwerking tussen de bondgenoten moeten garanderen.

'Complexiteit' staat voor de volledige participatie van Europese NAVO-leden die geen lid zijn van de EU (Turkije, Noorwegen, IJsland, Polen, Hongarije en de Tsjechische Republiek).

Tenslotte, 'Ondeelbaarheid' betekent dat Europese missies alleen kunnen plaatsvinden als dat in het belang van de NAVO als geheel is.

Deze drie principes worden aangevuld door drie andere die zijn geformuleerd door Madeleine Albright, minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten. De toepassing van welke militaire capaciteit dan ook tijdens een crisis onder de vlag van de EU mag de deelname van anderen niet uitsluiten, mag niet leiden tot losere banden met de Verenigde Staten en ook bestaande structuren niet vervangen. Volgens Albright is het geen bezwaar als Europa haar eigen veiligheidspolitiek formuleert, maar dan wel binnen de context van de NAVO.

De andere visie, de 'Gaulistische', gaat uit van een Europese veiligheidspolitiek die volledig onafhankelijk

functioneert van de Verenigde Staten en als doel heeft om van Europa een aparte wereldmacht te maken, als tegenwicht voor de Verenigde Staten.

"Dat valt samen met de Franse ambities", schrijft de Frankfurter Allgemeine, "die als doel hebben de Amerikaanse invloed in Europa terug te dringen. De politieke en militaire onafhankelijkheid van de EU tegenover de NAVO en Amerika spelen hier de hoofdrol. Naast overwegingen met betrekking tot prestige bestaat ook de angst voor een isolatistisch Amerika dat in de toekomst niet bereid zou zijn Europa te verdedigen. Toenemende bedenkingen ten aanzien van de bereidheid van de Verenigde Staten ontstaan ook door het feit dat de Duitsers en Britten in toenemende mate openstaan voor de Franse visie."

Volgens Franse inzichten moet de EU, om zo min mogelijk afhankelijk te zijn van de Verenigde Staten, een sterke en onafhankelijke commandostructuur opzetten en daarnaast ook gaan investeren in eigen satelliettechnologie voor het verzamelen van inlichtingen. Niet-EU-leden zouden kunnen worden geconsulteerd als dat nodig is, maar niet op een manier die het voor "de Verenigde Staten mogelijk maken om de militaire operaties via de achterdeur te beïnvloeden".

Turks protest

Turkije protesteerde met scherpe bewoordingen tegen deze redenering. Als Europees lid van de NAVO en kandidaat-EU-lid eist Ankara volledige en directe participatie binnen de besluitvormingsstructuren. Tijdens een bezoek twee weken eerder was Solana er niet in geslaagd de Turkse

regering van gedachten te laten wisselen.

De Turkse minister van Buitenlandse Zaken wees Solana tijdens een NAVO-communicé van afgelopen jaar waarin duidelijk werd dat de weigerachtige houding van de Turkse regering ten aanzien van de weigerachtige houding van de Verenigde Staten is gebaseerd op het feit dat de Verenigde Staten niet bereid zou zijn Europa te verdedigen. Toenemende bedenkingen ten aanzien van de bereidheid van de Verenigde Staten ontstaan ook door het feit dat de Duitsers en Britten in toenemende mate openstaan voor de Franse visie."

Hoewel de twee tegenstrijdige visies in theorie met elkaar in strijd zijn, vormen zij in realiteit een combinatie van belangen en overlappende belangen. In Feira werd veel gesproken over samenwerking en een besluitvorming met de NAVO die uiteindelijk akkoorden dueren een toenemende Europese onafhankelijkheid.

Omdat de dominantie van de Verenigde Staten binnen de NAVO gebaseerd op haar militaire superioriteit en een belangrijke technische voorsprong, zal een waardige positie voor de NAVO enorme financiële inspanningen eisen. Het akkoord van Feira daartoe in de richting van een sneld en duurder bewapeningprogramma voor alle EU-staten. Dit al eerder zichtbaar geworden in de beslissing over de aanschaf van een nieuw type transportvliegtuig. Europeanen kozen daarbij voor een eigen type, ten koste van een Amerikaanse model en de Russische Oekraïense Antonov.

(Bron: WSW)

KFOR-soldaat doodt Kosovo-Albanezen

PRISTINA - Een soldaat van de vredesmacht KFOR heeft bij een controlepost in het noorden van Kosovo maandag twee etnische Albanezen doodgeschoten, zo werd gisteren bekend. De militair uit de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) opende het vuur toen zijn collega's door het tweetal werden aangevallen. De slachtoffers waren een man van 54 en zijn zoon. De vader overleed op weg naar het ziekenhuis. Zijn zoon onderging nog een operatie, maar bezweek aan zijn verwondingen. (RTR/AFP/DPA)

'Mladic was de baas'

Krstic ontkent schuld aan moord op 'Turken' in Srebrenica

DEN HAAG - De Bosnisch-Servische generaal Ratko Mladic gaf met een kleine groep vertrouwelingen leiding aan de militaire operatie in Srebrenica in juli 1995. De massa-executies begonnen nadat het Drina Korps van generaal Krstic door Mladic was weggestuurd.

kenheid bij de moord op 6400 moslims in Srebrenica. Het tribunaal gaf gisteren een videoband vrij met zijn verhoor in februari dit jaar, drie weken voordat zijn proces begon. Krstic schuift daar in alle verantwoordelijkheid af op Mladic en zijn staf.

Krstic beweert dat zijn eenheden van Mladic het bevel kregen zich terug te trekken direct na de inname van Srebrenica, dat de VN tot 'veilig gebied' hadden verklaard. Krstic zou zijn vertrokken naar Krivace om de aanval op de volgende moslimenclave, Zepa, te leiden.

Volgens Krstic ging het oorspronkelijke plan alleen uit van de overname van het zuiden van de enclave omdat moslimsoldaten van daaruit aanvallen ondernamen op het Bosnisch-Servische leger en een corridor onderhielden met het nabijgelegen Zepa. Maar Mladic nam het commando over en beval door te gaan, aldus Krstic. Na de inname kwam Mladic met speciale eenheden die direct onder zijn commando vielen.

Krstic zegt dat hij nooit bij de Nederlandse basis in Potocari is geweest. Dat is in tegenspraak met wat een anonieme Duitse

ter, aangeduid met 'F', getuigde. Die beweert dat hij Krstic op 11 en 12 juli zag. De generaal deelde toen geen bevelen uit, maar kwam kijken 'of alles goed verliep'. F identificeerde Krstic in de rechtzaal.

Aan het eind van het verhoor zegt Krstic dat de misdaden in Srebrenica begaan zijn door individuen die „ziek zijn in hun hoofd". Hij vertelt dat gewone burgers uit het gebied hem later hebben verteld over de executies. „Alleen de gedachte eraan is al verschrikkelijk, laat staan het feit dat het gebeurd is".

De Amerikaanse militair analist Richard Butler verklaarde, na het bestuderen van afgeluisterde radiogesprekken van de Bosnische Serviërs, dat Krstic gedurende de gehele operatie „effectief en zorgvuldig het commando voerde". Zo informeerde hij vanuit Zepa op 17 juli „of de Turken vermoord waren". „Turken' is een Servisch scheldwoord voor moslims. Met de vertoning van het verhoor van Krstic heeft aanklager Mark Harmon de bewijsvoering afgesloten. Waarschijnlijk komt de verdediging van Krstic half oktober aan de beurt.

NIEUWSMAKERS / 'Uitgeput'

Het valt niet mee, maar voorlopig blijft hij toch nog even zitten. Bernard Kouchner, de leider van het VN-bestuur in Kosovo, maakt in een interview met de Franse radio van zijn hart geen moordkuil. „O, ik heb meer dan eens spijt gehad dat ik naar Kosovo ben gekomen. Van tijd tot tijd heb je er genoeg van, compleet genoeg. Je raakt uitgeput."

Kouchner, oprichter van Artzen zonder Grenzen, kwam vorig jaar naar Kosovo toen het Joegoslavische leger en politie zich terugtrokken en de provincie onder internationaal gezag kwam te staan. Tot het eind van

het jaar houdt hij het nog wel uit, denkt de Fransman. „Ik blijf hier niet mijn hele leven. Op een dag ga ik weg, maar zeker niet voor het eind van het jaar."

Hij vindt het moeilijk de harten van de Albanezen te winnen, bekent de voormalig minister van Volksgezondheid. „Het zijn moeilijke mensen. Niemand lijkt meer op een Serviër dan een Albanees, ik zweer het je. Hoe sneller ze zich dat realiseren hoe beter." En hij vervolgt: „Het zijn zeer introverte mensen, zeer in zichzelf gekeerd. Ze lachen niet makkelijk."

redactie buitenland

Offensief Duitsland tegen rechtsradicalen

Door onze correspondent TWAN VAN DEN BRAND

BERLIJN - Een groep van twintig rechtsradicale jongeren heeft zaterdagavond twee Afrikaanse asielzoekers door de straten van Eisenach, oostelijk Duitsland, gedreven. Ze sloegen en schoppen, totdat de politie ingreep en vier arrestaties verrichtte.

Het is bijna dagelijks nieuws, door de Duitse politiek dit week-einde niettemin huiverend ontvangen. De gewelddaden tegen buitenlanders stapelen zich op en steeds vaker blijkt, dat omstanders de andere kant pikijken. „De stilzwijgende instemming is te groot, we draaien te veel het hoofd af", vindt minister van Justitie Däubler-Gmelin. Haar collega van Binnenlandse Zaken, Schily, trommelt nog deze week een aantal bewindsle-

den op om de strijd tegen extreemrechts (waaraan 400 miljoen mark wordt uitgegeven) beter af te stemmen.

De chef van de binnenlandse veiligheidsdienst, Fromm, waarschuwde eerder dit jaar al voor extreemrechts. Gealarmeerd door wapenvondsten sloot hij ook terreurdaden niet uit. Fromm constateerde dit week-einde nog eens: „De verdraagzaamheid is te groot, het rechtse gevaar wordt onderschat."

Het offensief komt niet uit de lucht vallen. Sinds kort is bekend, dat in het rechtsradicale milieu zwarte lijsten circuleren met de namen van onder anderen politici. Dat maakt de parlementariërs extra gevoelig voor het onderwerp. Bovendien zijn de afgelopen maand in verschillende steden aan de zonnige

Oostzeekust drie daklozen doodgeschoten door neo-nazi's, die meenden te mogen zeggen dat buitenlanders én uitschot de samenleving vervuilen.

En natuurlijk hebben de uitlatingen van dit week-einde te maken met de onzekerheid rond de bomaanslag bij het station in Düsseldorf, afgelopen donderdag. Daarbij raakten tien inwoners uit de voormalige Sovjet-Unie, onder wie zes joden, gewond. Dat het hier een racistische of antisemitische aanslag betreft, is nog allerminst zeker. De politie houdt ook rekening met een afrekening binnen de Russische maffia of met een daad van een geoorde. Alleen al de onzekerheid over de uitkomsten van het onderzoek, maakt de politie nerveus. Bij dit alles komt de waarschu-

wing van de 'internationale cultuurwachters' van het Goethe-instituut, dat de reputatie van Duitsland er in de wereld niet beter op wordt als de aanslagen aanhouden. Het instituut is al eens benaderd door de Indiase overheid met de vraag of mensen met een afwijkende huidskleur wel veilig zijn in Duitsland. De twijfel had te maken met de pogingen van Berlijn om het binnenlandse gebrek aan computerexperts op te vangen met hooggeschoolde Aziaten. 'New Delhi' kan de balans van de afgelopen acht dagen beter niet onder ogen krijgen. Vorig week-einde werden in Eisenhüttenstadt buitenlandse campers bestormd, sloeg een groep rechtsradicalen in Magdeburg twee Vietnamezen in elkaar en gooiden onbekenden een brandbom

naar een moskee in Uetersen (Sleeswijk-Holstein). Maandag werd de derde (blanke) dakloze aan de Oostzee doodgetrapt, een paar dagen later kregen twee jonge asielzoekers uit Afrika klappen in een Potsdammer tram. In het laatste geval grepen omstanders overigens in. En zaterdag was er dus 'Eisenach'. De meeste racistische aanslagen hebben in het oosten van Duitsland plaats. De minister van Binnenlandse Zaken van Mecklenburg-Vorpommern, Timm, schatte dit week-einde dat een op de drie jongeren in 'zijn' deelstaat ontvankelijk is voor rechts-extremisme. En de deelstaatspremier van de meest geplaaide deelstaat Sachsen-Anhalt, Höpner, verklaarde dat in het oosten 'een gevaarlijk potentieel aan frustratie huist'.

Milošević speelt zijn spel met lot van gevangenen

Door onze correspondent YAËL VINCKX

SKOPJE, 10 AUG. Het verhaal is de running gag op de Balkan; de geplande ontvoering van de Joegoslavische president Slobodan Milošević in een ski-box bovenop de auto of, mocht die opzet niet slagen, zijn afgehakte hoofd in een doos naar de Amerikaanse president Bill Clinton sturen.

Bijna niemand gelooft de verklaring van de Joegoslavische minister van Informatie, Goran Matić. Zelfs het regeringsgezinde dagblad Politika heeft diens uitspraken over de arrestatie van vier 'Nederlandse commando's' met de opdracht van de NAVO om Milošević te ontvoeren, gedeeltelijk en op een binnenpagina afgedrukt. Gewoonlijk zet Politika verklaringen van de regering op de voorpagina.

Ondertussen heeft de Nederlandse zaakgelastigde in Belgrado nog altijd geen toegang tot de vier mannen gehad. De Nederlandse vertegenwoordigers weten niets over de aanklacht, weten niet waar

de mannen gevangen zitten, weten zelfs niet wanneer de mannen precies zijn opgepakt.

Dat is anders in het geval van de twee Britten en de twee Canadezen die vorige week bij de grensovergang tussen Kosovo en Montenegro zijn opgepakt. Zij zijn gisteren voorgeleid. De Britse zaakgelastigde was daarbij aanwezig. Naar de redenen wordt gegist. Het lijkt onwaarschijnlijk dat Nederland wordt achtergesteld, omdat het land onderdak biedt aan het door Servië gehate Joegoslavië Tribunaal in Den Haag.

Belangrijker is de status van de Britten en de Canadezen. De Britten zijn gestationeerd in Kosovo, waar zij werken voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Die organisatie wordt door Milošević consequent beschimpt. Een van de Canadezen is directeur van een bouwbedrijf en werkt, samen met de Verenigde Naties, aan de wederopbouw van Kosovo. Dat is Milošević ook een doorn in het

oog. De Joegoslavische president beschouwt Kosovo nog altijd als een Servische provincie en daarom bestempelt hij het VN-bestuur als illegaal.

Twee OVSE'ers en een VN'er, dat is iets anders dan een Nederlandse discoportier of een automonteur op een uit de hand gelopen scouting-vakantie in Montenegro.

De arrestatie van de Nederlanders, Britten en Canadezen is een verkiezingstunt. Daar is iedereen het over eens. In Joegoslavië (Servië en Montenegro) worden op 24 september presidents-, federale, en lokale verkiezingen gehouden. Analisten houden er rekening mee dat de nieuwe president - Milošević wordt vrijwel zeker herkozen - in een 'gebaar van goedheid' de opgepakte mannen gratie zal verlenen. Dat kan, juridisch gezien, alleen als het onderzoek in een bepaalde fase verkeert. De mannen moeten, bijvoorbeeld, zijn voorgeleid. De Britten zijn dat al wel. De Nederlanders nog niet.

'CIA wist van bommen Italië'

ROME, 5 AUG. Volgens een voormalig hoofd van de Italiaanse militaire geheime dienst was de Amerikaanse CIA vooraf op de hoogte van een serie bomaanslagen die Italië in de jaren zeventig deed schrikken. „Je kunt niet zeggen dat de CIA een actieve en directe rol had bij de bomaanslagen, maar het is waar dat zij de doelen en de verantwoordelijken kenden", aldus een interview in la Repubblica. Bij een van de aanslagen in Milaan kwamen zestien mensen om. De daden zijn nooit opgepakt. Mafet-nesburg. Gisteren was het twintigste jaar geleden dat bij een bomaanslag op het station van Bologna 85 mensen werden gedood. (Reuters)

Piet van der Kraan, buurman van de familie Van Diemen, nam Rivat en Schëlgim mee naar een speelgoedwinkel in Woerden, waar zij cadeautjes mochten uitzoeken. (Foto Roger Cremers)

Na Kosovo op adem komen in 'rustig Nederland'

Op uitnodiging van Stichting Europa Kinderhulp logeren deze zomer 150 Kosovaarse en Albanese kinderen bij gastgezinnen in Nederland.

DOOR DEEDEE DERKSEN
WOERDEN, 8 AUG. Op baan 5 van tennisvereniging Cromwijk in Woerden speelt Mieke van Diemen (58) een partijje tegen Rivat Adeni (12) en Schëlgim Gula (13). Mieke wijst naar Rivat. Hij begrijpt het: het is zijn beurt om te serveren. Hij slaat een hoge bal die Mieke weet te onderscheppen. Maar de daaropvolgende smash

van Schëlgim mist ze. Ze moeten alledrie lachen. „Mire! Heel goed”, roept Mieke. Met handen-voetenwerk en een lijstje van Albanese woorden communiceren gastouders Mieke van Diemen en haar man Martin (59) met hun Kosovaarse logees. Rivat en Schëlgim houden samen met 148 andere Kosovaarse en Albanese kinderen drie weken vakantie bij gastgezinnen in Nederland. Het is een initiatief van de Stichting Europa Kinderhulp. De stichting organiseert elke zomer een vakantie voor zo'n drieduizend kinderen uit gezinnen die zijn getroffen door armoede, oorlog of milieurampen. De trainingspakken die Rivat

en Schëlgim dragen, hebben ze gekregen, de tennisrackets geleend. „Ze hadden helemaal niets bij zich, zelfs geen tandenborstel. We hebben snel wat nieuwe spullen moeten aanschaffen”, vertelt Mieke. Inmiddels krijgen de jongens van alle kanten cadeautjes: een horloge en een reistas van de buurvrouw, kleding van leden van de tennisclub en een zak vol drop van de dochter van de Van Diemens. Een zootje van een bevriend gezin heeft Rivat en Schëlgim voetbalshirts en voetbalplaatjes gegeven. „Dat vinden ze prachtig”, zegt Mieke. „Patrick Klajvert!”, roept Rivat enthousiast als hij begrijpt waar ze het over heeft. Elke dag maakt het echtpaar

Van Diemen uitstapjes met Rivat en Schëlgim. Martin: „Vorige week zijn we naar een golfslagbad geweest. De jongens waren eerst bang voor het water want ze kunnen niet zwemmen. Maar op het laatst doken ze de golven in. Prachtig vind ik dat.” 's Avonds spelen ze spelletjes. Triminos, sjoulen en rummycub zijn favoriet. Martin: „Als je niet oppast spelen ze hartstikke vals. Donderstralen zijn het.” Het echtpaar stelt de jongens geen vragen over de wereld waar ze vandaan komen. Martin: „Er was ons gevraagd het er niet te veel over te hebben, dus dat doen we dan ook niet. Vooral Rivat schijnt erg getraumatiseerd te

zijn.” De 12-jarige jongen die in de buurt van Priština woont, is sinds de oorlog de oudste man van het gezin. Hij verloor zijn vader en zijn drie oudere broers. Schëlgim (13) uit Kaçanik in Kosovo, bij de grens met Macedonië, verloor zijn vader.

„We zijn erg geschrokken toen we ze voor het eerst zagen”, vertelt Martin. „Ze waren allebei broodmager. Rivat had allemaal witte vlekken op zijn gezicht en rode ogen. Nu gaat het wel iets beter met ze, maar als je in hun ogen kijkt, zie je zoveel rottigheid.” Martin is erg begaan met het lot van de jongens, vertelt Mieke. Martin: „Schëlgim wilde laatst iets gaan schrijven op de computer.

Toen ik vroeg waar het over ging, zei hij: over de rust in Nederland. Moet je nagaan, de rust in Nederland.”

Martin vindt het belangrijk dat Rivat en Schëlgim goed eten om wat aan te sterken, maar dat blijkt niet gemakkelijk te zijn. „We hebben echt problemen met het eten, ze zijn erg kieskeurig. Ik snap het ook wel, kinderen op vakantie willen gewoon patat. Maar ik vind dat ze ook iets van groente of fruit moeten eten. Een fruitsapje gaat er gelukkig wel in.” Mieke: „Eigenlijk willen ze maar één ding.” Ze wijst naar de twee jongens die op het terras van de tennisclub in snel tempo hun tweede cola achteroverslaan

Groeiende irritatie over Joegoslavië

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 8 AUG. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is „zeer geïrriteerd” over de houding van de Joegoslavische regering in de kwestie van de vier gearresteerde Nederlanders. Vanmiddag is opnieuw zaakgelastigde Vladimir Novaković ter verantwoording geroepen. Die beloofde opnieuw dat Nederlandse diplomaten binnenkort contact kunnen hebben met het viertal.

De Joegoslavische regering heeft tot nog toe geweigerd om diplomaten of een advocaat toegang te verlenen tot het viertal. Ook is geen officiële aanklacht bekendgemaakt. De vier, Bas van Schaik (31), Ger de Rie (31), Jeroen van Iersel (28) en Sander Zeitsen (27), werden vorige maand in Joegoslavië gearresteerd. Volgens de Servische minister van Informatie zouden ze een terroristisch comman-

do vormen om president Milošević te ontvoeren of te vermoorden. Volgens Nederland gaat echter het om vier verdwaalde toeristen.

De twee Britse politie-instructeurs en de twee Canadese hulpverleners die vorige week samen in Joegoslavië werden opgepakt, zijn ondertussen wel officieel aangeklaagd voor terrorisme. Zij hebben ook een advocaat tot hun beschikking. De Britse staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Cook heeft inmiddels de hulp ingeroepen van zijn Russische ambtsgeenoot Ivanov, zo meldt de *Financial Times* vandaag. Buitenlandse Zaken laat weten dat dit voor Nederland geen optie is: „Een groepje toeristen heeft een andere status dan medewerkers van de OVSE. Omdat de gearresteerde Britten werken voor de OVSE, staan de Britse regering meer diplomatieke pressiemiddelen ter beschikking.”

Ingezonden mededeling

Girlpower Naomi Wolf als het geheime wapen van Al Gore

Rambo-toerisme: onze jongens in Joegoslavië
Likken en gelikt worden: **de kunst van het vleien**
Op de achterbank: Jannetje Koelewijn en de vips

HP/DE TIJD

Eigen stijl. Eigen smaak. Eigen mening.

WIKKELD? 13 NUMMERS VOOR f35. BEL GRATIS 0800-022 42 22.

Vijfde man van 'Belgrado Vier' voert actie voor in Servië gevangen vrienden Een mislukte 'survivalvakantie'

Bas van Schaik vlak voor de reis. (Foto Wilberto van den Boogaard)

Wilberto van de Boogaard paste niet meer in het busje waarmee de vriendenclub op survivalvakantie zou gaan. Nu zet hij zich in voor zijn in Joegoslavië gedetineerde vrienden.

Door JACO ALBERTS en CORINE VLOET
AMSTERDAM, 8 AUG. Als het gehuurde busje niet net te klein was geweest, zat hij nu ook opgesloten in een Servische gevangenis. Wilberto van den Boogaard zou meegaan op de 'avontuurlijke vakantie' in Joegoslavië, maar zijn vriend Bas van Schaik belde op de dag van vertrek nog dat er in de bus geen plaats meer was. Nu probeert Van den Boogaard vanuit zijn fotostudio in het Amsterdamse havengebied lijn te brengen in de hulpacties voor de 'Belgrado Vier'.

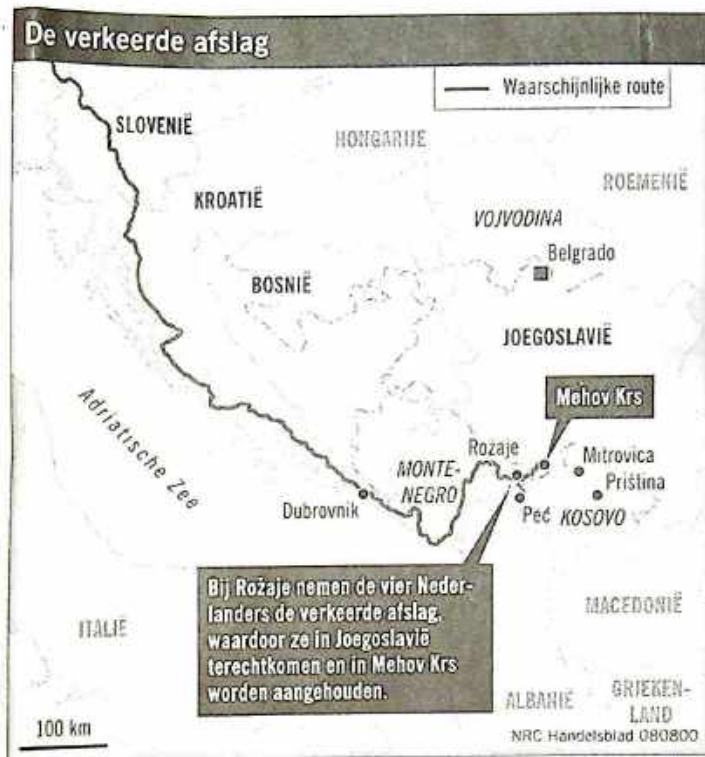
Heel erg vond Van den Boogaard het niet om af te haken. „Ik had al zoiets van: als je wilt *survivalen*, kun je dat ook in België doen. Maar de jongens wilden naar een plek waar je vijf uur lang niemand tegenkomt. Dat hadden ze vorig jaar ook gedaan: wild kamperen, vuurtje stoken, 's nachts om de beurt bewaken met de hond, dat vonden ze leuk.”

Het is van een soort ruigheid die je met een beetje verbeeldingskracht kunt vergelijken met het vrijwel verlaten Amsterdamse havengebied; een plek waar Bas en zijn vrienden graag kwamen, dichtbij het crossterrein, waar ze elke zaterdag met hun motor naar toe gingen.

Ook de vader van Bas van Schaik spreekt van „een survival

met vrienden en een hond in de bergen”. Twee dagen voor zijn vertrek heeft Bas telefonisch de route nog met hem doorgenomen. „We hebben alleen maar gesproken over Bosnië en Kroatië. Daar was hij vorig jaar ook geweest. Dat gebied boeide hem.” De moeder van Bas heeft hem daags voor vertrek nog gezien. Ze hadden afgesproken bij oma, waar Bas' moeder de Rottweiler 'Ice' mee nam te logeren. Alleen de Dogo Argentino 'Nix' ging mee kamperen, omdat de honden het samen niet meer zo goed konden vinden. Wat er in Servië met Nix is gebeurd, is onduidelijk.

Opgepakt in Servië werden de vier Nederlanders tijdens een persconferentie vorige week door de Joegoslavische minister Matic van Informatie gepresenteerd als een

speciale commando-eenheid die plannen had om president Milosevic te ontvoeren of te doden, een verklaring die sindsdien vooral is afgedaan als propaganda. „Het is heel bizar, ik ben me rotgeschrokken”, zegt vriend Rik die bij Van den Boogaard op het haventerrein op bezoek is. Betrouwbare informatie is er niet, omdat de Nederlandse autoriteiten nog steeds geen toegang tot de gevangenen Nederlanders hebben gekregen. Vader Van Schaik denkt dat het meest waarschijnlijke scenario is dat de vier via Kroatië naar Montenegro

zijn gereden om van daaruit naar Kosovo te gaan. Door een verkeerde afslag te nemen, zouden ze op Servisch grondgebied terecht zijn gekomen.

Bas van Schaik (31) lijkt de leidende figuur van het viertal te zijn. Volgens zijn omgeving is hij een man met een bijzondere uitstraling, iemand op wie zijn vrienden willen lijken. Van Schaik is een nogal paradoxale verschijning: „Als je hem ziet denk je, daar komt geen zinnig woord uit,” aldus Van den Boogaard. Een forse kerel, meer dan twee meter lang, tatoe-

Bas van Schaik zoals hij op de Joegoslavische televisie te zien was. (Foto Reuters)

ages, vechthonden, auto's, motoren, een met staal gebarricadeerde woning in Amsterdam-Noord, bijbaantje als portier bij een disco in IJsselstein.

Maar wie 'Bassie' beter kent, ziet iemand anders, zegt zijn omgeving: „Een klein hartje”, volgens zijn vader. Nico Beekman, bedrijfsleider van dancing The Shaker in IJsselstein, spreekt van iemand die ruzies altijd zonder geweld kon oplossen. „Niet een konnenkeur, maar hij kijkt iedereen in zijn porum aan”, zegt Rik. „Ik ben door hem een stuk rustiger geworden”, vertelt Wilberto van den Boogaard. „Hij heeft me geleerd meer bij mezelf te zijn. Dat je vrede hebt met jezelf. Het is een manier van leven.”

Op het haventerrein waar Van

den Boogaard zijn fotostudio heeft, ligt ook de werkplaats van Bas. Van Schaik verdiende de kost als messenslijper. Het Amsterdamse handelsregister meldt bij zijn eenmansbedrijfje onder de naam Licorne Edged Creations, dat nu vijf jaar bestaat, een mond vol activiteiten: „Mobiële messenslijperij, agentuur voor buitenlandse messenmakers, markthandel in zelf vervaardigde messen als mede groothandel in slijp- en polijstbenodigdheden”. Maar volgens zijn vrienden bestaat Bas' werk vooral uit het met een Mercedesbusje langs Amsterdamse restaurants rijden en ter plekke de koksmessen uit de keuken slijpen. „Ik heb wel eens voorgesteld om iemand anders die messen te laten ophalen, zodat Bas ze hier kon slijpen”, zegt Van den Boogaard. „Maar dat werkte niet, zei hij, mensen willen me zien.”

Nog op vrijdag 14 juli, vlak voor het vertrek naar de Balkan is Bas volgens zijn vader langs drie restaurants gereden. Hij kan dat opmaken uit de agenda van zijn zoon. Op zaterdag heeft Bas spullen verzameld om die avond nog als portier in The Shaker te staan. „Het moest financieel rondkomen”, zegt vader Van Schaik daarover. „Die messen, dat is geen vetpot, hij heeft bovendien veel geïnvesteerd in zijn Mercedes-bus. Hij is al vier jaar bezig met het opzetten van dat bedrijfje. Ik hielp daar wel een beetje bij. Dan bleef ik bij hem slapen en hielp hem met de rekeningen die de deur uit moesten.” Vader Van Schaik heeft onmiddellijk een visum voor Belgrado aangevraagd toen het nieuws van de restatie bekend werd: „Het liet was ik gisteren nog vertrokken.”

Stembus Joegoslavië Koštunica kandidaat van oppositie

BELGRADO, 8 AUG. De vijftien samenwerkende Servische oppositiepartijen hebben gisteren Vojislav Koštunica naar voren geschoven als hun gezamenlijke kandidaat bij de federale presidentsverkiezingen van 24 september.

Ook de Radicale Partij, die samenwerkt met het bewind van Slobodan Milošević, benoemde een kandidaat.

Koštunica, leider van de Democratische Partij van Servië (DSS), had aanvankelijk twee voorwaarden verbonden aan zijn kandidatuur: de grootste Servische oppositiepartij, de Servische Vernieuwingsbeweging SPO van Vuk Drašković, zou moeten instemmen met een gemeenschappelijke kandidaat van de Alliantie voor Verandering, en de Montenegrijse regeringspartijen zouden hun boycot van de federale verkiezingen moeten opgeven. Aan geen van deze voorwaarden is voldaan: de SPO benoemde het afgelopen weekeinde haar eigen kandidaat, Vojislav Mihajlović, en maakte daarmee een eind aan de hoop op een gesloten front van de oppositie tegen Milošević, en de Montenegrijnen handhaven hun boycot. Gisteren liet Koštunica zijn twee voorwaarden vallen, naar zijn zeggen uit plichtsgevoel jegens „een publiek dat verwacht dat ik meedoe”.

Hij voegde daaraan toe dat de verenigde oppositie nu van haar kant weigert met de SPO samen te werken in de Servische gemeenteraadsverkiezingen die ook op 24 september worden gehouden. „De beslissing van de SPO maakt het moeilijker voor ons, maar bemoeilijkt ook haar eigen toekomst”, aldus Koštunica, die

de SPO gisteren bestempelde als „een zogenaamde oppositiepartij”. Een andere kopman van de Alliantie zei: „We waren het eens met de SPO samen te werken in alle verkiezingen, maar toen de SPO met een eigen presidentskandidaat kwam, besloten we dat samenwerking op één niveau onmogelijk is als op een ander niveau wordt geconcurrereerd.”

Aan het besluit van de vijftien partijen in de Alliantie voor Verandering gingen gisteren nog besprekingen met de SPO vooraf. In dat overleg weigerde de SPO alsnog haar eigen kandidaat terug te trekken. Daarop benoemde de Alliantie Koštunica.

Na Milošević, Mihajlović en Koštunica betrad gisteren nog een vierde kandidaat voor het Joegoslavische presidentschap het toneel: de Servische Radicale Partij, de ultra-nationalistische en neo-fascistische bondgenoot van de socialisten van Milošević, benoemde haar vice-voorzitter Tomislav Nikolić tot haar kandidaat. Nikolić is tevens vice-premier van Joegoslavië. Hij maakt volgens waarnemers geen kans op het presidentschap, maar kan wel Koštunica veel stemmen afpakken. Er zijn nogal wat aanhangers van de Radicale Partij die geen heil zien in Milošević en die bij het ontbreken van een eigen kandidaat op Koštunica zouden stemmen. (Reuters, AP, AFP)

Het is nog maar twee jaar geleden. De 'paramilitairen' van president Milošević waren Kosovo aan het zuiveren, hadden omstreeks 200 ongewenste burgers vermoord, er enige tienduizenden op de vlucht gejaagd en hun huizen verbrand. De 'internationale gemeenschap' protesteerde en liet het daarbij. Er stond die zomer nog een belangrijk onderwerp op de politieke agenda: de strijd van Kenneth Starr tegen president Clinton en de publicatie van zijn fel-realistisch rapport. Terwijl Clinton voor zijn politieke leven vocht, gingen de zuiveringen in Kosovo verder. Clinton won, er kwam geen impeachment. In het begin van 1999 werd de Amerikaanse buitenlandse politiek weer tot leven gewekt en Kosovo herontdekt.

Het resultaat was, in maart 1999, de conferentie van Rambouillet die feitelijk in een ultimatum eindigde. Of Milošević zou de Kosovaren met rust laten, of de NAVO zou actie ondernemen. De NAVO was wat verrast dat de tegenstander niet inbond, maar intussen wel voorbereid op een korte actie. Volgende verrassing: Milošević liet zich door een paar bombardementen niet imponeren, maar nam de kans waar om de zuiveringen met verdubbelde kracht voort te zetten. Dat de NAVO de krachtmeting zou winnen, stond van tevoren vast. De vraag was alleen: hoe? Niet voorbeeldig.

Tot zover deze korte inhoud van het voorafgaande. Intussen tekenen nieuwe problemen met Milošević zich af. Grondwettelijk heeft hij het zo geregeld dat hij na zijn herverkiezing tot president, dit tot 24 september 2008 zal kunnen blijven. Te-

gelijktijd werd een nieuwe federale structuur van kracht waardoor de republiek Montenegro feitelijk ondergeschikt werd aan zusterrepubliek Servië.

De kans dat Milošević de verkiezingen wint, toch al niet gering, is nog groter geworden, nu de oppositie zich heeft gesplitst. Hij hoeft niet veel tijd te verspillen aan het voeren van een campagne, maar kan zich concentreren op Montenegro, dat nu nog de facto in sterke mate zelfstandig is. Montenegro, dat is nu wel duidelijk, moet van zijn halve zelfstandigheid, zijn economische en intellectuele verbanden met het Westen worden beroofd, ingelijfd en gelijkgeschakeld. De methoden daarvoor komen uit het stalinistische handboek: arrestaties van 'spionnen' (die potentiële gegijzelden zijn), provocaties, verdachtmakingen.

In zijn pogingen om de uitdaging van Milošević te negeren en de relatieve zelfstandigheid van zijn land te bewaren, is de Montenegrijse president Djukanović de koorddanser van de Balkan. Na 24 september gaat hij in deze rol een nieuwe voorstelling tegemoet. Want eenmaal herkozen zal Milošević – zoals we op grond van de ruime ervaring die we met deze staatsman hebben – de plannen die hij zo duidelijk heeft aangekondigd, serieus gaan uitvoeren. Gegeven de recente geschiedenis kan het geen kwaad ons nu al af te vragen wat we zouden kunnen ver-

Verrassingen

H.J.A. Hofland

wachten. Ik ben, voeg ik eraan toe, niet de enige pessimist. Wat bijvoorbeeld Claire Tréan in *Le Monde* van 6/7 augustus schrijft, liegt er niet om. Ik citeer Jim Hogland zijn column in *The Washington Post*, afgedrukt in de *International Herald Tribune* van 7 augustus. 'De volgende uitbarsting is aanstaande, en opnieuw doen Amerika en Europa alsof ze het niet zien.'

Deze uitbarsting zou dan kunnen beginnen met nieuwe provocaties aan het adres van koorddanser Djukanović; het stellen van eisen waaraan hij niet kan toe-

geven, op zo'n manier dat de schuld van de gevolgen bij voorbaat aan hem wordt toegeschreven, alles nog steeds volgens de klassieke regels van het politieke terrorisme. Het zou Milošević' versie van *Heim ins Reich* kunnen zijn. Iemand die de rol kan vervullen zoals die door Henlein in de 'Sudetenkweste' heeft gespeeld, is snel gevonden. Zo iemand vormt dan, ook alweer klassiek, een 'tegenregering'.

Daarop volgt in Montenegro geweld op grote schaal. De bevolking is voor tweederde op de hand van Djukanović, de rest is op de hand van de Serviërs. Dit deel kan rekenen op het Joegoslavische leger dat weer veruit superieur is aan de Montenegrijse politie. Het draaiboek voor de burgeroorlog is hiermee gegeven. Wordt dit uitgevoerd, dan zijn ook de gevolgen voorspelbaar. Kolonnes vluchtelingen trekken de grenzen van Albanië, Kosovo en Kroatië over. Hartbrekende tafereelen, verschrikkelijke verhalen. Een crisis als die in Kosovo begint zich af te tekenen. Men herinnert zich dat daar een 45.000 man sterke strijdmacht van de NAVO gelegerd is. Kan die, bij zulke mensonterende tonelen werkeloos blijven toezien?

Dan verplaatst het toneel zich naar Washington en Brussel. De Amerikaanse publieke opinie, waarbinnen een sterke stroming bestaat die zich onder dergelijke omstandigheden altijd afvraagt waarom

de Amerikanen het vuile werk voor Europa moeten opknappen, is tegen interventie. Deze overtuiging weegt des te zwaarder omdat de Verenigde Staten zich in de eindstrijd van de presidentsverkiezingen bevinden. Bush noch Gore zal het zich willen veroorloven onder deze omstandigheden aan de tweede humanitaire oorlog in de geschiedenis te beginnen.

Misschien zal Washington bereid zijn, op logistiek gebied mee te werken als 'de Europeanen' het daadwerkelijke vechten voor hun rekening nemen. Zonder Amerikaanse medewerking gaat het in ieder geval niet. Dat is in de eerste humanitaire oorlog bewezen. Welke Europeanen zullen hun leven gaan wagen? In wat voor soort gevechten? De antwoorden op deze twee vragen hangen met elkaar samen. Moet Belgrado weer worden gebombardeerd? Dan mag men zich in Europa daar nu wel op gaan voorbereiden. Krijgen we weer de grote discussie over het ja of nee van de 'landoorlog'? Of nog een andere optie: zal worden geprobeerd via de Verenigde Naties met confereren, bemiddelen en eventueel toezicht van waarnemers een nieuwe status quo te bereiken zoals dat tussen 1991 en 1995 is gebeurd?

Deze vragen nu te stellen, is beter dan achteraf te ontdekken dat men dit had nagelaten en toch het verkeerde antwoord had gegeven. Het doel is duidelijk: Milošević streeft binnen de tijd die daarvoor het gunstigst is naar een voldongen feit. Als hij slaagt, wordt Joegoslavië, nog meer dan het al was, het doorziend probleem van de Balkan, en Europa beleeft de prolongering van zijn kwade geweten.

Vuk Drašković, leider van de grootste oppositiepartij in Servië, heeft besloten de presidentsverkiezingen in Joegoslavië toch maar niet te boycotten. Hij schoof een eigen kandidaat naar voren – en verkleint daarmee de kans op een zege van de oppositie.

Door onze redacteur
PETER MICHIELSEN

ROTTERDAM, 9 AUG. Niets leek tot voor kort een herverkiezing van Slobodan Milošević, president van Joegoslavië, in de weg te staan. Met een knappe truc wijzigde hij onlangs de grondwet, maakte hij de weg vrij voor een nieuwe ambts-

termijn en ontdeed hij zich van de tot dan toe grondwettelijk gegerandeerde gelijkwaardigheid van het lastige Montenegro binnen de federatie. Vervolgens schreef hij verkiezingen uit voor 24 september en bracht hij op diverse fronten zijn campagne op gang. Het leger pakte acht Nederlandse, Canadese en Britse 'terroristen' op – signaal naar het kiesvolk dat het vileine Westen hun heldhaftige land en dito leider om zeep wil helpen. Onafhankelijke media worden gesloten of met enorme boetes tot sluiting gedwongen. Het leger wordt gepaaid met extra geld. Montenegro wordt met kleine provocaties in het defensief gedrongen. Montenegro boycot sowieso de federale verkiezingen, hetgeen zeker honderd- tot tweehonderdduizend

Een mooi cadeau voor Slobodan Milošević

stemmen op een rivaal scheelt. De grootste oppositiepartij, de Servische Vernieuwingsbeweging SPO van Vuk Drašković, deed evenmin aan de federale verkiezingen mee. Kortom: geen vuiltje aan de lucht, voor Slobodan Milošević. Opiniepelingen wijzen uit dat nog maar 13 procent van de Serviërs hem vertrouwt. Maar zijn rivalen scoren de helft of minder. Tot voor kort, althans.

De potentiële kink in de kabel heet Vojislav Koštunica, een wat saaie jurist die de Democratische Partij van Servië (DSS) leidt, een van de vijftien partijen van de oppositiecoalitie Alliantie voor Verandering. Naarmate de laatste weken zijn naam vaker viel als potentiële gemeenschappelijke kandidaat van de oppositie bij de presidentsverkiezingen, is zijn ster in de peilingen gestegen. Koštunica groeide uit tot de enige die Milošević zou kunnen verslaan. Een ideale kandidaat in de strijd tegen Milošević: anti-Westers (als Milošević zelf), een voorstander van een Groot-Servië (idem), maar wel in-teger, een democraat, en principieel – een groot goed in een land waar politici elke dag van overtuiging veranderen. Hij is ongrijpbaar voor de propagandamachine van Milošević, want hij kan op zijn

denkbeelden niet worden aangevallen en hem kan ook niet worden verweten dat hij aan de leiband van de NAVO loopt.

Volgens recente opiniepeilingen had Koštunica 42 procent van de stemmen kunnen krijgen als de volledige oppositie zich achter zijn kandidatuur zou kunnen scharen. Milošević zou in dat geval op 28 procent kunnen rekenen. De oppositie zou, als ze verenigd zou op-

NIEUWSANALYSE

treten, ook de verkiezingen voor het federale parlement kunnen winnen.

Maar toen kwam Vuk Drašković. Het afgelopen weekeinde besloot hij de boycot van de verkiezingen te laten en toch maar mee te doen – met een eigen kandidaat. Dat die kandidaat, Vojislav Mihajlović, burgemeester van Belgrado, geen schijn van kans maakt – hij kwam wegens onbeduidendheid tot dusverre nooit voor in de peilingen – doet er kennelijk niet toe. Mihajlović' *claim to fame* is zijn grootvader, generaal Draža Mihajlović, leider van de royalistische četniks die in de Tweede We-

reldoorlog begonnen als verzetsbeweging tegen de Duitsers, maar zich al snel concentreerden op de strijd tegen Tito's partizanen, reden voor Tito hem in 1946 als landverrader te laten executeren.

De ommezwaai van de grillige Vuk Drašković is een forse streep door de rekening van de oppositie. Opiniepelingen hadden immers uitgezonden dat 82 procent van de SPO-aanhang op Koštunica zou gaan stemmen, ondanks de boycot waartoe Drašković had besloten. Als die SPO-stemmen op 24 september uit partijloyaliteit worden uitgebracht op de sowieso kansloze Mihajlović, loopt Koštunica die stemmen mis en kan Milošević winnen.

Een tweede (minder verrassende) tegenvaller voor Koštunica en de hoop eindelijk van Milošević af te komen, kwam dit weekeinde van de neofascistische Servische Radicale Partij, die met de socialisten van Milošević in de regering zit. De partij van Vojislav Šešelj kwam eveneens met een eigen kandidaat: haar vice-voorzitter, tevens federaal vice-premier, Tomislav Nikolić. Ook hij een onbetekende figuur die geen enkele kans maakt. Zijn bijnaam is Toma de Grafdelev, want hij was vroeger manager van een kerkhof in Kragujevac.

Ook die kandidatuur kost Koštunica stemmen, want veel aanhangers van de ultra-rechtse Radicale Partij moeten, ondanks het geleidelingsbondgenootschap van Šešelj en Milošević, van de linkse president niets hebben: zij zouden nog liever op de oppositiekandidaat Koštunica stemmen dan op Milošević.

Blijft de vraag naar de reden achter het 'verraad' van Drašković. Binnen de Alliantie voor Verandering wordt hij minder dan ooit gezien als een oppositieleider. Koštunica sprak deze week al over de SPO als „een zogenaamde oppositiepartij”. Binnen de Alliantie is de haat tegen de onberekenbare Drašković nu algemeen. „Er heerst een klimaat van oorlog”, zei gisteren een waarnemer. De Alliantie heeft elke vorm van samenwerking met de SPO bij de gemeenteraadsverkiezingen (ook op 24 september) van de hand gewezen. SPO-kandidaten worden geschrapt van de gemeenschappelijke kieslijsten waar die al waren opgesteld en allerwegen vraagt men zich bij de Alliantie af of Drašković door Milošević gewoon is 'gekocht' of is gechanteed (bijvoorbeeld met de inkomsten die de SPO opstrijkt in Belgrado, waar de partij het stadsbestuur controleert). Hoe dan ook, duidelijk is dat de kandidatuur van de SPO'er Vojislav Mihajlović „het mooiste cadeau is dat Drašković Milošević kon geven”, zoals waarnemer Srbobran Branković het uitdrukte. En hij kan het weten, want hij leidt het grootste bureau voor opinieonderzoek in Servië.